



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

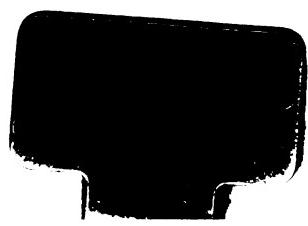
About Google Book Search

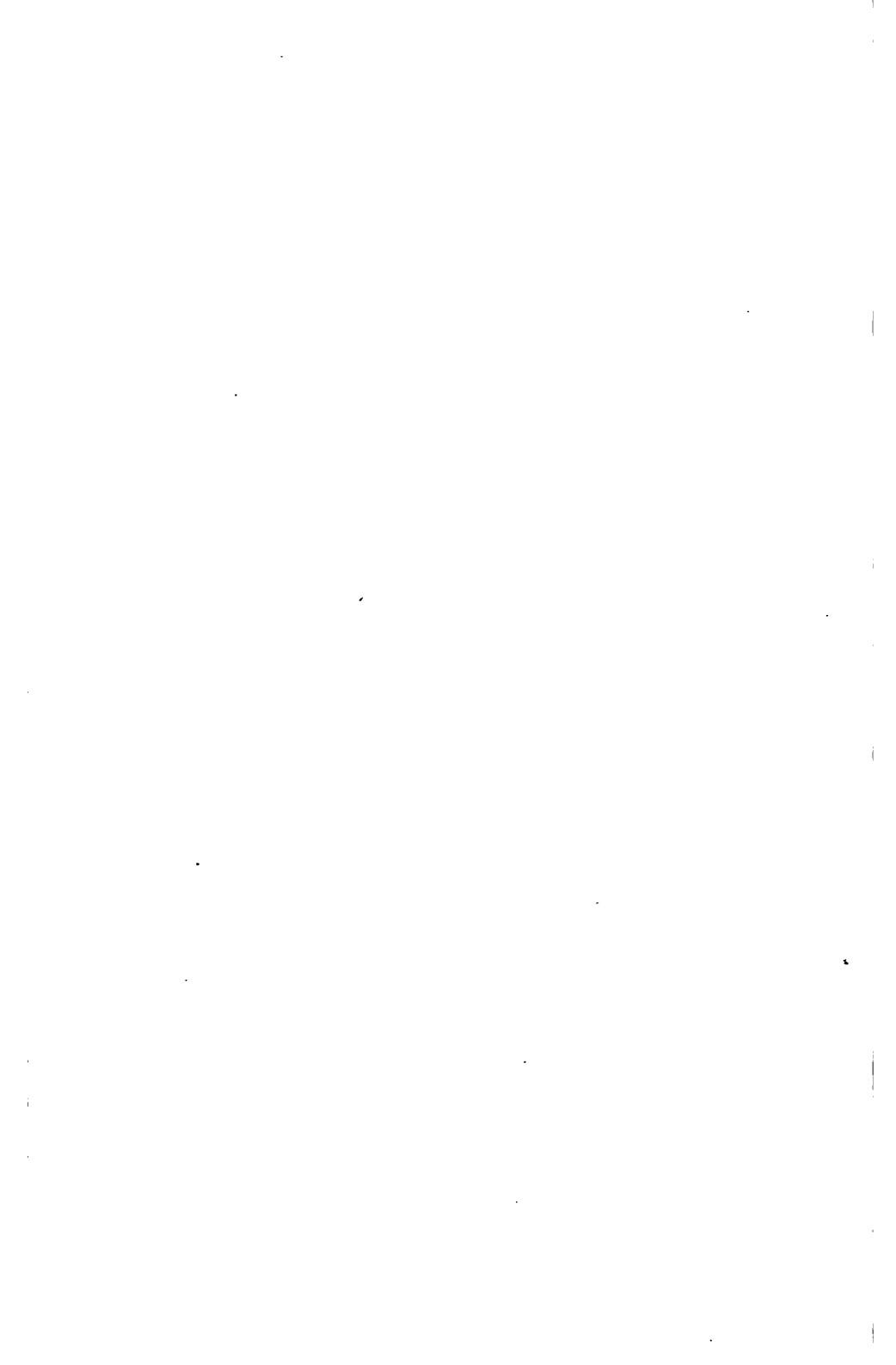
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

8 □



600092294W





ΣΙΩΝΙΤΗΣ ΠΡΟΕΚΤΥΠΤΗΣ.

πτοι,

ΤΟΥ ΣΝ ΛΙΓΙΟΥΣ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΞΗΣ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΟΦΑΤΜΩΝ ΚΙΔΔΑΜΒΑΝΟΥΣΑΙ

ΑΤΟ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ,

Μητέ, Ξερμαδσιών, και Παραρτήματος ὁ πρεσβύτερος καὶ
τὸ μέχρι νῦν ἀνέκδοτον.

ΕΛΛΑΣ ΑΙΓΑΙΟΥ ΚΟΡΑΚΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΡΟΤΙΑΝΟΥ.

πτο

τοῦ Πρεσβύτερον τῷ Θηραγόρου τοῦ Οἰνωμυτικοῦ
Πατριαρχικοῦ Θρόνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ.



ΔΟΙΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Φ. ΚΑΡΑΜΗΝΗ ΚΑΙ Ε. ΒΑΦΑ,

(παρά τὴν οὐδὲ βαστῆντα)

1550.



ΣΙΩΝΙΤΗΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ.

ΗΤΟΙ,

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΔΙΑЛАΜΒΑΝΟΥΣΑΙ

ΔΥΩ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ,

Μετὰ Σημειώσεων, καὶ Παραρτήματος ὡς προστέθη καὶ
τὸ μέχρι νῦν ἀνέκδοτον

ΚΑΤΑ ΑΓΙΟΚΑΤΗΓΟΡΩΝ, ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΥ.

ΥΠΟ

τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχικοῦ Θρόνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ.



ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΗ ΚΑΙ Κ. ΒΑΦΑ.

(Παρὰ τὴν οδόν Βύσση).

1850.

110 . n. 79 .

πητοῦσιν (οἱ αἰρετικοὶ) φίλωνδνως, οὐχ ὅπως ἀρμπνεύσουσί τι τῶν νοηθέντων, ἀλλ' ὅπως κατὰ τὸν λίτεων ἀπισύρωνται κατηναγκασμένα νοήματα, περισυλλέγοντες τὰς εὐηχοτέρας φωνὰς ἐκ συγγραμμάτων τινῶν.

Γρηγ. Νόσοςς κατὰ Εὐνομίου λόγ. έβ. σελ. 753. Τόμ. 6.

ΤΩΙ

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΙ, ΘΕΙΟΤΑΤΟΙ, ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΟΙ

ΠΑΤΡΙ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ,

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΛΑΙΣΤΙΝΗΣ,

ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ

ΚΤΡΙΛΛΩΙ

ΚΑΙ ΤΗΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΝ ΙΕΡΑΙ ΤΟΝ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΟΝ ΆΔΕΑΦΟΤΗΤΙ,

**Τὸν Σιωνίτην προσκυνητὴν
εὐλαβῶς ἀγέθηκεν**

Ο ΣΙΝΤΑΚΤΗΣ.

«Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών, ὁ καποκῶν Ἰερουσαλήμιν
(Ψαλμ.).

«Χαῖρε Σιών ἀγία, Μῆτερ τῶν Ἐκκλησιῶν, Θεοῦ κα-
τοικητήριον. Σὺ γὰρ ἐδέξασθα πρώτη ἀφεσιν ἀμαρτιῶν διὰ τῆς
Ἀγαστάσεως ε.

(Δαμασκην. Ὁκτωήχ. ἡχ. πλ. δ).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

§. α. Τὰς τοῦ θείου, Γρηγορίου τοῦ Νύσσης δύνα ἐπιστολὰς, ἐν αἷς περὶ τῶν Ἱεροσολύμων γίνεται λόγος, τύποις ἐκδιδόντες, προτάσσομεν ὀλίγα τινὰ εἰσαγωγικὰ περὶ ἑκατέρας, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν.

§. β. Ἡ πρώτη τοίνυν ἐπιστολὴ ἐπιγέγραπται «Περὶ τῶν ἀπιστῶν εἰς Ἱεροσόλυμα». Ταύτην δέ τινες τῶν νεωτέρων νόθου ὑπέλαβον, καὶ ψευδῶς ἐπιγεγραμμένην εἰς τὸν τῆς Νύσσης καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα Γρηγόριον. Οὕτως ἔχρινε πρῶτος ὁ Βελλαρμῆνος, καὶ μετ' αὐτὸν Ρίχώμης ὁ Ἰησουΐτης, καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν Δυτικῶν. Ἀλλ᾽ ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν (ίνα μὴ λέγω πάντες), καὶ ἐξ αὐτῶν πολλοὶ τῶν Δυτικῶν, οἵον ὁ Δουπίνος, καὶ ἄλλοι καθ' ἡμᾶς, γνήσιον τοῦ Νυσσαίου Πατρὸς γόνον κεκρίκασι τὴν ἐπιστολὴν· μαρτυρεῖ δὲ πρώτοις καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ λόγου χαρακτήρ, ὁ αὐτὸς εἶναι δοκῶν καὶ ὁ τῷ θείῳ Γρηγορίῳ φίλος καὶ οἰκεῖος, ὃ κέχρηται συνήνως ἐν τε τοῖς ἀνωμολογημένοις αὐτοῦ λόγοις, καὶν ταῖς ἐπιστολαῖς, πλὴν τινῶν ἐκφράσεων καὶ νοημάτων ἰδίως ἐν ταύτῃ καὶ μόνη τῇ ἐπιστολῇ φαινομένων, δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς νοθείας ἐκάνησαν (ὅθεν καὶ Χρύσανθος ὁ ἀστιδιμός Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀμφίβολον αὐτὴν ὑπέλαβεν) (α). Ἐνεστὶ δέ που καὶ τις ἀσάφεια, οἷα καὶ ἡ κατ' ἀρχὰς τοῦ προοιμίου, περὶ ἣς ἐν ταῖς εἰς αὐτὴν σημειώσεσι διελάθομεν (σελ. 12). Ωτὶ δὲ καὶ τὴν περὶ τῶν ἀπιστῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπιγραφὴν οὐκ αὐτὸς ἐπέγραψεν ὁ πατήρ τῆς ἐπιστολῆς, ἄλλος δέ τις πάντως τῶν νεωτέρων, ἄλις, οἵμαι, δέδεικται ἐν ταῖς σημειώσεσι (σελ. 11). Ἀλλ᾽ ὅμως αἱ τοιαῦται παρατηρή-

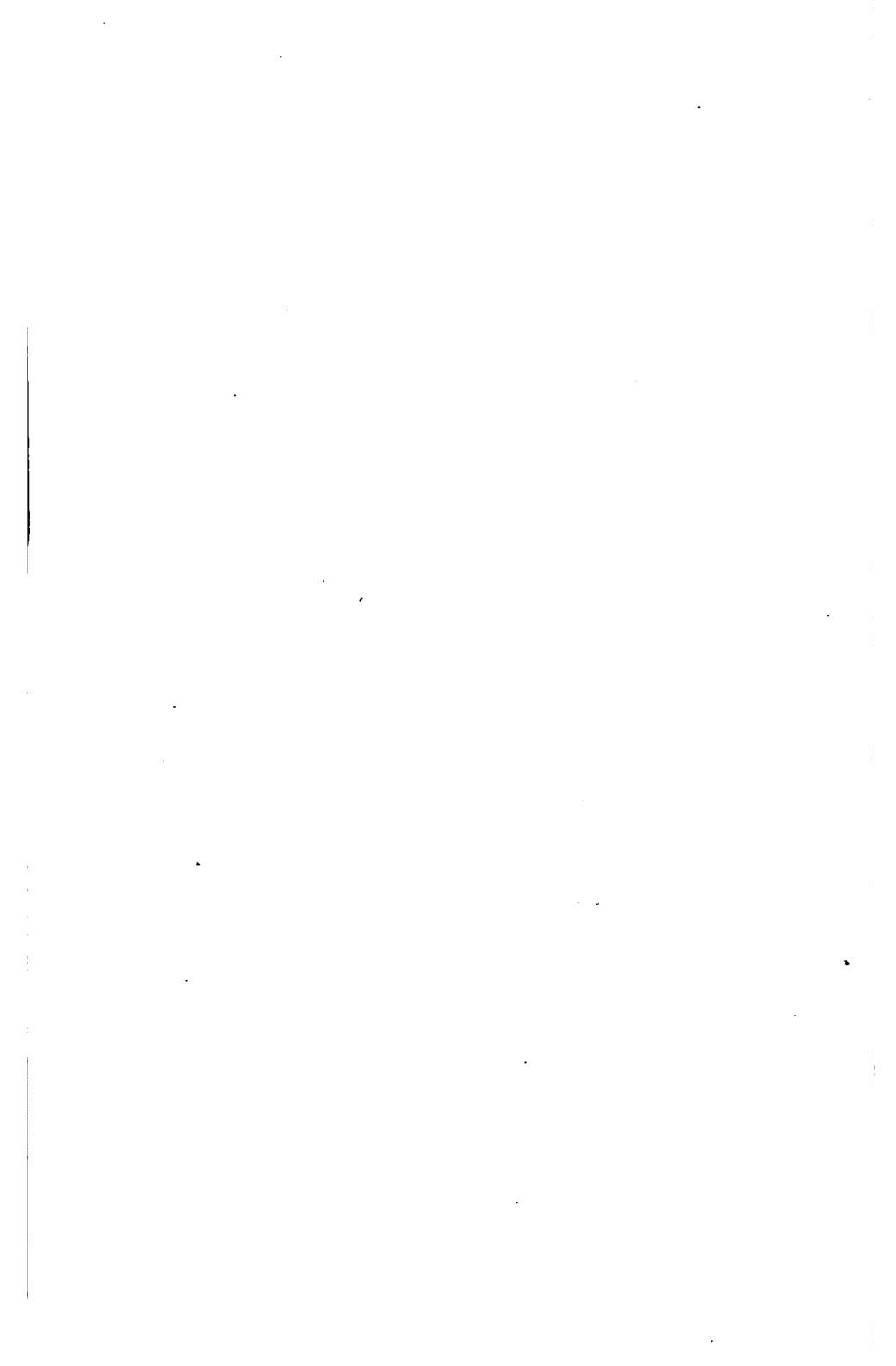
(α) Βλ. Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ὑπερογῆς τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. μδ-νγ.



600092294W







ΣΙΛΕΤΙΚΗ ΠΡΟΣΛΕΠΤΗΣ

1850.

τός τον 1. 1. 1850

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΚΤΟΣ

ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΦΑΝΙΑΣ ΣΑΛΑΜΑΝΔΡΑΣ

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΙΑΣ

Άγιας Τριάδος και Παροπλήσιας ή προστοκού
εν μέρει της απόβασης

ΕΛΛΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΙΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΤΑΙΟ

απ' Πρεσβυτερού και Επίσκοπου της Θεοφάνειας Οἰκουμενικού
Πατριαρχείου Βρετανίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΩ ΒΙΒΛΟΝΟΜΙΝ,



ΔΟΗΝΗΣ,

ΤΙΓΓΙΣ Φ. Λ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΟΝΟΜΙΝΟΥ

1850.



ΣΙΩΝΙΤΗΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ.

HTOI,

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΛΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΔΙΑΛΑΜΒΑΝΟΥΣΑΙ

ΔΥΩ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ,

Μετὰ Σημειώσεων, καὶ Παραρτήματος· ὡς προσετέθη καὶ
τὸ μέχρι νῦν ἀνέκδοτον

ΚΑΤΑ ΑΓΙΟΚΑΤΗΓΟΡΩΝ, ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΥ.

ΥΠΟ

τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ Οἰκογόμου τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχικοῦ Θρόνου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ.



ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Φ. ΚΑΡΑΜΠΙΝΗ ΚΛΙ Κ. ΒΑΦΑ.

(Παρὰ τὴν ἑδῷ Βύσσην).

1850.

110 . n. 79 .

Μητρούσιν (οἱ αἰρετικοὶ) φίλοισθινες, οὐχ δπως ἀρμπνεύσουσί τι τῶν νοητῶν, ἀλλ' δπως κατὰ τὸν λίξιον ἀπισύρωνται κατηναγκασμένα νοήματα, περισυλλέγοντες τὰς εὑηχοτέρας φωνὰς ἵκ συγγραμμάτων τιγῶν.

Γρηγ. Νόσσης κατὰ Εὐνομίου λόγγ. ιθ. σελ. 753. Τόμ. 6.

ΤΩΙ

ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΙ, ΘΕΙΟΤΑΤΟΙ, ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΟΙ

ΠΑΤΡΙ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ,

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ,

ΚΥΡΙΩΙ ΚΥΡΙΩΙ

ΚΥΡΙΑΛΛΩΙ

ΚΑΙ ΤΗΙ ΙΕΡΙ ΑΥΤΟΝ ΙΕΡΑΙ ΤΟΝ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΙ,

Τὸν Σιωνίτην προσκυνητὴν
εὐλαβῶς ἀνέθηκεν

Ο ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ.

•Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιῶτ, δοκανοικῶν Ἰερουσαλήμιν
(Ψαλμ.).

•Χαῖρε Σιὼτ ἀγία, Μῆτερ τῶν Ἐκκλησιῶν, Θεοῦ κα-
τοικητήριον. Σὺ γὰρ ἐδέξασας πρώτη ἀφεσιν ἀμαρτιῶν διὰ τῆς
Ἀραστάσεως ε.

(Δαμασκην. Ὁκτωήχ. ἡχ. πλ. δ).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

§. α. Τὰς τοῦ θείου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης δύω ἐπιστολὰς, ἐν αἷς περὶ τῶν Ἱεροσολύμων γίνεται λόγος, τύποις ἐκδιδόντες, προτάσσομεν ὅλιγα τινὰ εἰσχωγικὰ περὶ ἑκατέρας, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν.

§. β. Ἡ πρώτη τοίνυν ἐπιστολὴ ἐπιγέγραπται «Περὶ τῶν ἀπιστῶν εἰς Ἱεροσόλυμα». Ταύτην δέ τινες τῶν νεωτέρων νόθου ὑπέλαβον, καὶ ψευδῶς ἐπιγεγραμμένην εἰς τὸν τῆς Νύσσης καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα Γρηγόριον. Οὗτως ἔκρινε πρῶτος ὁ Βελλαρμῖνος, καὶ μετ' αὐτὸν Ριχάρμης ὁ Ἰησουΐτης, καὶ εἴ τις ἀλλος τῶν Δυτικῶν. Ἀλλ' ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων κριτικῶν (ἴνα μὴ λέγω πάντες), καὶ ἐξ αὐτῶν πολλοὶ τῶν Δυτικῶν, οἷον ὁ Δουπίνος, καὶ ἄλλοι καθ' ἡμᾶς, γνήσιον τοῦ Νυσσαίου Πατρὸς γόνον κεκρίκασι τὴν ἐπιστολὴν μαρτυρεῖ δὲ πρώτιστα καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ λόγου χαρακτὴρ, ὁ αὐτὸς εἶναι δοκῶν καὶ ὁ τῷ θείῳ Γρηγορίῳ φίλος καὶ οἰκεῖος, ὃ κέχρηται συνίδως ἐν τε τοῖς ἀνωμολογημένοις αὐτοῦ λόγοις, κἀν ταῖς ἐπιστολαῖς, πλὴν τινῶν ἐκφράσεων καὶ νοημάτων ἰδίως ἐν ταύτῃ καὶ μόνη τῇ ἐπιστολῇ φαινομένων, δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς νοθείας ἐκτίνησαν (δθεν καὶ Χρύσανθος ὁ ἀστιδρός Ιεροσολύμων ἀμφίβολον αὐτὴν ὑπέλαβεν) (α). Εἴνεστι δέ που καὶ τις ἀσάφεια, οἷα καὶ ἡ κατ' ἀρχὰς τοῦ προοιμίου, περὶ οὓς ἐν ταῖς εἰς αὐτὴν σημειώσεσι διελάθομεν (σελ. 12). Ότι δὲ καὶ τὴν περὶ τῶν ἀπιστῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπιγραφὴν οὐκ αὐτὸς ἐπέγραψεν δι πατήρ τῆς ἐπιστολῆς, ἄλλος δέ τις πάντως τῶν νεωτέρων, ἄλις, οἶμαι, δέδεικται ἐν ταῖς σημειώσεσι (σελ. 11). Ἀλλ' ὅμως αἱ τοιαῦται παρατηρή-

(α) Βλ. Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ἔξοχὴν ὑπερογῆς τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. μδ-νγ.

σεις ὀλίγαις τινὲς αὖσαι καὶ ἐπὶ μικροῖς, οὐκ ἵσχυόυσιν ἐναργῶς ἀποδεῖξαι τὴν νοθείαν τοῦ γράμματος· καὶ κείσθω λοιπὸν (ὡς ἀπαιτοῦσιν οἱ χριτικοὶ) γνησία Γρηγορίου τοῦ Νύσσου ἡ ἐπιειδή.

§. γ. Ἐκεῖνο δὲ μάνον σημειωτέον, καὶ ῥητέον ἐκ προοιμίων ὅτι λίαν ἡδίκησαν τὸν σοφώτατον καὶ ἀγώτατον τοῦτον Πατέρα τῆς Ἑκκλησίας ὅσοι τῶν νεωτέρων σοφῶν, καὶ μάλιστα τῶν περὶ Λούθηρον καὶ Καλβίνον, παρερμηνεύοντες τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιειδῆς, ἀπεφάνθησαν οὐχ ἦττον ψευδῶς, η̄ παρατόλμως, ὅτι ἄρα δι' αὐτῆς ὁ θεῖος Πατήρ οὐ μάνον ἀπαγορεύει πρὸς πάντας τοὺς πιστοὺς καθόλου, μηδένας εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπιέναι, τῶν ἀγίων καὶ σεβασμίων τόπων ἐσομένους προσκυνητὰς, ἀλλὰ καὶ δεινῶς τὴν ἀποδημίαν ταύτην ἐκφαλίζει, καὶ ὡς λίαν τοῖς πᾶσιν ἐπιθλαβῆ καὶ ψυχώλεθρον στιγματίζει. Νοσοῦντες γάρ αὐτοὶ πικρὰν ἀπέχθειαν πρὸς πάντα τὰ παρὰ τοῖς εὐσεβέσιν Ἱερὰ καὶ ἄγια χωρία κενοσπούδως (ἡ φρσ.) καὶ δεισιδάκιμόνως ἐκπαλαι νενομισμένα· ἀλλοι δέ τινες καὶ μισοχρόστου μανίας οἰστρῳ βεβακχευμένοι, διὸ καὶ φρίσσοντες τὰ ζῶντα Μαρτύρια τῆς θείας Οἰκονομίας, καὶ ταῦτα εἰπερ ἐντην, ἀστα παντάπαισι καὶ ἀνήκουστα καὶ ἀθέατα δῆναι κατὰ γῆς ἐπιποθεῦντες, ἐπειτα φέρουσι τῆς πονηρᾶς αὐτῶν διδασκαλίας ἀξιόπιστον μάρτυρα, καὶ εἰον σημαχιοφόρον, τὸν θεῖον Γρηγόριον (συμπαρέλκοντες καὶ τὸν μακάριον Ἱερώνυμον). Ἀλλ' ὅτι μὲν οἱ ἄνδρες πλανῶνται πορρωτάτω τῆς ἀληθείας, η̄ δὲ τοῦ Νύσσου φωστῆρος ἐπιστολὴ μόνους τοὺς μοναχοὺς καὶ μοναχὰς ἀφορᾷ (καὶ κατ' ἔξοχην τοὺς, πρὸς οὓς ἐπεστάλη), δείκνυσι λαμπρῶς αὐτὴν καὶ μόνη η̄ ἀνάγνωσις αὐτῆς, τοῖς μετ' ἐπιστάσιας διεξιοῦσι· προσεθήκαμεν δὲ καὶ ήμεῖς τὰς ἀναγκαῖας διασαφήσεις ἐν ταῖς εἰς αὐτὴν σημειώσεσιν.

§. δ. Ή δὲ δευτέρα τοῦ Πατρὸς ἐπιστολὴ γνησία παρὰ πάντων ἀνωμολόγηται· καὶ πραγματεύεται μὲν περὶ θεολογικῶν τινῶν ζητημάτων, ἐφ' οἵς τινες τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἤριζον ἀτόπως, σχίσματα ποιοῦντες· διαλαμβάνει δὲ δῆμος καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ Πόλει πανσεβάστων χωρίων, & δὴ καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Πατήρ

μάλιστα τιμῶν, ηὔξατό τε κατιδεῖν, καὶ κατιδῶν, ἀμέτρου χαρᾶς ἐνεφορήθη. Καὶ πάρεστι λοιπὸν αὐτὸς ἔσωτὸν ὁ Γρηγόριος σφρηνίζων, καὶ δεικνύων ἐναργῶς, διεὶς ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ παρῆνται τὰ πρόσφορα τοῖς μονάζουσι, πρὸς τὰς φιλερήμους αὐτῶν ἔξεις ἑφαρμόζων τὴν νοῦσείαν, καὶ πανταχόθεν τὴν εἰς ἀποδημίαν δρμὴν αὐτῶν ἀναστέλλων ὡς ὑποκίνδυνον, οὐ τὴν ἀγιότητα τῶν παναχράντων τόπων ἐκφυλίζων, θν ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ ἐπιστολῇ χαλκοφάνου σάλπιγγος γεγωνάτερον ἀνακηρύττει. Διὸ καὶ ταύτην ἔξεδώκαμεν παράλληλον τῇ πρώτῃ. Καί τοι τῶν τινες ἀποστυγούντων τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ Ἱεράν ἀποδημίαν σοφῶν, ταύτην ἔθέλουσι προτέραν γεγράφθαι, μετέπειτα δὲ τὴν πρώτην παρ' ἡμῖν τεταγμένην δὲ σκοπὸς αὐτῶν ἀποθλέπει κυρέως, δικῶς ἔχ τῆς κατ' αὐτοὺς διατάξεως συμπεράνωσιν, διεῖς δῆθεν ὁ Γρηγόριος δικῶν πρόστερον ἀγαπητὰ καὶ τίμια ἔδοκει φρονῶν, ἔπειτα ταῦτα, πρὸς τοὺς μοναχούς παρθησιαστικῶτερον ἐπιτελλων, ἔξαφώρασεν ὡς φαῦλα καὶ βλαβερὰ καὶ φευκτέα. Ἀλλὰ καθ' τὴν αὐτοῖς ἀρέσκουσαν περὶ τὰς ἐπιστολὰς χρονολογίαν δῶμεν (τί δ' οὐχί), οὐ δώσομεν δῆμως καὶ τὴν πανάθεσμὸν τόλμην, μεθ' οὓς βούλονται τὸν θεῖον Γρηγόριον παριστᾶν ὡς ἐνα τῶν ταύτα αἰνούντων καὶ καὶ ψεγόντων καὶ νῦν μὲν πρὸς τε τοὺς ἄλλους δμολογοῦντα, καὶ αὐτὸν προσκυνοῦντα τὰ σωτήρια γνωρίσματα τῆς Θείας ἐπιφανείας, νῦν δὲ πάλιν ὡς ἀπὸ βεβήλων τούτων (ἀπαγε) καὶ ψυχοβλαβῶν ἀπειργούντα τοὺς μοναχούς. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα· οὐ γάρ πρὸς ἔσωτὸν ὁ Πατήρ ἀντιφάσκων ἄλλοις ἄλλα παρῆνται, τῇ μὲν φέρων πῦρ, τῇ δὲ τὸ ὄνδρων πρὸς δὲ τὰς περιστάσεις ἔταττεν ἔκαστον, ὡς αὐτοῖς συνέφερε πρὸς σωτηρίαν. Οὕτω καὶ στρατηγὸς ἀγαθὸς ἄλλους τῶν στρατιωτῶν ἐν ἀλλοις ἔταξε τέποις, πανταχοῦ τὰ καίρια ἐκλεγόμενος καὶ μάλιστα πρόσφορα πρὸς τὰς ἔξεις καὶ τὰς ἐμπειρίας ἐκάστων, ὡς τῶν αὐτῶν χωρίων (καὶν κράτιστα ή καθ' ἔσωτά), οὐ κᾶσιν δμοίως πρὸς εύδοξημησιν συμβαλλόντων, ἀλλὰ τούτοις μὲν διηγειμωτάτων ἀπεβαίνοντων, ἐκεῖνοις δ' ἐπιβλαβῶν. Τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς.

§. ε. Τὸ δὲ κείμενον ἔκατέρων ἐξεδώκαμεν, τὸ μὲν τῆς Ακατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Μολινέου, τὸ δὲ τῆς Β ἐκ τῆς τοῦ Κασωβῶνος (α), συμπαρεξετάσαντες πρὸς ἔκατέρας καὶ τὸ κείμενον τῶν εἰς τὰ Δπαντα τοῦ Πατρὸς Συγγράμματα ἐκδεδομένων ἐν Παρισίοις (1638).

§. ζ. Προσεθήκαμεν δὲ καὶ σημειώσεις εἰς ἔκατέρας τὰς ἐπιζόλας, τὰ ἐν αὐταῖς ἀσφέστερα δοκοῦντα διαλευκαίνοντες, ἀπαντῶντες δὲ καὶ πρὸς τὰς ὑπό τινων παρεξηγήσεις καὶ διαστροφὰς τῶν ἐννοιῶν. Καὶ τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις, η παραλλαγὰς, τὰς γε κυριωτέρας ἐπισυνήψαμεν· ώσαύτως καὶ τινας κριτικὰς τοῦ κειμένου διορθώσεις, δισας δὲ προσθήκαις, καὶ τὰς παρ' ἡμένιν ιδίως κεκριμένας.

§. ζ. Καὶ Παράρτημα δὲ, τέλος, ἐπισυνείρομεν, ἐν φ καὶ διὰ παραδειγμάτων ιστορικῶν, καὶ δι' ἄλλων λόγων, ἀποδείκνυται τὸ ἀπίεναι εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς Ιστορίαν καὶ προσκύνησιν τῶν θεοβαδίστων τόπων ὡς ἔργον πίστεως θερμῆς, καὶ ἔθιμον τῆς εὐερεβείας Ἱερὸν καὶ ψυχωφελὲς, καὶ ἀνέκαθεν νενομισμένον καὶ κεκρατηκός ἐν πάσαις ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις.

§. η. Ής δὲ κορωνίδα τοῦ τε Παραρτήματος καὶ τοῦ ὅλου συντάγματος ἐξεδώκαμεν τὸ κατὰ Ἀγιοκατηγόρων μέχρι τοῦ νῦν ἀνέκδοτον πονημάτιον τοῦ μακαρίτου Παχωμίου Μοναχοῦ (τοῦ

(α) Τὴν επερὶ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα πρῶτος ἐξέδωκεν ιδίως ο Μωρέλλος (Παρισ. 1554); εἶτα δὲ Πέτρος ο Μολινέος (Παρισ. 1605 καὶ Ἀνοβίζ, 1607), καὶ ἵω Εὔρηκος ο ἐξιδεγγῆς (Τιγουρίφ 1670). Τὴν δὲ πρὸς Εὐσταθίαν καὶ Ἀμβροσίαν καὶ Βασίλισσαν ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων πολυμαθῶν ο Κασωβόν (Παρισ. 1606 καὶ Ἀνοβ. 1607, δι. Fabr. Bibl. Gr. vol. IX. p. 120 Harl.). Νεότερος δὲ τὴν περὶ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλ. ἐπιστολὴν ἐξέδωκεν ο συγγραφὺς τῶν Ἀτάκων. Τόμ. Γ. σελ. 419-424. Παρισίοις, 1830. Πάντες δὲ οἱ ταῦτην ἐκδόντες οὐκ εἶδον, δις ξοκε, τὸν ἐν τῇ Καισαρικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ἀρχεῖον καθηκα τῆς ἐπιστολῆς, οὐδὲ μετάγραψεν ο Λαμβένιος (Comment. de Aug. Bibliothecc. Caes. Vindobon. L. V. p. 174-181. ed. Kollar.) ιδίας τινάς παραλλαγὰς, η διαφόρους ἀναγνώσεις, διγ καὶ ἥμεις τὰς κυριωτέρας κατεχορίσαμεν ἐν ταῖς Σημιώσεις ήπει τὰ στοιχεῖα Κ.Β.

Ρουσάνου), ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ἀντίγραφέν (α).

§. θ. Ταῦτα εἰχομεν εἶπεν περὶ τοῦ ἡμετέρου Σιωνίτου Προσκυνητοῦ. Τούτου δὲ τὴν ἔκδοσιν ἔξεποντασμεν, οὐχ, ὡς ἀν τις εἴποι, χάριν φέροντες τῇ ἀγίᾳ Πόλεις τῶν Ἱεροσολύμων ἀπαγε! Ποίαν γάρ ἔχει χρείαν ἐγκωμίων δλως ἀνθρωπικῶν (καὶ μάλιστα παρὰ τῆς ἡμῶν ἀσθενείας) ἡ πόλις τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου, ἡς τὴν θεόσδοτον καὶ ἀγήραντον δόξαν αἱ Θεῖαι κηρύττουσι. Γραφαὶ, καὶ δὲ τῶν θεοφόρων Πατέρων ἱερώτατος θίασος, καὶ πᾶσα ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἑκκλησία, ὡς ἀρχέγονον μητέρα τῶν Ἑκκλησιῶν γεραίρει καὶ ἔξυμνετ; Εἰ δέ τινες κατ' αὐτῆς ἀθυρόστομον ἐκίνησαν γλῶσσαν, καὶ γραφίδα τομὸν, ὡς ἡκονημένον ξυρόν, ἀγαπήσαντες κακίαν ὑπὲρ ἀγαθούσύνην, ἐλεεῖ μὲν αὐτοὺς ἡ ἀγία Σιών. Τῶν δὲ φύγων, οὖν ἔκτοξένουσι, καὶ λοιδορῶν οὐδόλως ἐπιερέφεται, οὐδὲ ἀπωξιοῦν. Εἴπε γάρ ἔκπαλαι πρὸς αὐτὴν δὲ ζῶν εἰς τοὺς αἰῶνας, « καὶ κατοικῶν ἐν τῷ ὅρε Σιών η. Μὴ φοβηθῆς ἀπὸ τῶν δαλῶν τῶν κατηγορητῶν τούτων (Ησ. ζ, 4). Οὐκ ἦδον τοῦτο ὡς δαλὸς ἔξεσκασμένος ἐκ πυρός; » (Ζαχαρ. γ, 2).

Μόνης οὖν χάριν τῆς ἀληθείας τὸ πονηράτειον συνετάξαμεν, καὶ τοῦτο διχῶς. Πρῶτον μὲν, δπως ἀποδεῖξωμεν τὸν Ἱεράρχην τῆς Νύσσης Γρηγόριον ἀγνύτατον καὶ καθαρεύοντα τοῦ μώμου, τοῦ μάτην μὲν κατ' αὐτοῦ καὶ διακενῆς, ἀλλ' ὅμως ἐπιφερομένου παρὰ πολλῶν, καὶ τῶν δοκούντων σοφῶν δτι ἄρα κωλύει καθόλου τοὺς εὐεσβεῖς ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ ἀποδημίας, ὡς ματαιοπονίας οὐ μόνον ἐπιπόνου, ἀλλὰ καὶ ψυχοβλαβοῦς. Λισχρὸν γάρ, εἴτις ἀνέχοιτο καθορῶν τοὺς λόγους τοῦ θείου Πατρὸς οὗτως ὑπὸ τῶν δωρεάν μισούντων τὴν Ἱερουσαλήμ διαστρεβλουμένους, ὥστε διὰ τούτων πειρᾶσθαι τὴν ἴδιαν αὐτῶν ἐπίνοιαν ἐπικυροῦν καὶ καθαγιάζειν, ὡς γνώμην τοῦ μεγάλου φωστήρος τῆς Ἑκκλη-

(α) Τούτου τὴν ἀκριβεστάτην ἀντιγραφὴν ὁφείλομεν τῷ μεμονωτεφεὶ καὶ φιλογνωστάτῳ φιλολόγῳ Ἰωάννῃ τῷ Βελλούδῳ.

οίας. Καί τοι μηδ' αύτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἀκόλουθον καὶ συμφέρον πρᾶγμα ποιοῦσι. Καυχώμενοι γάρ ἐπὶ τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι Χριστῷ, ἔπειτα περιφρονοῦσι τὰ κατὰ τὴν θεοβάδιστον χώραν δειθαλῆ τῆς θείας ἐπιφανείας ὑπομνήματα καὶ γνωρίσματα, μηδ' αὐτὴν γοῦν αἰδούμενος τὴν πολιὰν εὐδέβειαν τῶν εἰς τούτων ἴστορίαν καὶ προσύκησιν πενταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἀφικνουμένων λαῶν. Καὶ ταῦτα, πολλοὶ τίνες τούτων τῶν σοφῶν μνημονεύοντες μετ' ἐπαίνων ἐλένην ἔκεινην τὴν Ἀδιαβήνων βασιλίσσαν, ητίς ἐξ ἔθνης Ἑβραία προσήλυτος γενομένη, ἥλθεν Ἰστορήσουσα τὸν νομικὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ (ἔνθα καὶ κατεβίωσε καὶ τὸ Μαυσωλεῖον αὐτῆς ἐδείκνυτο καὶ ἐπὶ Παυσανίου) (α). Ναι, φασόν· ἀλλ' ὁ νομικὸς ναὸς εἰς ταῦτα μόνος ὑπῆρχεν ἐν Ἱερουσαλύμαις· οὐδὲν καὶ εἰς τοῦτον πενταχόθεν γῆς συνέτρεχον οἱ ἱουδαῖοι· ἥδη δὲ πλήρης ἡ Οἰκουμένη νοῶν καὶ θυσιαστηρίων ἀγίων, ἐν οἷς οὐχ ἥττον, ἢ ἐν Ἱερουσαλύμοις, τὸ δνοματικὸν Κυρίου διεξάγεται. — Ναι δὴ πάντως (ἀπαντῶμεν) οὗτοι ἔχει τὸ πρᾶγμα· ἀλλά γε τὸν πᾶσι τούτοις εἰς καὶ νῦν καὶ μένος, μονάδατος ἔστηκεν ἐν πάσῃ τῇ γῇ δὲ τὸν θεοδέγμονα Τάφον αὐτὸν, καὶ αὐτὸν τὸν Γολγοθᾶν αὐτόχρημα καὶ πραγματικῶς περιέχων Ναὸς, καὶ ἐν τῷ τῆς Θεογονίας αὐτότατον Σπηλαίον. Τούτων δὲ πάντων Ἱερώτατα ἔκτυπα καὶ ἀπεικονίζεται πάντες οἱ ὑπ' οὐρανὸν θεῖοι ναοί. Εἰ δὲ πανσέβαστα τὰ ἀντίτυπα, πολλῷ δὲ μᾶλλον τὰ πέρωτάρρεϊα καὶ ἀρχέτυπα ἀλλὰ περὶ τούτων λέγομεν πλατάτερον ἐν τε ταῖς σημειώσεσι καὶ τῷ Ημεροτίματι.

Ἐτερος δὲ τῆς ἐκδόσεως σκοπὸς, ἡ ἀπὸ τῆς τοιεύτης περὶ τοὺς ἄγιους τόπους κακόφρονος ἀνευδανείας περοφυλακὴ τῶν ἀπλούστερων καὶ ἀκεραυτέρων ψυχῶν. Καθότι τὴν αὐτὴν ὀλιγωρίαν καὶ περιφρόνησι περὶ τὰ σωτήρια τῆς ἐπὶ γῆς ἐνσάρκου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοφανείας ὑπομνήματα σπουδάζουσι διαπείρειν καὶ αὐτοὶ εἰς διελαῖοι μισθύριστοι καὶ ἐγμοὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀφο-

(α) Παυσαν. Βιβλ. Ζ. καφ. ιη. πρβλ. Ἰωσηπ. Ἀρχαιολ. Κ. 6. Σιωναράν Χρον. 5, §. 17. Ξφίονται δὲ καὶ μάχρι ὅπερεν λιψαντά τινα. τοῦ τέκου τούτου τῆς Βλάνης. Bl. Kraft Die Topograph. Jerusalemis p. 212.

ρῶντες πρὸς παντελῇ κατάργησιν καὶ ἀφανισμὸν τῶν ἰχγῶν τοῦ Ἰησοῦ· φρίσσουσι γὰρ αὐτὰ (καθὸ προείρηται) καὶ ἀποστυγοῦσιν, ὡς ἐναργέστατα καὶ ἀνεμφιεσθῆτα μαρτύρια καὶ γνωρίσματα τῆς θείας ἐπιφανείας, κηρύσσοντα στεντορείως καὶ βεβαιοῦντα τὴν ιστορικὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐχγελίου. Χωροῦντι δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν ὑπούλως πάνυ καὶ δολερῶς. Αὐτὸὺς μὲν γὰρ τοὺς ἀγίους τόπους οὕτ' ἐπιαινοῦσιν, οὕτε λοιδοροῦσιν ἀνέδην (εἰ μὴ που τυχόν, ηπίως καὶ ἀστυκώτερον χαρείνεταιζόμενοι). φιλανθρώπου δὲ φιλογενείας καὶ χριστιανικῆς φιλαληθείας προσωπεῖον ἀναλημβάνοντες, ἀπειργούσι μὲν τοὺς Χριστιανοὺς τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀποδημίας, τὴν τοῦ θείου Νύσσης ἐπιστολὴν καὶ αὐτοὶ περικροτοῦντες, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἀποδημίαν ταύτην ἀπολλύμενα χρήματα παραινοῦντες εἰς σύστασιν καταβάλλειν διδασκαλείων παντοίων, πρὸς τὸν τοῦ γένους φωτισμὸν (οἷον αὐτοὶ δηλονότι θέλουσι). Καταθοῶσι δὲ κατὰ τῆς Ἑκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς δῆθεν ἀγυρτικαῖς τισι τέχναις καὶ γοντείαις, ἥκιστα τῇ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως ἀληθείᾳ πρεπούσαις, δελεαζόύσης τοὺς εὐπίστους προσκυνητὰς, καὶ γριπιζούσης ἐξ αὐτῶν ἀμυθήτων χρημάτων σωρόν. Καὶ ταῦτα δὲ πάντα σκώμματαν ἀρτέουσι παντοίοις, καὶ σορίσμασι κομψοῖς, ἔργον ποιοῦντες λογομαγεύρων μᾶλλον καὶ γελοιαστῶν, ἢ σοφῶν τῆς ἀληθείας ἔραστῶν. Τοιοῦτος τῶν νῦν Κιμμερίων διδασκάλων τοῦ σκότους δ δόλος δ ψυχαπάτας. «Ἄπειρος (φησὶν αὐτὸς πάλιν δ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος)» ἀπόπειρ τὸ δηλητήριον δ φαρμακεὺς εὐπαράδεκτον ποιεῖ τῷ ἐπιβουλευομένῳ, μέλιτι καταγλυκάνας τὸν δλεθρον, οὗτος (οἱ αἰρετικοὶ) ταῖς κομψείαις τῶν σοφισμάτων τὸ φθοροποιὸν δόγμα οἰονεὶ τινα μέλιτι καταχρώσαντες, ἔγχέουσι τὴν ἀπάτην τῇ ψυχῇ (κατὰ Εὐνομ. λόγ. ίδ. σελ. 737).

Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκδόσεως τοῦ τευχιδίου τούτου. Εἰ δέ τι περιέχει καὶ πρὸς τὴν Ἑκκλησίαστι κὴν φιλολογίαν χρήσεμον, χρινέτωσαν οἱ ἀναγνῶσται, παρ' ὃν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις ἐξαιτούμεθα συγγράμμην, εἴτε που πεπόνθαμεν ἀνθρώπινον.

Βῆγραφον Δθηνησί, φων, μηνὶ ίουλίῳ



ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΛΠΙΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ.

Επειδή περ ἡρώτησας, ὡ φίλε, διὰ τοῦ γράμματος, πρέπειν φήθην περὶ πάντων σοι καθεξῆς ἀποκρίνασθαι. Ἐγώ τοὺς ἄπαξ ἀνατειχιότας ἑαυτοὺς τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ, καλῶς ἔχειν φημὶ πρὸς τὰς τοῦ Βαλαγγελίου διὰ παντὸς ἀποβλέπειν φωνάς· καὶ ὥσπερ οἱ τῷ κανόνι τὸ ὑποκείμενον ἀπευθύνοντες, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ κανόνος εὐθείαν τὰ σκολιὰ τὰ ἐν χερσὶν εἰς εὐθύτητα μεταβάλλονται, οὕτως προσήκειν ἡγοῦμαι, οἷόν τινα κανόνα δρόμον καὶ ἀδιάσροφον, τὴν εὐαγγελικὴν λέγω δὴ πολιτείαν, τούτοις ἐπιβάλλοντας, κατ' ἔκείνην πρὸς τὸν Θεὸν ἀπευθύνεσθαι. Ἐπεὶ τοίνυν αἱς τινες τῶν τὸν μονήρη καὶ ἴδιαζοντα βίον ἐπανηρημένων, οἵς ἐν μέρει εὔσεβείας νενόμισται τὸ τοὺς ἐν ιεροσολύμοις τόπους ἰδεῖν, ἐν οἷς τὰ σύμβολα τῆς διὰ σαρκὸς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου δρᾶται, καλῶς ἂν ἔχοι πρὸς τὸν κανόνα βλέπειν καὶ εἰ ταῦτα βούλεται ἢ παρὰ τῶν ἐντολῶν χειραγωγία, ποιεῖν τὸ ἔργον, ὡς πράσιαγμα Κυρίου· εἰ δὲ ἔχω ἐστὶ τῶν ἐνταλῶν τοῦ Δεσπότου, οὐκ οἶδα τί ἐστι· τὸ μὴ διατεταγμένον τι θέλειν ποιεῖν, αὐτὸν ἔσυντὸ τοῦ καλοῦ νόμου γινάμεγον. Ὡπού προσκαλεῖται πρὸς τὴν κληρονομίαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ Κύριος τοὺς εὐλογημένους, τὸ ἀπελθεῖν εἰς ιεροσόλυμα ἐν τοῖς κατορθώμασιν οὐκ ἀπηρθμησεν. Ὡπού τὸν μακαρισμὸν διαγγέλλει, τὴν τοιαύτην σπουδὴν οὐ περιέλασθεν. Ὁ δὲ μήτε μακάριον ποιεῖ, μήτε πρὸς τὴν βασιλείαν εὔθετον, ἀντὶ τίνος σπουδάζεται, δ νοῦν ἔχων ἐπιτικεψάσθω. Καὶ εἰ μὲν ἐπω-

φελές ἦν τὸ γινόμενον, οὐκ ἦν οὐδὲ οὕτως καλὸν παρὰ τῶν τελείων σπουδάζεσθαι. Εἶπεὶ δὲ καταμανθανόμενον δι' ἀκριβείας τὸ γινόμενον, καὶ ψυχικὴν προστρίβεται βλάβην τοῖς τὸν ἀκριβῆ βίον ἐντησαμένοις, οὐκ ἔστι τῆς μακρᾶς σπουδῆς ἀξιον, ἀλλὰ τῆς μεγίστης φυλακῆς, ὡς μηδενὶ τῶν καταβλαπτόντων δὲ κατὰ θεὸν προηργμένος ζῆν περιπείροιτο. Τί οὖν ἔστιν ἐν τούτοις τὸ βλάπτων; Ἡ σεμνὴ πολιτεία πᾶσι πρόκειται, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξίν· ἵδιον δὲ τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν βίου, ἡ εὐσχημοσύνη αὗτη δὲ ἐν τῷ ἀμίκτῳ καὶ ἴδιαζοντι βιώτης ζωῆς κατορθοῦται, ὡς ἀνεπίμικτον καὶ ἀσύγχυτον εἰναι τὴν φύσιν, μήτε τῶν γυναικῶν ἐν ἀνδράσι, μήτε τῶν ἀνδρῶν ἐν γυναιξὶ πρὸς τὰ παρατετηρημένα τῆς εὐσχημοσύνης δρμώντων. Ἀλλ' ἡ τῆς ὁδοιπορίας ἀνάγκη λύει τὴν ἐν τούτοις ἀκριβείαν, καὶ πρὸς ἀδιαφορίαν τῶν παρατετηρημένων ἄγει ἀμήχανον γὰρ γυναικὶ τοσαύτην ὄδόν διαδραμεῖν, εἰμὶ τὸν διασώζοντα ἔχοι, καὶ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἀναγομένη ἐπὶ τὸ ὑποζύγιον, κἀκεῖθεν καταγομένη, καὶ ἐν ταῖς δυσχωρίαις παρακρατουμένη. Όπότερον δὲ ἂν ὑποθώμεθα, εἴτε γνώριμον ἔχει τὸν τὴν θεραπείαν ἀποπληροῦντα, εἴτε μισθωτὸν τὸν τὴν διακονίαν παρεχόμενον, καθ' ἐκάτερον μέρος οὐ διαφεύγει τὴν μέρψιν τὸ γινόμενον· οὔτε γὰρ τῷ ἔνεῳ ἐστι τὴν προσαναπαύσια, οὔτε τῷ ἰδίῳ, τὸν τῆς σωφροσύνης φυλάττει νόμον. Τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἀνατολικοὺς τόπους πανδοχείων καὶ καταλυμάτων καὶ πόλεων πολλὴν τὴν ἄδειαν καὶ πρὸς τὸ κακὸν τὴν ἀδιαφορίαν ἔχοντων, πῶς ἔσται δυνατὸν τὸν διὰ καπνοῦ παριόντα μὴ δριμυχθῆναι τὰς ὄψεις; ὅπου μολύνεται μὲν ἀκόνη, μολύνεται δὲ ὄφθαλμός, μολύνεται δὲ καρδία, δι' ὄφθαλμῶν καὶ ἀκοῆς δεχομένη τὰ δτοπα, πῶς ἔσται δυνατὸν ἀπαθῶς παρελθεῖν τοὺς ἐμπαθεῖς τόπους; Τί δὲ καὶ πλέον ἔξει ὁ ἐν τοῖς τόποις ἔκείνοις γινόμενος; ὡς μέχρι τοῦ νῦν σωματικῶς τοῦ Κυρίου ἐν ἔκείνοις τοῖς τόποις διάγοντος, ἥμων δὲ ἀποφοιτῶντος; Ή ὡς τοῦ ἀγίου Πνεύματος παρὰ τοῖς ἑροσολυμίταις πλεονάζοντος, πρὸς δὲ ἥμαξς διαβῆναι ἀδυνατοῦντος; Καὶ μὴν, εἰ ἔστιν ἐκ τῶν φαινομένων Θεοῦ παρουσίαν τεκμήρια.

σθαι, μᾶλλον ἀν τις ἐν τῷ ἔθνει τῶν Καππαδοκῶν τὸν Θεὸν διάταξθει νομίσειεν· οὐ περ ἐν τοῖς ἔξω τόποις· ὅσα γάρ ἔστιν ἐν τούτοις θυσιαστήρια, δι' ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δοξάζεται, οὐκ ἀν τις τοσάδε [διὰ] πάσης σχεδὸν τῆς οἰκουμένης ἔξαριθμήσαιτο θυσιαστήρια. Ἐπειτα, εἰ ἦν πλείων τοῦ χάρις ἐν τοῖς κατὰ ιεροσόλυμα τόποις, οὐκ ἀν ἐπεχωρίζεται τοῖς ἐκεῖ ζῶσιν τὴν ἀμαρτία. Νῦν μέν τοι οὐκ ἔστιν ἀκαθαρσίας εἰδος, διὸ τολμᾶται περὶ αὐτοῖς, καὶ πορνεῖαι, καὶ μοιχεῖαι, καὶ κλοπαὶ, καὶ εἰδωλολατρεῖαι, καὶ φαρμακεῖαι, καὶ φθόνοι, καὶ φόνοι· καὶ μᾶλιστά γε τὸ τοιούτον ἐπιχωριάζει κακὸν, ὥστε μηδαμοῦ τοιαύτην ἔτοιμότητα εἶναι πρὸς τὸ φονεύειν, δοσον ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, θερίων δίκαιην τῷ αἷματι τῶν δμοφύλων ἐπιτρεγόντων ἀλλήλων, ψυχροῦ κέρδους χάριν. Ὅπου τοίνυν ταῦτα γίνεται, ποιῶν ἀπόδειξιν ἔχει τοῦ πλείονα χάριν εἶναι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις; Ἀλλ' οἶδα τὸ ἀντιλεγόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς τὰ περὶ ἔμοιν εἰρημένα· λέγουσι γάρ, διὰ τί ταῦτα καὶ ἐπὶ σὲ αὐτὸν οὐκ ἐνομοθέτησας; εἰ γάρ μηδὲν ἦν κέρδος τῷ κατὰ Θεὸν ἐκδημήσαντι, ἀντὶ τοῦ γενέσθαι ἐκεῖ, ὑπὲρ τίνος μάτην ὑπέστης τὴν τοσαύτην ὁδόν; Ἀκουσάτωσαν οὖν τῆς ὑπὲρ τούτων παρ' ἔμοι ἀπολογίας. Ἔψοι, διὰ τὴν ἀνάγκην ταύτην ἐν τῇ Ζῆν ἐτάχθην παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος ἡμῶν τὴν Ζωὴν, ἐγένετο, τῆς ἀγίας συνόδου δριτάσσης, διορθώσεως ἐνεκεν τῆς κατὰ τὴν Ἀραβίαν ἐκκλησίας, μέχρι τῶν τόπων γενέσθαι· καὶ ἐπειδὴ δυμορός ἔστιν τῇ Ἀραβίᾳ τοῖς κατὰ ιεροσόλυμα τόποις, ὑποσχόμενος καὶ συσκεψόμενος τοῖς προεστῶσι τοῖς τῶν ἀγίων ιεροσολυμιτῶν ἐκκλησιῶν, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν ἐν ταραχῇ τὰ πράγματα, καὶ χρῆσιν τοῦ μεσιτεύοντος. Ἐπειτα δὲ, καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως παρασχομένου τὴν εὐκολίαν τῆς ὁδοῦ διὰ δημοσίου ὄχηματος, οὐδεμίας ἡμῖν ἀνάγκη ἐγένετο ταῦτα πάσχειν, οὐ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατενοήσαμεν. τὸ γάρ ὅχημα ἡμῖν ἀντὶ ἐκκλησίας καὶ μοναστηρίου ἦν, διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ συμψαλλόντων πάντων καὶ συνηστευόντων τῷ Κυρίῳ. Τὸ οὖν ἡμέτερον μηδένα σκανδαλίζετω· μᾶλλον δὲ πιθανή γενέσθω ἡ συμβουλία ἡμῶν, ὅτι περὶ

ῶν τῷ ὄφθαλμῷ ὑπεράλομεν, περὶ τούτων καὶ συμβουλεύομεν.
 Ήμεῖς γὰρ τὸν ἐπιφανέντα Χριστὸν εἶναι Θεὸν ἀληθινὸν ὄμοιο-
 γήσαμεν καὶ πρὶν ἐπὶ τοῦ τόπου γενέθατο, καὶ μετὰ ταῦτα, οὕτε
 τῆς πίστεως ἐλαττουμένης, οὕτε μετὰ ταῦτα προσακηθείσας· καὶ
 τὴν διὰ τῆς Παρθένου ἐνανθρώπησιν καὶ πρὸ τῆς Βαθέσεμ ἡπιστά-
 μεθα· καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔζανάστασιν καὶ πρὸ τοῦ Μνήματος ἐπι-
 στεύσαμεν· καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν, καὶ δίχα τοῦ τὸ ὅρας
 τῶν Ἐλαῖων ἴδειν, ἀληθῆ εἶναι ὄμοιογήσαμεν. Τοσοῦτον δὲ μό-
 νον ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὡφελήθημεν, δοσον ἐν συγχρίσει γνῶναι, διτι
 τὰ ἡμέτερα τῶν ἕξω πολὺ ἀγιώτερά ἐστιν. Όθεν οἱ φοβούμενοι
 τὸν Κύριον, ἐν οἷς ἐστὲ τόποις αἰνέσατε αὐτόν. Θεοῦ γὰρ προσεγ-
 γισμὸν τοπικὴ μετάστασις οὐ κατεργάζεται· ἀλλ' ὅπου πρὸ ἡς,
 πρὸς σὲ ἥξει ὁ Θεός, ἐάν γε τὸ τῆς ψυχῆς σου καταγάμον τοιοῦν-
 τον εὑρεθῇ, ὥστε ἐνοικῆσαι τὸν Κύριον ἐν σοὶ, καὶ ἐμπεριπατῆσαι.
 Εἰ δὲ πλὴρη ἔχεις τὸν ἕσω ἀνθρωπὸν λογισμῶν ποιηκῶν, κἀν ἐπὶ
 τοῦ Γολγοθᾶ ἥς, κἀν ἐπὶ τοῦ ὅρους τῶν Ἐλαῖων, κἀν ὑπὸ τὸ
 Μνῆμα τῆς Ἀναστάσεως, τοσοῦτον ἀπέχεις τοῦ τὸν Χριστὸν δέ-
 ξασθαις ἐν ἑαυτῷ, δοσον οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὄμοιογήσαντες. Συμ-
 βούλευσον οὖν, ἀγαπητὲ, τοῖς ἀδελφοῖς ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώμα-
 τος πρὸς τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἀπὸ Καππαδοκίας εἰς Παλαιστίνην.
 Εἰ δέ τις τὸν Κυρίου φωνὴν προσβάλοιτο, τὴν παραγγείλαραι
 τοῖς μαθηταῖς μὴ χωρίζεσθαι ἀπὸ ιεροσολύμων, νομπάτω τὸ εἴρη-
 μένον· ἐπειδήπερ ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάρις καὶ δικαιομή
 οὕπω ἐπεφοίτησε τοῖς ἀποστόλοις, προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Κύριος
 ἐπὶ τὸ αὐτὸ μένειν, ἔως ἂν ἐνδύσωνται δύναμιν ἐξ ὑψους. Εἰ μὲν
 οὖν δὴν ἀπὸ ἀρχῆς ἐγίνετο μέχρι τοῦ νῦν, τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐν
 εἰδει πυρὸς τῶν χαρισμάτων οἰκονομοῦντρς ἔκαστον, ἐδει πάντας
 εἶναι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ ἡ διανομὴ τοῦ χαρισμάτος ἐχί-
 νετο· εἰ δὲ τὸ Πνεύμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ οἱ ἐνταῦθα παστεύ-
 σαντες μέτοχοι γίνονται τοῦ χαρισμάτος, κατὰ τὴν ἀναλογίαν
 τῆς πίστεως, οὐ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν ιεροσολύμοις.

ΤΑΙΣ ΚΟΣΜΙΩΤΑΤΑΙΣ ΑΛΗΘΩΣ ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΕΣΤΑΤΑΙΣ

Α Δ Ε Λ Φ Α Ι Σ,

ΕΥΣΤΑΘΙΑ ΚΑΙ ΑΜΒΡΟΣΙΑ,

ΚΑΙ ΤΗ ΚΟΣΜΙΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΣΕΜΝΟΤΑΤΗ ΘΥΓΑΤΡΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗ,

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Η μὲν τῶν ἀγαθῶν καὶ καταθυμίων συντυχία, καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς μεγάλης τοῦ Δεσπότου ὑπὲρ ἡμῶν φιλανθρωπίας, τὰ ἐν τοῖς τόποις δεικνύμενα, τῆς μεγίστης ἐγένετο μοι χαρᾶς τε καὶ εὐφροσύνης ὑπόθεσις· δι' ἀμφοτέρων γάρ ἐδηλώθη μοι ἡ κατὰ Θεὸν ἔορτή, διὰ τε τοῦ Ιδεῖν τὰ σωτήρια σύμβολα τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦ ψυχᾶς συντυχεῖν, ἐν αἷς τὰ τοιαῦτα τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος σημεῖα πνευματικῶς θεωρεῖται· ὥστε πιστεύειν, ὅτι ἀληθῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐστὶ τοῦ τὸν Θεὸν ἔχοντος ἡ Βηθλεέμ, ἡ Γολγοθᾶς; ὁ Ἐλαίων, ἡ ἄναστασις. Ότε γάρ διὰ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως δὲ Χριστὸς ἐμερράθη, καὶ δὲ καθηλώσας τῷ θειῷ φόβῳ τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ συσταυρωθεὶς τῷ Χριστῷ, καὶ ἀποκυλίσας ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν βαρὺν τῆς βιωτικῆς ἀπάτης λίθον, καὶ ἐξελθὼν τοῦ σωματικοῦ μνημείου, ὡς ἐν κανόντηι ζωῆς περιεπάτησε, καὶ* ὁ κατὰλιπὼν τὴν κοιλην καὶ χαμαζῆλον τῶν ἀνθρώπων ζωὴν, ἀναβὰς δὲ διὰ τῆς ὑψηλῆς ἐπιθυμίας εἰς τὴν ἐπουράγιον πολιτείαν, καὶ τὰ ἀνω φρονῶν, σὺ δὲ Χριστὸς, καὶ μὴ βαρύσθμενος τῷ ἀγθει τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐξελαφρύνας διὰ καθαρωτέρας ζωῆς, ὥστε αὐτῷ νεφέλης δίκην συμμετεωροπορεῖν ἐπὶ τὰ ἀνω τὴν σάρκα· οὗτος, κατά γε τὴν ἐμάτην κρέσσην, ἔκεινων ἐστὶ τῶν κατωνόμασμάνων, ἐν οἷς τὰ ὑπομνήματας τῆς τοῦ Δεσπότου ὑπὲρ ἡμῶν φιλανθρωπίας δρᾶται. Ἐπειδὴ τοῖνυν εἴθεν μὲν καὶ αἰσθητῶς τοὺς ἀγένους τέκνους, εἴδεν δὲ καὶ ἐν ὑρίᾳ,

τῶν τοιούτων τόπων ἐναργῆ τὰ σημεῖα, τοσαύτης ἐπληρώθην χαρᾶς, ὡστε ὑπὲρ λόγον εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ τὴν διέγησιν. Άλλ' ἐπειδὴ ἔοικεν ἀνθρωπὸν δυτα, δύσκολον εἶναι, ἵνα μὴ εἴπω ὅτι ἀδύνατον, ἀμιγὲς τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καρποῦσθαι, διὰ τοῦτο μοι τῇ γεύσει τῶν γλυκέων συγκατερίζθη τι καὶ τῶν πικραινόντων τὴν αἰσθησιν· ἐφ' οἵς μετὰ τὴν ἀγαθὴν τῶν εὐφρανόντων ἀπόλαυσιν, πάλιν ἐπὶ τὴν πατρίδα σκυθρωπάζων ἐπορευόμην, λογιζόμενος, δ:: ἀληθῆς ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὁ εἴπων, «Οὐλον τὸν κόσμον ἐν τῷ πονηρῷ κεῖσθαι» ὡς μηδὲν τῆς οἰκουμένης μέρος ἐλεύθερον εἶναι τῆς μοίρας τοῦ χείρονος· εἰ γάρ ὁ τὸ ἄγ.ον τῆς δυτικῆς ζωῆς ἔχος ὑποδεξάμενος τέπος τῆς πονηρᾶς ἀκάνθης αὐτὸν καθαρεύει, τί χρὴ περὶ τῶν λοιπῶν ἐννοεῖν τόπων, [ἐν] οἵς ἡ τοῦ ἀγαθοῦ μετουσία κατεσπάρη διὰ ψιλῆς ἀκοῆς καὶ κηρύγματος; ταῦτα δὲ πρὸς ὅτι βλέπων φημὶ, πάντως οὐδὲν χρὴ γυμνότερον διὰ τῶν λόγων ἐκτίθεσθαι, αὐτῶν τῶν πραγμάτων πάσης φωνῆς γνωρίμου γεγωνότερον διαβούντων τὰ λυπηρά. Μίαν ἔχθραν ἐνομοθέτησεν ἡμῖν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν νομοθέτης, τὴν πρὸς τὸν ὄφιν λέγω, πρὸς οὐδὲν ἄλλο τὴν τοῦ μισεῖν δύναμιν ἐνεργεῖσθαι προστάξας, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἀποστροφὴν τῆς κακίας· εἰ ἔχθραν γάρ θήσω, φησίν, ἀνὰ μέσον σου, καὶ ἀνὰ μέσον ἐκείνου· ἐπειδὴ [γάρ] ποικίλη τις καὶ ποτὲ λυειδής ἔστιν ἡ κακία, διὰ τοῦ ὄφεως ὁ λόγος ταύτην αἰνίττεται, τῇ πυκνῇ τῶν φοιτῶν θέσει τὸ πολύτροπον τῆς κακίας χαρακτηρίζων. Ήμεῖς δὲ πρὸς μὲν τὸν ὄφιν ἐνσπονδοις διὰ τοῦ τὰ θελήματα τοῦ ἀντικειμένου ποιεῖν ἐγενόμεθα, τὸ δὲ μίσος κατ' ἄλλήλων ἐτρέφαμεν· τάχα δὲ οὐδὲ καθ' ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ τὴν ἐντολὴν δεδωκότος· διὰ μὲν γάρ φησιν, «Ἄγαπέσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἔχθρόν σου», τὸν τῆς φύσεως ἡμῶν πολέμιον μόνον ἔχθρὸν ἡγεῖσθαι προστάξας, πάντα δὲ τὸν κοινωνοῦντα τῆς φύσεως, πλησίον ἐκάστου εἶναι εἰπών· ἡ δὲ βαρυκάρδεος ἡμῶν γενενέφτη τοῦ πλησίου ἡμᾶς διαστήσασα, θάλπειν τὸν ὄφιν ἐποίησε, καὶ τοῖς τῶν φοιτῶν αὐτοῦ στίγμασιν ἐπιτέρπεισθαι· Εἶγά γάρ τὰ μὲν τοὺς ἔχθρούς τοῦ θεοῦ μισεῖν ἐνομον εἶναι φημὶ, καὶ ἀρέ-

σκειν τῷ Δεσπότῃ τὸ τοιοῦτον μῆσος· ἔχθροὺς δὲ λέγω τοὺς κα-
τὰ πάντα τρόπου τὴν τοῦ Δεσπότου δόξαν ἀπαρνομένους, εἴτε τοὺς
Ιουδαίους, εἴτε τοὺς φανερῶς εἰδωλολατροῦντας, εἴτε τοὺς διὰ
τῶν ἀρείων δογμάτων εἰδωλοποιοῦντας τὴν κτίσιν, καὶ τὴν Ιου-
δαϊκὴν πλάνην ἀναλαμβάνοντας· εἰ δὲ Πατήρ, καὶ Γίδες, καὶ ἄγιον
Πνεῦμα φύσεως δοξάζοιτο, καὶ προσκυνοῖτο παρὰ τῶν πιστευόν-
των ἐν ἀσυγχύτῳ καὶ διαφεριμένῃ τῇ ἀγίᾳ Τριάδι μίαν εἶναι
καὶ φύσιν, καὶ δόξαν, καὶ βασιλείαν, καὶ δύναμιν, καὶ τὴν ἐπὶ πάν-
των ἔζουσίαν, ἐνταῦθα ὁ πόλεμος τίνα εὕλογον αἰτίαν ἔχει; Οὗτε
ἐπεκράτει τὰ τῆς αἱρέσεως δόγματα, καὶ τὸ παρακινδυνεῦσαι πρὸς
τὰς ἔξουσίες, διὶ δὲ δόξαι τὸ τῶν ἀντικειμένων δόγμα κρατύ-
νεσθαι, καλῶς εἶχεν ὡς ἀν μὴ καταδυναστεύοιτο ταῖς ἀθρωπί-
ναις δύναστείαις ὁ σωτήριος λόγος. Νυνὶ δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰ-
κουμένην ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔως τοῦ ἄκρου αὐτοῦ, ἵσως
κηρυσσομένης ἐν φανερῷ τῆς εὑσεβείας, ὁ τοῖς κηρύσσουσί τὴν
εὐσεβείαν πολεμῶν, οὐκ ἔκείνοις μάχεται, ἀλλὰ τῷ παρ' αὐτῷ
εὐσεβῶς κηρυσσομένῳ· τίς γάρ εἶναι σκοπὸς ἄλλος ὑφελεῖ τῷ τὸν
θεῖον ἔχοντι ζῆλον, εἰ μὴ τὸ παντὶ τρόπῳ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ
καταγγέλλεσθαι; Ἔως γάρ ἀν ἐξ ὅλης καρδίας τε καὶ ψυχῆς καὶ
διανοίας προσκυνῆται ὁ μηνογενῆς Θεὸς, ἔκεīνος εἶναι πεπιστευμέ-
νος; ἐν πᾶσιν, ὅπερ ἔστιν δὲ Πατήρ, ωσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα
τὸ ἄγιον ὁμοτίμῳ πρασκυνήσει δοξάζηται, οἱ τὰ περισσά τοφε-
ζόμενοι ποίαν τοῦ πολέμου εὐπρόσωπον ἔχουσιν ἀφορμήν; σχή-
ζοντες τὸν χιτῶνα τὸν ἀρρόκτονον, καὶ πρὸς Παῦλον καὶ Κηφᾶν τὸ
δνομα τοῦ Κυρίου καταμερίζοντες, καὶ τὸν προσεγγισμὸν τῶν τὸν
Χριστὸν προσκυνούντων, βδελυκτὸν ἀποφάνοντες· μονονούν φανε-
ρῶς ἔκεīνο βοῶντες τοῖς ρήμασι· «Πόρρω ἀπ' ἐμοῦ. Μὴ ἐγγίσῃς
μοι, διτὶ καθαρός είμι». Δεδόσθω δὲ καὶ πλέον τι αὐτοῖς κατὰ
τὴν γνῶσιν, ἦν περ αὐτοὶ οὖνται κατεληφέντες, προσεῖνας· μὴ
πλέον τοῦ πιστεύειν ἀληθινὸν εἶναι Θεὸν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν
Γίδεν ἔχθυσι; τῇ γὰρ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ διολογίᾳ πάντα συμπε-
ριλαμβάνεται τὰ εὑσεβῆ καὶ σύζοντα ἡμᾶς νοήματα· διτὶ ἀγαθός,

ὅτι δίκαιος, ὅτι δυνατός, ἀτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ σὲ
δι αὐτὸς, οὕτε πρὸς τὴν χεῖρον, οὕτε πρὸς τὸ βέλτιον τραπήνας
δυνάμενος· τὸ μὲν γὰρ οὐ πέφυκε, τὸ δὲ οὐκ ἔχει· τί γὰρ ὑψί-
στου ὑψηλότερον; τί τοῦ ἀγαθοῦ ἀγαθώτερον; ὡστε ἐν πάσῃ τοῦ
ἀγαθοῦ τελείωτηι θεωρούμενος, κατὰ πᾶν εἶδος τροπῆς τὸ ἀνα-
λλοίωτον ἔχει· οὐ κατὰ καριούς τινας τὸ τοιοῦτον ἐν ἔστω ἀε-
κνὺς, ἀλλ᾽ ἀεὶ ὁσαύτας ἔχων, καὶ πρὸ τῆς κατὰ ἀνθρωπον οἰκο-
νομίας, καὶ ἐν ἔκεινῳ, καὶ μετὰ τοῦτο· οὐδὲν τῆς ἀτρέπτου καὶ
ἀναλλοίωτου φύσεως ἐν ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἐνεργείαις πρὸς τὸ ἀπεμ-
φαῖνον μεθιρμῷδόμενος· τὸ γὰρ φύσει ἄφθαρτον καὶ ἀναλλοίωτον
ἀεὶ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐ συναλλοιούμενον τῇ ταπεινῇ φύσει, διαν
ἔκεινη κατ' οἰκονομίαν γένηται, κατὰ τὸ τοῦ ἡλίου ὑπόδειγμα,
ὅς ἐπιβαλὼν τὴν ἀκτῖνα τῷ ζόρῳ, τὸ φῶς τῆς ἀκτῖνος οὐκ
ἡμαύρωσεν, ἀλλὰ τὸ σκότος διὰ τῆς ἀκτῖνος εἰς φῶς μετεποίη-
σεν· οὗτως καὶ τὸ ἀλγθεύδην φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡμῶν λάμψαν, οὐκ
αὐτὸς ὑπὸ τοῦ σκότους κατεσκιάσθη, ἀλλὰ δι' ἔστος τὸν ζόρον
ἐφώτισεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν σκότει τὸ ἀνθρώπινον ἦν, καθὼς γέγρα-
πται, ὅτι «οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν, ἐν σκότει διαπορεύονται»· οὐ
δὲ λάμψας τῇ ἐσκοτισμένῃ φύσει, διὰ παντὸς τοῦ συγκρίματος
ἡμῶν τῆς θεότης· τὴν ἀκτῖνα διαγαγών, διὰ ψυχῆς λέγω καὶ
σώματος, ὅλον τὸ ἀνθρώπινον τῷ ἴδιῳ φωτὶ προσφείωσε, τῇ
πρὸς ἔστον ἀνακράσει, ὥπερ ἐστὶν αὐτὸς, καὶ εἴναι ἀπεργασθεμένος·
καὶ ὡς οὐκ ἐφθάρη ἡ θεότης ἐν τῷ φθερτῷ σώματι γενομένη,
οὐτῶς οὐδὲ εἰς τροπὴν ἡλιούσθη, τὸ τρεπτὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν
ἰασαμένη· [καθά] καὶ ἐπὶ τῆς Ιατρικῆς τέχνης ὁ θεραπεύων τὰ
σώματα, ἐπειδὰν ἄψηται τοῦ πεπονθότος, οὐκ αὐτὸς διπαθής
γίνεται, ἀλλὰ τὸ νοσοῦν ἐξιάσατο. Μηδεὶς δὲ διὰ τοῦτο, τὸ τοῦ
Εὔστργελίου μὴ δεόντως ἐκλαμβάνων, τὴν εἰσθε κατὰ προκοπήν τινας
καὶ ἀκολουθίαν κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ θειότερον μεταπεποιηθεῖσαν
τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ· τὸ γὰρ ἀπροκόπτειν ἡλικίᾳ,
καὶ σοφίᾳ, καὶ χάριτιν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ
φυράματι γεγενηθεῖσι τὸν Κύριον παρὰ τῆς Γραφῆς ἴστρηται· ὡς

άν μή τινα χώραν ἔχοι τὸ τῶν ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς θεοφανίας δόκησίν τινα γεγενῆσθαι δογματιζόντων, ἐν σωματικῇ μορφῇ κατεσχηματισμένην διὰ τοῦτο δσα τῆς φύσεως ἡμῶν ἴδια, ἀνεπαισχύντως καὶ περὶ αὐτὸν ἴστορεῖ ἡ Γραφὴ, τὴν βρῶσιν, τὴν πόσιν, τὸν ὕπνον, τὸν κόπον, τὴν τροφὴν, τὴν προκοπὴν τῆς σωματικῆς θλικίας τὴν αὐξήσιν, πάνα: δι' ὃν ἡ ἡμετέρα χαρακτηρίζεται φύσις, πλὴν τῆς καθ' ἀμαρτίαν δρμῆς· ἡ γὰρ ἀμαρτία ἀπότευγμα φύσεώς ἐστιν, οὐκ ἰδίωμα· ὡς καὶ ἡ νόσος, καὶ ἡ πήρωσις οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν συμπέψυκεν, ἀλλὰ παρὰ φύσιν συμβαίνει· οὕτως καὶ ἡ κατὰ κακίαν ἐνέργεια καθάπερ τις πήρωσις τοῦ ἐμπεφυκότος ἡμῖν ἀγαθοῦ νοεῖται, οὐκ ἐν τῷ αὐτὴν ὑφεστάναι κατελαμβανομένη, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπουσίᾳ θεωρουμένη. Οούν τὴν φύσιν ἡμῶν πρὸς τὴν θίαν δύναμιν μεταστοιχειώσας, ἐπιγρον αὐτὴν καὶ ἀντον ἐν ἑαυτῷ διεσώσατο, τὴν ἐξ ἀμαρτίας γινομένην τῇ προαιρέσει πήρωσιν οὐ προσδεξάμενος· «Ἀλμαρτίαν γάρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Τοῦτο δὲ οὐ μετά τι χρονικὸν διάστημα περὶ αὐτὸν θεωροῦμεν· ἀλλ' εὐθὺς δέ ἐν Μαρίᾳ ἀνθρωπος, ἐν ᾧ ὁ κοδόνυμος τὴν Σοφίαν τὸν ἴδιον οἶκον, τῇ μὲν ἑαυτοῦ φύσει ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς φυράκματος ἢν ὅμοι δὲ τῇ ἐπελεύσει τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ τῇ ἐπισκηνώσει τῆς τοῦ Ἱψίστου δυνάμεως, δπερ τὸ ἐπισκηνῶσαν ἢν φύσει τῇ ἴδιᾳ, εὐθὺς κάκεῖνο ἐγένετο· «Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται». Ἐπει οούν ἀπειρέν τι ἐστὶ καὶ ἀμέτρητον ἡ τῆς θεότητος δύναμις, έραχν δὲ καὶ αὐτιδικὸν τὸ ἀνθρώπινον, ἄμα* τε* ἐπῆλθε τὸ Πνεῦμα τῇ Παρθένῳ, ποὺς οὐ τοῦ Ἱψίστου ἐπεσκιάσε δύναμις, τὸ διὰ τῆς τοιαύτης ἀφορμῆς πηγήμενον σκήνωμα οὐδὲν τῆς ἀνθρωπίνης σαπρίας συνεπεσθεῖσατο· ἀλλ' ὅπερ ἵν ἐν τῷ συστήματι, εἰ καὶ ἀνθρωπος ἢν, πλὴν ἀλλὰ καὶ πνεῦμα καὶ χάρις καὶ δύναμις ἢν, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς θείας δυνάμεως τῆς κατὰ τὴν φύσιν ἡμῶν ἴδιότητος ἐκλαμπούσης. Καὶ ἐπειδὴ δύο πέρατα τῆς ἀνθρωπίνης ἐστὶ ζωῆς, διεν ἀρχόμεθα καὶ εἰς τὸ κατελήγομεν, ἀναγκαῖος δ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν θερα-

πεύσων, διὰ τῶν δύο ἄκρων ἡμᾶς περιπτύσσεται, καὶ τῆς ἀρχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ τέλους περιδρατόσμενος, ἵνα ἔξ αἱμφοτέρων ὑψώσῃ τὸν κείμενον. Ὅπερ οὖν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸ τέλος μέρους καταλαμβάνομεν, τοῦτο καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς λογιζόμεθα· ὡς γάρ ἔκει, τὸ μὲν σῶμα τῆς ψυχῆς διαζευχθῆναι κατ' αἰκονομίαν ἐποίησεν, ἢ δὲ ἀμέριστος θεότης ἀπαξίαν αὐτοῖς παραδίδεισα τῷ ὑποκειμένῳ, οὕτε τοῦ σώματος οὔτε τῆς ψυχῆς ἀπεσπάσθη· ἀλλὰ μετὰ μὲν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ παραδείσῳ γίνεται, ὁδοποιοῦσα διὰ τοῦ ληστοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν εἰσόδον, διὰ δὲ τοῦ σώματος ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς, ἀναιροῦσα τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ σῶμα ΚΥΡΙΟΣ λέγεται, διὰ τὴν ἐγκειμένην θεότητα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λογιζόμεθα, διὰ δὲ τῇ φύσει ἡμῶν ἢ τοῦ ὑψίστου δύναμις διὰ τῆς ἱπελεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐγκραθεῖσα, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν γίνεται, καθὸδε εἰκὸς ἐν ψυχῇ γενέσθαι, καὶ τῷ σώματι καταμήγνυται· ὡς ἀν διὰ πάντων δόλοτελῆς ἢ σωτηρία γένηται, φυλασσομένης τῇ θεότητι· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, καὶ ἐν τῷ τέλει, τῆς θεοπρεποῦς τε καὶ ὑψηλῆς ἀπαθείας· οὕτε γάρ ἡ ἀρχὴ κατὰ τὸν ἡμετέραν ἀρχὴν, οὕτε τὸ τέλος κατὰ τὸ ἡμέτερον τέλος· ἀλλ᾽ ἐδείξει κἀκεῖ καὶ ὡδε τὴν θείκὴν ἔξουσίαν, μήτε τῆς ἀρχῆς ἐν ἡδονῇ μολυνθείσης, μήτε τοῦ τέλους εἰς φθορὰν καταλήξαντος. Εἰ οὖν ταῦτα βοῶμεν, καὶ διαμαρτυρόμεθα, διὰ «Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία», ἃ εἰ ἀτρεπτος, ἃ εἰ ἀφθρότος, καὶ ἐν τῷ τρεπτῷ καὶ φθαρτῷ γένηται, οὐκ αὐτὸς μολυνόμενος, ἀλλὰ τὸ μολυνθὲν καθαρίζων· τὸ ἀδικοῦμεν; καὶ ὑπὲρ τίνος μισούμεθα; καὶ τί βούλεται ἢ τῶν κατηνῶν θυσιαστηρίων ἀντεξαγωγή; Μὴ δὲ λογοῦ ἴησοῦν καταγγέλλομεν; μὴ ἔτερον ὑποδεικνύομεν; μὴ δὲ λαταρίας Γραφὰς ἐκτιθέμεθα; μὴ τὴν ἀγίαν Παρθένον, τὴν Θεοτόκον, ἐτόλμησέ τις ἡμῶν καὶ ἀνθρωπότοκον εἰπεῖν, ὅπερ ἀκούομέν τινας ἔξ αὐτῶν ἀφειδῶς λέγειν; μὴ τρεῖς ἀναστάσεις μυθοποιοῦμεν; μὴ χιλίων ἑτῶν γαστριμαργύτας ἐπαγγελόμεθα; μὴ τὴν ίουδαϊκὴν ζωοθυσίαν πάλιν ἐπαναληφθῆσεσθαι λέγομεν; μὴ περὶ τὴν κάτω ιερουσαλήμ τὰς ἐλπίδας τῶν

ἀνθρώπων κλίνομεν, ἀνοικισμὸν αὐτῆς διὰ τῆς ἐπιφανεστέρας τῶν λίθων ὅλης ἀναπλάσσοντες; τί τοιοῦτον ἔχοντες ἐγκαλεῖσθαι φευκτοὶ ἐνομίσθημεν, καὶ ἄλλο παρά τινων ἀντεγείρεται ἡμῖν θυσιαστέριον, ως ἡμῶν βεβηλούντων τὰ ἄγια; Ἰπέρ τούτων ἐν φλεγμονῇ καὶ λύπῃ τὴν καρδίαν ἔχων, διμοῦ τῷ ἐπιθήναι τῆς μητροπόλεως, ἀποκενῶσαι τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν διὰ τοῦ γράψαι πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν προεθυμήθην. Ἰμεῖς δὲ, ἐφ' ὅπερ ἀν ὑμᾶς χειραγωγήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἐν ἑκείνῳ εἴητε, ὅπίσω τοῦ Θεοῦ πορευόμεναι, σαρκὶ δὲ καὶ αἷματι μὴ προσανέχουσαι, μηδὲ ἀφορμὴν παρασκευάζουσκι τισι καυχήματος, ἵνα μὴ ἐν ὑμῖν καυχήσωνται, διὰ τοῦ ὑμετέρου βίου τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν ἐπαυξανομένης. Ἀναμνήσθητε τῶν ἀγίων Πατέρων, οἵς παρὰ τοῦ μακαρίου πατρὸς ὑμῶν ἐνεχειρίσθητε· ὃν καὶ ἡμεῖς κατὰ Θεοῦ χάριν τὴν διαδοχὴν ἔχειν κατέχειώθημεν· καὶ μὴ μεταίρετε δριτα, ἀ τίθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν, μηδὲ ἀτιμάζετε τὸν ἰδιωτισμὸν τοῦ ἀπλουστέρου κηρύγματος, μηδὲ ποικιλαῖς διδαχαῖς τὸ πλέον νέμετε· ἄλλὰ στοιχεῖτε τῷ ἀρχαίῳ κανόνι τῆς πίστεως· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ἡμῶν, ἐρρωμένων ψυχῆς καὶ σώματος. Οὐ Κύριος φυλάσσοι ὑμᾶς ἐν ἀφθαρσίᾳ, καθὼς εὐχόμεθα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Α'. ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

Σλ. 1. στήχ. 2. «Γρηγορίου... εἰς Ιεροσόλυμα. Ἀνεπίγραφος ιερητεῖ ἡ ἐπιστολὴ, χωρὶς τῆς κυριωνυμίας τοῦ πρὸς δι ἐπίστειλεν δ Πατέρ. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸν τοῦ ἐπιστέλλοντος Γρηγορίου τὸ ὄνομα ἐπεγγράψτο, ως εἴθεται (τὸ πλαίσιον) ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς παρά τε τοῖς ἀρχαῖς Ἑλλησι, καὶ τοῖς ιεροῖς Πατράσιν (οἷν, Βασίλειος Γρηγορίῳ, κτλ). ίδε καὶ τὴν ἐξιξῆς τοῦ Νόστους ἐπιστολάν. Ότι δὲ καὶ ὑπέγραψε πολλάκις τὸ ίδιον δν: μα ὁ ἐπιστέλλων, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ τέλους τῆς τοῦ Ἀποστόλου πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β'. ἐπιστολῆς, ἐπει τοῦ καὶ ὁ Χριστός τοῦ Καθάπερ, φησὶ, καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν ἔστιν ἀπὸ γάρ τῆς ὑπεγραφῆς δῆλα γίνεται τὰ γράμματα τῶν πεμπόντων ε. Καὶ οἱ Βυζαντινοὶ δὲ αὐτοκράτορες ὑπέγραψον τῶν Χριστούλλους λόγους· καὶ ταῦτα μὲν κατὰ πέροδον.. Ή δὲ ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς κατὰ γενικὴν προσθήκη τοῦ ὀνόματος, Γρηγορίου ἐπιστολής Νόστους, ἐπεγράφη παρὰ τῶν ἱερετῶν (οἷον

τοῦ Μολινίσου, καὶ ἄλλων), οὗτοι ταύτην ιδίως ἐξάποφαν. (Δὸς Μοσχίμος: λόγον αὐτὴν ὀνομάζει, μνημονεύων ἐν Dissert. ad Hist. Eccl. T. 2. p. 236). Εἴ δὲ ταῖς τῶν ἀπάντων τοῦ θείου Πατρὸς συγγραμμάτων ἐκδόσεσιν εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ αὕτη εὐτῷ «Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν ἀπιστῶν των εἰς Ἰεροσόλημα σόλιο μαρτυρεῖ». Πότε μόνην τὴν τῆς ὑποθέσεως ἐπιγραφὴν περιείχεν (ώς δοκεῖ) τὸ ἀντίγραφον, οὐδὲν ἐξέπιστόθη καὶ ταῦτη δὲ πάντως οὐχ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐπιγραμμάτην, ἀλλ᾽ ὑπὸ τίνος τῶν ἀρχαίων βιβλιογράφων (ἢ καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλων συγγράμμασι περιτετήρηται, οἷον ἐν ταῖς τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπιστολαῖς. Ιδεὶ τὰς ἀπὸ σοὶ, ἵνας σμθ). Μαρτυρεῖ δὲ τὴν ὑπὸ ἔντοντος χειρὸς ἐπιγραφὴν τῆς ὑποθέσεως καὶ ὃ ἐν τῇ Καισαρικῇ τῆς Βιβλίου Βιβλιοθήκη τηρούμενος καθόδη (περὶ εὖ προείπομεν ἐν τῷ Προδόγῳ); φέρουν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἑγκρίματος οὐδετοίς. «Περὶ τῶν ἀπιστῶν εἰς Ἰεροσόλυμα, καὶ εἰς ἄλλους τινὰς τούς τοις τοῖς ζητεῖς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ κατὰ τὰς ἐκδόσις ἐπιγραφὴ τῆς ὑποθέσεως ἐπιγραφὴ πλατύτερον τοῦ δέσμου, καὶ οὐκ ἀκριβῶς ἐπιγραφεῖται. Οὐ γάρ ἐν γένει, περὶ τῶν ἀπιστῶν των εἰς Ἰεροσόλυμα (πάντων) διαλαμβάνει τὸ γράμμα, περὶ μάνων δὲ τῶν μοναχῶν, καὶ τούτων νορισμένων ὡς φανήσεται ἐν τοῖς ἑκάς. Οὐδὲν δὲ ἔντον, εἰπερ ἡ τοιαύτη τῆς ἐπιγραφῆς ἀσορτία ἐγκράτησεν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς τούς ἱκλεύντας τὴν ἐπιστολὴν, διεφρόδισαν πάντας καθόλου τὸς ἀπιστῶν εἰς Ἰεροσόλυμα. — Στίχ. 5. «Ἐπειδὴ περὶ λέπτωντος, ὡς φίλε μ. λετοῦς δὲ λόγος καὶ παρέχει ὑπονοεῖν μάπτως ἐξερρύνει τοῦ πειστούπου τὸ πρᾶγμα, περὶ οὐ προστηνον δὲ φίλος ἀπολογεῖται παῖς καὶ τὸ ἐπόμενον εἰς ποκρίνασθαι περὶ πάντων (ῶς ἡρώτης δηλαδῆ). Πλὴν εἰ μή που τὸ ἥρω τησας ἀναγκαστικέτερον ἐκληφθείη, κατ' ἀπόλυτον σημασίαν, ἀντὶ τοῦ ἐρωτηματᾶ τινα ἐπονήσο. — Αὐτοῦ, περέπεινον δὲ ΚΒ. πρίπον. — Στίχ. 6. δὲ ΚΒ. ἀντὶ τοῦ ἀποκρίνασθαι ἔχει διηγήσασθαι... — Λύτοθ. ε Τούς ἄπαξ.. τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ». Ήψηλὸν πολιτείαν λέγει τὸν τῶν μοναχῶν (ἀναμφιβόλως). Μάττην οἱ περὶ τὸν Μολινίδον ἐπειράθησαν ἐγκρῆται τὴν φράσιν τοῦ Πατρὸς ὡς ἐπὶ πάντων καθόλου τῶν χριστιανῶν λεγομένην. «Ἡ μὴν πάντες οἱ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ θεατήσαστος ἐνδυσάσμενοι, τὸν κατὰ Χριστὸν ἐν σαρκὶ πολιτείαν ὁφείλουσι μιμεῖσθαι καὶ εὐφηλὸν ἐστι τὸ δυνομα τοῦ χριστιανοῦ, ὡς δὲ αὐτὸς Πατήρ ἀποφαίνεται ἐν τῷ Περὶ τελειωτητος λόγῳ. ἀλλ᾽ δὲ Μολινίδος οὐκ ἐπέθηκε τὰς δύνεις καὶ εἰς τὸν ἀμέσως ἐπόμενον τοῦ Γρηγορίου λόγον (Περὶ τοῦ κατὰ θεὸν σκοποῦ, καὶ τῆς κατὰ ἀληθείαν ἀσκήσεως — πρὸς τὸ δὲ ἀπαντήσαντας ἢ σκηνής.. ὑποτέπωσις), διπού διαστελλονται τὰ δύψηλα καθηκόντα τῆς τελειωτητος τοῦ θεοῦ τῶν μοναχῶν. Οὐδὲν καφὲ τὸν Περὶ παρθενίας λόγον τοῦ Νίκοντος ἐνεθυμήθη δὲ Μολινίδος, ἐν φαντασίᾳ μοναχούς δὲ Πατήρ διαγράφει «ἢ διαποταξηρένους τῷ ταραχάδει θίω, καὶ ταῖς διφυλοτέραις ἀσχολίαις παραδρύνοντας, ... καὶ θεοστέρα φίλων προσφιλοσοφεύντας» (σελ. 111 τοῦ γ.). Οὐτω τοῦ Νίκοντος αὐτάδελφος, δὲ Μ. Βασιλείου προστίπε τοὺς μοναχούς «χωρισθεύτας τοῦ κοινοῦ θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν θεοτοκήν φίλην φίλων» (λογητ. αἵ καὶ ἄλλαχος δὲ

πολλαχοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς, καὶ ἐν ταῖς ὅροις, καὶ τῷ Περὶ ἀληθοῦς παρθενίᾳς, καὶ ἐν ἐπιστολαῖς τὴν τῶν μοναχῶν τελεότητα δὲ τῆς μοναστικῆς πολιτείας οὐρανοφάτωρ νομοθέτης ἐναργῶς πτελογραφεῖ. Μονάτις καὶ Γρηγόριος δὲ Θεολόγος τὸ «Οὐ πάντας χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον» ἐξηγῶν, «θεράπειοι (φησι) τοῦ πράγματος» (τῆς παρθενίας καὶ μοναστικῆς πολιτείας) «τὸ ὑψηλὸν μικροῦ καὶ ἀχώρητος αὐρίσκεται... Πᾶς γάρ οὐκ ἀγελικὸν σαρκὶ συνδεδεμένην (τὴν παρθενίαν καὶ τὴν μοναχήν) μὴ κατὰ σάρκα ζῆν, ἀλλ᾽ εἶναι τῆς φύσεως ὑψηλὸτέραν; Όλη τέτασο τρίς τῶν Θινίων, ὡς πατέμενα, τῷ ψυχῇ τοῦτο γέρας αὐτὸν καὶ ἀνδράζει (τοῖς μοναχοῖς) νομοθετῶν· — Οσσον ἄλιγον, καὶ ἀλεύθερον, θεράπειον μοναστικόν (λόγ. λα. καὶ θ. καὶ λόγ. λα. αἰλ. 502) «Ἄγγελων ἔργον πολιτείαν μετὰ αὔγων ἐτάχθης» (Θεον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Πατράσιοι συνήνως ἀγελικὸν πολιτεία, καὶ αὐτῆμα ἀγελικὸν τὸ τῶν Μοναχῶν). Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῶν λόγων, (καὶ ἐν τοῖς στιχηροῖς) δὲ θεοὶ Γρηγόριος, ὀνατίων καὶ Χρυσόστομος, καὶ ἄλλοι τῶν Πατέρων παραγγέλλουσι περὶ τῆς εὐαγγελικῆς τελειότητος, τῆς ιδίως καὶ ἀκαρίτεως ἀνικούσης εἰς τὸν θίον μάλιστα τῶν μοναχικῶν. (Θεον καὶ εὐαγγελικὸν πολιτείαν τὴν μοναστικὴν ὥτε Μ. Βασίλειος (ἴσπιστ. 306), καὶ αὐτὸς δὲ Νόστος Γρηγόριος ἀποκαλεῖ (κατὰ τὸ, Ματθ. 10, 10—12), ὃς καὶ ἐξ ἀπαγγέλματος ἀποταβαμένων τῷ κάσμῳ τῶν μοναχῶν, καὶ ὅλως καθιερωμένων εἰς τὴν ἐντελεστάτην ἐκπλήρωσιν τῶν εὐαγγελικῶν ἁντολῶν. — Στίχ. 8. ΚΒ. ἀποβλάπων. — Στίχ. 9. δ ΚΒ. ἀντὶ τοῦ ἀπευθύνοντος ἔχει ἀπογράφοντας. — Στίχ. 10. ΚΒ. τοῦ ἐν χεροῖς. — Στίχ. 11. κ οἰνον. δ ΚΒ. οἰνοί. — Στίχ. 12. «Ἐπει τοίνυν... ἰδεῖν γ. Ἐκ τούτων πᾶς τις θλέπει, α) δι τοι μοναχέρω τὴν ὑψηλὴν πολιτείαν εἰπὼν δὲ Πατήρ, ἵνοις τὴν μοναχεύην, θν καὶ διαφέρειν μονήρη τοι καὶ διαίτου τε θίον ἀποκαλεῖ (θεοὶ δὲ Σ. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καν. μ). δ) Οἵτις καὶ τῶν μοναχῶν, περὶ ὃν ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν (ὅπαν δὲ εἴται ἐν τοῖς τῆς Καπταδοκίας μοναστηρίων, ὃς δῆλον ἐκ τῶν ἐφεξῆς τῆς ἐπιστολῆς) τιμές μόνον (οὐ πάντες) ἀπεύθυνον ἴδειν τοὺς ἐν Ἱεροσολήμαις γέγιους τόπους. γ) Βτοὶ οἱ τούτων ἀποθυμῶντες, εἴν μέρει εὐσεβείας μονάδιον τὸ πρᾶγμα, ἀπλούτοι καὶ μέρος πίστεως (δις εἴπεν δὲ μακάριος Ιεράνυμος); καὶ τοῦτο δὲ πάλιν οὐδὲ ἀπλῶς, ὡς εὐσεβοῦς προσάρτησις κατόρθωμα, ἀλλ' ὡς ἀρχεκτον χρέος τῆς μοναστικῆς τελειότητος, καὶ οἷον ἐντολὴν εὐαγγελικήν. Οὕτως ἀριστεράς καὶ πεφυλαχμάνως δὲ θεοὶ Γρηγόριος ἀποτέρπει τοὺς τοιούτους ταῖς εἰς Ἱεροσολύματα ἀποδημίας. Οὕτω καὶ δὲ τούτη μονάχους Γρηγόριος δὲ Θεολόγος γουνθετῶν ταῖς παρθενίαις (μεθ' ὧν καὶ τοῖς φυγοῦσις συμπατριτικοῦν) μὴ ἱεράντες τοῦ μοναστηρίου εἰς προσκύνησιν σῦνιστον τόπουν, μετά τινων καὶ σύτερος περισσοτερῶν ἐφέρει τὴν καθίσταν, τὸ περιλάβειν καὶ τὸ τῷ διαχειτίσει, καὶ τὸ μακράν, καὶ σὺν ἀκρέσιοις γεωτρέψεις περιτρέψειν ἀπεγγορέύων. Ἀκούει.

«Μαδὲ μὲν εὐσεβείουσα περιδρομας ἔνθε καὶ ἄνθε
Πολλά ἀκιεῖσι κατὰ κόσμον, βούλησθε καυφοτέρωτις (γρ. καὶ ροτέροις)

Σὺν πόδες δινεύειν, ἵεροὺς σπιεύοντ' ἐπὶ χῶρούς,
Καί περ τηλόθ' ἔσντας. Ἐφίστους ἴστιν ἄπται
Χριστὸς ἄντε, πελάνων, καὶ ἐν κραδίῃ φιλέοντος».

(Ἵποθ. παρθέν. στίχ. 340-345. τόμ. 6. σελ. 61). Ταῦτα ὁ τοῦ Θεολόγου Πατρὸς καὶ διδόνυμος φίλος, ὁ θεῖος Νόστος ἐξίφρασεν ἀνωτέρω, μόνον τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰς μοναχὰς ἀποτρέπον (καὶ τοῦτο διερισμένως) τοῦ ἀπεινῆς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀλλ' οἱ Μολινῖοι καὶ ταῦτα τοῦ Θεολόγου ἢ οὐκ εἶδον ὅλας, ἢ γενν παρεΐδον (ὡς ἔσκει), καὶ τοὺς λόγους τοῦ Νόστου ἐστρέβλωσαν, ἰκλα-
θόντες ὡς ἀποτρέποντας τῶν Ἱεροσολύμων οὐ μόνον πάντας ἐν γένει τοὺς μοναχούς, ἀλλὰ καὶ πάντας καθόλου τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας. — Στίχ. 15. ΚΒ. ἐνομί-
σθη. — στίχ. 16. «Τὰ σῦμβολα . . . δράται». Σύμβολα, καὶ
σωτήρια Σύμβολα, καὶ σημεῖα, καὶ ὑπομνήματα καὶ γνω-
ρίσματα τῆς διὰ σαρκὸς ἐπιδημίας τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς ὑπὲρ ὑμῶν μεγάλης
ἀυτοῦ φιλαγγεωπίας, καὶ ἡ γιον Ἰχνες τῆς δυντως ζωῆς, ὃ θεῖος
Γρηγόριος ἀποκαλεῖ τὰ σῳζόμενα σωτήρια χωρὶς τῆς ἀγίας γῆς (οἷον τὴν Βη-
θλίαν, τὴν θεοδημόνα Τάφον, τὸν Γολγοθᾶν, κτλ.). Βλ. τὴν ἐφαρῆς ἐπιστολήν. —
Στίχ. 20. «Τὸ μὴ διατεταγμένον». Ἐν τισιν ἐκδέσσει καὶ τῷ ΚΒ. λαίπει
τὸ μὴ. Ὁτι δ' ἀπάτεταις ὑπὸ τῆς ἐννοίας, πρόδηλον. Οὐ δὲ Αχμένειος μά-
ττην φέγει τὸν Μολινῖον προσθέντα τὸ ἀρνητικόν. — Αὔτοῦ. «Αὐτὸν ἡ αὐτῷ
τοῦ καλοῦ νόροιο. Πάσοι αἱ ἰδιδόσεις ἔχουσιν ἐαυτοῦ τοῦτο δ' ἔκρινα
τρεπτέονται; δοτικήν. Ἐστι γάρ η φράσις προδίλως γραψικὴ ἐκ τοῦ ἀειστοῦτος
εἰσιν ὁ μόσα (Φωτ. 6, 14). — Στίχ. 21. «Οὐ πού προσκαλεῖται . . .
τοὺς εὐλογημένους» (Ματθ. κε, 34). — Στίχ. 23. «Οὐ πού τὸν μακα-
ρισμὸν διαγγέλλειν» (Ματθ. ε, 1-12). Σημειώτεον δ' ἐν τούτοις, ὅπως
ὁ Πατὴρ ὑποθετικῶς τὰ ὑστερά ἐκ τῶν προτέρων συνάγει, ὑποτιθέεις, διτι,
εἶπερ ἦν ἀνταγωνὸν πρὸς σωτήριάν τοῦ μοναχοῦς η εἰς τοὺς ἀγίους τόπους ἀπο-
δημία, διέταξεν ἀν αὐτὴν ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, προλαβὼν τὸ μελλον, εἰς
Θεός, τῇ προγνώσει. (οὐ γάρ ἐπὶ τοῦ Κυρίου, μετέπειτα δὲ πάντως ἥρθεντο οἱ
χριστιανοὶ πανταχόθεν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀφικινεῖσθαι εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων
ὑποδημημάτων τῆς ἐπὶ γῆς αὐτοῦ παρουσίας). Οὐ δὲ Μ. Βασίλειος καὶ ὡς ἐπὶ τῆς
Εὐαγγελικῆς ιστορίας διδάσκει τοὺς εἰς τὰς ἐγκοινίους πανηγύρεις τῶν κατὰ τόπους
καθὼν τῶν ἀγίων μαρτύρων συνερχομένους Χριστιανούς (ἐν οἷς ἡσαν καὶ μονα-
χοὶ) εμμειοῦσι τὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου ὑμῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰς ορου-
μένας συνεδόους» (τὰς ἐν τῷ νεῷ συναζεῖς ἀνάστασιν δὲ τότε καὶ ἔκθετεν εἰς Ἱερο-
σόλυμα, προσκυνήσοντες κατὰ νόμον ἐν ταῖς ἑορταῖς, ὡς Λουκ. 6. 41: Ἰωάν. 16, 29:
Προκ. 6, 5, 9, 42: η, 27 κτλ.) καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀγίων, προσεύχοσθαι
ὑπὲρ ἀλλήλων, καὶ μετὰ πλειόνων προσκυνεῖν τῷ Θεῷ, καὶ οἰκοδομεῖν ἀλλήλους (Σλ. Θρούς κατὰ πλάτ. Ἐρωτ. β, καὶ λθ). Καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνος καὶ ἐρημικώτατος Ἐφραϊκ
ἀπῆλθεν εἰς Ἑδεσσαν τὰ ἐκεῖσε περιπτευόμενος ἄγια, ὡς αὐτές
πάλιν ὁ Νόστος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐγκωμιαφ καθιστορεῖ (τόμ. γ. σελ. 604).
Σελ. 2. στίχ. 2. «Παρὰ τῶν τελείων. Τέλειον καλοῦμεν τὸν μετὰ πίστεως

έχουντα θίου δρόθνου (Χρυσός. Ὁμιλ. α. εἰς τὴν πρ. Ἐθρ.) καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου τέλεσσι (Φιλιπ. γ, 15: Α. Κορινθ. θ, 6) εἰς πάντας ἀνάφέρεται τοὺς πιστούς, καὶ Οἵ τὰ ἀνθρώπινα εἰδότες ὅτι σφόδρα ἀσθεῖη, ὑπερεῖδον αὐτῶν, ὅτι μηδὲν αὐτοῖς συμβάλλεται, πεπεισμένοις κτλ. (Χρυσός. αὐτόθ.). Ἐξαιρέτως δὲ τοιούτοις οἱ μοναχοί, καὶ τούτους ἔννοει ἐνταῦθα ὁ θεῖος Πατὴρ, δις καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, ὅτι οἱ προστάτες (ἐν τοῖς μοναστηρίοις) τοὺς ἀδελφοὺς προσάγουσιν ἐπὶ τὸ τέλεσσον (τοῦ μοναχικοῦ βίου τὴν ἀκέλεισιν), καὶ ῥητῶς μνημονεύει τῆς τῶν μοναχῶν τελεστότητος (τόμ. γ, σελ. 305, 306.), ὡς καὶ ὁ Μ. Βασιλείος (ἐπις. 411). Στίχ. 3. «τὸ γινόμενον» ίσ. περιτείνει. — Αὐτόθ. «Τὸν ἀκριβῆ βίον». Τὸν μοναχικὸν δηλούντι, καθ'ο՞ν ἐκ τοῦ κατὰ συνήθειαν βίου ἀνακαλοῦνται πρὸς τὴν ἀκριβεῖαν τοῦ Εὐαγγελίου (Μ. Βασιλ. ἐν ὅροις κατὰ πλ. προσέμ.). οἵος καὶ «ὁ τῶν τὰς κορυφὰς τῶν ὁρῶν κατειληφότων μοναχῶν» (Χρυσός. τ. ε. σελ. 897). — Στίχ. 5. ΚΒ. βλαπτόντων. — Στίχ. 6. «Τί οὖν ἐν τούτοις τὸ βλάπτον;» Οὕτως ἔκρινα διορθωτέον τὸ ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσιν, «Ἐν τούτοις δλαπτόν. Μαρτυρεῖ δὲ τῇ διορθώσει καὶ ὁ ΚΒ. καὶ τὸ προπηγύμενον τῶν καταθλαπτόν τοις, (τὸ δὲ τὸν καταθλάπτουσιν) ἀναρρέει τὴν ἐννοιαν τὸ λέξις, (τὸ δὲ τὸν κατὰ Θεὸν ζῆν προηρημένον). Τὸ δὲ τὸ λαπτόν οὔτε τοῖς συγγραφεῦσιν ἔχουν εἰς χρῆσιν, καὶ τοὺς τοῦτο γράψαντας ἐνταῦθα παρεξέτρεψε τὸ ἐπόμενον, η σεμνὴ πολιτεία, διπερ ἐναργῶς ἀποδίδοται πρὸς τὸ πρόσκειτα. Ότις δὲ σεμνὴν πολιτείαν ἔχαιρεταις δύνομάζει τὴν τῶν μοναχῶν δὲ Πατὴρ, δηλουν ἐκ τῶν ἐπομένων, (ἐν οἷς καὶ τὸ ἀντίμικτον τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς γυναῖκας, τὸν ἀμικτὸν καὶ ἴδιαζοντα βίου τῶν μοναχῶν παρίστησι πρὸς ὄφθαλμον). Θεῖν καὶ Σεμνεῖον τὸ μοναστήριον, καὶ δὲ εὐχῆρος οἶκος (Φίλων σελ. 889. θλ. καὶ Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Β, ζ). — Στίχ. 8. «Τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν βίου.» Δὲ δὲ ΚΒ. (διορθοῦντος τοῦ Λαζαρεκ.) τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν δὲ τοῦ βίου εὐσέβ. Φιλοσοφίαν δὲ λέγει τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. «Ἔστι (φησὶν δὲ Χρυσόστομος) καὶ πολὺ οἰκοῦντα τὴν τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν ζηλῶσαι» (εἰς Ματθ. Ὁμιλ. γ, καὶ εἰς τὴν Ἐφεσ. Ὁμιλ. κα); καὶ δὲ Θεοδώρητος ιστόρησος «τοὺς τῆς μοναχικῆς φιλοσοφίας τὰς μαρμαρυτὰς ἀφίνατε» (Ἐκκλ. Ι. Ζ. Δ. κε). «Εἴθελιμωτάτον γάρ χρῆμα, εἰς ἀνθρώπους διθεῦσα παρὰ Θεοῦ, η τοιούτη φιλοσοφία» (Σωζόμεν. Ἐκκλ. Ι. Ζ. Ε. ζ). Οὕτω καὶ δὲ Θεολόγος Γρηγορίος (λογ. θ. σελ. 159), καὶ πολλῷ πρότερον δὲ Αριστογίτης Διονύσιος (π. Ἐκκλ. Ἰστορ. Κεφ. σ. σελ. 207). Καὶ ἀναπληρούσθω ἐγτεῦθα παρομοία φράσεις τοῦ θείου Νόστους, ἐλειποῖς ἐκ χειρογράφων ὑπὸ χρόνου διεψθαρμένων ἐκδεδομένη. «Τοῦτο ἐστι κατόρθωμα μέγα φιλοσοφίας, τὸ μέγαν δύτα ** τοῖς γαρ *** οἷσι τῇ καρδίᾳ» (π. τοῦ κατὰ θεῖν σκοποῦ τόμ. 3. σελ. 305). Οὗ τὸ δλόκληρον (οἷμαι), «τὸ μέγαν δύτα ΤΟΙΣ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΣΙ Τ'ΑΠΕΙΝΟΥΣΘΑΙ τῇ καρδίᾳ». Καὶ τὸ ἐφεξῆς (αὐτόθι) * μὴ ἔχειν, γραπτέον ΚΑΙ μὴ ἔχει (ἢ μηδὲ ἔχειν). — Στίχ. 11. ετῆς εὐσχημοσύνης δὲ ΚΒ. τῆς αἰσχύνης. ἀλλ' οὐας τὸ πρὸς τὰ παρατείτ. τῆς εὐσχημοσύνης (εἰπερ ἔρρωται η ἀνάγνωσις)

Ενύλιται σημαίνειν τὸ ἐναντίον τῶν καθηκόντων τῆς εἰσηγ. — Στίχ. 12. «Λύσις». Οὕτω γηγένεις περὰ τῷ πρὸ ἡμῶν ἐκδότῃ διορθωταὶ τὸ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκδόσειν ἡμαρτημένον ἀεὶ ὥπερ οὐ συνιδῶν δικλεινὸς Κασσωβῶν (ἐν ταῖς εἰς τὴν δ'. τοῦ Γρηγορίου ἐπιστολὴν μαχρᾶς σημειώσει), καθερῶν δὲ καὶ τὴν ἐλλειψίν τοῦ ἀναγκαίου ῥύματος, δέον διερθουντὸ δὲ εἰ, δὲ πρὸ τούτου προσετίθει καὶ τὸ ἀναγρέει. — Στίχ. 13. ΚΒ. ἀδικφ. τῶν διατετραγμένων. — Στίχ. 15. «Ἐπὶ τὸ ὑποζύγιον». Οἱ δῶρα ὁ πρὸ ἡμῶν, καὶ δὲ ΚΒ. ἀντὶ τῆς ἡμαρτημένης ὑπὸ, ἢν τινες ἀκρίτως ἔτερον εἰς τὴν ὑπὸ ἡ πέρι. — Λύτρος. «Ἀναγομένη . . . καταγομένη». Τουτέστιν ἀναβιδιζομένη, καὶ καταβιδιζομένη ἀπὸ τοῦ ὑποζύγιου πρὸς ἀμφότερα δὲ ταῦτα διηκόνουν εἰ ἀναβολεῖς, εἴτε θεράποντες σικεῖς τινες δυντες, εἴτε καὶ μιοθωτοὶ (καὶ αὐτοὶ δὲ περ' ἡραῖν οἱ ἀγωγοί ἀτατοι, οἱ τὸ ὑποζύγιον ἐκμιθεῦντες, καὶ πρὸς τὴν ἀναβολὴν πολλάκις ὑπηρετοῦσι ταῖς ἀδυνάτοις). Ἐπίκυμπτον δὲ τὸ τοιοῦτο φοῖν ὁ Πατὴρ, μάλιστα πρὸς τὰς πεζὶ ὅν διαλέγεται παρθένους μεναχάς, αἰδοῦς θρέμματα καὶ σωφροσύνης, αἵτινες ὀφείλουσι φυλάττεσθαι πάσης ὑπονοίας ἀφορμὴν καὶ λαβῆν. — Στίχ. 16. «Ἐν ταῖς δυσσωρίαις εἰ». Ἐξ ἡμετέρων διορθώσεως, ἀντὶ τοῦ παρ' ἄπαισι τοῖς ἄλλοις δυσχερείσις. Μαρτυρεῖ δὲ τρανῶς τὴν διορθώσει καὶ τὸ πρόπτερον μέντοι. Κατὰ γὰρ τὰς δυσσωρίας μάλιστα συμπαρακεκίνοντες πέροι τινες ἐκ πλαστῶν, χριστοῦσι τοὺς ἀσθενεστέρους ἐπόχους (οἷς καὶ αἱ γυναικες), ὡς ἔθεταις καὶ εὐπεριτρέπτως ἐποχομένους, μάκτοτα καταπίσωσι, προσποταῖσαντος τοῦ ὑποζύγιου. — Στίχ. 17. «Ο πότερον». Οὕτω, μηδὲν ἐνδιδούσας, διωρθωσάμην τὸ ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσειν ὅτερον. — Στίχ. 22. «Καὶ πολέσιν δ.». Υποπτος ή λέξις καὶ ἔνην μηδεκι, ἐξ ἀδλεψίας τῶν ἀντιγραφίων παραπλανεῖσας ἐκ τῆς ἐφέξης δημοιογραμμάτου (πολλὴν γάρ) δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἰδεῖκης ἐχόντων, διπερ πρὸς τὸ θηλυκὸν πόλεσιν οὐδὲν ἐθέλει συμφωνεῖν. — Στίχ. 23. «Πολλὴν δ.». Ἐξ ἑτέρων εἰκασίας, καὶ δὲ ΚΒ, ἀντὶ τοῦ πολλὴν ἐχόντων ἀγτιπιστικῶς καὶ απυρφρωντις ἔχειν καλῶν πρὸς τὰ καταλυμάτων συνταχθῆ, σολοικον τὸν δόγον πατήσει. — Λύτρος. «Καὶ πρὸς τὸ κακόν τὴν ἀδικφορίαν». Ισως γ. καὶ τὴν πρὸς τὸ κακόν ἀδικφορίαν. — Στίχ. 27. «παρελθεῖν» ἄλλοι, περιελθεῖν (ἡμαρτημένως). — Στίχ. 28. ίσος γρ. γενθέμανος.

Σελ. 3. στίχ. 1. «Ἐν τῷ ἔθνει τῷ Καππαδοκῷ . . . τάπαις». Τὸ θεριλές ιένος τῶν Καππαδοκῶν ἀπαιῶν καὶ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, «ὅν (φεύγει) οὐδὲν εὔτως ἴδιον, δις τὸ τῆς πίσεως ἀρραγθὲν κτλ. (λόγ. κ. σελ. 339). Οὗτοι δὲ καὶ τὸν ἐπαινον τῶν Καππαδοκῶν, καὶ τὰ σφάλματα τῶν κατὰ Ἰαροφοδιμκ τόπων, ἐκδικεύοντες τῶν κατὰ μέρος καὶ μὴ καθηλικῶς λεγομένων, αὐτές πέριν δὲ Νόστος ἡμᾶς διδάσκει λέγων τοιούτοις οὐκομίνης μέρος ἐλαύθερον αἴνει τῆς μοίρας τοῦ χείρων· εἰ γάρ δὲ τὰς δικαιόσης ἵχνος ὑποδιέκαμψης τόπος (τῶν Ἱεροσολύμων) τῆς πονηρᾶς ἀκάνθης οὐ καθεράναι, εἰ γὰρ τοῦτον λατεῖνον τόπον εἰς κτλ. (θλ. τὴν ἐφέξης Β, ἐπιστολὴν σελ. 6). — Στίχ. 4. «Τοσάδε πάσης». Ισως πρεσβετέον τὴν διὰ (διὰ πάσης), ἥρδικος ἐν-

πεσουσαν ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ προηγουμένου λητεικοῦ δι. — Στίχ. 5. εἰ ἦν. ΚΒ. εὶ καὶ ἦν. — Αὐτόθ. « Πλείων τῷ ἔξιν μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἀφεῖδες πλείων τῷ ἔξιν. Ποίαν δὲ λέγει χάριν, θλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς. — Αὐτόθ. « Ἐπειτα εἰς τῷ ἔξιν ἀλλων εἰκασίας, ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημ. ἐπειτα καὶ εἰς. — Αὐτόθ. « ἐν τοῖς κατὰ τὰ Ἱεροσ. τόποις. Οὐκ ἄρα κατὰ μόνην τῶν πολιν τῶν ἱεροσολύμων [ὅς οὐτέλαβεν δὲ Καστωνών, συμπαρασύρεις δὲ ἔνοχον πεισθεῖν τῶν ἱερεῖς ἀριθμούμενων οὐδειν κακῶν (ἴν αἵς ἡσαν καὶ εἰδωλολατρεῖας) ὅλην τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἱεροσολύμων δεινήν γε ταῦτην πειρούνταν οὐαριασθεῖσας (ἴν σημ. εἰς τὴν Β, ἐπιστολῆν); ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν τὴν ἰουδαίαν καὶ Παλαιστίνην ἐπιχωριαζούσας (ἀλλαχοῦ) τὰς ἀφεῖδες ἀριθμούμενας κακίας φησὶν διατήρει (οἵας πᾶσας τὰς μεγάλας πολεις καὶ τοὺς πεζοὺς τόπους καταδόσκονται, ὃς δὲ τῷ Νόστῳ οὐγρενος ἱερόνυμος μαρτυρίσεις ἐν τοῖς σημειώσεις τῇ, ἀφεῖδες ἐπιστολῆς). Καὶ ἔνον οὐδέν, εἰ γε μετὰ τῶν δλεθρῶν μάλιστα ἰουδαίων, καὶ τὸν τούτου ἀπτηνότερον Οὐάλεντα, εἰσόρροψ καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην ὃ διελόντις συρφετὰς τὰς τῶν ηδῶν διαφθορᾶς, καὶ ιδίως δι φόνος (ἴν τῆς γειτονίας; μάλιστα τῶν ἐκπαλει δι' αἰσχροκέρδειαν φονέντων ἀράδων). Συνέβαλε δὲ πρὸς τὴν διαφθοράν μετὰ τῆς πολιτικῆς διαιτήσεως καὶ δι Λρειανούμεδος, ὃπ' αὐτῆς πάλιν τῆς ἔξουσίας διὰ πολλοῦ πρεστατευόμενος. Θέντι καὶ κατ' αὐτά τὰ ἱεροσολύμα, ὃς καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, Λρειανοὶ καὶ Ἡμιαρειανοὶ Φιεδεπίσκοποι κατευρχήσαντο, διωχθέντος τοῦ ἀρίου ποιμένος τῶν ἱεροσολύμων Κυρίλλου· ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων διηγεῖται ή Ἑκκλησιαστικὴ ἴστορία. Ἐκείνο δ' ἥμιν προσθετέον, δι μετεξέν τῶν τοσούτων τῆς χώρας κακῶν διέπερτον ὃν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἱεροσολύμων, ὃς διστίρες φασινοί, πολλοὶ τῆς ἀρετῆς ἐργάται, καὶ χοροὶ μοναχῶν καὶ παρθένων ἵερῶν, ὃς δύτιν ἴδειν ἐν τῷ πρὸς Μαρκέλλων ἐπιστολῇ οὐ μᾶλλον τῆς Παύλας καὶ Εὐστοχίας, μεθητριῶν τοῦ ἱερωνύμου (εἰς δὲ ἐπιγράφεται). Ή αὐτὸν τούτου τοῦ Πατρός. Βλ. ἱερων. ἐπις. ι. Τ. α. σ. 155. κτλ. — Στίχ. 10. « Μηδαμοῦ τοις αὐτοῖς τοι». ἀλλοι διορθωσίαι τοιούτην. — Στίχ. 21. « Συνόδου ». Τῆς Β, Οἰκουμενικῆς, ἐπὶ Θεοδοσίου (τῷ 381), ὃς ἔθετε τῷ Καστωνών. ή κατ' ἄλλους, τῆς διάγω πρότερον (τῷ 879) ἐπὶ Γρατιανοῦ ἐν Ἀντιχείρῃ, Μιλετίου προεδρεύοντος, συνελθούσῃς κατὰ Μαρκέλλου καὶ Φωτειανοῦ καὶ ἀπολληναρίου κτλ. (βλ. Συνέδ. Συλλογ. τόμ. α., σελ. 274, καὶ Θεοτόκ. προλόγ. εἰς τὸν Ὀκτάτουν.). Τοῦτο δέ πις πιθανολογεῖται καὶ εἰς ὃν αὐτὸς ἐν Νόστῳ γράψει. εἰς διανοεῖται Μακρίνης (ἢ ἐπις. πρὸς Ὀλύμπιον), λέγων εἰ ἔννατος οὗτος μετὰ τὸ πάθος τοῦτο μὴν (μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μακρίνης), εἰ δὲ μικρὸν ὀπέρ τοῦτο, καὶ Σύνοδος ἐπισκόπων κατὰ τὴν ἀντιόχου πόλιν θίστοιστο, τῆς καὶ ἡμεῖς μετέσχομεν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ ταύτης τῆς Συνόδου καὶ τῆς εἰς ἀραβίαν, καὶ τῆς ἀφεῖδες εἰς ἱεροσολύμα ἀποστολῆς, καὶ ἄλλας ἀλλαχοῦ τοιαύτας ἀποστολάς τοῦ Γρηγορίου ἡγίτετο ἡ τούτου ἀδελφὴ ἀγία Μακρίνη, ἐν αἷς ἐλέγειν ἐπαινοῦσα τὸν ἀδελφόν « Σὺ δὲ πόλεις καὶ δήμοις καὶ ἔνεσιν ὀνομαστὸς εἶς καὶ γε πρὸς συμμαχίαν καὶ διόρθωσιν αἱ ἱκαλησίαι πέμπουσιν » (αὐτόθι).

— Στίχ. 23. ὃ ποσχόμενος . . . ἐκκλησιῶν. Τὴν τεταρτηγμένην ταύτην φράσιν δὲ μὲν Καπωδῶν (καὶ λίγα ἀκαταλήλως) διορθοῖ εἰς τὸ ὃ ποσχόμενον . . . καὶ συσκεψόμενον (προλόγ. εἰς τὴν Β., ἐπιστολ.)· ἄλλοι δὲ, καὶ ὃ πεσχόμην καὶ συσκεψόμενον (προλόγ. εἰς τὴν Β., ἐπιστολ.), ὃ πεσχόμην ὡς καὶ συσκεψόμενος. Ἡμῖν δὲ πιθανώτερον ἔδοξεν, διτέο Γρηγόριος ἔγραψεν ἀδι. αἱ πεσχόμην, ὡς συσκεψόμεναι καὶ τοῖς προεστῶσι τῶν Ἰεροσολυμαῖς τῶν [περὶ] τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν. Οὗτοι γάρ δέ, τε λόγος κατὰ σύνταξιν δρθεῖται, καὶ λύεται τὸ πρὸς τὸ ἐκκλησιῶν ἀσυμφωνότατον τῆς ἀρσενικῆς γενετῆς, τῆς Ἰεροσολυμαῖς τῶν [εἰς τὴν Ἱερουσαλήμτης, δὲ πολὺν εἰ μή τις ἀναγνώσκοι μᾶλλον Ἰεροσολυμαῖς, δι παντάπτωσιν ἀσύνηθες]. Τῆς δὲ τοιωτῆς δι' ἀβλεψίαν ἀντιγράφεων μεταποίεσσας τῶν φωνῶν ἀλλὰ τε μυρίκ παραδείγματα, καὶ τὸ μάτιον σημειωθὲν ἐν τῷ εἰς τὸν ἄγιον Ἐφραίμ ἐγκωμιῷ τοῦ αὐτοῦ Νυσσαίου Πατρός. Ἑχει δὲ οὕτω· «Μελλούσης ἀνταπόδεισις λίθον ἀψεύδεις». Ἀλλ' αἱ γενικαὶ παραβεβοτίσθησαν ἐκ τῶν ἀνωτέρων· «Ολίγων ἀκούσας [τῷ] ἑκείνου ρημάτῳ περὶ τῆς μελλούσης ἀνταπόδεισις εἰπεῖς»· τοῦτο (τόμ. γ, σελ. 603). Τὸ δὲ αἷδι (θεοντὶ ψεύσεις) (γρ. Τὸ λίθο. ί.) ἐτέρου παραγράφου ἀρχή.—Στίχ. 26. «Τοῦ Εὐσέβειας τάχιον Βασιλείων» τοῦ Γρηγορίου Δηλονάτη, δε μετά τῶν μιαράτατον Οὐάλεντα καὶ τῆς ἑπτάριας βασιλεύτας καὶ τῆς ἱψώς, μετεκάλεσε καὶ τοὺς ὄρθοδόξους ἐκ τῆς ἔξορίας (τῷ 378), καὶ πρώτιστα τὸν Ἀντιοχείας Μελέτιον· «Οὐτε (φησὶν αὐτὸς ὁ Γρηγόριος ἐπει. πρὸς Ὀλύμπιον.) εἰς τὴν ἑαυτοῦ (ἐπισκοπὴν) ἔκαστος ἀπελύθημεν». Ἔχει δὲ καὶ τοῦτον ἔξορίας δὲ Οὐάλλης (αὐτόθ.). Ἄλλοι δὲ τὸ Εὐσέβ. βασιλεῖον διαφέρουσιν εἰς τὸν Θεοδόσιον.—Στίχ. 27. «Δεῖς ἀδημοσίου σύνδυματος» οἷς ἔχουσαν κατὰ πόλεις βασιλικὰ ὄχηματα τεχνομικά. βλ. Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Ι. δ: Σωκρ. Ἐκκλ. Α. 25.—Στίχ. 28. δὲ ΚΒ. ταῦτα πάντα πάντα πάσχη.—Στίχ. 29. «Ἄντι τοῦ ἐκκλησίας καὶ Μοναστηρίου . . . τῷ Κυρίῳ φησι. Σημαίνεται καὶ ὅδε, ὅπως ἡ ἵπισοδὴ πρὸς μοναχούς καὶ μοναχίας ἀποδέιπνοι, ὅλες γαλλιστα, καὶ διαν ώδοις πορθοῦσι, χρέος ἀπαράτητον, τὸ τὴν ὀρισμένην ἀκολουθίαν τῶν προσευχῶν καθ' ἕκαστην ἀπιτελεῖν, καὶ τὰς τεταγμένας νηπιστάνειν. Οὕτω καὶ δ. Μ. Βασίλειος τοὺς ἀποδημοῦντας μοναχούς μετὰ φαλμῶν καὶ προσευχῶν τὴν δόδον διέρχεται παραγγέλλει» (Ορ. κ. πλάτ. Ἐρωτ. λθ.)—Στίχ. 32. «Γενέσθω». Περιττῶς τοῦτο τρέπουσι τινες εἰς τὸ γινέσθω.

Σολ. 4. σίχ. 4. «Ἐλαττον τούτου μένης». Μηδὲ τοῦτο κινητόν (κατὰ χρόνον παρατακέν δρθῶς ἔχον), μηδὲ τρεπτέον εἰς τὸ (κατὰ παρακειμένον) ἦλαττωμάδην (ὅς τισιν οὐ κατ' ἀκριβειαν ἔδοξεν). Οὕτω γάρ (φησι) πρότερον ἡ πίστις ἥμαδν ἦλαττον (ἀλάττων ὑπῆρχεν), οὗτε μετά ταῦτα ηὔξηθη. Οὕτως καὶ ἐν τῇ ἀρεβῆς ἀπιστολῇ (σελ. 7) ἔξαλγχων τοὺς περισσάς σοφίομένους, λέγει· «Μὴ πλέον τοῦ πιστεύειν ἀλλοθινὸν ἔναι τοῦτον τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν Ήδον ἔχουσι;». (Τευτέστι μηδὲ τι κατὰ τοῦτο πλεονεκτοῦσεν ἥμαδν; Τοῦτο καὶ ἥμεις οὐχ ἥττον πιστεύειν). Στίχ. 5. «Πρὸ τῆς Βηθλεέμ». Τοιτ. πρὶν ἡ ἐλθωμένη εἰς τὴν Βηθλεέμ.—Στίχ. 10. «Ἄγιοι τεράτεστι». Τὰ ἥματερά (φησιν) ηὔη (τὰ τῶν Καππαδοκῶν) καὶ τὰ κατ' εὐσέβειαν πολιτεύματα πολὺ ἀγιώτερα καὶ καθαρώτερά ιστοι τῶν ἐν τοῖς

ἔξιν τόποις. ἀντιδιεσπαλμένως δηλονότι πρὸς ἀς προεῖπεν ἐν τε τοῖς κατὰ τὰ Ἱερο-
σόλυμα τόποις, καὶ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ὁδοιπορίαν πλευναζούσας κακίας (οὐ γάρ
δήπου συγκρίνει τὴν ἄγιοτητα τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ θυσιῶν αστηρίων, ὃς ὑπερέ-
χουσαν τάχα τῆς ἀγιότητος τῶν ἐκτός τῆς Καππαδοκίας, η̄ καὶ αὐτῶν τῶν δει-
κνυμένων ἐν Ἱεροσόλυμας γνωρισμάτων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας).—Στίχ. 11. «Ἐν
οἴς ἐστε τὸ διόπτρον». Ἐν τοῖς κατὰ τόπους δηλαδή μοναστηρίοις καὶ κοινοβίοις, ἐν
οἷς ἐμόνασαν, μηδὲξίοντες τοῦ πατρὸν ἐν οἴς ἀπετέξαντο, εἰ μὴ διὰ
χρήσιαν ἢ να γράψῃς αὐτὸν (Δ., Οἰκουμ. Συνόδ. καν. δ. ἔδει καὶ τὴν ἐπὶ τέλους ση-
μείωσιν).—Στίχ. 15. «Εἰ δὲ πλὴν ρητῷ χειρόν... δι μολογήσαντες τὸν Χριστόν! Ση-
μείωσαι δὲ καὶ ὅδε τῇ εἰς τὸν πανανέπτους τόπους τὸν Ἱεροσόλυμαν ἐσθεῖται
εὐλάβειαν τοῦ Πατρὸς, ἦν καὶ τραπέτερον ἐξέφρασεν ἐν τῷ προσιμιῷ τῆς Β., ἐπιει-
ζῆς.—Στίχ. 16. «καὶ ὥππαν... δ. ΚΒ. ἐπί—Στίχ. 17. «Τὸν Χριστόν. δ. ΚΒ. τὸν Θεόν.—
Στίχ. 18. «Συμβούλευσον... ἐκ Καππαδοκίας εἰς Παλαιστίνην.—
Ἐκ τούτου καὶ τυφλῷ, φρασί, δῆλον (πλὴν εἰμὶ τις ἄκμὴ, ὡς εἰς Μολιβίοις, καρδιάν
τοὺς ὄφθαλμούς), ὅτι δὲ Γρηγόριος περὶ τοῦ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τῆς Καππαδο-
κίας ἀσκουμένων μοναχῶν ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν πρὸς δὲν ἀποκαλεῖ φίλον (ἥγου-
μενον ἵσως τοῦ μοναστηρίου, δεὶς εἰς τὴν κηδεμονίαν καὶ μοναστριῶν περιθένων,
ἴδιως ἐν σεμνείσι μοναρχούσιον). Ἑσκει δὲ τὸ μοναστήριον, καὶ τὰ μοναστήρια
ταῦτα, ἵκτος εἶναι τῆς περιοχῆς τῆς κατ' οὐτὸν ἐπισκοπῆς. Εἰ γὰρ ἂσταν ἐν τῇ
προηδρευεν ἐπαρχίᾳ τῆς καὶ ταῦτης ἐν Καππαδοκίᾳ πόλεως Νύσσης, αὐτὸς ἀν
ἔγραψεν ἀπ' εὐθείας, καὶ οὐκ ἴδια πρὸς γίλον, προμαντορικῶς τεῖς δηπ' αὐτῷ μοναχούς
νοθετῶν.—Στίχ. 21. «Προβάλλοτον» δ. ΚΒ. εἰ δέ λοιποὶ προβάλλοι.—Στίχ. 24. «Ἐπε-
φοίτησα» ἀντὶ τοῦ ἐπεφοτῆσαι.—Στίχ. 25. «δὲν να μειναι εἰς ψυστικόν. Πράξ. α., 4.—
Αὐτόθ. «Εἰ μὲν εὖνα δ. ΚΒ. παρὰ δὲ τοῖς ἀλλοῖς λείπει δὲ ἀναγκαῖος οὗν.—Στίχ. 29.
«Καὶ οἱ οἱ ἐν ταῦτα οὐ σι (ἐν Καππαδοκίᾳ δηλοντί) πιστεύσαντες... ίερο-
σιον μοι οι εἰς. Μετέχουσί (φησι) τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ἀναλόγως
πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως, εὐ πρὸς τὸ μέτρον τῆς εἰς Ἱεροσαλήμ ἀποδημίας. Πα-
ριμφερές ἔσται καὶ τὸ τέλος τῆς εἰς ένον Μακρ. πρὸς Ὀλύμπιον ἐπιστολῆς τοῦ Πατρός
εἰδύκιον ξεσσί (φησι), διει κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ τὸν χαρισμάτων δια-
νομὴν παραγίνεται, μικρὸ μὲν τοῖς ὀλιγοπίστεις, μεγάλη δὲ τοῖς πολλὴν ἔχουσιν ἐν
έπιπτοῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς πίστεως; οὐ κτλ. (σελ 204). Εάν δὲ πρὸς τὴν τῆς πίστεως
εὐρυχωρίαν προστεθῇ καὶ δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀποδημία, δις πίστεως καὶ αὕτη καρποφο-
ρία, πρόσθλον, διτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν προστεθήσεται τῷ πιστεύοντι καὶ δὲ καὶ
σημείων τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος (θλ. προσιμ. τῆς Β., ἐπιστολῆς),
αὐτῶν δηλαδή τῶν παναγίων τόπων πηγάδιουσα τοῦ Πνεύματος χάρις, καὶ
τε κοσμικός, καὶ τε μοναχὸς δὲ πιστεύων ὑπάρχῃ. Καὶ γὰρ (δ καὶ μάλιστα ση-
μείωσις διξιον) τοὺς μοναχοὺς δὲ ἐπιστολὴ ἀποτέρεται τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀποδη-

μίας, οὐχὶ δι' αὐτὰ τὰ σωτήρια ἔχνη τῆς θείας Οἰκουνομίας (ώς ἀν., ἄπαγε, μηκέτε μηδὲνδες ἄξια λόγου), ἀλλὰ δι' οὓς ἀπορίθμησε κατά τε τὴν ἀδοιπορίαν, καὶ κατὰ τὰς ἑκεῖ χώρας ἐπικρεμασμένους τότε κινδύνους; τῆς μοναστικῆς τελεότητος. Οταν δοῦ απὸ τούτων δο μοναχὸς ἰαυτὸν ἀσφαλίσσεται, τὸν Χριστὸν ἐν καρδίᾳ μεμορ- φωμένον ἔχων, τότε καὶ ἀποδημήσει εἰς Ἱερουσαλήμ (ἀν δὲ θείος ἔρως αὐτὸν ἀνα- φλέγγῃ), καὶ πάλιν ἀφίεται εἰς τὴν ἴδιαν μονὴν ἀδλαθῆς, καὶ φέρων ἅμα τρα- γούτερον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐντατυπωμένα, ἵστερ ἔιδεν αἰσθητῶς ὑπὸ μηνή ματε- τῆς μεγάλης τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας. Οὕτως ἔφερε τεῦτα καὶ αὐτὸς δο Γρηγόριος (ώς αὐτὸς ἡγεῖται), ἀσφαλῆς ἀπελθὼν καὶ ἐπανελθών. Καὶ αὐτὸς, ἵστε, δο μοναχὸς Ὄλυμπιος, δι' ἐντεύχειν αὐτῷ τῷ Νύσσης Γρηγορίῳ κατ' ἀν- τιόχειαν. ἀπίστοντει εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπὶ τὸ τοὺς ἀγίους τόπους ἴδειν (ώς αὐτὸς φησιν δο Πατὴρ ἐν τῇ εἰς δίον Μαχ. πρὸς Ὄλυμπιον ἀπίστολῃ). Καὶ δο μέγας δὲ Βασίλειος συγ- χωρεῖ τοῖς μοναχοῖς ἀπείναι εἰς τὰς χριστιανὰς συνάζεις, τὰς ἐν τοῖς μαρτυρίοις (τοῖς ναοῖς τῶν ἀγίων μαρτύρων) ἐπιστώς τελουμένας (Θο. ἀνωτέρω σελ. 14). Καὶ αὐτὸς δο μέγας τῆς μοναστικῆς ζωῆς νομοθέτης ἀπεδημησεν ἐν Καππαδοκίᾳ εἰς Ἱε- ρουσαλήμ, καὶ ἄλλοι τῶν ἀγίων ἀσκητῶν καὶ Ἱεραρχῶν πολλοὶ καὶ πολλαχοθέν, ὡς ὀψόμεθα ἐν τῷ παραρτήματι. «Η γάρ τοῦ Χριστοῦ δύναμις ἔλειπε τοὺς ἀπὸ πε- ράτων γῆς (εἰς Ἱεροσόλυμα), ὥστε ἴδειν, ποῦ μὲν ἐτέχθη, ποῦ δὲ ἐτάφη, ποῦ δὲ ἐσταυρόθη» (Χρυσόστομ. Ὁμιλ. εἰς Φαλμ. μθ.). — Στίχ. 31. «Οὐ» δὲ Κ.Β. καὶ νῦ. Αὐτὸς. «εἰπιδημίαν δο Κ.Β. (ὁρθότερον) οἱ ἄλλοι ἀποδημίαν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Β. ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

Σελ. 5. σίγ. 1. «Ταῖς καὶ οἱ σ. ἀ δελ φ α ἵες. Μοναχαὶ πάντων ἡσαν αἱ τρεῖς αὔται, πρὸς δὲ ἐπέξελλεν ὁ Πατὴρ, ἐπίσημοι τὸν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν Ἱερὰν παιδείαν (ώς αὐτοὶ εἰ ἐπιστολὴ, καὶ δο σκοπὸς αὐτῆς μαρτυρεῖ), τουτούμεναι τὴν ἀσκησιν ἐν τίνι τῶν ἐν Ἱεροσόλυμοις Σεμενίνων, ἢ Παρθενώνων. Καὶ ἡ μὲν Εὐσταθία καὶ ἡ Λαζαροσία γεραίτεραι· διὸ καὶ ταύταις ἀ δε λ φ ἀ ε ἀποστολι- κῶς δο Πατὴρ ἐπονομάζει· (συνιθῆτε δὲ καὶ ἄλλως τοῖς ἐν Μοναστηρίοις ουνασκου- μένοις μοναχοῖς καὶ μοναχαῖς δὲ προστορίᾳ τῆς ἀδελφότητος). Νεωτέρα, δὲ δο Βα- σίλειος (κύριον δονομα, πολλῶν ἴδει Γρηγορ. τοῦ Θεολόγ. ἐπιγρ. 150· (δι' Anthol. Graec. T. 2. p. 37. Lips.) καὶ μεταξὺ τῶν ἀγίων ἐν τοῖς Μηνάσιοις (Μαρτ. 23: Απριλ. 16: κτλ.). Τοιοῦτο καὶ τὸ Βασίλλα, καὶ Βασιλῶν ἐν Καλλιμάχ. ἐπιγρ.), ἥν δο Πα- τὴρ, δις ἐκ τῆς ἡλικίας ἐπωνόμασε θυγατέρα (ἴδε καὶ ἑτῆς ἐν τῷ τελεῖ τῶν ὀγκωμάτων). Η δὲ καὶ οἱ σ. μ. ω τά τη προσφύνσεις φαίνεται καὶ ὡς τίτλος ταῖς μοναχαῖς μάλιστα διδόμενος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (οὗτος δο Μ. Βασίλειος ἡ καὶ οἱ σ. μ. ὅτης σ. οὐρ λέγει πρὸς Θεοδώρων κανονικήν. ἐπιζηλ τέ)· διὸ καὶ τὸ δος ἡ ληθῶς προσετέθη, τουτέστιν οὐχ ἀπλῶς, καὶ λόγῳ μόνον (δις ἡ τετραμένη συνήθεια τοῦτο λέγει χάριν εὐστόμου προστορίας), ἀλλὰ τῷ δυτὶ καὶ πραγματι- κῶς. Οὕτω καὶ δο Μ. Βασίλειος ἐπέγραψε «τοῖς δος ἡ ληθῶς διεφιλεστάτοις καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς» (ἐπιστολ. 9). Διασπεστεῖται δο σφόδρας Κασσινόν (σημ. εἰς

τὴν ἀνὰ χεῖρας ἐπιστολὴν σελ. 59) ἐπὶ τῇ χρῆσαι τῶν τοιούτων ἐπιθέτων, ὡς ἔντι-
βαινούσῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα. Καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν τὸ λιτὸν καὶ
χάριεν καὶ ἀγαπητὸν τῆς περὶ τὰς προστηρίξας ἀπερίγρου τῶν παλαιῶν ἀφε-
λείας (καὶ τοι περὶ τοῖς ἀρχαιωτάτοις Ἑλλησιν, οἷον παρ' Ὁμήρῳ, οὐκ ἦν ἀσυ-
νθῆτος ἢ χρῆσις τῶν τιμητικῶν ἐπωνυμίων); ἀλλὰ καὶ θευμαζομένην τὸν σοφὸν,
ὅπως ηὔθελος μόνην αὐτὴν ἀμετάβλητον. ὑπὸ χρόνου, καὶ τῆς συνηθείας, καὶ τῶν
τοῦ διοικητικῶν. Ἐπὶτι μὲν γάρ κατέδηλον, διὰ τὸ κύριον δημοκράτην μόνον
ἐπέγραψον ταῖς ἐπιστολαῖς; οἶνον Βασιλεὺος Γρηγορίῳ καὶ λ. ἢ καὶ μετὰ τοῦ θαβ-
θμοῦ (ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέρῳ, διεκκόνῳ, ἀρχοντὶ, κτλ.). Ἐπὶτι δ' ὅτε προσετίθουν
καὶ τὸ ἀγαπητό, ἢ ἀδελφό, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἔμοις· οἶνον τοῖς
ἀγίοις (χριστιανοῖς) ἀγαπητοῖς, ἐκλεκτοῖς· καὶ, τῇ ἐκλεκτῷ
καὶ ρίᾳ (Β. Ιωάν. 1. πρὸλ. Πέτρ. α, 1. Ρώμ. α, 7 κτλ.), Εὐρίσκοντο δὲ ὅμως,
εἰ καὶ σπουδώτερον, παρ' αὐτοῖς πάλιν τοῖς ἵεροῖς Πατέραις καὶ ἐπίθετα μεγαλο-
πρεπέστερα (εἴτε ἢ ἀγάπης καὶ τιμῆς ιδίᾳ προσωπικῆς, εἴτε καὶ ἄλλως εἰς ὁρι-
σμένην διάκρισιν περιφανεῖς ἐπαγγέλματος, εἴτε καὶ δι᾽ ἔξοχον καὶ ἀρίγνωτον
ἀρετῆν), δὲ διὰ τοῦ τιμῶσι τοῦ πρὸς οὓς ἐπιστέλλουσιν ἐν ταῖς τῶν γραμμάτων ἐπι-
γραφαῖς, οἶνον τὰ τε ἀνωτέρω τοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ Μ. Βεσιλείου, καὶ παρ' Ἐπι-
φανίῳ, καὶ παρ' ἄλλοις Πατέραις, καὶ τοῖς τῶν Συγγόδων Πρακτικοῖς. Αὐτὸς δὲ Νοσ-
της Γρηγόριος, ἐπὶ τῆς Β. Οἰκουμενικῆς Συνόδου προσβληθεὶς τὸν εἰς τὸν μέγαν
Μελέτιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπιτάφιον λόγον εἰπεῖν, πατέρα πατέρα τοῦτον τῶν ἐν τῇ
Συνόδῳ διὰ Πατέρα πατέρα χῶν ἐπωνόμασσεν. Αὐτὸν δὲ πάλιν τὸν Γρηγόριον (διὰ τὸ
κύριον τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ διδοκαλίας) ἡ Ζ, Οἰκουμενικὴ ἀγία Σύνοδος (Πράξ. 5')
ἀπεκάλεσε πατέρα πατέρων παρὰ πάντων ὁ νομαζόμενον
(τὸ δὲ παρὰ πάντων ἀντὶ τοῦ παρὰ πολλῷ ἀπό τοῦ πατέρα πατέρα τοῦ πάντας τὴν
συνθήτη πατέρα τε τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ παρ' ἄλλοις καταγρηστικὴν τοῦ πάντας
ἐκδοχὴν, οἶνον καὶ τὸ τοῦ Σεναρφῶντος «φωνὴ πᾶσαν τοῦ παντοίων ἐθνῶν
ποικιλὴ διάλεκτος»). Τοῦτο μάλιστα τὸν σοφῶταν ἰσκανδάλισε Κασωδόνα
(ἴφ' ὃ καὶ δημιτικώτερον ὑπερθαυμάζει τὴν Σύνοδον). ἄλλα (φησιν) δὲ Σι-
ναϊτης Ἀναστάσιος τοῦτον ὄνομάζει «γιλυκύτα τον τῶν Νυσσαίων
Γρηγόριον» (ἰο. γρ. ΤΟΝ Νυσσ., ἀρχιερέα δηλαδή). Καὶ ὅμως δὲ αὐτὸς
πάλιν ὁ ἱεράτευς ἀναστάσιος Κλήμεντα τὸν Ἐρώμης Πατέρα πατέρων
ἀποκαλεῖ (ἐρωτ. φ. σελ. 526), τὸν δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλον, σφραγίδες τῶν
Πατέρων πατέρων (Ὀδηγ. καφ. ζ). Οἱ δὲ Μ. Αθανάσιος τὸν Θίσιον, Κοδρούθης ἐπίσκοπον,
Πατέρα τῶν ἐπισκόπων (Ἀπολογ. β') καὶ ἐν ταῖς εἰς τὸν μάρτυρα Ιουστῖνον ἐπιγε-
γραμμέναις ἀποκρίσασι πρὸς τὸν ὁρθὸν δόξον, δὲ ἀπόστολος Παῦλος
Πατέρα πατέρων προστηρίξαται. Οὕτω καὶ τὸν μέγαν Ἀνιώνιον προσετίθεν δὲ
Ἐμνογράφος, καὶ Δοῦπον τὸν ἐπίσκοπον ὁ Σιδώνιος (Ἐπιστ. Α, ε), καὶ αὐτὴν πάλιν
ἡ Ζ Σύνοδος Πατέρα πατέρων καὶ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ἀπεκάλεσε (Πράξ. Δ). ἄλ-
λους πατραλείπομεν. Λίγεται δὲ τοῦτο κατὰ σημασίαν οὐ σχετικὴν (ὡς ὑπόλασθεν ἴσως
ἢ Κασθών), οἶνον ἐν πνεύματι πατέρη καὶ γεννήτωρ πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων,
ἄλλ' ὑπερθετικῶς, ἀντὶ τοῦ ἐν Πατέραις μέγιστος ἔξοχος, ὃς καὶ τὸ φιλόδο

φος τῶν φιλοσόφων, ὃς ὠνόμασε τὸν ἀλεξανδρέα Κλῆμαντα διώγος Μάξιμος (Διαλ. σὺν Πύρρῳ), καὶ τὸ πόλις πόλις εἰναν (ἢ Κωνσταντινούπολις), καὶ πανήγυρις πανηγύρις εἰναν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἴτε δὲ ἡ φράσις Γραφικὴ (ῶς τὸ ἄγια ἀγίων, ἐορτὴ ἐορτῶν, κτλ). Ἀλλας τιμητικὰς τῶν Πατέρων ἐπωνυμίας συνήγαγεν εἰς πλῆθος διερεστάτουν Δοσίθεος (Δωδεκαθ. Βιβ. I. σελ. 954—959). — Στίχ. 5. « Χαίρειν ἐν Κυρίῳ ως λαρχαῖν καὶ τὸ χαίρειν ἐν τε προσαγορεύεσσι, καὶ ὡς προσρήμα προτασσόμενος ἐν ταῖς ἐπιειδαῖς, καὶ σύνθετοι μόνον παρέλληλοι (βλ. Σουθ. λ. γάριν), ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν Γραφήν (Πρᾶξ. Ιε., 23. κχ., 26. Ἱακώβ. α. 1. προβλ. Ἐσδρ. Α. η, 9; Β. Μακκ. θ, 9.). Οἱ δὲ μακάριοι Πατέρες, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προτέγγραφον καὶ τὸ ἐν Κυρίῳ καὶ τοῦτο ἀποστολικὸν (Φιλιπ. δ, 4). Αἰώνιει τι φύγειαντις τοῦτο (τὸ σὸν ματοῦ Κυρίου ἴησοῦ) πρότασσε· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τῶν ἐπιστολῶν προτάσσομεν τὸ σὸν ματοῦ Κυρίου (Χρυσός. εἰς Κολασ. γ, 17). Ταύτην τὴν χρυσῆν ῥῆσιν καὶ δικλείνος ἐμνημόνευε Κασσιδῶν· καὶ τὸν Μ. Βασίλειον ὁσαύτως νομίζει γράφοντα τὸ γένερον (καὶ τοι μηκέτι σωζόμενον ἐν ταῖς τοῦ Πατέρος ἐπιστολαῖς); συμπεράίνει δὲ τοῦτο ἐκ τῆς Πρὸς μοναχού ἡ ἐκ περιστολῆς, ἀρχομένης σύντοικης, « Χαίρειν μὲν οὐ λέγομεν, διτιούχη ἐστι καίρειν *ἐν *τοῖς ἀστερέσι» (τόμ. Β. σελ. 744). Μάτην γάρ (φησι) ζητήσεις τὸν λόγον, δι' ὃν ἀπέκλεψε τὸ χαίρειν πρὸς τὸν μοναχὸν δι Πατέρος, εἰμιν τούτῳ συνήθως ἔχοντος πρὸς ἄλλους ἐπιστόλων, κτλ. Ἀλλὰ εἰ μὲν δι Πατέρος ἔχοντο τῷ προσρήματι, πιθανὸν μὲν, ἀδηλον διέκάψην δοθῆ, σπανίως γοῦν φαίνεται κεχρημάνος, καὶ οὐ πρὸς πάντας (οὐ γάρ ἀν, εἶπερ, οὔτω ῥάβδως ἐξεπίπτεν ή λέξις ἐκ πασῶν τῶν σφιζομένων ἐπιστολῶν). Αὐτὸδὲ τὸ «χαίρειν μὲν οὐ λέγομεν, ἐστι προφανῶς τὸ ἀποστολικὸν ἐκαὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε» (Β. Ιωάν. 10, 11), καὶ τὸ «Οὐκ ἐστι χαίρειν τοῖς ἀστερέσιν ἀλλὰ τοῦ Ήσαίου (μη, 22, καὶ νέ, 21, ὅπου τὸ ἐδρ. ἔχει Σαλαμήμ, τοιτ. εἰρήνη, δι παρ' Ἐβραίοις καὶ ἄλλοις ἀστινοῖς ἐπὶ προσαγορεύεσσιν εἰδίσται. Οἱ δὲ Ο. ἀλληλικάτερον ἀρμάνευσαν χαίρειν». Οὕτω καὶ δι παλαιῶν ἐπιγραμμάτων; εἰλλὰ εἰ μὲν Σύρος ἱσοι, Σαλαμίς εἰ δι Ελλην., χαίρειν. ἐπιγραμμ. Βιβλ. Γ. σελ. 405). — Στίχ. 6. « Καταθυμίᾳ». Συνήθης ἡ λέξις παρὰ τῷ Νυσταίῳ Η α τρί Πατέρων ἐπὶ τα πραγμάτων καὶ ἐπὶ προσώπων ἀγαπητῶν (ῶς καὶ ἵνταῦθα). εὗτα καὶ ἀλλοχοῦ (Ἐβρηγ. εἰς Ασμ. Ασμ.) εἰπαρχίνεται καὶ δι νυμφίος, φίλων αὐτῷ τινων καὶ καταθεμάτων ἐπαγγέλμανος» (τόμ. Α. σελ. 479). Συντυχίαν δὲ λέγεται τὴν ἐπίτυξιν, ή συνέντευξιν. ἐρεῖ δὲ καὶ μετὰ μικρὸν «Ψυχαῖς συντυχεῖν» (ἀντὶ τοῦ ἐντυχεῖν). — Στίχ. 9. Εἴ δη λόγον μοι... ἐορτής διῆλη μοι, σαφῆς καὶ καταφανῆς ἐγένετο· ὀφθαλμοφανῆς ἐπεγνώσθη (ῶς τὸ «ἡ ἡ μέρα δηλώσει» (Α. Κορ. γ, 13) φανερώσει, εἰς φῶς ἀξεῖ). Εορτὴν δὲ λέγεται κατὰ Θεόν, τὴν ἴνθισιν, θεαρέστως καὶ πνευματικῶς ἐορταζομένην. Φαίνεται δὲ, διτιούχης πραγματικῶς κατά τινα μεγάλην ἐορτὴν δι Πατέρος ἐν ἐρεστάτου, καὶ ἵστως τὸ Πάσχα, δόπτε καὶ τότε συνέτρεχεν ἔσθιεν πλήθης χριστιανῶν, προσκυνήσοντες καὶ σωματικῶς εἰς τὸν τόπον οὐ ἐστησαν οἱ πόδες Χριστοῦ, καὶ πρὸς

αὐτῷ τῷ τῆς ἀναστάσεως μηδέπατι Χριστῷ συναντήσοντες, ὡς νυμφίῳ προῖντι.—
 Στίχ. 10. «Σωτὴρία (σύ με δελεῖ)». Τουτόστι τοῦ Σωτῆρος, ἐξηγεῖ δὲ Κασσωβῶν, σπουδάζων ἀφελεῖν τὸ σωτήρια ἀπὸ τῶν συμβόλων, ὡς ἐκφαυτίζων καὶ αὐτὸς (καὶ καὶ Μολιθέος) τὸ πρὸς τὰ Σύμβολα σέβας· (ἢ γάρ καὶ οὗτος δὲ λαμπρότατος τῆς πολυμαθείας ἀστὴρ, Καλέντος τὸ φρόνημα, κατὰ δυστυχίαν)· οὐχὶ δέ (φησι) σωτὴρίας ποιητικά, ἔπαιγε! Οὕτω (φησι) καὶ Βεζίλειος δὲ Σελευκίας εἶπεν· «Ἐκ τοῦ Δαιδαλοῦ σωτήριος γέννησις» (τουτ. δὲ τοῦ Σωτῆρος). Ἀλλ' ἐν ἀμφοτέροις τούτοις δὲ Κασσωβῶν ἑσφάλη, ἐκλαβόν, ὡς κυριωνυμικὸν ἐπίθετον τὸ σωτήριον, ἀντὶ τοῦ Σωτῆρος (καὶ ίσως μεταξὺ ἀναγνώσκων ταύτας τῶν Πατέρων τὰς χρεσίες δὲ ἐλληνικώτατος ἀνὴρ, ἐψυχτάσθη τὰ ὅμηρικά ἔκεινα, «Ἐκ τόρεον χιτῶνα», καὶ Νεστορέη παρὰ νηὶ Πυληγιανέος βασιλῆος»!). Πρῶτον μὲν γάρ οὐδὲ σύναιδεν ἐν τῇ ἀνωτέρῳ φράσει τοῦ Γρηγορίου παρακολουθοῦσαν ἄντηρυς τὴν κτητικὴν γενιτὴν (εἰ τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ), ηὗτις ἐνεργῶς ἀποκλείει τὸ σωτήριον πρὸς τὸ σύνεγγυς οὐσιαστικὸν συναπτόμενον, καὶ διορίζει τὸν ἴδιον ὄττητα, ἀλλ' οὐχὶ τὸν κτήτορα τῶν συμβόλων (ώς καν τῷ, «Ἡ γάρις τοῦ Θεοῦ δὲ σωτήριος» [Τιτ. 6, 11], τὸ ἐπίθετον τὴν χάριν χαρακτερίζει). Καὶ κατὰ τοῦτο λοιπὸν πεπτεῖται καὶ μάτην ἐπέφερεν ὡς ὁμοίαν τὴν, ἀρ' ἓντες ἀπεστιν ὅλως ἡ κτητικὴ γενική, ἥποιν τοῦ Σελευκείας. Ἐπειτα οὐδὲ ταύτην ἐνόσσουν, ὅτι εἰληπτεῖται δὲ ἐκείνης τῆς εὐαγγελικῆς· «(Βίβλος) γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυΐδ». Τοῦτο συντομώτερον ἐκφράζεται δὲ ιερὸς Σελευκείας, ἔργαφεν «εἴκ τοῦ Δαυΐδ δὲ σωτῆριος γένεσις» (ὅπου πάντες ὑπακούεται δὲ παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ γενικὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ). Τὸ δὲ σωτήριος σημάνει τὴν τῆς παγκοσμίου σωτηρίας πεπτικὴν γένινθαν τοῦ ἐκ τοῦ Δαιδαλοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὁμοίαν τὸ (παρ' αὐτῷ τῷ Νύσσης), τὸ Πάσχα τὸ σωτῆριον ἐμφάνει τὴν σωσίνομον καὶ ζωποίων ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λέγεται καὶ σωτήριος ἐποχὴ, καὶ σωτήριον ἐτοι, οὐκ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τῆς ἀπὸ τῶν κατὰ σάρκα γενεθλίων αὐτοῦ χρονολογουμένης σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Καταλληλότερον δὲ παραδίηγα τῆς κυριωνυμικῆς τοῦ σωτῆρος σημαίας ἔχειν ἂν, εἶπερ θελεν, δὲ πολὺς Κασσωβῶν ἐκ τοῦ ἀφρικανοῦ, τὸ σωτῆριον γένος» (τουτ. τοὺς ὅντες ἐκ τοῦ μηδέπατορος ἰωσηφ καλομένους συγγιανεῖς τοῦ Σωτῆρος, οὖς; καὶ Δεσποτούσινος προστηρόφευον· παρ' Εὔσεβ. Ἐκ. Ιατ. Λ, 5)· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο οὐδὲ δίλλο τοιοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἀνοτέρω φράσιν τοῦ θείου Νύσσης, ἢ παράκαπται οὐλίου φανωτέρα δὲ κτητικὴ γενική. Καὶ τούτουν δὲ Πατὴρ ὀνόμασε τὰ σύμβολα σωτηρίας, εἰ καὶ μηδὲ ὡς αἴτια κυρίως καὶ ἀμέσως πεπτικὰ σωτηρίες, ἀλλ' ὡς μέσα σωτηριώθη (οἷς καὶ φάρμακον, καὶ τόξην, καὶ ὅργανον, καὶ χωρίον εὐάσφορον, ἵστι τε καὶ λέγεται σωτηρίου), καὶ τοῦτ' αὐτὸν παρασιτικά σωτηρίες τῶν μετά πίστεως καὶ φόβου θεοῦ προσιστεῖν, εἵτινες ἐκ τῆς αἰσθητῆς αὐτῶν θεωρίας εἰς μετάνοιαν καὶ γλωσσακρην κατάνυκτιν διεγέρεσθαι (καὶ μάρτυς δὲ οὐδείς Μαρίσ, καὶ παγκούσιν

ἄλλων παραδείγματα), καὶ διού διόρθωσιν, καὶ θερμοτέραν ἀγάπην καὶ χαριστήριον αἰγασιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας ἡ μῶν· (ἴστεὶ δὲ παραυτίκα καὶ αὐτὸς ὁ Νόστος, οἷα καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους ἐπενήργησεν ἡ πλήρης εὐλαβείας θέση τῶν σωτηρίων συμβολῶν). — Στίχ. 11. Ψυχαῖς συντυχεῖν ἐν αἷς εἰτε τούτοις. ἀνθρώποις, διὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς τὰ τοιαῦτα θεωρεῖται· (ἢ φράσις Γραφικὴ, ὃς τὸ «ἴγενετο πάσῃ ψυχῇ φύσιος». Πράξ. 6, 43. τούτοις ἐν τῇ ψυχῇ παντὸς ἀνθρώπου). — Στίχ. 13. «Ἐν τῷ καρδίᾳ... ἔχοντος». Συνέστρεψατε τρόπον; τὸ συντομώτερον ἡ φράσις· τὸ δὲ πλήρες οὕτως· «Ἐν τῷ καρδίᾳ τοῦ ἔχοντος (ἐν αὐτῷ) τὸν Θεόν, ἔνεστι καὶ ἡ Βρεθέμ καὶ τὰ λοιπά. Τοῦ δὲ Ἀνάστασις ἀντὶ τοῦ ζωοδόχου μνῆματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, διπερ καὶ μνῆμα τῆς ἀναστάσεως ἥπιῶς ἀπεκάλεσεν ὁ Πατὴρ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ· ἀμφότερα γὰρ ὁ θεοδέημαν Τάφος παρίστησι. Τούτον καὶ Εὔστέβιος εἶπε «τῆς σωτηρίου ἀναστάσιος μακαριστότατον τόπον» (καὶ θεοπότερον μνῆμα τῆς ἀθανασίας, καὶ θεῖον, καὶ σωτήριον, καὶ ἄγιον τῶν ἀγίων ἀντρον). Θεον καὶ ὁ ναὸς, τῆς ἀναστάσεως λέγεται· (Εὔστ. ἐν δίσι Κινηστατίν. Γ, κε. — μ. Σωζόμ. 6, 25). — Στίχ. 15. «Ἐμορφάθη οὕτως; ἔχρισι γραπτέοντὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐμορφωθῆται, ὅπερ οὗτοι πρὸς τὴν σύνταξιν, οὗτοι πρὸς τὰ λειτὰ τοῦ λόγου συμφωνεῖ. Εἴτε δὲ ἐν τοῦ «Ἄκρις οὐ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλάτ. 3, 19). — Αὐτόθ. «Οὐ καθηλώσας αὐτοῖς». Τοῦτο οὐ (καθὼς ὑπέλαθεν ὁ Κασιωβόν) ἐν τοῦ ἀποστολικοῦ, «Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν» (Γαλάτ. 3, 24). ἀλλ᾽ ἔστιν αὐτὴν κατὰ λέξιν ἡ φράσις τοῦ φαλμφόδον· «Καθηλώσαν ἐκ τοῦ φύσιου σαυτὸν τὰς σάρκας μούσα» (Ψαλμ. ριτ, 120). Ἰσως δὲ καὶ δὲ πόστολος πρὸς τοῦτο ἀφορῶν, ἀντὶ τοῦ καθηλώσαντος ταῖς κυρίαις καὶ προσφόρως τὸ ἐσταύρωσαν, ὃς ἐκ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἶπε καὶ «Χριστῷ συνεσταύρωμαί εἰναι» (Γαλ. 6, 19). Θεον καὶ τὸ ἀνωτέρω συσταύρωσεῖς τῷ Χριστῷ. — Στίχ. 17. «Καὶ ἡ ποκυλίσας τὸν βαρὺν... λίθον». (Ὦς γέγονεν ἐπὶ τῆς ἀναστάσιος. Μάρκ. 15, 4: Ματθ. κη, 2). Οὕτως δὲ Πατὴρ ἀπὸ τῶν σωτηρίων συμβολῶν καὶ σημαίων δραμάνεις (τοῦ Γολγοθᾶ, τοῦ Τέρφου, τοῦ Ἐλαιῶνος), ἀνάγει τὸν λόγον εἰς αὐτὰ τὰ σημαίνομενα, τροπολογικῶς τὴν εὐαγγελικὴν ιστορίαν ἐκφράζων, καὶ ἀληγορῶν, (ὅς εἰωθε πολλάκις), πῶς δὲ πιστὸς, μιμούμενος (κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ) τὸν ἀνανθρωπήσαντα, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ ἀναληφθέντα Χριστὸν, ἔχει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ μιμορφωμένον, συνάμα δὲ καὶ τὰ τῆς θείας αὐτοῦ Οἰκονομίας σωτηρίας σύμβολα, πνευματικῶς ἐντετυπωμένα. — Στίχ. 19. «Καὶ δὲ καταλιπών». Περιττεύει τὸ δέρθρον δοκεῖ. — Στίχ. 21. «Τὰ ἄνω φρονεῖν... σάρκα». Ἐκ τοῦ «Εἰ συνηγέρθη τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὖδε οὐ Χριστός» ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμαντος, τὰ ἄνω φρονεῖτε» (Κολοσ. 3, 3). Αἰνίζεται δὲ ὁ Πατὴρ τὰ τῆς Ἀναλήψεως, ὃς δηλοῖ τὸ δόρος, καὶ τὸ νεφέλην δίκην, κατὰ τὸ «Νεφέλην ὑπέλαθεν αὐτὸν (Πράξ. 9). — Στίχ. 25. «Τῶν κατωνομασμένων». Τόπων δηλαδή,

τῶν ἄγαν ὀνομαστῶν καὶ περιωνύμων, τῆς Βηθλείμ, τοῦ Γολγοθᾶ κτλ. τούτους φέρει καὶ οὗτος ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ τὴν πνευματικὴν αὐτῶν σημασίαν. — Στή.
26. «Ἐπειδὴ . . . τὴν διήγησιν. Πῶς ήδηνατο λαμπρότερον δὲ Πατέρερον ἔρμηνεσσι τὸν πρὸς τὰ δρατά τῆς θείας χάριτος ὑπομνήματα θεών αὐτοῦ σεβασμόν; ἀνεκδίκηγητον καὶ ἀνέκφραστον λέγει τοῦτο τὸ ἄγαδόν, καὶ τοῦτο διχός. ο) Ότι εἶδαν, ἀπακόμινος πανειλαδῶς, τὰ ἄγια ἵκεν τῆς δυτικῆς ζωῆς, ὡς αὐτὸς εὐθὺς ὄνομάσει τοὺς τόπους τοὺς ἄγιους. Ε) Ότι τούτων πάλιν τῶν ἀγίων τόπων τὰ σημεῖα καὶ ἐν αἷς συνέγεγκλιψαί εἰδειν ἐναργῆς (ἴμελλον δὲ πάντας τοιαῦτα φανῆναι, καὶ μάλιστα παρ' ἀνδράσι χριστομιμήτοις, εἰτινες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς ἀγιασμένους τόπους; καθ' ἐκάστην ἑθαρέων). Διὰ τοῦτα καὶ χαρᾶς ἀμυθίστου πλησθεῖς, ἰώρασσε τὴν κατὰ Θεὸν ἱερὴν μετ' εὐφροσύνης, θύσας τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσιως (τί δ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀναίματον θυσίαν ἴερουργήσας), φύλλων ἵσως καὶ αὐτὸς καὶ τότε καὶ μετέπειτα τὰ τοῦ Δαιδάλου, «Εὔφρανθην ἐπὶ τοῖς εἰρηνικοῖς μοι, εἰς οίκον Κυρίου περιευσόμεθα. Ἐστῶτες ἥσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου ίερους ταπλήματος» (Ψαλμ. ρκα). Ο δὲ κλεινὸς Κασωβὸν, «τοῦτο (φυσιν) δὲ Γρηγορίος ἔθλει νοεῖν· δει τοὺς ἐπ' αὐτούσια διαστάμους ἀνδρας οὐχ ἦτον ἀποκεκτέον, η τοὺς τόπους, οὓς λέγουσιν ἀγίων· ι 'Ἄλλ' εἰ μὲν τοῦτο θεύλαται δὲ Πατέρερος, βλέπει παντες ἀναγράφουν νοῦς ἀθέλωτος καὶ καθαρός. η δὲ Καλλίνειος ἴταμότες καὶ αὐτὸς τὸ ἄγιον ἐπίκεντον τῶν ἀγίων τόπων οὓς λεγάμενον μόνον (ἄλλος οὐχ ὑπάρχον) ἀποφαίνουσα διαρρήμην, εἴτε ἐστὶ προσθεῖναι τὸ ὃς λέγουσι καὶ εἰς τὸ εἰρηνικόν ἀγία ἀστιν (ἡ τοῦ Σιναίου. Ἑξόδ. γ. 5: Πράκ. ζ, 33), καὶ εἰς τὸ «Ἐν τῷ δρει τῷ ἀγίῳ» (δηλονότι τῷ Θεώρ. 6. Πέτρ. η, 18), καὶ εἰς αὐτὸς τὸ ἡ πόλις η ἀγία (ἢ Ιερουσαλήμ Ματθ. δ. 5, Ἀποκαλ. ια, 2 κτλ.).

Σελ. 6. στή. 3. «Αὐτοκολον εἶναι . . . ἀμιγὲς τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καρποῦσθαι». Ισως κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνον γνωμικὸν «Οὐδὲν ἀγαθὸν κακότητος ἀμικτὸν» (Ὀρφα καὶ Γρηγ. Ναζ. ἐν στή. Ἐπει το) φυσικέσσι καὶ τὸ ἀείν εὐφροσύναις οὐ» (παρ' ἄλλοις λείπει τὸ οὐ) «προσομίγνυται λύπη τελευταῖς δὲ χαρᾶς εἰς πάνθης ἐργεται» (Παροιμ. ιδ, 13). Ο δὲ Κασωβὸν παραδέλλει πρὸς τοὺς λέγους τοῦ Πατέρος τὴν πλατωνικὴν ἐκάντην δοξαν· δει τῷ Τούτῳ, δι καλούσιν οἱ ἀνθρώποι οὐδὲν, δὲς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρὸν τὸ ἄμα μὲν αὐτὸς μὴ θέλειν παραγίνεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ· οὐδὲν δέ τις διώκῃ τὸ ἔτερον καὶ λαμβάνη, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι ἀλλι λαμβάνειν καὶ τὸ ἔτερον, ὅπερ δὲ μιᾶς καρυφῆς οὐδὲν, δύο δύτει (Πλάτ. Φιδων. σελ. 136. Βιρ.). Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ὀίμαι κατὰ νοῦν ἐπελθεῖν τῷ θείῳ Γρηγορίῳ, γράφοντι τὰ ἀντέρω (καὶ τοι ἀλλως ἐνίστε ὁ Πετήρης ἀγαπῆ πλατωνίζειν, ἀπτώτως δικαὶος ἀνεπιλάνττως). Ο δὲ πολυμαθὴς Κασωβὸν ὥστερ δρμητηρίῳ τούτῳ γρηγορίουν, ἐξηλθε πρὸς καταδρομὴν τῶν ἀγίων Πατέρων οὐδὲν, διαδέλλων αὐτοὺς ἀντικρυς, δει ἄρα οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τινα γνώμην ἀρχαίνων σοφῶν δυστεῖη κατηπάσσαντο! «Ἐδεξαῖ (φυσιν) η ματαιό-

φρων ἀρχαιότης, ὅτι ἐκ τοῦ φθόνου τῶν θεῶν ἀπέρχονται τὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθράπων ἀφανίζοντα κακά. Οὕτων ἔλεγον « φθονερὸν τὸ θεῖον » (Ἅροδ.) καὶ ἐν ταῖς εὐπραγίαις ἐπιύχοντο, καὶ φθόνος δ' ἀπέστω καὶ νέμεσις. Ταύτας δέ (φησι) τῆς ἀσθετήτης γνώμως ἔχην κανὸν τοῖς αὐτεβεστάτοις Πατράσι καὶ συγγραφεῖσιν οὐ χωρὶς θαύματος εἶρον. Καὶ θαυμαστὸν μὲν οὖδεν, διαν τὰς δὲ τῆς κακῆς προσειρίσεως συμφορὰς ἀναφέρωσιν εἰς τὸν φθόνον, ὡς διὰ τοῦ φθόνου νοοῦντες τὸν ἀρχέκακον τοῦ φθόνου πατέρα, καὶ πάσσης κακίας ἀδρέτην (τὸν διάδολον), οἷον δὲ Ναζίανζηνός Γρηγόριος: « Οὐκέτι μετέλλε ταῦτα οἶσιν δὲ φθόνος, οὐδὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὄρῶν ἀνίξεσθαι πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς δόξης » (λόγ. κα.). [Πρόσθιες ἀναγγῶσσα καὶ ἄλλο παρόμοιον καὶ πολὺ πελαστέρων παραδειγματικῆς φράσεως, δὲ παρεῖδεν δὲ Κατωθῶν, ἐκ τεῦ Εὐασθίου. εΑ δόξις δὲ τοῖς καὶ λοις (τῆς Ἐκκλησίας) ἐφορεύων φθόνος ἐπελεύθερον δὲ Εὐασθί. ἐν Βίῳ Κωνσ. γ, 59]. « Περὶ τοῦ φθόνου τούτου (προστίθησιν δὲ Κατωθῶν) λέγει δὲ αὐτὸς (Ναζίανζ.) Γρηγόριος (ἐν τῷ εἰς τὴν κατινάνην Κυριακὴν) » Φθόνος πεντηροῦ θάνατος εἰς τὸν κόσμον, εἰσὶς πλῆθει (λέγεται τοῦτο τοῦ Κατωθῶνος μημεωνικόν! Ξεστὶ γάρ δὲ ἥπησις κατὰ λέξιν δὲ τῆς Σοφίας τοῦ Σωλομῶντος). Καὶ τοῦτο μάν, φυσιον, διάβραχμπρων ἀλλ' ἵκεινο (φησιν) οὐδὲναμαρτιρία πάψαι. Όρει κανὸν τοῖς ἀναγκαῖοις κακοῖς, κανὸν τοῖς θανάτοις τῶν οἰκείων, τῇ αὐτῇ φράσει χρῶνται οἱ ἀγιώτατοι Πατέρες οἶνον· εἰς Συναρίς (ἀδελφῶν) ηνῦν κακῶς ὑπὸ τοῦ φθόνου διαλυθεῖσα (Γρηγ. Ναζ., ἐν τῷ ἀπειταρίῳ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Καϊσάρ.). Καὶ, εἴ Ήρκασεν ἡμῶν διάδολος τὴν συνουσίαν, λυπηρῶς διαθεῖται τὰ θάναταρα (θανόντος τοῦ Κατωθίου. Ἐπιστ. πρὸς Εὐδόξην ἔδει καὶ ἀπειτάριον εἰς τὸν Μ. Βεοΐ.). Τοιαῦτα καὶ Γρηγόριος δὲ Νίσσης (ἐν τοῖς εἰς Πλακίλλαν, καὶ εἰς Πουλχερίαν, καὶ εἰς τὸν Ἀντιοχίες Μελέτιον ἀπειταρίοις). ΕΩδὲ φθόνος κατὰ τῆς βασιλείας ἐκώμασεν (δὲ τῆς Πουλχερίας θανάτος); καὶ, « Αθρόως αὐτὸν (τὴν Πλακίλλαν) ὁ φθόνος τοῦν κατερῶν ἡμᾶν ἀφήκει τοιν». Οὕτως οὖν καὶ τὸν θάνατον, καὶ πάσσας τὰς δομοίας συμφορὰς τῷ φθόνῳ φ., η (κατὰ τὸν Συνέσιον) τῷ φθόνῳ τοῦ δαίμονος ἀπονίκουσιν: ἐπικῆδη, δὲ τοῦτο τῷ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ μάχεται ἀντικρυς, ἀναγκαζόμεσθαι λοιπὸν ὀμολογῆσαι: τοὺς ἀγίους τούτους ἀνδρας δοκίμως μὲν φρονοῦντας, ἀδοκίμηρ δὲ καχρημάνους φράσαι, καταβάσῃ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀναμφιθέλως ἐκ τῆς ἀρχαίας τῶν ὄντων συνηθείας. (τουτέστιν εὐσέβως μὲν ἐφρόνουν, δύσσειδῶς δὲ ἴεροφράζοντο, μὴ εἰδότες δὲ λέγοντας οὐ σιν). ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ κλεινὸς ἡμεῖν Κατωθῶν. πρᾶγμα δέσκανον ποιεῖ, ὅντεν μὲν διμολογῶν τούς Πατέρες τὸν φθόνον οἶναι τοῦ δαίμονος καὶ λέγοντας καὶ νοοῦντας, ἐτέρωθεν δὲ τούτους διαβαλλοντας ὡς ταυτίζοντας τὴν φράσιν πρὸς τὴν τῆς πολυάριστης ιερόν, ηπειρόντες καὶ διεγενούντες τὸν διάβολον, ἀλλ' αὐτὸν τὸ θεῖον φθονερὸν, καὶ εφθόνουν θεῖον (Εὐριπ. ἀλκ. 1138), τοῦτο μὲν αὐτόθιν δῆλον· χάριν δὲ εἰν τῆς, οὐν ἐνόσι, δυστεφίας περὶ τὴν φράσιν τῶν Πατέρων, πόδύνατο, νομίζομεν, καὶ ταύτην κατεπέψαι, φέρμασκον εὐποθίμαχον λαβόντα δὲ αὐτῆς τῆς Σοφίας τοῦ Σωλομῶντος (ῷπερ καὶ αὐτὸς θευματεῖται. Ἡράκλειος ἀγωτέρω, παρὰ τῷ Γρηγορίῳ, ὡς ἔδοξεν, εὐρών ἐν μέρει), τὸ θεσπινευστὸν ἔχειν ἥητὸν «Οὐ τι δὲ θάνατον αὐτὸν οὐκέτι ποίησε (α., 13). Ο Θεός,

γικτίσε τὸν ἄνθρωπον ἵπ' ἀφθαρσίᾳ φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον (6, 24). Καὶ γὰρ, «Ἐκεῖνος ἀνθρώποικόν τοις ἀπ' ἀρχῆς» (Ιωάν. η, 44). Ἐκ τούτου καὶ αὐτὸς δοθέντος κατὰ μετωνυμίαν, καὶ πως κατ' εὐφημισμὸν (ἐν λόγοις μάλιστα ἐπιδεικτικοῖς) φθόνος τοῖς ἡκουσεν, δις τοῦ φθονεροῦ δαιμονος κατόρθωμα, «Τοῦ τὸ δικάτος ἔχοντος τοῦ θανάτουν» (Ἑβρ. 6, 14), καὶ τοῦ τε φθόνου καὶ τῆς ἀμαρτίας (ἥς ὁ θάνατος ὁ δψ ωνιον) ἀρχεκάου πατρὸς καὶ δημιουργοῦ. (Κατὰ τοιωτέρων μετωνυμίαν καὶ πᾶσα συμφορῶν αἵτιος ἀνθρωπίνη κακοθεούλια φθόνος ὠνμάσθη, ἥπερ καὶ αὐτὸς ὁ Κασωθῶν ἀπεδέκατο ἐν τοῖς ἀνωτέρω). Ήσύκοτεν εἶπεν ἀκινδύνως καὶ αὐτὸς (ἥξ οὐ ποθεύεται) ὁ περικλετὴς ἀνὴρ, δις εφόδιος κατέκωσε τοὺς πατέρας τοῦ Ἰωΐδη, καὶ τὰς πολυθενάτους ἀπήνεγκεν αὐτῷ συμφοράς, τοῦ Θεοῦ συγχωροῦντος; «Τελευταῖον διεγον εἰς ἑνίκας καὶ βασικαίνουσιν (ώς καὶ φθονοῦσιν) οἱ Θεοί, καὶ τούτην πονηράν καὶ έσσοναν τὸν ἔλαγον μή τοι καὶ διτίος; Παῦλος δὲ ἐθνικὸς ἴεροράσου, γράψας πρὸς τοὺς Γαλάτας, «Τίς δικαίωσικαν εἰ;» (γ, 1). — Στίχ. 7. Σκυθρωπὸς ζωὴν ἐπορευόμην (ἐκ τοῦ λΖ. Φαλμοῦ). — Στίχ. 8. «Οἶλον... καὶ σθαί». Ἐκ τῆς Α., Ιωάν. ι, 19. Τοῦ Κυρίου δὲ φωνὴν τὴν ἀποστολικὴν ἥπειν ὡς θεόπνευστον καλεῖ. Χριστὸς γάρ καὶ ἐν τοῖς ἀποστολοῖς ἀλλεῖ (Β. Κορινθ. ιγ, 3). Στίχ. 10. Τὸ διγιόν ἰχνον. Οὕτω καὶ θρηγύνης ἥλθεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπὶ τὴν ιστορίαν τὸν ἰχνῶν τοῦ ἱεροῦ κτλ. (ἴδε ἐν τῷ παραπτήματι). — Στίχ. 11. Πονηράς ἀκάνθης (μειταφορ. τῆς ἀμαρτίας ἀνυσεῖ δὲ μάλιστα καὶ τὰ σχισματα, περὶ ὧν ἐρεῖ ἐφεξῆς). Ἔστι δὲ ἡ λέξις οὐκ ἀπὸ τοῦ Ματθ. ιγ, 7, ὃντος αἱ ἀκανθαὶ ἀπέπνικαν παντάπασι τὸ σπαράν (ὅς ἄγαν ἀρδσκει τῷ Κασωθῶν), ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ (Γεν. γ, 18) ἀκάνθα; ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ (ἀκόλουθως, τῷ δὲ κόσμῳ εἰν τῷ πονηρῷ καὶ ταῖς). — Στίχ. 12. «Τί γρὴ... κηρύγματος;» Εἰ (φησί) καὶ αὐτὸς διεθεᾶσθαις τόπος, δην τὸ πρῶτον μὲν ἐκπρόθυ τὸ Εὐαγγέλιον, πράτῃ δὲ τὸν πιετῶν Ἑκκλησία συνέστη, καὶ δην σφένται καὶ νῦν τὰ ἔχνη τοῦ ζωοδότου Χριστοῦ, πρὸς τὴν τούτου μίμησιν ἐνεργίστερον ἀνάγοντα τοὺς ὄρηντας (εἰ γε καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς, εἰδὸφθαλμοῖς, διασκαλίζεις) μέθεξις καὶ ἀπόλαυσις; Καὶ ἔστι μὲν πάντως «ἡ πίστις ἡ ἀκοῆς», καὶ «Μακάριοι, οἱ μὴ ἴδόντες καὶ πιστεύσαντες» ἀλλὰ καὶ κύτη ἡ ψυχρὰ τοῦ Θωμᾶ ἀπιστία μᾶλλον ἐξειρμάνθη, καὶ ἐνθεάσει τὴν πίστιν διὰ τῆς αὐτοφίας. Ότι δὲ κάκεινοι οἱ πρῶτως ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντες, ἔσχον τὴν πίστιν ἵξατο οὐδὲν οὐδὲν. Οὕτω δὲ καὶ τὰ σύμβολα τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀπιδημίας μετὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ καθηρόηγτες, μᾶλλον ἀνεφελέγοντο πρὸς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ καὶ τούτο νοεῖ διε-

επίσιος τῆς Νύσσης ποιμήν. Καὶ πολὺ δὲ πρὸ τοῦτου διεκήρυξεν ὁ Εὔσεβος, δεις τὸ ζωδόχον μνῆμα επᾶσι τοῖς ἐπὶ θέαν ἀφικνουμένοις, ἵναργῇ παρεῖχεν ὑρᾶν τῶν αὐτοῖς πετραγμάνων θαυμάτιν τὴν ἴστορίαν, ἔργοις ἀπόστολη γεγωνοτέρως (γρ. γ εγωνοτέροις), φωνῆς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν μαρτυρούμενον « (Βίοι Κωνσ. Γ. κη). Ἀλλ' ἐν τούτοις φάίνεται πώς πρὸς τὰ τῆς προτέρας ἱπποτοῦ; Δύνεται δὲ ἡ ἐναντιοφύνειξ, διαν θιερότερωμεν τὸν αὐτὸν ἐκατέρας τῆς ἱπποτοῦ; καὶ τὰ πρόσωπα πρὸς εὖς ἔγραψεν ὁ Πατέρ. Τὴν προηγθεῖται ἀπέστειλε πρὸς τοὺς δι Καππαδοκία μοναχοὺς καὶ τὰς μοναχάς, δι' ἣς ἀνίστελλε τὸν τούτων εἰς ἐκδημίαν ὅρμην, ἀφορῶν πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς μοναστικῆς αὐτῶν τελεούτως καὶ εὐοχριστούμην, οἵτις ἐν τῷ ἀμύτῳ καὶ ἰδιάζοντι θίστην τῷ κόσμῳ ἀποτελεσμάνων εἰ τορθοῦται. Ὡδεν διέγραψε τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀποδημίαν ὃς ἐπιβιβαῖται (καὶ μάλιστα πρὸς ἀσκητὰς καὶ τουχαστὰς ἀπλικούς, καὶ πάντη ἔιναις καὶ ἀσυνθίεις τῆς ἀπατηλῆς ματαιότητος καὶ κακίας; τοῦ κόσμου). Θεωρεῖ δὲ τὴν ὅλαζην διχῶν, ἀπό τα τῶν ἐν ὄδοις πρὸς μακρῷ κακοῖσιν πανθεγείων καὶ συναναγροῦν, καὶ ἀπὸ τῆς τότε καὶ κατ' εὐτὴν τὴν Πλασιζήνην ἀπιπολεζόντης κακίας. Οἶδεν δι' εἰπειρ ἔξιστι (φησιν) ἐκ τῶν φαινομένων τεκμηρασθει Θεοῦ παρευσίαν, καὶ χάριν συνεργοῦσαν πρὸς ἀρετὴν, μᾶλλον ἀγιώτερα καὶ καθερετέρα εἰσὶ τὰ ἦδη τῶν Καππαδοκῶν, ὡς πρὸς τα τῶν ἔξω τῆς Καππαδοκίας. Εἰ δέ (φησιν) ἐν Ἱεροτοσολύμοις ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις ὑπῆρχε τῆς ἢν Καππαδοκία πλειστά πλειστά παντελῶς τὴν θείαν χάριν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ), εὐκὼν ἀπειχωρίζεν ἀμαρτία καὶ ἀκείνους τοὺς τόπους. Μίστε δύνανται οἱ μοναχοὶ καὶ ἢν Καππαδοκίᾳ τὴν σφηνίαν αὐτῶν ἐργάζεσθαι διὰ τῆς θείας χάριτος. γ) Ἀποδιδοὺς τὴν αἰτίαν δὶς ἢν αὐτὸς, ὁ τούς ἄλλους κωλύων, ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγει, ὅτι καὶ τὴν ὄδον διῆλθε περιφυλαγμόνος ἐφ' ἀμάκης βασιλικῆς (ἥς ἐπιτυχεῖν οὐ τοῦ παντὸς), καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ὥλθε συγκεκροτημένος τῇ ὁρθῇ καὶ ἐγκαρδίῳ πίστει, ἢν ἀμώμητον εἴχε καὶ διετέρει, καὶ πρὶν ἤδη, καὶ ἀφ' εὐ εἰδεν ὥδην τὰ σωτήρια σύμβολα καὶ ἔχη τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας· (μετὰ πόσης δὲ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἐώρτας τὴν κατὰ Θεὸν Ἱερότην, ἤδην καὶ αἰσθητῶς αὐτὰ τὰ σύμβολα, καὶ τὰς ταῦτα φέροντας ἐν ψυχῇ τετυπωμένα γριποτεμικάτους ἀνδράς, τοῦτο παρέλιπεν, ὡς μὴ ἀναγκαῖον εἰς τὸν προκειμένην πρὸς τοὺς μοναχοὺς νοοθεσίαν. δ) Συμπεράίνων, τέλος, τὴν ἐπιστολὴν, λέγει· « Θεοῦ προσεγγισμὸν τοπικὴ μετάστασις οὐ προσεργάζεται, ἀλλ' ὅπου περ ἄν ἦσται ὁ Θεός, ὅταν ἔχῃς πίστιν καὶ συνείδησιν ἀμαρτηριάτων καθαρέων καὶ τὰ λοιπὰ, πάντα λέγων ἀληθῆ, καὶ τῷ μοναστικῷ βίῳ κατάλληλα, καὶ μάλιστα συμφέροντα πρὸς τὴν ἀπερίπταστον διαγωγὴν τῶν πρὸς οὓς ἔγραψε μοναχῶν, εἰρίνεις (ὡς εἰδομεν) ὑπελάμβανον τὴν εὐλαβοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπισκοπήν ὡς μέρος εὐσέβειας; ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν καὶ ταῦτα μὲν εἰσι. Ἐν δὲ τῇ παρόντῃ ἐπιστολῇ γράψει πρὶς ἐνέργεια πρόσωπα, μεθ' ὧν ἐν Ἱεροσολύμοις συναναστρέψῃ, καὶ συνεώρτασε, καὶ συνκυράνθη ἐπλήρωσι δὲ τῷ κυρίῳ καὶ τὴν εὐχὴν, ἥν (καὶ πρὶν ὅπο τῆς Συνόδου ἀποσταλῆ) εὐέλαμπενος εἶχεν, ὡς ἐπισκέψεται τὴν ἀγίαν πολιν· λέγει δὲ τὴν εὐχὴν ταῦτην ῥητὸς εὐτὸς ὁ Γρηγό-

ριος ἐν προοιμίῳ τῆς τὸν βίον τῆς θείας Μακρίνης περιεχάσσος πρὸς Ὀλύμπιον ἐπιστολῆς: «Πάντως δὲ οὐκ ἀμνημονεῖς τῆς συνταχίσεως, ὅτε καὶ τ' εὐχὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπιφοιτῶν μᾶλλων, ἐφ' ὃ τὰ σημεῖα τῆς τοῦ Κυρίου διὰ σπρός ἐπιδημίας ἐν τοῖς τέσποι; ἰδεῖν, συνέδραμος σοι κατὰ τὴν ἀντιόχου πόλιν» (τόμ. θ. σελ. 177) Διὸν δὲ πρὸς τοὺς μοναχούς, ὡς ἐπιχωρίων ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, οὐθὲν κακιῶν ἐπεμνήσθε, αὐδεμίαν ἐνταῦθα κατέλεξεν, ὡς μαδινὸς ἐπειδή των τούτων ἐπικρεμαμένου κινδύνου ταῖς δούλειαις, πρὸς δὲ ἔγραφε, Μοναχοῖς, καὶ τοσούτοις ἄλλοις τότε πολυχρόμοις ἀσκηταῖς; τῆς ἀρτεπτοῦ μίαν δὲ μόνον ἐνταῦθα λυπηρῶς διηχείσθει, τὸν διεγραφοσύνην τῶν ἑκατὸν ἀπογράψαντα, ὡς ὁλίθιν εὐτεθεστέρους τῶν ἄλλων. Τοιεύτας μεταξὺ τῶν μοναχῶν διαστάσεις βλέπομεν τότε συμβάστας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Καππαδοκίᾳ (Γρηγ. Ναζ. λόγ. 16), καὶ πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης, διὰ τὸν τάραχνην τῶν ἐπατάτων αἰρέσεων, ἵξεν μάλιστα καὶ ἡ τῶν ἥδων ἐπιλέυσης διαγροφά. Διὸ καὶ προειπεν ὁ Πατὴρ «ὅλον τὸν κόσμον ἵν τῷ πονηρῷ καὶ σθαθαῖ» (μέρος δὲ διάπου τοῦ κόσμου καὶ ἡ Καππαδοκία), «Ποτε καὶ ἐν τῇ παράνοῃ ἐπιστολῇ τὰ δύτια καὶ τὰ κρήγηα λέγει, τὸν τε τῶν Ἱεροροσολύμων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς θείων ἀγαθῶν τὸν ἀξίαν ἐξημνήσει, καὶ τὸν τῆς πονηρᾶς ἀκάνθης ἐρπηδόνα στηλιτεύσας ὅρῳ τῷ στόματι. Καὶ λίαν ἄρα τῆς ἀληθείας ἀπετλανθήσαν οἱ τὸν ἱερὸν Γρηγορίου ὡς ἀντιφάσεων πρὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ συζητίᾳ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὑπολεῖσθεντος, διετεινομένου (κατὰ τὰ αὐτοῖς ἀρέσκοντα), ὅτι ἄρα ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ τὰ δύτια καὶ ἀληθῆ καὶ (κατὰ τὸν Κασσιώπειαν) διδασκαλικά καὶ ἵξεπα γγέλματα μετὸς τοὺς πρὸς τοὺς μοναχοὺς διεσφρησεν ὁ Πατὴρ ἐν ταῦτῃ δὲ πρὸς τὰς τρεῖς εὐπέπετάτες μοναχοὺς παλιμοδίων, καὶ ὑπτίως πως, ὡς συγκαταβατικῶς, καὶ (κατὰ τὸν Κασσιώπειαν) οἰκονομικῶς διελέγην (ὡς ἀν εἰπερ ἥδυνατο τὰ πράγματα διαστρέφειν, πρὸς αὐτούς ταῖς αὐτόπτης διαταγέρμανος). Ἀλλ' ἐξαλέγει τούτων τὴν αὐτάρεσκον φραντσίσκον τῷ Γρηγορίῳ σύγχρονον καὶ σύμφωνον Ἱερόνυμος, ὅστις καὶ αὐτὸς, ὡς δὲ Νέος τοις, τὸ πρῶτον καὶ κατάλληλον πρέδος οὓς ἐπέστελλε μετὰ τῆς ἀληθείας διατηρῶν, τὸν μὲν νέον τὴν ἀλικίαν, καὶ ἀπὸ γερουσιαστοῦ μοναχὸν Παυλίνην ἀπέτρεπε τῆς εἰς Ἰερουσαλήμ ἐπιθημίας, λέγων· «Μήτι τῆς πίστεώς σου νερήν τε ἀλείπειν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα οὐκ εἶδες· μηδὲ ἡμές διὰ τοῦτο κρίτεις εἰς τοιαύτην ἀπολάθης; ὅτι τοῦτο ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ κατεικίστε ἐπολλόμενοι;» (Ἐπιτ. 1γ, πρὸς Παυλίν. ν περὶ εἰσαγγελίας εκκαλίας Μοναχοῦ, ἐν ᾧ γράφει καὶ ταῦτα) «Ἐπιτρόδο τῆς Σταυρώσεως καὶ ὁ τοῦ ἀινιατάσσεως τόπος εὐνόσων ἐνδιοι πλεως περικλειστάτης, ἐν ᾧ αὐλή (πραιτώρειν), ἐν ᾧ θυλαιευτέριον, ἐν ᾧ πόρναι, μῆνοι, θαυμολόγοι, καὶ πάντα δοσα καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι εἰσθεσιν εἴναι· ἢ γοῦν εἰπερ μόνην στίφη μονοχῶν ἔθαμιζον εἰς αὐτὴν, τοιαύτη κατεικία πᾶσι διάπου μοναχοῖς ἦν δὲ ποθητία. Νῦν δὲ μαρτίας ἔστιν ἰσχάτης ἀποτάξασθε μὲν τῷ κόσμῳ, μοναχῶν ἀπαγγειλάμενον βίον, ζῆν δὲ μεταξὺ πολλῶν ίθνῶν ἐπισφαλάστερον, η δοσον ἐν τῇ πατρόδι. Πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἐνταῦθα συντρέχεσσι. Πλήρης ἔστιν ἡ πόλις παντὸς γένους ἀνθρώπων» κτλ. Καὶ μετ' ὀλίγα· «Εἰ θέλεις ἀξιώματα πρεσβυτέρου ἀρματίν, εἰ ἐπισκοπῆς εἰς τὸ ἱερόν, ἢ καὶ ἡ τιμὴ (Ιεως) εὐφράτειν, ζῆθι ἐν πόλεσιν, ἐν

φρουρίοις, καὶ περιπειστὴν τῇ ψυχῇ σου κέρδος τὴν ἐτέρων σωτηρίαν. Εἰ δὲ ἐπιθυμεῖς δὲ λόγις εἶναι, μοναχὸς, τουτότι μὲν διὸς, τῇ ποιεῖς ἐν πόλεσιν, αἴ γε πάντες οὐ μόνων, ἀλλὰ πολλῶν εἰσὶ κατοικίαι; κτλ. (Τομ. 1 p. 120-121) Τὸν δὲ πόλιν Δεισιδέριον προβοτεπεν εὐλόγως: δὲ ἱερώνυμος ἀπειθεῖν, καὶ προσκυνῆσαι εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου (Ἐπις. ρνγ.), καὶ ἄλλους δμοίως, ὡς ὑψόμεθα ἐν τῷ παραρτήματι. — Αὐτόθι. «εἰν εἰς» εἰς ἡμιτ. διορθώσεως. — Στίχ. 22. «γὰρ» εἰς ἡμιτ. διορθώσεως. — Στίχ. 27. «Τὸν ἐχθρὸν σου». Μεταφορικῶς τεῦτο τὸ μέρος τῆς ἐντολῆς ἐξελαβεν δὲ Γρηγόριος (ώς καὶ ἄλλοι τῶν Πατέρων τὴν λογογύντες), ἵππο τοῦ πρώτου καὶ κυρίως ἐχθροῦ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, τοῦ διαθέλου (δλ. Ματθ. 17, 39), τοῦ νοτοῦ δψεως, καθάδη προσείπεν ἀνατέρω. «Ἐχθρὸν θήσω» κτλ. (Γεν. γ, 15). Οὗτοι δὲ καὶ παρὰ τοῖς θεντικοῖς ἐχθροῖς καὶ μίσοις σύμβολον ἦν δόψις, ἐσημείωσαν ἄλλοι τε τῶν νεωτέρων, καὶ πρὸ τούτων δὲ Κασωδὸν ἐκ τοῦ Ὄντεροχρίτου Ἀρτεμιδώρου, «Οφεὶς ἔχθραν ἐπάγει» κτλ. (Ὀντεροχρ. 6, 13); καὶ τὸ δόλιον δὲ καὶ πανύσρηγον ἄλληγρουν διὰ τοῦ δψεως «Οφεὶς Ἐλληνὸς ποικίλοις» (πλεγεν δὲ πέρτης περὶ Θεμιστοκλέους. δλ. Πλάσταρ. Θεμιτ. §. κθ). Παρέβαλε τὸ εὖδὲ δψις: ἦν φρονιμώτερος πάντων τῶν θηρίων (Γεν. γ. 1), τουτον πανουργότερος. — Στίχ. 29. «Βαρυκάρδιος» ἐν τοῦ δ, Ψαλμοῦ, ὅπει τὸ νῦν ἔβραϊκὸν ἄλλην ἀνάγνωσιν ἔχει, ἢν καὶ Κασωδὸν παραδοξῶς τὴν πτονησην. (δ). τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Ο, Ἐρμην. τόμ. Β. σελ. 778). — Στίχ. 32. «Τὸ μὲν τοῦ εἰχθροῦ... μίσος». Ἐκ τοῦ Ψαλμωδοῦ: «Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε Κύριε ἐμίστησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἔχθρούς σου ἐξεποδήκην; κτλ. (Ψαλμ. 9. λη, 21).

Σλ. 7. στίχ. 5. «Εἰ δὲ Πατήρα κτλ. ἐπειδὲν ἀρχαται: τῆς διτέρης τῶν δροθοδέξων ἀπολογίας, ἀφ' ὧν ἄλλοι τινὲς τὴν αὐτόθι μοναχῶν ἀπεσχίζοντο. Ὁρθόδοξοι μὲν καὶ οὗτοι, ἄλλως δ' ὑπερφρονοῦντες διὰ τύφου ὑπερβολὴν, ὡς δῆθεν ὑψηλότερ' ἄττα καὶ τελείωτερα δικάζοντες (ἢ μᾶλλον παραδοξάζοντες) περὶ τινας θεωρίας τῆς εὐσεβείας. (Οὐ λέγει: δὲ δὲ Πατήρ τὰς κατ' αὐτὸύς διαφοράς) Οὗτοι δὲ οἱ περισσόσφοι οὐδὲ τῷ θεῷ Γρηγορίῳ ἐκοινωνήσαν, ὡς αὐτὸς ἔρει παρακατιών. Όσον δὲ ἔξεστιν εἰκάσαι, διεφίρουντο μάλιστα περὶ τινας θεωρήματα τῆς ἐνσάρκου Οἰκουνομίας (περὶ ταύτης γὰρ κυρίως δὲ πατήρ θεολογεῖς καταστρέψων τὰς παρανύτες τῶν κατ' αὐτὸν αἰρετικῶν τῶν δὲ ἄλλων αἱρέσεων ἀρεβῆς ὡς ἐν παρόδῳ καθάπτετο). — Στίχ. 9. «Οὐτε εἰπεικάρατοις...». Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ κυρφόντος Κωνσταντίου, καὶ μάλιστα τοῦ τελχίντος Οὐάλεντος, δρόπτει μετά τῶν Λρεισηνῶν καὶ Εὐνόμιοι καὶ Πνευματομάχοι κατά τῶν ὄρθοδοξῶν ἐμάκινοντο (δλ. τοὺς Ἑκκλησιαστικοὺς Ἰστορικοὺς, καὶ Μ. Βασιλ. κ. Εὐνόμ. λόγ. σ., κτλ.). — Στίχ. 11. «Ἐδόκει... κρατύνεισθαι». Ἐλληνισμοῦ περίφρασις, ἀντὶ ἐκρατύνετο (ώς δὲ Κασωδὸν ἐσημείωσεν). Οὐ δὲ γάρ δοκήσι: καὶ ὑπενοίῃ, ἀλλὰ καὶ διατάγματι, καὶ ποιναῖς, καὶ ἀγιμώσεσι, καὶ φυγαῖς κατέτρεχεν ἡ ἔξουσία τοὺς ὄρθοδοξούς (οὓς Ὁμοοισιανοὺς ἀπεκάλουν) ἐπὶ τῶν εἰρημένων Λύτορχατόρων, καὶ τοὺς μὲν δούσις ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους: τῆς εὐσεβείας ἐξήλαυνον. Τὸ δὲ δόγμα τῆς δυσεβείας ἀμφιτύνετο, καὶ τοῖς τούτων προμάχοις ἥραβεια προβάγοντο: καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐπισκοπαὶ δὲ λαῆσαν ἀσθείας (ώς φησιν δὲ Μ.

Βασίλειος). — Στίχ. 13. «Νῦν δὲ κτλ. ἐπὶ Γρατιανοῦ, ἢ ἐπὶ Θεοδοσίου, διὰ σύρρυτος ἐπιστολᾶς (θλ. δπισθ. σελ. 17). Τούτων γάρ βασιλευσάντων ἀπισθέσθη, μὲν δὲ ἀρειανισμὸς, ἀνέλαμψε δὲ τὸ τῆς ὁρθοδοξίας (θλ. Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ι. ε. 6 καὶ 8). — Στίχ. 14. «Ἄλπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἢ ἔξοδος αὐτοῦ (τοῦ ἡλίου) κτλ. Ψαλμ. ιη. 6. Ἐχρήσατο δὲ τῇ ρήσει δὲ Πατήρ ἡλίῳ παρειάζων τὸ φῶς τῆς ὁρθοδοξίας, ὃς εἶπε καὶ ῥτᾶς ἀλλαχοῦ περὶ τῆς ἐκκλησίας: «Ἐμελλεν ἀπ' ἄκρων τῆς γῆς εἰς ἄκρα πληρώσειν πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην (λόγ. εἰς τὸ Βίπτιφ. σελ. 367). — Στίχ. 19 «Τὸ παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσι, εἴτε ἀληθεῖᾳ Χριστὸς καταγγέλλεται κτλ. (Φιλιπ. 3, 18) — Στίχ. 20. Ἔως... ἀν. Ἐξ ἡμετοῦ διορθ. ἀντὶ τοῦ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἄπτων. Ἔως... ὅμην. — Στίχ. 21. «Ἐκεῖνοι εἰναὶ πεπιστευμένοι εἰν πᾶσιν, διειρίστην δὲ τὸν Πατήρα, πλὴν τῆς ἀγεννήτας. — Στίχ. 22. «Οἱ τὰ περισσά σοφιζόμενοι οἱ τὴν ἀπάλλαξι τοῦ θείου δόγματος ποικίλαις διδαχαῖς καὶ σοφιστικαῖς ὑφεσιλογίαις ἀναμιγνύντες, καὶ περὶ τῶν θελογικῶν ἐννοῶν διαδεκτικῶν, ἢ λογικῶν, ἀλλ' οὐ θεολογικῶν διαλεγόμενοι, οἵς καὶ δ. Μ. Βασίλειος καὶ Γρηγόριος δὲ Θεολόγος (λόγ. λγ καὶ λδ) ναρέων ἐπέπληξαν. Οὐχ ὅτι κακὸν ἢ λογικὴ ἀπιστήμη, ἀλλ' ὅτι ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς λογικῆς οἱ πλεῖστοι σοφιστικὴ καταχρῶνται κακοτεχνίᾳ (δὲ καὶ Κασσωβῶν ὄμολογοῖ), καὶ πολλάκις (δες πάντες οἱ αἱρετικοὶ) διὰ συλλογισμῶν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς θείους λόγους, ἀντιστρέψονται. «Μηνοῦντες μῆτε ἀλέγουσι, μῆτε περὶ τίνων διαδισταῖσιν ταῖς. (Ϊδε τὸν αὐτὸν Πατέρα τὸν Νόστος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς διαλόγῳ καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης ἐπιστολῆς). — Στίχ. 23. «Σχίζοντες τὸν χιτῶνα καὶ περὶ τοῦ Εκκλησίαν καλεῖται (λόγ. ιβ σελ. 190). — Στίχ. 24. «Πρὸς Παῦλον καὶ Κηφαῖν τοῦτο καὶ παρὰ ἄλλοις Πατράσιν, ὃς σύμβολον τῆς ἰνότητος καὶ δρυσὸς ἱας τῆς μιᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Οὕτω καὶ Γρηγόρ. δὲ Νεζιαν. «Ἄτμητον καὶ ἀμέριστον καὶ [εἰς τῶν ἀνθεμῶν] ὑφαντὸν διὸλου χιτῶνα τὴν Εκκλησίαν καλεῖται (λόγ. ιβ σελ. 190). — Στίχ. 25. «Πρὸς Παῦλον καὶ Κηφαῖν τοῦτο καὶ παρὰ ἀνθρώπων ὑπομένεισθαι, παρὰ Θεοῦ γεγνώμενος (λόγ. λα. σελ. 506). — Στίχ. 27. «Πόρφρω... εἰμὶ· ἐκ τοῦ Ήσαίου (ξε. 5).

Σελ. 8. στίχ. 3. Τὸ μὲν γάρ... τὸ δ' οὐκ ἔχει. Τουτέστι τὸ μὲν περὸς τὸ χεῖρον τρίπεσθαι ἀντίκειται τῇ παντοχάθῳ καὶ ἀτρίπτῳ τοῦ Θεοῦ φύσις, επαρφόντες οὐκέτι τοις παραβολαῖς, ἢ τροπῆς ἀποσκισμάσι (Ιακ. σ. 17). Τὸ δὲ πρὸς τὸ δέλτιον, οὐκέτι γένοιτο αὐτὸς; γάρ εἰσιν ἢ ὑπερτέλειος αὐτοχαθότης; — Στίχ. 8. «Εἴναι εἰς οὐρανούς, τουτέστι τῷ χρόνῳ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ (ἔφθον δὲ Θεός Λόγος μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη). Δῆλον δὲ, ἵνει οὐκονομίαν ἴξαιρίτως οἱ θεῖοι Πατέρες ἀποκαλεῦσι τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ Θεοῦ

Αόγου φανέρωσιν, καὶ τὴν δὲ αὐτῆς ἀπολύτρωσιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, εἰΤὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον (Α. Τιμ. γ. 16). Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλοις ὄνομασιν ἐξημνεῖται οἶσι, ἢ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια· ἡ σωματικὴ (τοῦ Σωτῆρος) ἐπιφάνεια, ἡ διεποτικὴ ἐπιδημία, ἢ τοῦ Λόγου ἐνσέρκωσις (καὶ σάρκωσις), ἢ τοῦ Λόγου (καὶ τοῦ Μονογενοῦς) ἐνανθρώπωσις, ἡ διὰ σαρκὸς ὅμιλία, ἢ δὲ ἀνθρωπότητος φανέρωσις, κανώσις, συγκατάθεσις κτλ. εΤὴν ἐνανθρώπωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου οἰκονομίαν καλοῦμενα (Θεομάρ. ἐν Λουγχύῳ); καὶ, ἐθελογοῦμεν τὸν Γάγον (τοῦ Θεοῦ) πεπληρωκέναι πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν, τὴν ἐν γενέσει, καὶ πάθει, καὶ ἀναστάσει, καὶ τῇ εἰς οὐρανὸν ἀναβάσει (χάρ. Εἰδολ. δ). Καὶ, εἰτὶ δέ τι που τῷ εἰς οἰκονομίας ἔχομάτω, κατίθεσιν (άι αἱρετικοί), ἀπειρο αἰτίᾳν ἔχει τὴν συγκατάθεσιν, ἀσεβείς ουνήγροις εὐθὺς τῇ οἰκονομίᾳν ἀρπάζουσιν (Βασιλ. Σελιουκ. λόγ. εἰς Ματθ. κη. 39). — Στιχ. 8 «Οὐδὲν... μεθαρμοζόμενος γνησιωτέρων ἀνάγνωσιν τὸ μεθαρμοζόμενην παντάπασιν ἀπιθένως ὑπέλαθε». — Στιχ. 13. «Εἴς ίπιθαλάνων εἰς τοῦτο τρεπτέον ἔκρινα τὸ παράπασιν δικονα λόγῳ, καὶ προσθάλλει (οὐχὶ δικονάλλει) τὰς ἀκτῖνας ἀνοικεῖν διηλοις». — Στιχ. 15. «Τὸ ἀληθινὸν φῶς κτλ. ἐκ τοῦ Ιωάν. α., 5, 9. — Στιχ. 18. «Οὐκ εἶ γνωσταν διαπορεύοντας. ἐκ τοῦ πα, Ψαλμοῦ». — Στιχ. 23 «Καὶ ὡς οὐκ εἴ φθάρη». Ἐν τοιν ἰκόδσισι, λείπει τὸ ὡς, ἀναγκαῖον δν. Τὸ δὲ ἐφεξῆς γενομένην εἴδητέρας διορθώσεως, διντὶ τοῦ ἡμερηγμένου γινομένην διστύτως καὶ τὸ ἐπόμενον οὐδὲ, ἀντὶ τοῦ οὗτον — Στιχ. 25. «Καθά καὶ ἐπὶ ποικιλού». Ἀναγκαῖον ἴδεται διηνέντι προσθεῖναι τὸ καθά, διπερ ἐν πάσαις ταῖς ἰκόδσισι λείπει· καὶ τὸν λόγον καθίστησι χωλόν. — Στιχ. 17. «Τὸ τοῦ Εὐαγγελίου (Δούκ. 6, 52) «Καὶ Ἰησοῦς πρέσκοπες σοφίῃ καὶ ἡλικίᾳ κτλ. — Στιχ. 28. «Κατὰ προκοπήν τινα, ... κατ' ὅλον τον. Τουτέστι κατὰ πρόσδον, ἥρμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ πρόσω προσάγουσαν καὶ χωρισσαν. Ταῦτη δὲ καὶ προσαγωγὴ ἡντὶ πίπεν διπτήρων εὐρυδέστερων (λόγ. εἰς τὸ Βάπτισμα). Ός καὶ ἀριστοτέλης «Οὐδὲ μὲν εἰς προσαγωγῆς καὶ κατὰ μικρὸν γινομένης τῆς μιτρωλῆς, (Πολιτ. ε). — Στιχ. 29. «Μιτρωπονίθεσιν» εἰς τοῦτο τρεπτέον ἔκρινα τὸ μεταποιεῖσθαι, ὃ καὶ Κασσωδῶν ἐν ταῖς σημειώσεσι πράξεινεν δρῦσις· μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐφεξῆς γεγενῆσθαι.

Σλ. 9. Στιχ. 1. «Ἄν τι τοῦτο; ἀλλαζόμενος Θεοφανεία». Οὐχὶ, τῆς τοῦ ἀλτεῖνον Θεοῦ ἐπιφανείας (λός ἀνθίσαν δι Κασσωδὸν), ἀλλ' αὐτῆς τῆς πραγματικῆς καὶ κατ' οὐδίναν ἀλτεῖος; ἐνανθρώπησες τοῦ ἐπιφανείτος Θεοῦ Λόγου. Ἐνγνθρώπησης γάρ οὖσις, οὐ φαντασίῃ (κατὰ τοὺς Φαντασιοδακτήτας αἱρετικούς). Θεοφάνεια δὲ (ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπιφάνεια, ἢ φανέρωσις), καὶ (ἐπὶ τῆς ἀρτῆς, πληθὸς) τὰ Θεοφάνεια (κατὰ τὸν τύπον τὸν ἱερτὸν δηλούντων ὄνομάτων) λέγεται καὶ ἐπὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ «Θεοφάνεια, εἰτὲ οὖν γενέθλια» (Γρηγόρ. Ναζ. Μ. Βασιλ. κτλ.) ή δὲ αὐτὴ καὶ ἐπιφάνεια, ἢ (καὶ τὰ ἐπιφάνεια) καὶ οὐσιώτερον λέγονται καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Ιορδάνῃ βαπτίσεως τοῦ Κυρίου «Ἐν ἐν-

ἴορδάνη ἐπιφάνεια ἡ (Χρυσός. τ. ε. σελ. 970. πρβλ. ἀπος. Διαταγ. Ε, ιθ. Η, λγ). παρὰ δὲ τῷ θείῳ Παῦλῳ Ἐπιφάνεια καὶ ἡ πρώτη καθόλου τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημία, ἡ ἀνανθρώπησις (Β, Τιμοθ. α, 10); καὶ ἡ δευτέρα αὐτοῦ παρουσία, ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανής (Α. Τιμοθ. γ, 14 κτλ.).—Στίχ. 15. «Ἄμα ρτίαγ εὐκ ἐποίησε κτλ. ἐκ τοῦ ἱερού γη, 9. καὶ Α Πέτρ. ζ, 22. —Στίχ. 17. «Οὐ μετά τοι ἄλλοι δ? (οὐκ ὁρθῶς) κατά τι. —Στίχ. 18. «Ἄλλ' εὔθετος δὲ ἐν Μαρίᾳ ἀνθρωπος . . . οἶκον ν. Τουτέστι τὸ ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ παρενικῶν αἰμάτων τῆς Θεοτόκου Μαρίας συμπαγὴν ἀνθρώπινον σῶμα, ψυχὴ γοερῆ καὶ λογικῆ ἐψυχωμένον, ἐν δῷ ἡ Σοφία (οἱ Λόγοι τοῦ Πατρὸς) «τὸν ἵαυτῆς φύοδόμην οὐσεν οἶκον» (Παροιμ. θ, 1). «Τοῦτο τὸ σῶμα δὲ Σωλομῶν λέγει τὴν Σοφίαν ἀνθρώπικάν εἰ (Μ. Λθανάσ.). Ἐπειδὴ δὲ κοινάὶ αἱ τῆς παναγίας Τριάδος ἐνέργειαι, καὶ δημιουργικὴ δύναμις, ὑποσυνάπτει δὲ Πατήρ καὶ τὰ Ιεῦς· «Τὸν γάρ νὰὸν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔκτισεν — Ε δρέθη ἐν γατερὶ ἔχοντα ἐκ Πνεύμου ματος ἀγίου (Μ. Λθαν. π. τῆς ἀγ. Τριάδος Διατ. γ. σελ. 198. Τόμ. θ. πρβλ. Μ. Βασιλ. κατὰ Εὐνομ. Δόγ. ε. Δαρμασκην. Δόγ. κ. Μονοφυσιτῶν). Θεὸν πάλιν δὲ θεοπέσιος Νόστος Γρηγόριος: «Οἵδε τί ἐργάζεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅλεν δὲ Υἱός, πᾶς ἐαντῷ κατασκευάζει τὸ πνευματικὸν οἰκητήριον αὐτὸς, ὃς δὲ οὐδεὶς εἰκόνης περιβάλλεται τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ὅλεν δὲ Πατήρ τὴν τοῦ Μονογενῆς ἐνανθρώπωσιν. ὅπου γάρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖστι καὶ δὲ Υἱός, καὶ ὅπου δὲ Υἱός, ἐκεῖ καὶ δὲ Πατήρ· ἀκάριστος δὲ Τριάς, ἀμέριστος δὲ Τριάς, ἀδιαίρετος δὲ Τριάς. Μηδ γάρ ἐν ἀρχῇ πλάττειν τὸν ἄνθρωπον δὲ Θεός, προέτρεψε τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, εἰπὼν «Ποιήσω μεν δινθρωπον κατ' εἰκόνα τοι μετέραν καὶ καθ' δμοίωσιν» αὐτῷ καὶ νῦν, τῆς ἀναπλάσεως γενομένης, πάρεστι πάλιν ἀρρήτως δὲ ἀγία Τριάς. κτλ. Διὰ ταῦτα καὶ τὴν ἀπειρθενον Θεοτόκον Μαρίαν, ἐξ οὗ δὲ Θεὸς Δόγος δησποιατικῆς σαρκώθη, καὶ ἐνηνθρώπησεν, ἄλλοι τε τῶν Πατέρων, καὶ δὲ γίος Πρόκλος δὲ Κωνιζαντινουπόλεως ὀρθοδόξως γεράσιρων, ἀποκαλεῖ «Τῆς ἀγίας Τριάδος τὸ δὲ κατάλυμα» (Δόγ. ζ. σελ. 228). Καὶ δὲ ίμνοφδος: «Μαρία καθαρότατον, χρυσοῦν θυμιατήριον, τῆς ἀχωρήτου Τριάδος δοχεῖον γεγονημένη, ἐν δὲ Πατήρ πύδονταν, δὲ δὲ Υἱός ἐσκήνωσε, καὶ Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἐπισκιάσαν τοι Κόρη, ἀνέδαικε Θεοτόκον» (Θεοτοκ. Ἐκαπος. τῇ ε, τῆς ἐδομάδος). Τοὺς δὲ τὴν ἐν τῷ σαρκωθέντι Θεῷ Λόγῳ θεότητα (ἐν δῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς) ἀπὸ τῆς ἀδικιάρετου Θεότητος τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Πνεύματος διαιροῦντας δυσσεβεῖς ἀγαθεματίζει δὲ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. «Εἰ τις εἰπῃ, διτὶ ἐν σαρκὶ διάγων δὲ Υἱός τοῦ Θεοῦ, διτὶ ἦν ἐν τῇ γῇ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ σὺν τῷ Πατρὶ οὐδὲ νῦν, ἀνάθεμα ἔστω» (Δάμασος Όμολογ. τῆς καθολικῆς πίστωσις, παρὰ Θεοδωρῆτ. Ἐκκλ. Ιστορ. Ε, ια). —Στίχ. 25. «Ἄμα τε». Οἱ τε ἵσως περιττεύει. —Στίχ. 28. «Ἄλλ' δ περ». Οὕτως, οἵμαι, γραπτέον ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένου, δοπερού μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἀνωτέρω· «Οὕτως, οἵμαι, γραπτέον ἀντὶ τοῦ ἡμαρτημένου, δοπερού μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ οὕτως (δοκῶ μοι) γραπτέον, ἀντὶ τοῦ παρ' ἄποισι γίκεῖνος μαρτυρεῖ δὲ καὶ

τὸ ἀνωτέρῳ (σελ. 8). «Οὐ περ ἑστίν αὐτῷ, καὶ κεῖνος ἐπεργασθάμενος. — Αὔτοῦ. εἴ τοι συστήματα ταῦτα τούτα. ἐν τῷ Θεανδρικῷ σώματι, ὅπερ ἔχει τὴν σύστασιν ἐξ τῶν περβενικῶν αἰμάτων τῆς κεχαριτωμένης Μαρίας, ἐπελόντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, εἴπερ πάντα τὸ τὸν καὶ γὰρ ἡ νθρωπικὸν αὐτῷ συστῆναι (ώτιπεν ἐν τῷ αὐτῷ Πάσχα λόγῳ διανοτός Πατέρος καὶ τοῦτο, λέγει σύστημα καὶ ὅδε). «Τοῦτο (φησίν δὲ Πατέρη) εἴ καὶ ἄνθρωπος ἦν, ἀλλὰ καὶ πνεῦμα (ὅτι εἰναιμάτιον θεός. Ιωάν. 1), καὶ χάρις (διαπάντης χάριτος). Ιωάν. σ. 14), καὶ δύναμις (ὑψίστου) ἦν —. εἴμα γάρ φαστοὶ μὲν φυγῆς καὶ λογικῆς, ἀμαθείας Λόγου σάρξ. Ἐνταῦθον γάρ τὸν ὑπόστασιν (τὸ εἰν αὐτῷ), οὐ πρὸ αὐτοῦ τὴν σύστασιν ἐσχηκει (Σωφρόν. Ἱερασολ. Λόγ. εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν. πρόδι. Δημασοκτν. Θεολογ. Γ. μδ). Οὐ διὰ Καστοῦν μάτην ἡπόρησε περὶ τῆς ἴνταῦθα σκηματίσεως τοῦ συστήματος.

Σελ. 10. στίχ. 7. «Ἄπειστα πάσαθη». Τοῦτο μόι δοκεῖ προτιμότερον τοῦ παρ' ἄποστολος ἀλλοις ἀνεσπάσαθη. Τοῦτο δ' ἀλλαχοῦ λέγει δὲ Πατέρη, ἀνεχώρησε. — Στίχ. 8. εἴ δινθρωποις εἰς. Ἐάν θετέρας μορθώσεως, ἀντὶ τοῦ παρατάτοις ἀλλοις, ἀνθρωποῖς εἰς. — Στίχ. 9. «Ἐν τῷ καρδιᾷ τῆς γῆς» (ἐκ τοῦ Ματθ. 16, 40) τούτουτον ἔν τε τῷ τάφῳ (σωματικῶς), καὶ ἐν τῷ ἀδηίᾳ (μετά ψυχῆς. Πρᾶξ. 6, 31), εἰς τὰ κατωτέρα μέρη τῆς γῆς (Ἔφρος. δ. 9); καὶ γάρ «Καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνιγμασι πορφυθεὶς ἀκέρυξεν» (Α. Πάτρ. γ. 19). Ἐν τοῖς ὑποχθονίοις, καὶ ἐν τῷ ἀδῃ, ὡς εὐτόπει πάλιν δὲ Νόσσον προσηρμάνεισος τὸ ἐν τῇ καρδιᾷ τῆς γῆς (Ἄργ. εἰς τὸ Πάσχα). Περὶ τῆς εἰς Ἄδου καταβάσεως τοῦ Σωτῆρος, ἢν τὸν Ορθόδοξον ἔκκλησιν δογματίζει καὶ ἔμενεν, θλ. Ιουστίν. Διαλ. πρὸς Τρύζονα: Εὖσθ. Εὐαγ. ἀποδ. Δ. εἰς Η. 235: Γέρηγ. Ναζ. Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα: Κύριλλ. ἀλεξανδρ. εἰς Ζαχαρ. Τομ. γ: Δαμασκηνόν, καὶ πάντας τοὺς λογάδας τῶν θεών Πατέρων, ἵνα καὶ τὸν Κανόνα τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Ἁγαν εὐμελῶς; καὶ περιληπτικῶς ἐμελφόστης κάκινον δὲ ιερὸν ἔμνηθός. «Ἐάν τέχθῃ σωματικῆς, ἐν ἔργον δὲ μετάτη φυγῆς δεῖ Θεός, ἐν παραδίσῳ δὲ μετά ληστοῦ, καὶ ἐν θρόνῳ δικτύρχες Χριστὸς μετά Πατέρος καὶ Πνεύματος, πάντα πληρῶν διπεριγραπτος». — Στίχ. 10. Τὸν τὸ κράτος... τοῦ θεανθρώπου ἐν τῷ Ἐδρ. 6, 14. — Στίχ. 11. «Καὶ τὸ σῶμα Κύριος... θεότητα». Κύριος ἐν τῇ Καινῇ καὶ τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ πολλάχου λέγεται δὲ Θεός. Κύριος δὲ καὶ διάθετρως Ἰησοῦς, εἰς Χριστὸς, δῶν ἐπίπλαντον Θεός» (Βιωμ. θ. 5). «Οὓς εἰσι Χριστὸς Κύριος» (Λουκ. 6, 11), καὶ ἀλλαχοῦ πολλάχου παρὰ πᾶσι τοῖς Εὐαγγελισταῖς, καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς ἐπιστολαῖς. Οὕτων καὶ διθυμίας αὐτὸν ὀμολόγησεν «δικύριος μου καὶ διθυμίος μου» (Ιωάν. κατὰ τὸν εἴδη γάρ εἰμι Κύριος διθυμίος σου. Ἐξέδ. κ. 2). Καὶ αὐτὸς δικύριος ὑμῶν ἐπεσφράγισε τὴν εἰς αὐτὸν προφητικὴν Θεολογίαν ἐν τοῦ, «Εἴπεν δικύριος τῷ Κύριῳ φύμασι» (Μάρκ. 16, 36), καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐπανείμετε φωνεῖτε με διδάσκαλος, καὶ δικύριος καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ» (Ιωάν. 17, 13). Οὕτω καὶ διπροφῆτες ἐλεισάντες τὴν Θεοτόκον «Μητέρα τοῦ Κυρίου προσείπε (Λουκ. α. 43). Οὕτω καὶ δικυρίως Θεοτόκος παράτισι τῶν Πατέρων καὶ Κυριοτόκος ἥκουσε: «Κυριοτόκε Διόσποντας

(Τυμνόδ.), δέ τις γάλητηρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ (βλ. τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Οὐρανών. Τόμ. Δ. σελ. 65-69). — Στίχ. 12. «Ἐπί πι τῆς ἀρχῆς. Οὕτω διορθῶ ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμαρτημένου. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω θεώρησε τὰ κατὰ τὸ τέλος, ἔπειται πάντας πῆδη τὰ τῆς ἀρχῆς. Τοῦτο καὶ ὁ λατīνος ἀγάγους ἡρμηνεύειν ὄρθος». — Στίχ. 23. «Ἄλις εἰς ἀφθαρτὸν οὐκέτι τῆς φύσεως, ἀντὶ τοῦ παρακατάλοις ἀφράστος μαρτυροῦ δὲ τῆς διορθῶσης, καὶ τὰ ἑρεῖς, εκ τοῦ ἐν τῷ φύσεως φθαρτῷ. — Στίχ. 25. «Ἐν τῷ καὶ ιῶν θυσίᾳ ἀντεξάγειν στρατὸν κατὰ τῶν πολεμών) μεταφορικῶς; οἷον ἐχθρικῆς ἀντιπαράταξις, ἀντέγενερος (ἐρεῖ δὲ παρακατάλοις καὶ θυσίαστήριον ἀντεγερταῖς). Ἐπὶ τῶν ἀποσχέντων ἵστητος ἀπὸ τῆς Μεκληνίσαις, καὶ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου (μηδὲν ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καταγινώσκειν αὐτοῦ ἔχοντων), καὶ ιδίας ποιεύντων παρασυναγωγῆς οὓς καὶ οἱ θεοὶ κανόνες καθαιροῦσι (Ἀπος. Καν. λα, καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ τῆς Α καὶ Β, καν. ιγ, ιδ. ιε). Εἴ τοιτον φαίνεται, ὅτι ἐκεῖνος οἱ ἐν Ἱεροσόλυμοις δίκησίσθροι καὶ καθηροὶ ἀπέσχοντο καὶ τῆς μετὰ τοῦ Πιστόρος κοινωνίας; (Βλ. καὶ Ἱερων. Ἐπις. 61). — Στίχ. 27. «Ἐμὴ δὲ λαζαρί Γραφάς εἰς τοῦ Πιλαταίν, δοὺς οἱ Μανιχαῖοι, ἀθετοῦντες τὴν Πιλαταίν, καὶ ἄλλοι ἄλλας; τῶν παραδεδομένων ἡμῖν θεοπεντάτων Γραφῶν. Ισως ὑπαντίτεται καὶ τὴν τότε συγχρόνως (τῷ 380) ὑπὸ Ἱερούντου (ἐν Βηθλέεμ μονάζοντος) νέαν ἐν τῷ ἱεράκοι τῆς Πιλαταῖς Γραφῆς ἐρμηνεύειν (παραρθεῖντων τῶν Οὐρανών). Ἡν καὶ Θεόδωρος διηγεῖταις κατέκρινε (βλ. τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Οὐρανών. Τ. Δ. σελ. 575, 579). — Στίχ. 28. «Ἐμὴ τὴν ἀγίαν Παρθενίον τὴν Θεοτόκον οὐκέτι θεοτόκον, κατατίθεται τοῦ Σωτῆρος ἀρνούμενοι (τοῦτον διάδοχοι γεγόντες μετ' ὀλίγον καὶ οἱ περὶ τὸν μικρὸν Νεστόριον). Κατὰ δὲ τῶν τοιούτων ἀπάντων διθεόδογος Γεγηγέρος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐδρούτησεν. «Εἰ τις οὐ θεοτόκον τὴν Μαρίαν ὑπολαμβάνει, χωρίς ἴστι τῆς Θεότητος. Καὶ λόγῳ δὲ εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου διθεόδοσις Νόστησε εἶπε εἰ τὸ θεοτόκον σῶμα τῆς Παρθενίου οὐ» (Περὶ τοῦ θεογένητου ὄνόματος τῆς Θεοτόκου βλ. τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Οὐρανών. Τ. Δ. σελ. 491 καὶ 692). — Στίχ. 29. «Ἐμὴ τρεῖς ἀναστάσεις κατατίθεται τοῖς οὖσι, περὶ ὧν ιδίως οἱ περὶ αἵρεσιν συγγράψαντες Πατέρες (Ἐπιφάνιος, Θεοδόρητος, Αὐγουστίνος, Φιλάστριος, κτλ.) οὐδὲν ἐμνημόνευσαν. Όσσον δὲ ἐκ τοῦ εἰδούς τῆς κακοδοξίας, φαίνονται καὶ οὐτοὶ απερά τις παραφυάς τῶν ἀλλων τῶν περὶ Αναστάσεως μυρία λεληρηκότων, καὶ ιδίως τῶν ἑρεῖς σαρκικῶν Χιλιαστῶν οὐκέτι βασιλείαν τοῦ Μεσσίου, πλήρην τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεως σαρκικῆς, ἣς ἐμελλον καὶ οὐτοὶ ἀπολαύειν, γαστριζόμενοι καὶ ζῶντες δι' ὅλης τῆς χιλιετίας πρὸς τοῦτο διέφερον τὰ θεῖα ἐκεῖνα ἥματα τῆς Αποκαλύψεως· «Καὶ ἐξησαν, καὶ θεοσέλευσαν μετὰ Χριστοῦ τὰ χλιαὶ ἵτη» (Ἀποκαλ. ι, 4). Εἰς ταῦτην τὴν πλάνην περιέπεσαν καὶ τινες τῶν ἀρχαίων εὐσεβεστάτων χριστιανῶν, καὶ τοι οὗτοι πνευματικὴν ἔλως καὶ ἀγίαν καὶ θεοπρεπῆ τὴν Χριστοῦ

βασιλείαν δοξάζοντες. — Στίχ. 31. «Μὴ τὸν ἵσον δακεῖ καὶ νοεῖσθαι τοῦ πατέρου τῶν ἀγαθῶν, διὰ δύνατον πολλοῦσιν οἱ Φαρισαῖοι περὶ τῆς βασιλείας τοῦ εἰσέτει περιμεγομένου παρ' αὐτοῖς Μεσσίου, ἀριθμοῦσι καὶ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Σολομῶνταίου νεοῦ, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ ζωοθεσίας. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ (ἥς λέγεται ἐφεξῆς ὁ Πατὴρ) ἀνοικισθησόμενην διληπτὴν ἐκ χρυσίου καὶ λίθων πολυτίμων. Ταῦτα τὰ δυνατά καὶ διὰ μακάριος Ἱερώνυμος μητρομονέτε (εἰς Ἰεζεκ. λα).

Σελ. 11. στίχ. 1. «Ἐπιφανεστέρας. Τοῦτο προύτιμήσαμεν τοῦ προφανῶς ἡμαρτημάνου εὖ φανετέρας (συγχωθείσης τῆς ἐπι, πρὸς τὸ εὖ). — Στίχ. 5. «Τῇς μητροπόλεσι ταῖς Δικαίωσις πόροσιν διαφέδει Κασαρῶν, διὰ τὶς διατήρησις ὑπόμετρος Μητρόπολεις τὴν προκαθημένην τῆς αὐτοῦ ἐπισκοπῆς πόλιν Νύσσαν, τῆς ἣν ἐπισκοπὴν (πρωτεύουσα τῇ τάξει τῶν ἄλλων ἐπισκοπῶν) τῆς ἣν πάσοις τῇ Καππαδοκίᾳ προκαθημένης μητροπόλεως Κασαρίας. Μάγην δὲ ὑπενόσησε, μῆτρας καὶ ἡ Νύσσα ἐπὶ ψιλῷ δύναματι Μητρόπολις ἰκαλεῖσθε (πῶς γὰρ ἂν ὑπῆρξεν ἡ αὐτὴ Νύσσα καὶ μητρόπολις τὸ δυνατό, καὶ ἅμα τῇ Μητρόπολει τῆς Κασαρίας ὑποκειμένη ἐπισκοπής). Καὶ εὐρίσκονται μὲν παραδίγματα ἐπισκοπῶν εἰς Μητρόπολεις τετιμένων, ἀλλ' αὐταῖς τιμηθεῖσαι, οὐκέτι ὑπέκειντο τῇ πρώτῃ μητρόπολεις (ἢς ἐπισκοπῆς) φάνεται λοιπὸν πολὺ πιθανότερον, ὅτι Μητρόπολις δὲ Γρηγόριος αὐτὴν τὴν Κασαρίαν δυνατή, εἰς ἣν περιῆλθε τὸ πρᾶγμα ἡδύς ἐπιστρέψας ἢς Ἱερουσαλήμ (χρείας τινὸς ἵσως ίδίας κατεπιγούσης), κἀκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Νύσσαν. Ἐκ τῆς Κασαρίας λοιπὸν ἔγραψε ταῦταν τὴν ἐπιστολὴν διά Νύσσης πρὸς τὰς τροπὰς Μοναχάς. Ἀδηλον δὲ, εἰ δὲ αὐτῆς συγχρόνως, ἡ καὶ ὑπέτερον ἐκ Νύσσης ἐπέστησε τὴν προτηροδισταν πρὸς τὸν φίλον, εἰς καταζόλην τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἔκφραμένων μοναχῶν. — Στίχ. 8. «Ἐν ιδεῖν φεύγει τὸ τέλος. Ισσως περιττῶς δὲ πολὺς Κασαρῶν ἔχριντε τρεπτέον τὸ εἴπεται τὸ σήμα τατε. Τὸ γάρ δὲ τὸ οὗτο φ (γράμμης) εἶναι εἰσηγήθεις παρ' Ἐλλησι. — Στίχ. 9. «Προσανέγγουσας. Έκ τοῦ ἀποστολικοῦ. «Οὐ προσανέθη μην σαρκὶ καὶ αἷματι (Γαλάτ. α' 16) δὲ Πατὴρ ἀντέθηκε τὸ προσανέχειν, ὃς σφράστερον ἵσως τοῦ προσανεγγόντος, καὶ ἡσαν ἀρα πᾶσαι καὶ εἰς αἷματος αὐτάδελφαι; Ἀλλ' ἀντίκειται ἡ ἐπιγραφὴ τὰς δύο μόνον ἐπιγράφουσα ἀδελφὰς, τὴν δὲ Βασιλίσσαν θυγατέρα (δίδειν καὶ δὲ πρὸς τεύτην, τὴν γνώμην ἀποκλίνον Κασαρῶν ἰνογκάσθη τὴν Βασίλισσαν θυγατέρα τῆς ἀτέρας τῶν ἄλλων δύο νομίσατε· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πάλιν ἀντιβαίνει τὸ ἀνοτέρω «τοῦ μακαρίου πατρὸς ὑμῶν» ἐπὶ κοινοῦ καὶ πρὸς τὰς τρεῖς γεγραμμένου). Ἡ μάντις αὐταῖς μὲν ἡσαν ἀδελφαῖς κατὰ πνεῦμα (θλ. ὅπισθεν σελ. 20) κατὰ πνεῦμα δὲ καὶ διὸ διεσάσθησεν οὐδὲ μακάριον αὐτὸν πατέρα καλεῖ, νοῶν ἵσως τὸν ἐπιστάτην τινὸς παρθεῶνος, ἐνῷ τὸ πρώτον αὐταῖς καθιερώθησαν, ἐκείνος δὲ διεσάσθησες αὐτὰς εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπελθεῖν παραλαβῶν, ἐνεχείρισε τὴν τούτων ἐπιστασίαν ἄλλοις ἄγιοις Πατέρασι (ἐπισκόποις ἵσως καὶ διδασκαλοῖς) εἰς ἄσκησιν

τῆς μοναστικῆς τελείωτης; Ἡ μάτιος, τέλος, ἀγίους Πατέρας ἐννοεῖ τὰ συγγράμματα τῶν ἀγίων Πατέρων, οὓς ὑνεγείρισεν αὐτὰς ὁ κατὰ πνεῦμα Πατήρ, ὃς ζῶσ καὶ λαλοῦσιν ἀπὸ τῶν θίθλων, πρὸς τὴν ἀκριβῆ διδασκαλίαν τῆς ὑσεβίας; «Τούτων φησὶ τῶν ἀγίων Πατέρων ἀναμνήσθητε, ὃν τὰς βίθλους ἔγχειν δέχεται παραδοθέσας ὑπὸ τοῦ ἀντικαρπίου πνευματικοῦ πατρὸς ὅμοιῶν». — Στίχ. 13. «Ὄν καὶ οὐ μετέχει κτλ. Τούτων λέγει τῶν Πατέρων (τῶν ἀγίων ἐπισκόπων καὶ διδασκάλων), καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν διαδοχὴν, ὃς ἀρχιερωσύνης καὶ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἀξιωθέντες. — Στίχ. 14. «Μὴ μεταίρετε — ἐκ τοῦ Παροιμ., ἀδ., 27. Σημειωτέον δὲ καὶ ὅδε, πῶς οἱ Πατέρες εἰ μὲν λέγων, τοὺς ἀγίους Πατέρας ἐννοεῖ, τοὺς τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως καὶ τὴν ἀκραιφνῆ θεολογίαν κατὰ τὰς θαίας Γραφὰς παραδιδωκότας. — Στίχ. 15. «Τὸν ἵδιον τοιμὸν τὸ ἀπλούστερον καὶ ἀκετάσκευον ιδίωμα τοῦ τῆς πίστεως κηρύγματος (κατὰ τὸ ἀποστολικὸν, εἰδιώτης τῷ λόγῳ). Β. Κορινθ. ια, 6). Αποβλέπει δὲ πρὸς οὓς εἴπειν ἀνωτέρω τὰ περισσὰ σεφιζόμενον (σελ. 7). «Ἡ γὰρ τῆς ἀπλούτητος πίστες θελτίων ἐστὶ τῆς ἐκ περιεργάσες πιθανολογίας» (Μ. Λθαν. λόγ. x. Λρισαν.). — Στίχ. 16. «Ποικίλας διδαχαῖς τὸ πλέον νέμετε». Ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως ἀντὶ τοῦ παρ' ἄλλοις νείματος, καὶ διαδοχαῖς. Εἴστι γὰρ προφανῶς ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ «Διδαχαῖς ποικίλας καὶ ἔντονες μὴ περιφέρετε» (Ἑβρ. 13, 9). Οὕτω, ἀπόροις, ὅπως ἔλαβε τὸν μίγαν Κασσοβῶνα, πράγματα πολλὰ μάτην ὑποστάντα πρὸς τὸ ἔξυπριν ποίας ὁ Πατὴρ ἐννοεῖ ποικίλας διαδοχάς. Καὶ ἐν τοῖς ἔξπις δὲ ὁ θεός Γρηγόριος ἀποστολικοῖς ἥτοις ἐπισφραγίζει τὴν ἐπιστολὴν ὡς τὸ ἐλλαλήστοιχεῖτε κτλ. ἐκ τοῦ «Καὶ δεσμοῖ τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσι» (Γαλάτ. 5, 16); καὶ, «Οὐ κύριος φυλάσσοις κτλ. ἐκ τοῦ, εἴτις χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ὅμοιῶν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ (ἐν τῷ τέλει τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς)».

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΩΝ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΙΝ ΑΠΙΕΝΑΙ ΕΙΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ.

§. α. **Πατρίς** μὲν καὶ κοινομήτερ ἀπάντων τῶν σφόδραν
νων ἡ ἐπουράνιος ἐστιν Ἱερουσαλῆμ, ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνώλεθρος
πόλις θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἡ τοὺς αἰωνίους ἔχουσα θεμελίους, εἴης
τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεὸς (Ἐβρ. ια, 10). «Ἄ γὰρ ἄνω
(φησίν) Ἱερουσαλῆμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἢτις ἐστὶ μήτηρ πάντων
ἡμῶν» (Γαλάτ. δ, 27)· καὶ πάλιν· «Ἄλλὰ προσεληύθατε Σιών
ὅρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλῆμ ἐπουρανίψ», ἐν ἡ πανή-
γυρις καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων, ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων,
σὺν μυριάσιν ἀγγέλων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων (Ἐβρ.
ιε, 22). Ἱερουσαλῆμ δὲ καλεῖται καὶ ἡ ἐπὶ γῆς στρατευομένη κα-
θολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων, ἡ μία καὶ ἀγία καὶ ἀποσολική,
ἡ νύμφη Χριστοῦ, ὡς ἀγίων καλλίπολις, καὶ μήτηρ τῶν ἔχοντων
τὸ πολίτευμα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Όθεν καὶ Κλήμης ὁ Ἱερώτατος
ἀναγαγικῶς ἐθεολόγει φιλολογῶν· «Ο μὲν οὖν Εὐριπίδης φησι,
«Χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ, Καὶ τὰ Σειρήνων ἔροεν-
τα πέδιλα ἀρμόζεται· Βάσομεν τ' ἐς αἰθέρα πολὺν Ἀερθεὶς,
Ζηνὶ προσμίξων». Ἐγὼ δ' ἂν εὔξαιμην τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ
πτερῶσαι μετεῖς τὴν (ἄνω) Ἱερουσαλῆμ τὴν ἐμήν. Λέγουσι γὰρ
καὶ οἱ Στωϊκοὶ τὸν οὐρανὸν κυρίως πόλιν. — Καθάπερ καὶ ἡ
Ἐκκλησία ἀπολιόρκητος, ἀτυράννητος πόλις ἐπὶ γῆς. Εἰκὼν δὲ
τῆς οὐρανίου Ἐκκλησίας ἡ ἐπίγειος» (Στρωμ. δ. §. 68, 174). Ότι
δὲ ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι, ἢτε ἄνω καὶ ἡ κάτω, τὴν Ἱερουσαλῆμ
ἐπωνυμίαν μετέλαβον ἀπὸ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ χειροκυήτου πό-
λεως Ἱερουσαλῆμ, φανερόν. Καὶ τοῦτο κείσθω πρώτων ὡς περιλη-
πτικώτατος ἐπαγγος τῆς ἀγίας πόλεως τοῦ Δαυΐδ. «Ωτε τὸ δρο-

μη αύτῆς ἐγράφῃ ἐν τοῖς οὐραροῖς» (Δουκ. 1, 20). ἦτις καὶ ἱεροῦς, καὶ Σαλῆμ καλουμένη τὸ πάλαι, ἀλλ' οὐχ ἡ τον ἀρχαί-
αν καὶ χωριωτάτην ταύτην κεκλήσωται τὴν ὄνομασίαν, τὴν καὶ εἰς
τὰς οὐρανίους πιτυχάς, καὶ εἰς τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν θείῳ Πνεύ-
ματι κεχαρχυμένην, τὴν ἐμφαντικωτάτην καὶ μεγαλώνυμον (α).

(α) Τὴν τριωνυμίαν ταύτην τῆς Ἱερουσαλήμ δι μακάριος Ἱερώνυμος ὡς μυστη-
ριώδην τύπον τῆς εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα πίστεως ὑπέλαβεν (Θεο. ἑφξῆς §. λη).
Ἐξελληνίζονται δὲ τὰ ὄνόματα, τὸ μὲν ἱεροῦς Πεπατημένη (κατὰ τὸν Λόργ-
γέννην), τὸ δὲ Σαλῆμ Εἰρήνη, τὸ δὲ Ἱερουσαλήμ Θρασίς εἰρήνης. Καὶ τὸ
μὲν Σαλῆμ ἀπαντᾶ πρῶτον ἐν τῇ Γενέσει (ιδ., 18) «Μελχισεδὲν βασιλεὺς Σαλῆμ».
Ἀμφότερα δὲ τὰ ὄνόματα διθίς. Παῦλος ἥρετίνωντος «Μελχισεδὲν ἡρμηνεύσματος
βασιλεὺς δικαιοσύνης ἔπειτα καὶ βασιλεὺς Σαλῆμ, δι τοτε βασιλεὺς εἰ-
ρήνης» (Ἐθρ. 2), καὶ κτίσμα τοῦ Μελχισεδὲν τὴν Σαλῆμ φησίν διάσηπος
(ἴσωδε. Πολεμ. σ., 10). Ἡ δ' αὐτὴ πόλις, ὡς εἴπομεν, καὶ ἵστος εἰς ἐκαλεῖτο παρὰ
τοῖς Χαναναῖσις (ὧς τῶν ἱερουσαλίνων (Γαν. I, 18) φύλου Χαναναίου κατοικητέριον).
Ἀπαντᾶ δὲ πρῶτον τὸ ἱεροῦς ἐίσοδον (ιε. 8; 1η, 28); καὶ τούτου πάλιν εἰ καὶ
μὴ οὐγχρονον, μικρῷ δ' οὖν μεταγενέστερον φαίνεται τὸ ὄνομα Ἱερουσαλήμ. Λύτικα
ἐν αὐτῷ τῷ ῥιθέτι τόπῳ τοῦ ἱεροῦ, ἐν τε τῷ Ἐδραικῷ καὶ παρὰ τοῖς Ο, εἰ-
ηγείται τὸ ἱεροῦ διὰ τοῦ Ἱερουσαλήμ «κατὰ νῶτον ἱεροῦς – αὕτη ἴστιν Ἱερου-
σαλήμ» (ιε. 8, καὶ 1η, 28. ὀσαύτος; καὶ Κριτ. ιθ., 10). «Εἴωθε δὲ πολλάκις θ-
θία Ηραφὴ τὰ τῶν τόπων ὄνόματα πρὸς τὸ σαρίτερον διορίζειν, πρεστιθεσα-
μενὰ τῆς ἀρχικούτερας καὶ τὴν νεωτέραν, η καὶ ἄλλως γνωριμωτέραν ὄνομασίαν.
Τοῦτο δὲ τοῦ Ἐδραικοῦ πρωτοτύπῳ τὸ ἰδίωμα καὶ οἱ Ο (ὧς καὶ ἀλλαχοῦ προϊ-
πομεν) φαίνονται τετηρηκότες, δὲ μὲν ἐκφέροντες αὐτὸν τὸ Ἐδραικόν, ἀλλοτε δὲ
πάλιν τὴν Ἕλληνικὴν σημασίαν, η τὴν νεωτέραν μετονομασίαν, σαφηνείας ἔνεκα-
πολλάκις δ' ἐκ παραλλήλου καὶ ἀμφότερα τιθέντες πρὸς ἐπικήγησιν, οἷον εἰτὴν.
“Ον (ἥ ἴστιν Ἕλιούπολις) Ἐξοδ. α.” καὶ, «Καριάθ οιφερ, πόλις γραμμάτων ε-

(Κριτ. σ., 1η: ἱερ. ιε., 15) «ώς καὶ, ἱεροῦς, αὕτη ἴστιν Ἱερουσα-
λήμ» (δηλαδὴ ὡς καὶ ἐν τῷ Ἐθρ. τὸ Ἱερουσαλήμ παράκειται εἰς ἐπικήγησιν
τοῦ ἱεροῦς. Θε. τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Ο, Ἐρμηνευτ. Τόμ. 6, σιλ. 862 καὶ
947). Καὶ ταῦτα μὲν εἴτε. Τῶν δέ τινες νεωτέρων σοφῶν (Θε. Schleusen.
Lex. N. Test. v. Ἱερουσαλήμ) ὑπέλαβον, διτε τὰ Ἱερουσαληματικά θηλυκῶς ἐκφέ-
ροτας ἡ Ἱεροσόλυμα, δημητήντες ἐκ τοῦ «Πᾶσα Ιεροσόλυμα» (Ματθ. 2, 3); ἀλλ' ἡ παταύθησαν. Ἐνταῦθα γάρ τὸ πᾶσα αἱ αναφέρεται πρὸς τὰ νεούμενα.
(ἡ πόλις) οὗτω καὶ ἴωσητος ἐπει τὸ Τὴν μέν τοι (τουτ. πόλιν, τὰ) εσ δλυμα
ἴστερον ἐκάλεσεν Ἱεροσόλυμα, (Ἄρχ. Α. α. §. 2); δηλοῖ δὲ καὶ
αὐτὸς δὲ Βύσαγγελιστής, δοτις (στίχ. 2) πρὸ τινων διδύτων λέξεων οὐδετέρως ἐγρα-
ψει εἰς Ἱεροσόλυμα (τά· οὐδὲ Ἱεροσόλυμα σι εἴτε καὶ γ, δ) εἴδετ-

§. β. Φανερὸς δὲ καὶ ὁ λόγος, δἰ' ὃν καὶ ἡ ἀόρατος καὶ ἡ ὄρατὴ τὰν πιστῶν Ἐκκλησία μετωνόμασται ἐκ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. Αὕτη γάρ εστιν ἡ πρώτη θεούπολις ἐπὶ γῆς, οὐ μόνον καθὸ μήτηρ ἀπασῶν τῶν ὑπὸ οὐρανὸν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς

πορεύετο πέδες αὐτὸν Ἱεροσόλυμα (τὰ, τουτ. ἡ πόλις, «οἱ Ἱεροσόλυμαὶ ταῖς ἀκίνησι τὸ Μάρκ. α, 5») καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πολλαχοῦ δὲ θεῖος Μαρτυρίος (ώς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν) οὐδετέρως φέρεται τὰ Ἱεροσόλυμα (βλ. ις, 21-κα, 1 επτ.). Φέρουσιν εἰς μαρτυρίαν καὶ τὸν παρὰ Δατίνοις (Κικέρωνι, Τακτίφ επτ.) θηλυκὸν τύπον Ηἱεροσόλυμα, ἀλλ᾽ δὲ Γρότιος (εἰς Ματθ. ζ, 3) ἐσφαλμένων χειρογράφων νομίζει ταῦτη τὴν γραφήν. Δικαῖος δέ μοι μᾶλλον ἔτιλος μετάπτωσις τῆς λατινίδος φωνῆς, ἐκλαδούσης τὸ ἀλληλικὸν οὐδετέρων Ἱεροσόλυμα (τὰ) ὡς ἄνικν θηλυκὸν (κατὰ τὰ, ἡ Τάγη α, ἡ Ἱερά πυντα κτλ. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Γόμφῳ εὑρίσκεται καὶ θηλυκῶς «λαὸς Γομφόφερος». Ήσαΐ. α, 10 καὶ Β. Πέτρ. ζ, 6. τὰ δὲ Σόδομα δείποτε οὐδετέρως¹ παρὰ δὲ τῷ Ἱερωνύμῳ συχνάκις θηλυκῶς Sodomam, Gomorram. Οὕτως ἔχει καὶ Solymam, (τὰ Σόλυμα) καὶ Ηἱεροσόλυμα Sanctam (βλ. Epist. 17 ad Marell.). Κάκενο δὲ σημειωτέον· ὅτι καὶ Σιδὼν οὐ Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇδεις καλεῖται Γραφῆ (Ψαλ. πς: Ήσ. ζ. Ματθ. κα, 5. Ιωάν. ιθ, 15). ἀλλὰ τοῦτο μετωνυμικότερον. Σιών γάρ ἐκαλεῖτο κυρίως εἰς τῶν τριῶν ἀρχαίων λόφων τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ νψιλότερος (ἴφ' οὐ καὶ ἡ ἄνω λεγμένη πόλις εἰς ψικόδρυμα, ήτις καὶ πόλις Δαυΐδ ιδίως ἐκαλεῖτο. Θλ. Α. Παραλ. ια, 5, 7). Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόφου καὶ πᾶσα ἡ πόλις καταγροτικάτερον μετωνόμασται Σιών, (καὶ δρός Σιών). Όθεν καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἱερουσαλήμ, Σιδὼν δὲ θεῖος Παῦλος εἶπεν ἀλληγορικότερον ἀνωτέρω (Ἔθρ. ζ, 22), καὶ δὲ λιώνης, τὴν ἐκκλησίαν. Ἀποκαλ. ιδ, 1). Τελευταῖς δὲ Αἰλίαν μετωνόμασεν Ἀντοκρήτωρ Αἴλιος Ἀδριανὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτε ταύτην ἐπὶ τῆς ἐπὶ Τίτου καταστροφῆς ἀνψικόδρυμος (τῷ 133, ἡ 137). ἀλλ' ἀπόσθη τέλος μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ὄνομασίς, πρὸς καὶ τὸν πολιτικότερον διερκάσσασα² καὶ τοι γε καν τούτῳ τῷ μεταξὺ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, οὐδὲ Λιλία, ἀλλὰ τῷ πρώτων καὶ διπονεκίς καὶ θεοδέξαστον ὄνομα Ἱερουσαλήμ ἐκάλειτο (ώς ἐρῦμεν εὐθύς). Καὶ πάρεστιν ἀπόρειν, πῶς δὲ κλεινότατος θελάνδρος ἀποφήνατο (Palaestin. επλ. 835), ὅτι τέχα τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῷ, Ἱερουσαλήμ, οὔτως ἐξηλίσθη πη ποὺ τοῦ γενετέρου, τοῦ Αἰλία, ὥστε καὶ εἰς παντελῆ παρειδόη λήθην καὶ μερτυς (φησίν) δὲ Εὐαγγελίος, ἴστορῶν ὅτι Φιρμιλιανὸς, Φωμαῖος δικαστῆς (κατὰ τὸν ὑπὸ Διοκλητιανοῦ διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν) ἐρωτήσας τινὰ τῶν μαρτύρων, «ἷτις αὐτοῦ πατέρις γένοιτο, κάκείνου εἰπέντος, εἰερουσαλήμ εἶναι τὴν ἐκευτοῦ πατέριδα» δ' ἀπορήσας, ὁ δικαστής, «ἷτις αὕτη εἴη, καὶ ποῦ γῆς καιμένη, ἀκριβῶς ἐπολυπραγμόνεια» (Εὐαγγ. π. τ. ἐν Παλαιστίν. μαρτυρο. κεφ. ια). Καὶ διμως αὕτη η διέγησις κηρύττει, ὅτι καὶ τότε τ' ὄνομα τῆς Ἱερουσαλήμ οὐκ ἡνὶ ἐπιλεγόμενον. Πῶς γάρ ἂν ἀπήγγελε τοῦτο δι μάρτυς πρὸς τὸν θάρσαρον Φωμαῖον,

μητρόπολις τῆς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τυπωσάστης νομικῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν θύσθεν προωριζμένη. Ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἄγια τῶν ἀγίων, καὶ ὅλος ὁ πλήρης δόξης Κυρίου Ναὸς, καὶ ἡ Κιβωτὸς, καὶ αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης, καὶ αἱ σκιώδεις ιεροτελεστίαι,

ὅστις οὐδὲν ἔτερον ἡπίστατο, εἰμὴ τὸ πολιτικῶς εἴδισμένον Αἰλία;³). Ἀλλος δὲ σοφὸς ἀνὴρ, δὲ Οὐαλέσιος (Σημ. εἰς Εὐασθ. Εκ. ἱ. Δ. 5) καὶ πολὺ πορρῷ περίρρητος προβόητος, διατινόμενος, ἐτι τὴν πόλιν, ἣν ἀδριανὸς ἐκτισεν, οὐχ ὡς Ἱερουσαλήμ, οὐδὲ χάριν τῶν Ιουδαίων ἐκτισεν, ἀλλ' ὡς καὶ λαωνίαν (ἀποικίαν), Φερμαῖον, οὗτον ἐκ τοῦ ᾧ ίδιου ὀνόματος ἐπωνύμωσε· καὶ οὕτω κοινῶς ὀνομάζετο. Άποδὲ τῶν χρόνων τοῦ Μ. Κωνσταντίνου τὸ δνομα τῆς Ἱερουσαλήμ οἶνον ἐκ τῆς ἔξορίας ἀναπόμπιμον ἐπανελήφθη, πρᾶγματι δὲ δύμως ἡ πόλις Αἰλία ὑπῆρχεν, οὐχί Ἱερουσαλήμ. Αἰλίαν αὐτὴν καὶ δὲ Ζ., Κανὼν τῆς Α., Συνόδους καλεῖ. Μετά δὲ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἡ φιλοδοξία ἡ οἵτινας καὶ τῶν ἐπισκόπων τοῦ θεοῦ ἔκεντον Ἱερουσαλήμ αὐτὴν ονομάζειν, ἀλλὰ καταχρηστικῶς. Καί τοι γε καὶ οὕτως ὁ Μ. Λθαν. καὶ Ἰλάριος τὴν Ἱερουσαλήμ μηκέτι ὀστάναι λέγουσι· καὶ Γρηγόρ. δὲ Ναζίανζηνς επὸ δύσαρος τῆς Ἱερουσαλήμ μόλις γινωσκόμενον εἶπε (λόγ. 16) Αἰλίαν δὲ ταύτην καὶ Χρυσόστομος «καὶ ἔχει καὶ τοῦ νῦν φησιν ὀνομάζεοθαί» (χ. Ἰουδ. λόγ. 2). Ναι δὴ, σεφώτας Οὐαλέσιος, Αἰλία ὑπό την Ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶς ἡ πόλις ὀνομάζετο. κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος (ἴδε καὶ Ἀντωνίνου Λαζιν. Ὁδοιτορικόν οὐλ. 200). καὶ δὲ Πατέρες μηκάτι ὕσταναι τὴν Ιουδαίαν Ἱερουσαλήμ εἶπον, κατὰ τὸ «Οὐ μὴ ἀφεθῆ ὅτε λίθος ἀπὶ λίθῳ» (ἀπὸ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν μεγάλων οἰκοδομῶν κτλ. Ματθ. κδ. 2: Μάρκ. 1γ, 1· Λουκ. κα. 5), ἀλέγουσες τὴν Ιουδαίων ἀπιστίαν. Τὸ δὲ σύνολον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡ Χριστιανὴ Ἱερουσαλήμ ἀπαραλλάκτως ὄντομάζετο, καὶ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ μικρῷ μετ' αὐτὸν τὸν Ἀδριανόν. Οἱ μόλις 12 ἑνίκαιοις μετὰ τὸν Ἀδριανὸν συγγράφων Παλαιστίνης Ἰουστίνος δέ μάρτυς αἰτεῖται Ἱερουσαλήμ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀποκαλεῖ, καὶ ἐν αὐτῷ τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορας ἀπολογίᾳ (α. §. 45, 49). ὥσαντος καὶ Θεοφίλος δὲ Ἀντιοχείας, Εἰρηναῖος, Κλήμης, Τερψιλλιανὸς, Μητριγίης, Διονύσιος δὲ ἀλεξανδρίας, καὶ πάντες μονονούσι οἱ μετά τὸν Ἀδριανὸν ἐπὶ τοῦ β., καὶ γε αἰώνος Πατέρες τὴν Ἱερουσαλήμ γινώσκουσι, τὸ δὲ Αἰλίαν ἀγνοοῦσιν. “Ποτε λίση μὲν ἀπινῶς δὲ Οὐαλέσιος ἔξωρισε τὸ δνομα τῆς Ἱερουσαλήμ, λίσην δὲ δραδίως ἀπέλυσε τοῦτο, μόλις ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀναπόμπιμον ἐπανελθὼν (postillissimio), καὶ τότε δειλὸν, καὶ οἷον σφαλλομένῳ ποδὶ (καταχρηστικῶς) ὑπερβὰν τὸν οὐδὲν τῆς ἀγίας τῆς. ἀλλ' ἡ Α., φησίν, Οἰκουμ. Σύνοδος Αἰλίαν ὀνόμασε τὴν πόλιν. Καὶ, καὶ οὕτως ὥφειλεν, δὲ πρώτη κανονίζουσα τὴν προεδρίαν τῆς ἀρχαίας τε μᾶς τῶν Ἱεροσολύμων, πρὸς διαστολὴν τῆς πολιτικῶς τότε τεταγμάτης ἐν Παλαιστίνῃ Ματροπόλεως Καμαρείας. Όσην καὶ Αἰλίαν εἶναι τὴν πόλιν κατὰ τὴν πολετικὴν διάταξην. ἀλλ' ἔπειτα δὲ Οἰκουμ. Συγκόδος (Ἐπισ. πρὸς Δάρμασον), καὶ δὲ

καὶ αἱ αἰνιγματώδεις ἀποκαλύψεις, καὶ αἱ θεόπνευστοι προφητεῖαι, καὶ τὸ ἄγιον τῆς θείας λατρείας σέβας, καὶ πάντες οἱ νομικοὶ καὶ σκιώδεις τύποι τῆς χάριτος ὑπῆρχον τεθησαυρισμένοι μετ' εὔκλειας φέμινήστου. Όθεν ἐμελώδει καὶ διπορητάναξ «Δε-

ς, Οἰκουμενί. (Κανόν. 1ε) Ἱερουσαλήμ ὄνομάζουσιν. Ήδὲ καὶ ἐπὶ Χρυσοστόμου Αἰλίᾳ πολιτικῶς ἐκαλεῖτο, καὶ μέχρι δὲ (κατὰ τινάς) καὶ αὐτοῦ τοῦ Ιουστινιανοῦ (βλ. Bevereg. ποι. εἰς τὴν Z. τῆς A., Συνόδου), ἀλλὰ καὶ σύτῳ πάλιν πάντες οἱ Πατέρες τοῦ διαίθνος καὶ ἑρξῆς, Εὐσέβιος, (καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτῷ Ἐκκλησιαστικὸν ιστορικόν) αὐτὸς δὲ Μ. Λθραντίσιος, ὁ Μ. Βασιλεὺς, Ἐπιφάνιος, οἱ Γρηγόριοι, αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, οἱ Κύριλλοι, ὁ Ἱερώνυμος, ὁ Λύγουστινος, καὶ πᾶς ὁμοφόνως τῶν ἀγίων Πατέρων ὁ θεάσος, μόνον τὸ δονοματικὸν ἱερουσαλήμ ἔχουμενον εἰ δέ τινες (ώς δὲ Εὐσέβιος ἐν τῷ Ὁνομαστ. καὶ Ἐπιφάν. παρ. μέτρων) ἀναφέρουσι καὶ τὸ πολιτικὸν Αἰλίᾳ, μόνον ἴστορικῶς μηνυμονεύουσι. Καὶ αὐτὸς δὲ τὸ ἀρχαιότατον (τῷ 333. μ. Χ.) Ἱερουσαλήμικὸν λατινικὸν Ὁδοις πορικὸν, Ἱερουσαλήμ τὴν πόλιν καλεῖ (σελ. 589). ἐν δὲ τῷ ἐροκλέος οὐ σὲ ἡληπήνικῷ Συνεκδήμῳ, «Αἰλία, ή καὶ Ἱερουσαλήμ». Οὕτω καὶ ἐν Συνόδῳ τῶν Ἱερουσαλήμων (τῷ 536). «Ἐ Κολωνίᾳς Αἰλίᾳ μητροπόλει, τῇ καὶ Ἱερουσαλήμιῃς τοιεῦται καὶ διαμονήδες Ἰερολίος» δι Πολυδεύκης ἐν τῷ Χρονικῷ (περὶ τὸν εἰ, αἰῶνα); καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Τίς δὲ ἄρα καὶ δι τόπος τῆς ἱερορίας τοῦ ὄντος τῆς Ἱερουσαλήμ, αὐτὸς μὲν Οὐαλέσιος ἐσώπισε· φῆστα δὲ δύμας δείχνυται, καὶ οὗτος εὑρὺς καὶ μέγας!— πᾶσα ή διπέρη οὐρανὸν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. ἐν εἰσόρεϊ καὶ προτὶ καὶ μεσημβρίᾳ διὰ πάντων καὶ χρόνων καὶ τόπων, δοάκις εἴκ ἀρχῆς καὶ εἰς αἰώνας τὰς Ἱεροτελεστίας καὶ προσωπούχας εἰς Θεὸν ἀναφέρει η τὸν πιστῶν Ἐκκλησία, τοῦτο τὸ δονοματικὸν Ἱερουσαλήμ ἐν τῆς Πλαταιᾶς καὶ Καισαρίας τοῦ Θεοῦ διαθήκης περιεκροτεῖται· καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατ' ιδίαν καὶ προσευχόμενοι καὶ διαλεγόμενοι, μεγαλύνουσι τὸ θαυματικὸν ὄνομα τὴν Πόλιν ως τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου· καὶ φάντωσι δὲ μετά τοῦ Δικτύδ· εἰδάντες ἐπιλάθωματι σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιληπτεῖν η δεξιά μου, κολληθείν η γάλωσσά μου τῷ λαρυγγῷ μου, ἐὰν μηδ σου μηνηθῶ». ἐκεῖνο δὲ καὶ λίαν παράδοξον ἔπειν ὁ Οὐαλέσιος· διτε ἄρα μετά τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μαρτυρίου τῆς Ἀναστάσεως η φιλοδοξία τῶν ἐπισκόπων ἀπαντεῖται τὸν οὐαντερείσθιον τὸνοματικόντερον! Πῶς δὲ κλεινότατες ἀνδρῶν; οἱ ἀδιάλειπτοι διαδόχοι τοῦ ἀδελφοθέου παρεῖλιπον ἔκπαλαι τὸ θεόσδοτον δονοματικόν της ἐπεισούσιν μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν; καὶ μόλις ἔτι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἀπανταλαβον τοῦτο, καὶ τότε κανεπέθνετες ὑπὸ φιλοδοξίας; ἀλλὰ τοῦτο ἀρίστοι κατόπιν πᾶσαν ἀποτίας ὑπερβολήν. Ἐπιστὴν δὲ καὶ φιλοδοξίας ἐπισκοπικῆς δι πεπικήδες Οὐαλέσιος ἐπεμνήσθη, φαίνεται πως διτε φοιτήκων ἐπειδύμενοι. Υἱελε γάρ ίσως μάλιστα μὲν, ἵνα καὶ Καπιτεωλία, η Καπιτεωλίνα ὄνομάζηται η Ἱερουσαλήμ (ώς ἀκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν. Πτολεμ. 2, 16: Δίσων. Κάσσο. εἰς Λόριαν. 69) πλὴν ἀλλοὶ δύμες ἡρκέσθη καὶ εἰς τὴν Αἰλία, ὃς φωματικὸν δονοματικόν τοῦτο, διὸ καὶ κατὰ κληρονομίαν ἀνῆκεν μετά τῆς πόλεως τοῦ Αἰλίου ἀδριανοῦ. εἰς τὰ

δοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ». Ἀφ' ἣς ὥρας δάκτυλος Θεοῦ τὸ πρῶτον ἔλεῖξε τῷ πατρὶ τῶν πιστῶν Ἀβραὰμ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν αὐτὸν μετώκισεν εἰπὼν, «Δεῦρο εἰς γῆν, ἢν ἀρ σὺν δείξων, ἔκτατε ἀνέτειλεν ἡ θεαυγῆς τὸν μεγαλείου τῆς ἀγίας γῆς. Ἐν αὐτῇ Μελχισεδὲκ τὴν τάξιν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀδιαδόχου ἀρχιερέως προεικόνισε, καὶ τὸν τύπον τῆς δι᾽ ἄρτου καὶ οἶνου ζωοποιοῦ θυσίας ἐσκιττυράφησε· καὶ Ἀβραὰμ τὴν ἀσώματον Τριάδα ἐν εἴδει ἀγγέλων ἐφιλοζένησε· καὶ ἴσαστι προδιέγραψε τὴν σφαγὴν τοῦ ἀείζωου ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ αἴροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· (ὅθεν καὶ τῆς θεοφανείας ὁ τόπος ἐκλήθη «Κύριος εἰδέν», καὶ «Κύριος ἄφθη»)· ἐκεῖ που καὶ ἱακὼν εἰδεν ἐν δράματι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀγουσαν κλίμακα τῆς θείας οἰκονομίας, δι᾽ ἣς ἐμελλον ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων οἱ ἀγγεῖλοι τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀκθρώπου· καὶ τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ τυπικῶς ἐώρακεν ὁ πατριάρχης, καὶ τόπον θεοῦ, καὶ οἶκον θεοῦ τὴν χώραν ώνόμασε· καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα γνωρίσματα τῆς ἀγίας γῆς παρασιωπῶμεν. Όθεν καὶ οἱ προφῆται πόλιν Θεοῦ, καὶ πόλιν ἀγίαν καλοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ (Ἠσαΐ. μη. 2: νθ, 1), καὶ πόλιν τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου (Ψαλμ. μζ, 2. δηλονότι τοῦ Θεοῦ)· διὸ καὶ αὐτὸς δὲ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐπεκύρωσε (Ματθ. ε, 35). Ἀλλὰ καὶ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Σωτῆρος ἔως καὶ μετὰ τὴν σταύρωσιν αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν Ἀνάληψιν ἔτει δύδω, πόλιν ἀγίαν τὴν Ἱερουσαλήμ ἀνεκήρυξε τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (δ, 5; ις, 21). Ὁ δὲ θεῖος Πέτρος καὶ

ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου καθήμενον, καὶ ὄνομάζοντα ἑαυτὸν καθολικὸν ἀρχιεράρχην, καὶ κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλ' ὁ Οὐάλεσιος ἐπεθύμησε ἀδυνάτων. Όπου γε οὐδὲ' αὐτὸς δὲ ἀδριανὸς οὐδὲ ἀνθρωπίνης πόλεως μεγάλης, τῆς πόλεως τοῦ Θησέως, ἰσχυσε περιγενέσθαι. ἐπέγραψε μὲν γὰρ κάκι «Αἴδε· εἰσ' ἀδριανοῦ, καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις», ἀλλὰ γελάται καὶ μάχει σήμερον δρωμάνη ἡ ἐπιγραφή. Λῆδὲ καὶ μάνει ἡ γυνοία, «Αἴδε· εἰσ' ἀθηναῖ, Θησέως πόλις» πόλις· πολλῷ δὲ μᾶλλον μάγει εἰς αἰώνας ἵεροι σαλᾶμ, ἡ πόλις τοῦ

Φωτός:

τὸ Θανὼρ ἄγιος ὅρος ἀποκαλεῖ (Β, α, 18) ὡς καὶ πρώην τὴν Σιών ὁ Προφητάναξ· «έπι Σιών ὅρος τὸ ἄγιον αὐτοῦ» (Ψαλμ. 6, 6). Γνωστὸν δὲ, ὅτι καὶ τὸ Σιρατρ ἄγιος ὠνόμασται, καὶ τὸ Χωρὸν ὅρυς θεοῦ, καὶ γῇ ἄγια πάλιν ἢ τοῦ Σιναίου, πρὸς ἣν ὁ θεόπτης Μωϋσῆς προσερχόμενος λύσας τὸ ὑπόδημα τῷρ ποδῶν αὐτοῦ θεόθεν προσετάγη (Ἑξόδ.). Οὕτως δὲ τὰ πάντα πληρῶν καὶ μηδακοῦ χωρούμενος Δεσπότης καὶ Κύριος τοῦ παντὸς, δὲ ἔχων θρόνον οὐρανὸν καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν, ἀγιάζει καὶ τόπους ιδίους, οὓς ἀν ἐκλέξηται αὐτὸς (Δευτ. ιβ, 26: ιδ, 24), ὡς ἔξοχα σκηνώματα τῆς θείας αὐτοῦ Μεγαλειότητος, εἰς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὸ καὶ δῆλη τὴν ίουδαίαν, ἐν ᾧ μόνη ὑπῆρχε γηγενεῖς δὲ δέ (ἀπάστις τῆς λοιπῆς Οἰκουμένης οἰκτρῶς εἰδωλομανούσης), καὶ ἡς βασιλεύουσα πόλις ἣν τὰ Ιεροσόλυμα, ἀγίασμα (ἄγιαστήριον) Κυρίου προσηγόρευσε τὸ Πνεῦμα τοῦ προφητανακτος· αἴγενηθή ίουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ (Ψαλμ. ριγ, 2).

Σ. γ. Ἀλλ' εἶπερ ἐν τύποις ἔτι καὶ συμβόλοις ἥγιαστ τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ δὲ ὑψίστος, πόσφ τοῦτο τρανώτερον ἐδέξασε καὶ θεοπρεπέστερον, σκηνώσας ἐν αὐτῷ σωματικῶς, ὅτε ἐπὶ τῆς γῆς ἀφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, καὶ τὸ μέγα τῆς παγκοσμίου σωτηρίας ἔργον διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἐτέλεσεν; Ἐκ τοῦ Σινᾶ ἐξῆλθεν δὲ Νόμος δὲ παλαιός, παιδαγωγῶν τοὺς ἀνθρώπους εἰς Χριστὸν ίησοῦν. Ἐκ δὲ τῆς Σιών ἐξέλαμψεν δὲ Νόμος τῆς χάριτος, καὶ ὁ Λόγος τοῦ Εὐχαγγελίου ἐξ ιερουσαλήμ, ἀναπλάττων τὸ πεπτωκὸς δημιούργημα τῶν θείων χειρῶν. Ἐκεῖ ἐτέθη δὲ λίθος ὁ ἀκρογωνιαῖος, δὲ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν, καὶ ίουδαίους καὶ ἔθνικούς, καὶ πάντας τοὺς λαοὺς τῆς γῆς εἰς μίαν λογικὴν οἰκοδομὴν συναρμόσας, κέντρον ἔχουσαν τὴν ιερουσαλήμ. Ἐν ιεροσολύμοις ιδρύθη ἡ πρώτη τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, πρὸς ἣν καὶ ἐξώθεν πανταχόθεν οἱ τοῦ Χριστοῦ συνέτρεχον λάτρεις, προσκυνήσοντες εἰς τὸν τόπον, οὗ ἐστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. Αλλὰ καὶ ἀφ' οὗ ἐπῆλθεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῆς ἀπίστου καὶ διεστραμμένης τῶν προφητοκτόνων γεγεᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, καὶ αὐτὸς τὸ αἷμα τοῦ αἰωνίου Δικαίου

(ὅπερ ἐφ' ἔαυτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἀσεβεστάτη φωνῇ πανδήμιας ἀνέλαβον), ἀφίθη δὲ ὁ οἶκος αὐτῶν ἔρημος, καὶ ἡ ἐκπαλαι ὑεοδόξαστος πόλις (ἢν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπεραγαπῶν, ἔκλαυσεν, ἰδὼν ὅρμῶσαν ἀνεπιστρόφως εἰς τὸ βάραθρον τῆς Χριστοκτονίας), ἐξέπιεν ἐν τοῖς ἀχαρίστοις αὐτῆς τέκνοις τὸ παγέσχατον κερασθὲν ποτῆριον τῆς θείας ὄργης, «καὶ ἦν Ιερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν ἔθνῶν μέχρι καιροῦ πατουμένη», καὶ τότε πάλιν οὐ διέλιπεν ἡ ἀγάπτης τῆς θείας χάριτος ἐπισκιάζουσα τὸν τοῦ καταλυθέντος νομικοῦ ναοῦ ἀκατάλυτον διάδοχον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας ναὸν, καὶ τὴν τὰ ἔχνη τοῦ θεανθρώπου διηνεκῶς ἀμάραντα φέρουσαν ἀγίαν γῆν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης αἰχμαλωσίας ἐρημωθεῖσαν, καὶ μῆτων ἐγκαταλειφθεῖσαν θεόθεν, δρος ἄγιον Κυρίου, καὶ τὸ ἄγιον τὸ ἔρημον, ὁ παρὰ τοῖς Χαλδαίοις αἰχμαλωτος προφήτης Δανιήλ ἀπεκάλει (θ., 16, 17). καὶ οἱ τρεῖς ἡγιασμένοι παῖδες ἐκ μέσου τῆς καμίνου ἐξύμνουν τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν, τὴν τῶν πατέρων Ιερουσαλὴμ (Αἰνέσ.). Τὸν δὲ καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ Θωμαίων αἰχμαλωσίαν ἀνεξάλειπτον ἀγιασμὸν αὐτῆς μαρτυρεῖ τραγῶς ἡ θεόπνευστος Ἀποκαλύψις, ἢν πολλῷ μετὰ τὴν ὑπὸ Τίτου καταστροφὴν τῶν ιεροσολύμων συνέγραψεν ὁ ἐπιστήθιος τοῦ Κυρίου μαθητὴς καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· δστις καὶ αὐτὸς πόλιν ἀγίαν αὐτὴν ἀποκαλεῖ (ια., 2). Ταύτην τὴν μετὰ Χριστὸν ιερουσαλὴμ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαίας προεῖπε «πόλιν ἀγίαν πιστὴν Σιών», καὶ ιερεμίας προδιαγράφων, «Ἐν ταῖς ἡμέραις (φοίνι) ἐκείναις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καλέσουσι τὴν ιερουσαλὴμ θρόνον Κυρίου, καὶ συναχθήσονται πάντα τὰ ἔθνη εἰς αὐτήν» (Ιερεμ. γ. 17).

§. δ. Καὶ δτι μὲν ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου καὶ ἐφεξῆς (ώς καὶ καθ' ἡμᾶς) ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις ἐκάλει τοὺς πιστοὺς πανταχόθεν ἐπισκεψομένους τὴν ἀγίαν γῆν, ὁψόμεθα ἐν τοῖς ἐξῆς· μαρτυρήσει δὲ μετὰ μακρὸν καὶ ιερώνυμος, λέγων, δτι ἀπὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ἔργον ἐστὶ μακρὸν διηγήσασθαι, πόσοι μὲν ἐπίσκοποι, πόσοι δὲ μάρτυρες, πόσοι

δὲ διδάσκαλοι ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ· (βλ. ἐφεξῆς §. λη). Οὐδὲ μνήμης εἰσὶν ἄξιοι μωροί τινες ἐν ἡώρῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ, αἰῶνος παραφρονήσαντες, οἵτινες παρερμηνεύοντές τινα μυστηριώ· δη τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἔξεφερον (μιαρῷ φωνῇ, ώς λέγει δι μακάριος Ἱερώνυμος), ώς δῆθεν περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ εἰρημένα κάκεῖνα τὰ ὥματα· «Ἐπὶ τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης, ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ δι Κύριος ἡμῶν ἐτεχυώθη» (Ἀποκαλ. ια, 8). Οὐδὲ ἔθλεπον τὸν μικρὸν ἀνωτέρω διαγραφέντα καὶ μετρηθέντα «γαδρ τοῦ Θεοῦ (τὴν Ἐκκλησίαν), καὶ τὸ θειαστήριον καὶ τοὺς προσκυροῦντας ἐν αὐτῷ» καὶ δτι αἱρήη ἡ αὐλὴ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, τὴν δὲ πόλιν τὴν ἀγίαν πατήσουσι μητραὶ γεσπαράκορεα δύων (Ἀποκαλ. ια, 1—3, καὶ Ἀνδρέου ἐξήγ. αὐτόθ.). Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσυνέτους ἔξηλεγξε τότε δι μακάριος Ἱερώνυμος (ἐπιστ. ιζ). Ἀλλοι δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σοφοί τινες εἶναι δοκοῦντες, καὶ χριστιανικὸν ἐπιδεικνύμενοι ζῆλον, ἐπεχείρουσαν ἀποτρέψαι τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῆς τῶν ἀγίων τόπων ἐξ εὐλαβείας ἐπισκέψεως, ώς οὐ μόνον ματαίας καὶ πάντη ἀνωφελοῦς, ἀλλὰ καὶ ψυχοβλαβοῦς (ἔφ. φ καὶ οἶον πρόβλημα τῆς αὐτῶν κακοδιδασκαλίας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ θείου Γρηγορίου προτείνοντι, παρεξηγοῦντες, ώς προείρηται). Πόθεν δὲ πρὸς τοῦτο συνεκινήθησαν, λέγομεν ἐπιτομώτερον εὐθύς.

§. ε. Ὕτε ἀπεσκίρησαν ἀπὸ τῆς παπικῆς δυναστείας, οἱ περὶ τὸν Λούθηρον καὶ Καλβῖνον, δικυρίσαντες (ώς μήποτ' ὥφειλον) ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Ἀποστολικὴν Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν (ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον ἡ Δυτικὴ ἔξερράγη), ἔγνωσαν ἴδιαν συστήσασθαι ἐκκλησίαν, πασῶν τῶν παπικῶν καταχρήσεων ἐλευθέρων ἀλλὰ μετὰ τῶν ἀτοπωτάτων παρανομιῶν ἔλαθον ἀποβαλόντες καὶ καιριώτατα τῆς εὐσεβείας κεφάλαια, καὶ μυστήρια, καὶ παραδόσεις ἀγίας, καὶ ἔθιμα τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ὁρθοδόξων, ἀπερ ἔκρατει καὶ μετὰ τὸ σχίσμα ἡ, ἐξ ἧς ἀπειπάσθησαν, Δυτικὴ Ἐκκλησία (καὶ τοι κάν τούτοις πολλαχῶς καινοτομοῦσα), ἵνα μηδὲν ἔχωσι κοινὸν πρὸς τὰς παπικὰς ἀξιώσεις. Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἀρχαίων

χριςιανικῶν ἔθιμων ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν ἐν καὶ ἡ πολλῶν, ὑπὸ ζεούσης πίστεως ἀγομένων, εἰς ἀγίους τόπους καὶ ναοὺς εὐλαβῆς περιήγησις, καὶ πρώτιστα εἰς τὴν θεοβάδιστον γῆν καὶ πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων· ἡ δὲ παπικὴ μακαριότης καὶ τοῦτο τὸ ἄγιον ἔθιμον πρὸς τὰς κοσμικὰς αὐτῆς ἀπολαύσεις ἐσφετερίσθι, (υέχρις οὖ καὶ τὸν σταυροφόρον μὲν λεγόμενον, σταυρομάχον δὲ τέλος ἀνθρακανέντα, καὶ τὶς κακὸν μὴ δράσαντα τὴν Ἐκκλησίαν, ἐξέκαυσε πόλεμον)· ἐπανέστησαν οἱ Δουθηροκαλβῖνοι καὶ κατὰ τούτου τοῦ πατροπαραδότου ἔθιμου· καὶ πιλλοί τινες τῶν κατ’ αὐτοὺς σοφῶν ἔγραψαν οὐκ ὀλίγα καθόλου κατὰ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα, σπουδαζοντες (ώς ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος τοῦ Δρύαντος οὐδεὶς) ἀφανίζειν τὴν ἀμπελῶν διὰ τοὺς μεθύοντας, καὶ τὸν καρποφόρον στάχυν μετὰ τοῦ παραφεύντος ζιζανίου συνεκριζοῦν. Μεταξὺ δὲ τούτων εἰς τις ἥν καὶ οὗ περ ἐν τοῖς προηγηθεῖσιν ἐμνημονεύσαμεν Πέτρος ὁ Μολινέος (Καλβῖνος τὸ φρόνημα), καὶ ὁ Μοσχέμιος, καὶ Πέτρος ὁ Βεσσελίγγιος, καὶ εἴ τις ἔτερος. Καὶ τούτων ἄλλοι πάλιν συνοργιασταὶ καὶ συνθιασταὶ, καὶ οὗτοι βαχικώτερον ἀσχημονοῦντες, ἀνεφάνησαν μετὰ ταῦτα μέχρι καὶ τῶν καθ’ ἡμᾶς ἡμερῶν. Ἀλλὰ τούτων μὲν τοὺς ματαίους, οὓς ἀπὸ κοιλίας ἐξευρέγονται λόγους (ὅσοι πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους ἀνήκουσι) παραλείπομεν ὡς ἄλλο μηδὲν δηναταῖς, εἰ μὴ ψυχῆς φιλοσαρκίαν νοσούσης λήρους παραλόγους, καὶ σοφίσματα κακοποθείας καὶ πονηρίας, ἀπερ ὡς βέλη χαράσσοντες, καὶ φαρμάσσοντες ταῖς βλασφημίαις, ἐκτοξεύουσι δύσμενέστατα μὲν, ἄλλ’ ὅμως εἰς ἀέρα· ὡς μηδὲλως καθαπτόμενα τοῦ ὑψους τῆς θεοστίσιος τῶν τόπων ἀγιότητος. Ἀλλ’ οὐδὲ ἐξ ὧν τινες προτείνουσι μετ’ αὐθαδείας ῥητῶν τῆς θείας Γραφῆς ὀφελοῦνται· τάνατοιν δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν λαμπρῶς ἐξελέγχονται. Περικροτοῦσι τὸ εὐαγγελικόν· «Ἐρχεται ὦρα, ὅτε οὕτε ἐν τῷ ὅρει τούτῳ (τῆς Σαμαρείας), οὕτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ· καὶ, αἱ Ἐρχεται ὦρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ (ἰωάν. δ, 21-24). Ἀλλὰ τί κοινὸν ἔχουσι τὰ θεῖα τάῦτα ῥήματα πρὸς ἓν αὐτοὶ προ-

βάλλονται συστόν ; Έφρόνους οἱ Σαμαρεῖται, ὅτι ἐν τῷ κατ' αὐτοὺς ὄρει Γαρίζειμ, καὶ μὴ ἐν Ἱεροσολύμοις δεῖ προσκυνεῖν τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν πρῶτον ἀποφαίνεται, ὅτι ἔσται καιρὸς, ὅτε οὕτε ἐν τῷ ὄρει οἱ Σαμαρεῖς, οὕτε ἐν Ἱεροσολύμοις οἱ Ἰουδαῖοι προσκυνήσουσι τῷ Θεῷ, προϋποδηλῶν τὴν ἐπικειμένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάλυσιν καὶ τοῦ τῶν Σαμαρειτῶν, καὶ τοῦ νομικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων ναοῦ. Ἐφεξῆς δὲ καὶ τὴν ἀγνοιαν τῶν Σαμαρειτῶν ἔξελέγξεις, καὶ ταύτης προτιμήσας τὴν θεογνωσίαν τῶν Ἰουδαίων (εἴ τις, φησι, προσκυνεῖτε δούλωσατε, ήμεῖς προσκυνοῦμεν δούλωσεν), καὶ διατρανώσας, ὅτι εἰς τὴν σωτηρίαν ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὲν, ἐπιφέρει· καὶ ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν (ἐνέστηκεν ἡδη ὁ καιρὸς οὗτος) « δέ τε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ ποιοῦντες καὶ τὸ σύνομα αὐτοῦ ἐπικεκλημένοι, φωτισθέντες διὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος καὶ ἀληθείας), προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ καὶ ἐν πνεύματι ποιοῦντες (οὐκ ἐν γράμματι, δηλούντες σαρκικῶς καὶ Ἰουδαϊκῶς νοοῦμένω, οὐδὲ ἐν περιτομῇ σαρκὸς, ἀλλ' ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀποκαλυφθείσης πίστεως, καὶ ἀπὸ διανοίας εὑσεβοῦς καὶ καθαρεῖς τὴν λογικὴν καὶ ὀρθόδοξον προσάγοντες λατρείαν), καὶ ἐν ἀληθείᾳ ποιοῦντες τόποις καὶ σκιαῖς, καὶ βουθυσίαις καὶ ταῖς ἀλλαῖς νομικαῖς τελεταῖς, ἀλλ' ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἀληθείας τὴν ἀληθινὴν καὶ ἀναίμακτον θυσίαν Ἱερουργοῦντες καὶ οὐδὲ εἰς ἕνα τόπον μόνον (ώς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Σαμαρεῖται), ἀλλ' ἐν πατέτι τόπῳ τῆς τοῦ Θεοῦ δεσποτείας λατρεύοντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον, ὃς προεἶπεν δοῦλος Προφητάνα, καὶ Σοφονίας προεφήτευσε, λέγων καὶ Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἔκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ (6, 11). Ταῦτα λέγουσι καὶ νοοῦσιν ἐναργῶς τὰ λόγια τοῦ Σωτῆρος. (βλ. Κυρίλλ. ἀλεξανδρ. περὶ τῆς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως. κτλ.). Ἄγε τοίνυν σὺ δούλος μισθορούσθυμος Σαμαρείτης, δεῖξον εἰς αὐτῶν τῶν θείων ῥητῶν, πῶς οὐ δεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπιέντας μήπως ἀποφαίνεται ὁ Κύριος, ὅτι οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ οὐδέποτε προσκυνήσουσιν ἐν Ἱεροσολύμοις; Η μήπως δούλος ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς τῶν Χριστια-

νῶν, ὃ αὐτός ἐστι καὶ ὁ τότε τῶν ιουδαίων; μήποτε δὲ καὶ οἱ ἔκει ἀπιόντες προσκυνηταὶ οὐ προσκυνοῦσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ; Ή καὶ τάναπαλιν, μήποτε φρονοῦσιν οὗτοι καὶ πιστεύουσιν, διτε μόνον ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνεῖται ὁ Πατὴρ ἐν πνεύματι κοιτάληθείᾳ; Τί λέγεις ἀνθρώπε; Ἐν ἱεροσολύμοις τὸ πρῶτον ἐπέφρανεν ἡ αληθινὴ προσκύνησις τῆς τρισηλίου Θεότητος. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ ἐδιδάχθησαν ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν κόσμον ἀπαντα ἐδίδαξαν ἔξελθόντες, δπως δεῖ προσκυνεῖν τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ Κύριος, καὶ ἡ ἀναλαμβανόμενος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐπεσφράγισε τοὺς πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ἐσχάτους αὐτοῦ λόγους, διὰ τῶν ἔξης· καὶ σεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαΐᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς (Πράξ. α, 8). Καὶ σὺ κάθη καὶ προβάλλεις τοὺς πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν θείους λόγους παρεξηγῶν, ώς κωλύοντας τοὺς πιστοὺς ἀπίεναι προσκυνήσοντας ἐν Ἱερουσαλήμ; Καὶ τίς ἀλλη παρὰ ταύτην ἐστίν ἡ πρώτη πηγὴ τοῦ καὶ πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν αὐτὴν ἐπαγγελθέντος αιωνίου καὶ ἀδέψου περίματος, τοῦ ζῶγεος καὶ εἰς αἰώνιον ζωὴν ἀλλοιούσου ὑδατος τῆς εὐαγγελικῆς θεογνωσίας, ἵς μάρτυρες καὶ κήρυκες ἐκ τοῦ ὄρους τοῦ Ἐλαιῶνος ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος οἱ Ἀπόστολοι, καὶ ηὗτις ἐστίν ἡ ἀληθικὴ προσκύνησις τοῦ Θεοῦ; Πρόσεχε, μήποτε καὶ θεομάχος εὑρεθῆς. — Ἀλλά (φησι) καὶ πᾶσα κατὰ τόπους τῶν πιστῶν ἐκκλησία νέα τις ἐστίν Ἱερουσαλήμ, πάρεστι γὰρ ἐν ἐκάστῳ τῶν θείων ναῶν καὶ ἡ Βηθλεέμ, καὶ ὁ Γολγοθᾶς, καὶ ὁ ζωοδόχος; Τάφος ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ, ηὗτις καὶ τὰ τῆς Φάτνης καὶ τὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰ τῆς ἀναζάσεως ἀναπληροῦ, καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὴν ἐκείνη ἡ ἐν τῇ Σιών δεσποτικὴ ἱερουργία τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐπιτελεῖται. — Ναὶ δὴ ταῦτα πάντα εἰληθῆ καὶ θυμολογούμενα παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς. Ἀλλ' εἰπερ ἡ παναγία τράπεζα, τύπος οὗσα καὶ εἰκὼν τῶν ἀγίων ἐκείνων τόπων, ἐν οἷς ἐπὸ γῆς ὁ Κύριος ἡμῶν σωματικῶς ἐγεννήθη καὶ ἐπαθε καὶ ἀνέγη,

οὗτως ἔστι σεβαστὴ, « ως μηδὲν εἰναι τῆς τραπέζης ἀγιώτερον π (ώς εἶπε Κύριλλος δ Ἀλεξανδρείας), πόσῳ μᾶλλον σεβαστέα τυγχάνουσιν αὐτὰ τὰ πραγματικὰ χωρία, ἀπερ ἡ διγία τράπεζα συμβολικῶς ἔξεικονται; Πλανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐν τῇ καθολικῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ τυποῦται, καὶ κατασκευάζεται, καὶ σεβάζεται τὸ σημεῖον καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ· μή τοι διὰ τοῦτο οὐ σεβαστέον μᾶλιστα καὶ προσκυνητέον αὐτὸ δέκεντο τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ δέον προσκυνούμενον ἔύλον τῆς ζωῆς, ἐφ' οὖ δ Κύριος ἡμῶν σωματικῶς ἔσται υρώθη; Πᾶς πιλτὸς καὶ ἀληθῆς λάτρις τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει « γαδὶ Θεοῦ ζῶτος δ· μή τοι διὰ τοῦτο παραμελητέον τῆς ἐν τοῖς θείοις νοοῖς συνάξεως τῶν πιστῶν; Ἐπειτα, μήπως καὶ ἐπὶ τοῦ θεοδόχου Τάφου, καὶ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, καὶ ἐπὶ τῆς Φάτνης οὐκ ἐπιτελεῖται συνάμα καὶ ἡ Δεσποτικὴ Ἱερουργία τῆς ἐν τῇ Σιών τὸ πρῶτον τελεσιουργηθεῖσκε καὶ παραδοθείσης ἀναιμάκτου θυσίας τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ; Ὡ, πόσον ἐκφαντορικῶς « καταγγέλλεται δι' αὐτῆς δ θάρατος τοῦ Κυρίου» (Λ, Κορ. ια, 26) ἐπ' αὐτῶν τῶν τόπων, ἐν οἷς ἔξετελέσθη! καὶ τὸ ἐπιφερόμενον, « ἀχρις οὐδ ἐλθῃ» πόσον ἐναργῶς τῆς χριστιανικῆς καθάπτεται καρδίας κατέναντι τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, δπου πάλιν ἐλεύσεται διγοῦς, καθ' διν τρόπον ἀνελθόθη (Πράξ. α, 11). —Ἀλλ' ἔδον (φησι) τῆς θείας χάριτος ἀπολαύειν ἔκαστον ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ καὶ ναῷ, τίς ἡ χρεία τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπιπόνω πορείας, τοσαῦτα χρήματα δαπανῶντας, ἀπερ ἔδει μᾶλλον εἰς τοὺς πτωχοὺς διακόνειν, καὶ τρέφειν δι' αὐτῶν τὸν Χριστόν; —Βαθαὶ τῆς φιλοπτωχίας! οὕτως ἔστι μεγάλη καὶ θαυμαστὴ, ὡς μηδὲν διαφέρειν ἔκεινης τῆς τοῦ ἴσκαριώτου φιλελεήμονος γνώμης, διτις βλέπων τὴν μακαρίαν ἔκεινην γυναικα τὴν ἐκχέουσαν τὸ βαρύτιμον μύρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ, μέσην τὴν καρδίαν ἀλγίσας, ἀνέκρζεν· « Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὔτη; ἡδύνατο γάρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων ὀηγαρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς» (Ματθ. κς. 9: Μάρκ. ιδ. 4: Ἰωάν. ιδ, 5). Ἀλλ' ἔκεινος μὲν ἔλεγε ταῦτα, κούχ δις ἔμελεν αὐτῷ περὶ τῶν πτωχῶν ἀλλ' διε

πλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα
ἰθάσταζε». Καὶ ἔστιν δὲ ιούδας ἐναργῆς εἰκὼν τῶν ἐπαινούν-
των τὰς κοινωφελεῖς ἀρετᾶς πρὸς ἑδίον ἐσυτῶν κέρδος. Σὺ δὲ
δὲ φιλοπτωχίαν διδάσκων εἰλικρινῶς, οὐκ αἰσχύνη καθήμενος
πικρὸς λογιστὴς καὶ τοῦ ταμείου, καὶ τῆς προσιρέσεως, καὶ
αὐτῆς τῆς συνειδήσεως τοῦ πλησίον; Πόθεν οἰδας, διτε δὲ δαπανή-
σας εἰς ἐπίσκεψιν τῶν Ἱεροσολύμων ἀριθμόν τινα τῶν ἱδίων αὐτοῦ
χρημάτων, οὐ φρεντίζει (κατὰ γρέος ἀπορράιτητον) καὶ περὶ τῶν
πτωχῶν; Μὴ σύ γε, πρὸς τῆς φιλανθρωπίας αὐτῆς! ἀφες καὶ
τοὺς πλουσίους, καὶ τὴν χήραν αὐτὴν βάλλειν τι δῶρον εἰς τὸ γα-
ζοφυλάκιον τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ Κύριος ἡμῶν τοὺς τοιούτους
θεωρῶν, οὐκ ἐκώλυε (Μάρκ. ιβ.). Λέγει δὲ καὶ πέδος σὲ, διτε εἰπε
πρὸς τοὺς ἐμβριμωμένους τῇ μυροφόρῳ, δι' ἣν ἀπεθοήνουν ἀπώ-
λειαν τοῦ μύρου· Τί κόπους παρέγεις τῇ φιλοθέᾳ ψυχῆ; «καλὸν
ἔργον ἔργαζεται εἰς ἑμέν. Τοὺς πτωχοὺς γάρ πάντοτε ἔχετε
μεθ' ἐσυτῶν· καὶ ὅταν θέλητε, δύνασθε αὐτοὺς εῦ ποιῆσαι,
καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ θείου ῥήτοῦ. Μὴ γάρ εἴχεις μύρου χρείαν δὲ Κύ-
ριος; Η μήπως ἐπαινῶν τὴν μυραλοιφίαν, ἐδίδασκεν ἀμέλειαν τῆς
πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνης, τῆς οὕτως ἀναγκαίας πρὸς
σωτηρίαν; (Ματθ. χε). ἄπαγε. 'Αλλ' οὐχ ἡττον ἀπεδέξατο
καὶ τὴν τιμὴν τῆς φιλοχρίστου γυναικός· οἵαν καὶ οἱ προσκυ-
νηταὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπιδείκνυνται, μυρίζοντες οἶον πνευμα-
τικῶς διὰ τῆς εἰς τὸ ἱερὸν γαζοφυλάκιον (μικρᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον) δωροφορίας τὸν πανάγιον αὐτοῦ τάφον. Καὶ γάρ κά-
κείη ἡ μυροχόος (ώς εἰπεν δὲ Σωτὴρ, προαναφωνῶν τὴν τότε
πλησιάζουσαν αὐτοῦ σφαγήν) «Οὐ εἴχειν ἐποίησε· προέλαθε μυ-
ρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν» (Μάρκ. ιβ, 8). Καὶ
πᾶσα δέ τις ἀλληλείας τοὺς θείους ναοὺς καθηρά προσφορὰ παρα-
βάλλεται πρὸς τὴν θεάρεστον μυραλοιφίαν ἐκείνην· καὶ σφραγι-
ζέτω τὸν λόγον δὲ θείος Χρυσόστομος, λέγων· «Καὶ σὺ τοίνυν,
ἐὰν μέν τινα ἕδης σκεύη κατασκευάσαντα Ἱερά, καὶ προσάγοντα,
ἢ ἀλλον τινὰ ἔκκλησίας κόσμον περὶ τε τοίχους καὶ ἐδαφος φι-

λοπονοῦνται, μὴ κέλευς πραθῆναι ἡ (ώς δὲ Ιούδας τὸ μόρον), «ἢ ἀνατραπῆναι τὸ γεγενημένον, ἵνα μὴ πηρώσῃς αὐτοῦ (τοῦ ἀφιεροῦντος) τὴν προθυμίαν. Ἐν δὲ πρὶν η̄ κατασκευάσαι (ἴσ. κατασκευὴν) τις ἐρεῖ ταῦτα (α), κέλευς δοθῆναι πτωχοῖς. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς (ὁ Κύριος) ὅστε μὴ πηρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν (ἴσ. προθύμιαν) τῆς γυναικὸς (β), τοῦτο ἐποίησε (τόμ. ζ. σελ. 768. Μ.). ὅτε δὲ καὶ ἀγιάζει τὸν ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ σίκου αὐτοῦ καὶ τὸν τόπον τοῦ σκηνώματος τῆς ὁδῆς αὐτοῦ, κηρύζτε η̄ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ Προφητάντος (Ψαλμ. κε, 8) καίτοι φύτοι μὲν οἱ τὴν δαπάνην τῶν βουλομένων εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπελθεῖν ἀφιεροῦντες ἀπὸ τῆς εὐσεβοῦς αὐτῶν προαιρέσεως, καὶ διανέμοντες ὅλην εἰς τοὺς πένητας. Ἀλλοι δὲ πολλῷ μεγαλοφρονέστεροι τῶν μὲν πενήτων δλίγον φροντίζουσι, τὰς δὲ πολλὰς (ἀς πλάττουσι) καὶ ἀμυθήτους μυριάδας τῷρ χρημάτων, τὰς ἐκ πολλῶν (φασι) χιλιάδων κατ' ἓτας προσκυνητῶν συσσωρευομένας, μηδὲν μελλήσαντες, ἐκφοροῦσι σκάφαις δλαις καὶ σκαφίσιν ἐκ τῶν κατερύχων θησαυρῶν τοῦ παναγίου Τάφου· καὶ τὸ σκήνωμα τῆς θεᾶς ὁδῆς ἔρημον καταλείποντες, ἀνεγείρουσιν ἐκ τούτων γυμνάσια πολλὰς καὶ περιφανῆ, καὶ πλήρη πολλῶν διδασκάλων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, καὶ πολλὰς ἐκατοντάδας νέων πέμπουσιν εἰς τὴν σεφῆν Εύρωπην, δπως σπουδάσαντες μεταφέρωσι πᾶσαν τὴν Εὐρωπαίαν σοφίαν εἰς φωτισμὸν τοῦ γένους τῶν Ἐλλήνων. Ἀλλὰ περὶ τῆς ὑψηλῆς τούτων ἀξιώσεως ἐροῦμέν τι παροδιῶς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς.

§. 5. Ήδη δὲ ἔκεινο μόνον θαυμάζομεν. Πάσας τὰς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς γινομένας ὑπὸ τῶν φιλοίστόρων περιηγήσεις πάντες

(α) Ίσ. γραπτόν ἐρετήσθη, δ φαίνεται διεμελοθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφίων, εἰς τὸ ἐρετήτα. Ἐρετήση δχεὶ καὶ δ Σιγαθνὸς εἰς Ματθ. κτ, 12 (καὶ εἴτε ν δὲ, ἀντὶ τοῦ, ἀν δὲ). Ο δὲ Μορθίος ἀντὶ τοῦ ἐρετ., σημαιοῖ εἰρηταί, ἀλλ' ὅρθιτερον ἀν ἔγραφιν «Ἐρεταί», καὶ τοῦτο πάλιν φαίνεται διεμελοθὲν εἰς τὸ ἐρετήτα. – (β) Ο Μορθίος ἀντὶ τοῦ ἐρετ. μίαν σημειοῖ εγ γ ώ μην· ἀλλ' αὐτὸν τὸ ἐπιθυμίαν δείκνυε τὴν ὄρθιην γραφὴν, προθυμίαν, διαπειν καὶ ἀνωτέρω δ Πατὴρ οὗτος ἔχει καὶ δ τὰ Χρυσοστόμου μεταγράφων Σιγαθνός.

οἱ χριστιανοὶ οὗτοι σοφοὶ μετ' ἐπαίνων ἀποδέχονται (καὶ καλῶς τοιοῦσι). Καὶ τὰς συγγοραφὰς αὐτῶν οἱ δυνάμενοι βαρυτίμως ὠνοῦνται, καὶ τὰς ἡκριθωμένας χαλκογραφίας σπουδάζουσι, καὶ ταύταις πολλάκις τοὺς θαλάμους αὐτῶν φιλοκάλως περικοσμοῦσιν. Οὐκ διλγοὶ δὲ τούτων καὶ αὐτοὶ κατὰ καιροὺς διαπόντιον, ἢ διὰ ἔηρας, δολιχὴν ὅδὸν ἀργαλέην τε διεκτρέχουσι, φερεπόνως σταδιοδρομοῦντες τὸν τετραπέρατον κόσμον, ὅπως ἴστορήσωσιν εἰς αὐτοφίας τῶν τε φυσικῶν καὶ τεγχητῶν φρινομένων τὰς αξιολεγώτατα, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ Διγυπτον, καὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἵταλιν λείψιν τῆς κοσμικῆς ἀρχαιολογίας. Εἰς δὲ τὰς τοιαύτας περιηγήσεις (ἃς καὶ δις καὶ τρίς τινες ἐπαναλαμβάνουσι) διαπανδεῖν ἀργυρίου καὶ χρυσού πλῆθος πολὺ, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιχινετῆς αὐτῶν φιλομαθείας. Διὰ τί ἄρα γε μόνην τὴν εἰς τοὺς ἀγίους μάλιστα τῶν Ἱεροσολύμων τόπους δοιοιπορέαν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν χριστιανῶν (καὶ ἔξαιρέτως τῶν ὁρθοδόξων) οὕτω διαπανηράν καὶ ψεκτὴν καὶ δεισιδαίμονα καὶ ψυχοῦλαβῆ διεκθυλοῦσι; Μία καὶ μόνη χώρα καὶ πόλις ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἐμπειρίχουσα συνάμα καὶ ἴστορικά καὶ θρησκευτικά θείας τε καὶ ἀνθρωπίκης ἀρχαιολογίας κειμήλια, ἢ κακθέδρα τοσούτων ἡγεμόνων καὶ βασιλέων, ἢ πατρίς τῶν Πατριαρχῶν, τῶν Δικαίων, τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων, αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος, ἢ ἀγία πόλις Ἱερουσαλήμ. Λῦτη ἡ ἀγραφος καὶ πολύγλωττος βίβλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἥτις καὶ σιωπῶσα γίνεται τραγούθηγγος διδάσκαλος καὶ ξεναγὸς πρὸς ἐναργεστέραν καὶ αὐτοπτικὴν κατάληψιν τῶν δύω τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διαθηκῶν, τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς, καὶ καρδίας συγκίνησιν, καὶ βρθεῖαν μελέτην τῶν ὑψίστων τῆς εὐεσθείας θεωριῶν. Καὶ διμῶς ταύτην μόνην ἀνδρες ἐπὶ σοφίᾳ περιφενεῖς, ἀναζίαν εύρισκουσι τῆς λογικῆς καὶ θρησκευτικῆς σπουδῆς τοῦ χριστιανοῦ. Σέβονται ὅταν ἰδωσι, φέρ' εἰπεῖν, τὴν θανάσιμον τοῦ Σωκράτους εἰρκτὴν, καὶ χοῦν ἀναλαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ λιθάριον, τυχόν, ἐκλαζέοντες ἀποφέρουσι μεθ' ἔκυπτων,

τιμαλφεστάτης μνήμης ἔναυσμα. Καὶ τὰ λείψανα τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Θησέου, καὶ εἴτις ἄλλο τῆς ἐλληνικῆς μεγαλοφύΐας ἀμέμητον ἀριστούργημα δικαίως θαυμάζουσι, καὶ ἀσιγήτως ἑγκωμιάζουσι. Τὸν δὲ θεοδέγμονα Τάφον, ἐξ οὗ ἀνέτειλεν ἡ ζωὴ καὶ ἀνέστατις τοῦ σύμπαντος κοσμου, καὶ τὸν μόνον ἐν πάσῃ τῇ Οἰκουμένῃ ναὸν, ὅπου πάντα τὰ χριστινούματα ἔθνη, κατὰ τὰς ἴδιας γλώσσας ἔκαστον, παμφώνως καὶ σιμφώνως Χριστὸν τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦσι, φχῦλόν τι καὶ ἀδιάφορον τὸνοῦνται θέαμα, καὶ ταῦτα τὴν εἰς Χριστὸν ἐπαγγελλόμενοι πίστιν. Καὶ τὸν μὲν πελαγίζοντα πολύκαρπον Νεῖλον θαυμάζουσι, καὶ τὰς ἀποκρύφους αὐτοῦ πηγὰς ἐπιμελῶς ἀναζητοῦσι. Μόνος δὲ ὁ Ἱορδάνης, οὗτοις τὰ ὄρμήματα καὶ μακρόθεν πληροῦσι τὰς πολυγόνους κολυμβήθρας τοῦ Βαπτίσματος τῆς θείας υἱοθεσίας, (κατὰ τὴν ἀνωθεν πηγάζουσαν τοῦ θείου Πνεύματος ἐπιφόδην), καὶ εὑραίροντες τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν Ἑκκλησίαν, οὗτος ὁ ποταμὸς, ὁ τῆς ἐν αὐτῷ φχνερωθείσης ὑπερβέου Τριάδος ἀένναος κήρυξ, ἀλαος καὶ ἀγονος ῥέει πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν. Ἐξιστανται βλέποντες τὰς γηραιάς Πυραμίδας, καὶ τοὺς μετεώρους κρημνούς τῶν χρονοθρώτων τοῦ Κολοσσαίου τῆς Φώμης πετρῶν, καὶ ἄλλων δὲ ἀμφιθέάτρων, καὶ τῶν πρώην ὑψιδόμων τειχῶν τοὺς εύρωντας σωροὺς ἐπιμελῶς παρατηροῦσι, σπουδάζοντες ἐν τούτοις τὰ ηθοῦ, τὰ ἔθιμα, τοὺς ἀγῶνας, τοὺς θριάμβους τῶν παρελθόντων αἰώνων. Τὸν δὲ μικρὸν τοῦ Γολγοθᾶ λόφον, ἐφ' οὗ ὁ ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς θριαμβεύσας τὰς ἀρχὰς καὶ ἔχοντας εοῦ σκότους, ὑπέγραψε διὰ τοῦ ἴδιου αἵματος τὴν αἰωνίαν ἀφετιν καὶ ἀπολύτωσιν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, τοῦτον τὸν ζωήρότυπον τοῦ *Kyareion tēpor*, ὃπου κατεπόθη ὁ θάρατος, καὶ δν καὶ ἄδης, καὶ γῆ, καὶ ήλιος ἔφρεξκν, ἀναίσθητοι παρέρχονται. Καταβαίνουσι μετ' ἄκρας περιεργεῖας εἰς τὰ σκότια βάθη τῶν περιφήμων ἄντρων καὶ σπηλαίων τῆς οἰκουμένης, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ποικίλας, ἢ φήμας ιστορικὰς, ἢ φυσικὰς ἴδιατητας, μετὰ δάδων ἀχλυωδῶν προσέρποντες, θεωροῦσιν ἀμβλυωποῦσι, δὲ μόνον πρὸς τὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ

καὶ τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ φάτνην, ὅθεν ἀνίτελεν δὲ τῆς τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρας ἀειπαρθένου τεχθεὶς ἡλιος τῆς δικαιοσύνης, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον πάντα σὺνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐκπλήττονται πρὸς τὴν ὅψιν τῶν πυριπνόων δρέων τῆς Αἴτνης, τῆς Ἐκλας, τοῦ Βεσουβίου, καὶ τὸ ὑψός τοῦ αἰγλήντος Όλύμπου καὶ τῶν Ἀλπεων ἐπιμελῶς ἀναμετροῦσι· παρορῶσι δὲ τὸ Θαβώριον δρός, ὡς ζοφῶδες καὶ κωφὸν ὅπου διὰ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἥστραψε τὸ ἀρχέτυπον κάλλος τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργηθεὶς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὅπου δι' αἰώνος ἀσύγητος ἡχεῖ ἡ θεόφθεγκτος ἔκεινη φωνὴ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, ἦν δὲ Πέτρος μετὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν εἰς ἀπαντά τὸν κόσμον διαλαλοῦσι (Β. Πέτρ. α, 11. Ματθ. ι. κτλ.). Καὶ τὰ μέχρι συντελεῖας ἀκλόνητον Ὁρος τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου δὲ ἀναληφθεὶς Ἰησοῦς, καθ' ὃν τρόπον ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, συγκάθεδρον τῷ Πατρὶ τὸ πρόσλημα τῆς τεθεωμένης σφρόδες ἀναδείξας, οὗτω πάλιν ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς (Πράξ. α, 11), τοῦτο τὸ δρός, καὶ τὴν παρακειμένην κοιλάδα τοῦ Ιωσαφάτ (Ιωηλ γ, 2. βλ. καὶ ἑπτ. §. 0) ἀχάριτος καὶ ἀτρόμητοι παρατρέχουσι! Σιωπάσθωσαν τὰ λοιπά, τοῦ λόγου συντέμνοντος χαιρέτωσαν δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι κατὰ κόσμον οσφοί, οἵτινες πολλὰ μὲν μετὰ μόχθων ἀναγινώσκουσι διὰ τῶν ὄμράτων, εἰτ' ἐπὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως μεταβάλλομένων φυσικῶν φαινομένων, εἰτ' ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν χειροτεύκτων μνημείων τῆς ματαιότητος τῶν θυητῶν, μόνων δὲ τῶν ἀγίων τόπων καταφρονοῦσιν, ὡς μηδὲν εὑρίσκοντες ἐν τούτοις θεώρημα ἀξιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀθανασίας· ἡμεῖς δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ βραβεύουσαν ἔχοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐπάνιψεν εἰς τὴν τῆς Εἰρήνης Ὁρασιν, τὴν πόλιν τοῦ αἰωνίου βασιλέως τῆς εἰρήνης, δδεύοντες κατόπιν τῶν μακαρίων ἡμῶν Πατέρων, καὶ προσκυνοῦντες μετ' αὐτῶν τὰ μεγάλα τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὑπομνήματα.

§. ζ. «Ἐπέστρεψαν εἰς ίεροσόλυμα οἱ ἀπόστολοι ἀπὸ τοῦ Ὁρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος (μετὰ τὴν ἀγάληψιν τοῦ Κυρίου), καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον, οὐ ἡσαν καταμέροντες» (ὅτε Πέτρος

καὶ οἱ λοιποί). οὗτοι πάντες ἡσαν προσκαρτεροῦντες διμοθυμαθόν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, καὶ τὰ ἔξης τοῦ Εὐχγγελιστοῦ Λουκᾶ (Πράξ. α, 11-14). Ότι δὲ τοῦτο τὸ ὑπερφόρ, οὐδὲν οἱ ἀπόστολοι καταμέροντες (διατίθοντες καὶ πρότερον, ἐνοικοῦντες) ὑπῆρξεν ἢ πρώτη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, πρόδηλον ἐξ αὐτῶν πάλιν τῶν θείων ἦταν. Αὐτοῦ καὶ τὸν ἄρτον (τῆς θείας εὐχαριστίας) ἐκλῶν, ἵερουργοῦντες καὶ μετὰ τὴν κεθ' ἡγέρειν αὐξῆσαιν τῶν πιστῶν, ὡς ὁ θεῖος διδάσκει λόγος· οὐκαὶ ησαν (οἱ προστεθέντες πιστοί) προσκαρτεροῦντες τὴν διδαχὴν τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ χοινικῇ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς» (Πράξ. β, 42). Αὐτοῦ καὶ τὸν Ματθίαν, ἀντὶ τοῦ ἐκπεισόντος προδότου, κληρώσαντες συγκατεψήσιαν μετὰ τῶν ια ἀποστόλων (Πράξ. α, 23). Αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐπτά Διακόνους ἔχειροτόνησαν (Πράξ. Σ, 5, 6). Αὐτοῦ συνεκροτίθη καὶ ἡ πρώτη Σύνοδος τῶν ἀποστόλων, ἡς ἱάκωβος ὁ πρῶτος ἴεράρχης τῶν Ἱεροσολύμων προσάδρευε (Πράξ. ιε). Τοῦτο δὲ τὸ ὑπερφόρον ὑπῆρχε τὸ αὐτὸν καὶ τὸ μέγα ἀγώγεον τὸ ἐστρωμένον (Μάρκ. ιδ, 15), ἐν ᾧ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐτέλεσε τὸν Δεῖπνον τὸν μυστικὸν, καὶ τοὺς συντακτηρίους λόγους τῆς αὐτοῦ Διαθήκης ἔθεσπιώδης πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐφενερώθη πρὸς αὐτοὺς, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἄγιον αὐτοῦ κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους συγηγμένους ἐπειδὸν αὐτὸν (χωρίον, οἴκημα), καὶ τοῦτο, τέλος, ὅστερον ἐπίσημος ναὸς τῶν ἀποστόλων ἐγένετο, «ἡ ἀγωγέρων» (ἐπὶ τῆς ἀγίας Σιῶν) «τῶν ἀποστόλων Ἐκκλησία», ὡς ὁ τε Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων μαρτυρεῖ, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ σύνοικος καὶ σύγχρονος Ἱερώνυμος, καὶ Θεοδώρητος, καὶ δὲ Ταυρομενίας ἵερὸς Θεοφάνης (καὶ οὗτος αὐτόπτης γενομένος) μετὰ μικρὸν ἡμᾶν ἐροῦται. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ θεῖος Επιφάνιος «Περὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας, ὡς μικρᾶς ἔτι οὖσης, ἐνθα ὑποερέψαντες οἱ μαθηταὶ - ἀπὸ τοῦ Ἐλασῶνος, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερβόν. Ἐκεῖ γάρ φωδόμπτο, τουτέσιν ἐν τῷ μέρει Σιῶν» (περὶ Μέτρ. §. ιδ). Καὶ τοῦτο λοιπὸν τὸ ὑπερβόν φαίνεται ἢ πρώτη ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, οὐδὲν μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἐλασῶνος

ἐπιστροφὴν τῶν ἀποστόλων, μόλις ἐκατὸν εἶκοσι μαθητῶν τῶν πάντων συνηγμένων (Πράξ. α, 15) «ἔξεχθη εἰς ἄπασαν τὴν Οἰκουμένην, οἵα τις ἡλίου θολὴ, ὁ σωτήριος λόγος, καὶ ἀνὰ πάσας πόλεις τε καὶ κώμασι, πληθυσμοῖς ἀλλωνος δίκην, μυρίνδροι καὶ παμπληγῆται ἀθρώας ἐκκλησίαι συνεστήκεσσαν (Εὐτέβ. Ἐκκλησ. Ιστορ. 6, 3).

§. η. Ότι δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ιερουσαλήμ, πληθυνόντων τῶν μαθητῶν (Πράξ. 6, 41—45), ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, πλὴν τοῦ ὑπερώθου, καὶ ἀλλοι τόποι εἰς προσευχὴν καθιερωμένοι, ἢ βύκτάριοι οἴζαι, ἐν οἷς ἐτελοῦντο τῶν πιστῶν αἱ συνάζεις, οὐδεὶς τῶν εὑ φρονούντων ἀμφιβάλλει. Οὕτως ἦσαν ἐν ιεροσολύμοις καὶ ἱουδαίων ἴδιαιτεραι συναγωγαὶ (οἷον ἡ τῶν Διερητίνων, καὶ Κυρηναίων. Πράξ. ζ). Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ σύγχρονοι τῶν ἀποστόλων ἐν ἀγύπτῳ Θεραπευταὶ εἶχον τὰς κατὰ χώραν ἐκκλησίας, ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ οἰκηματίστροι, ἐν φατὴν τὰς τοῦ σεμνοῦ οἴδου μυστήρια ἐτελοῦντο (Φίλων παρ' Εὐτέβ. Ἐκκλησ. Ιστορ. 6, 17). μαρτυρεῖ δὲ καὶ δ ΟΒ ἀποστολικὸς κανὼν τὰς πρώτας κατὰ τόπους τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας (βλ. καὶ ἀπος. Διαταγ. Β, ν'), καὶ Παῦλος αὐτὸς, λέγων· «Συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (δῆλονθι ἐν τῷ οἰκώ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ ναῷ, δν καὶ νῦν ἡ συνήθεια ἐκκλησίαν καλεῖ): ὡς ἀποδείκνυσι τὴν ἔννοιαν τρανῶς καὶ τὸ ἐφεξῆς «Μὴ γάρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν; — Ή τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε;» (ὅπου τὸ ἐκκλησία ἀντιπαραβάλλεται πρὸς τὸ οἰκία) (α). Οἱ δέ τινες καὶ τῷ τοῦ

(β) Α. Κορινθ. ια, 18—22. ὅπου δὲ οὗτος Χριστότομος (Ωμιλ. αζ. οελ. 331—ἐκδ. Όζου. 1841) «Οὔτω καὶ τὸν τὸ πον (ἰδιωτικὸν ποιεῖ), ὡς οἰκίᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ κεχρημένος ἐκκλησία γάρ γέγονεν, οὐχ ἵνα διηρημένοι δμενοι οἱ συναλλόγοντες κτλ. (δισαύτως καὶ Θεοφύλακτος). Καὶ δ. Μ. Βασιλεὺς· «Ἐξ δν παιδευόμεθα μήτε τὸ κοινὸν δεῖπνον ἐν ἐκκλησίᾳ ἰσθίειν καὶ πίνειν, μήτε τὸ Κορινθικὸν δεῖπνον ἐν οἰκίᾳ καθεδρίζειν» (ἐν Όροις κατ' ἀπιτομὴν, Βρωτ. τι). Οὕτω καὶ δ ιερὸς Αὐγουστῖνος (Τομ. IV. p. 220), καὶ ἀλλοι τῶν ιερῶν Πατέρων. Μαρτυροῦσι δὲ καὶ θνατοί, ὅτι ἔλχον κόδην οἱ χριστικοὶ κατὰ τόπους ἐκκλησίας ήτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θ, οἰκίας; δὲ δ Λουκιανὸς

ἀδελφοθέου ίσκωδου (6, 2), «Ἐάν γάρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνήρ ποτε κτλ. ἀντὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξέλαβον τὸ Συναγωγήν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν παρεκβατικώτερον.

§. θ. Εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων, ἃς πρῶτος δὲ ἀδελφόθεος ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη, δις: συνέτρεχον καὶ ἔξωθεν, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν πλησίον χωρῶν, πολλοὶ τῶν πιστῶν, προσκυνήσοντες τοὺς ἡγιασμένους τόπους, διτε λόγος αἰρεῖ, καὶ τὰ πράγματα μαρτυροῦσιν. Ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἡ μία τῷ σαββάτῳ (τοιούτη. ἡ πρώτη τῆς ἔθιδομάδος), καθ' ἣν ἀνέτη δούλιος Κύριος, ὧνομάσθη Κυριακὴ (Ἀποκαλ. α, 10). Καὶ κατ' αὐτὴν ἡ θεία, λειτουργία Ἱερουργεῖτο (Πράξ. κ, 7, 11. Ἰουστ. Ἀπολ. β). Καὶ κατὰ ταύτην οὖν τὴν ἡμέραν τίς ἂν ἀμφιβάλλοι δικαιώσ, εἴπερ ἄρα αὐτοὶ οἱ τῆς ἀναστάσεως μάρτυρες, οἱ ἀπόστολοι μετὰ τῶν μαθητῶν, συνήρχοντο ἐπὶ τοῦ ζωοδόχου μνήματος προσκυνήσαι τὸν ἀναστάντα; Καὶ εἰ κατὰ τὸν νόμον οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ προστήλυτοι συνήρχοντο κατ' ἕτος πανταχόθεν ἑορτάσαι μάλιστα τὸ Πάσχα καὶ τὴν Πεντηκοστὴν τυπικῶς ἐν τῷ ναῷ, πολλῷ δὴ μᾶλλον οἱ ἔξι ἰουδαῖοι πιτεύσαντες, καὶ ἄλλοι

(τῷ 120 μ. Χ.), λέγων «Χρυσόροφον οἶκον» (ἐν ὑπερώφ, διου συνήγοντο οἱ Χριστιανοί)· καὶ δὲ Πλίνιος (Epistol. L. X. 97), καὶ δὲ εὐτοκράτωρ Αὐρηλιανὸς ἀνίστημε Χριστιανῶν Ἐκκλησίας (Vopisc. in Aurelian.). Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν Διαμαρτυρητῶν, ἐπειδὴ διατείνονται μηδένα τοὺς χριστιανούς ἔχειν καθιερωμένον εἰς προσευχὴν καὶ Ἱερουργίαν εὐκτήσιον οἶκον, ἢ ναὸν, ἵστω καὶ μικρὸν, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀποστόλων (βλ. Suicer. Thes. Ecclesiast. v. Ναός. Molinæj de Altaribus etc.) ἐκλαμβάνουσι τὸ ἀντετέρα τοῦ ἀποστόλου Ἐκκλησίαν ἀντὶ τῆς Σύναξις, Συνέλευσις τῶν πιστῶν (οὕτω καὶ αὐτὸς δὲ Schleusner Lexic. N. Test. v. Ἐκκλησία), ἀλλ' ἐξελέγχουσι ταύτην αὐτῶν τὴν πλάνην ἀλλοιούς εἰς αὐτῶν σοφώτεροι καὶ συνετώτεροι, οἷον δὲ Γρότιος (Αποποτα. εἰς Πράξ. 6), καὶ μάλιστα δὲ πολὺς Μῆδος (Mede), ἢ τοῦ Φώμητος Κλήμεντος, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, Κλήμεντος τοῦ ἀλεξανδρέως καὶ ἄλλων Πατέρων περάγων τὰς μαρτυρίας διλ. Bingham Origin. Eccel. vol. III. p. 113-159· πρβλ. καὶ Beveregij Vindic. Cod. Can. I. II. Cap. 8. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ἴδε καὶ τοῦ περικλειστάτου Χατωθερίανδου τὴν εἰς τὸ ὅδοις πορικὸν αὐτοῦ. Εἰ σαγωγὴ γένεται, ἐν ᾧ κάλλιστα διέλαθε περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ πολλοὺς τῶν εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων κατὰ καιρούς ἀπελθόντων ἀπαρθεῖται. Chateaubrland Itinéraire etc. T. 1. Introdunct. pag. 39-120 καὶ Tom. 2. pag. 197.

Ἐπληνισταὶ ἔμελον ἐօρτάζειν τὸ Πάπχα τὸ σωτήριον ἐν Ἱεροσόλυμοις, προσκυνοῦντες τὸ πανάγιον μνῆμα τῆς Ἀναστάσεως, ὅθεν ἔξέλαμψεν ἡ αἰωνία ζωὴ καὶ τὴν θείαν δὲ λατρείαν σὺν τῇ κλάσει του ἄρτου (τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ) ἐπιτελοῦντες ἐν τῷ τῆς Σιών ὑπερώφ, ὅπου σχεδὸν ἔναυλος εἰσέτι ἐνήχει ταῖς ἀκοαῖς ὁ ἥχος τῆς βιαίας πνοῆς τῶν πυρίνων γλωσσῶν, ἵτις ἐπλήρωσε τὸν τόπον ἐκεῖνον ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Θ δὲ μακάριος Ἱερώνυμος ἐστημέίωσεν (Ἐπις. ιᷯ), διὰ ταύτης τῆς πεντηκοστῆς μᾶλλον (ἢ τῆς ἰουδαικῆς ἐορτῆς) «τὴν ἡμέραν ἐσπευδεν ὁ Παῦλος γενέσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. κ, 16). Καὶ πολλοὶ δὲ τῶν ἔξω τῆς Παλαιστίνης χριστιανῶν ἀπήρχοντο εἰς Ἱερουσαλήμ, φέροντες εὐποιίας καὶ προσφορὰς εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἐκεισε πιστῶν, οἷον ἐκ τῆς Κορίνθου, καὶ ἀλλαχθεν, ὡς καὶ Παῦλος αὐτὸς ὁ μάλιστα περὶ τούτου φροντίζων καὶ διατάσσων ἀποσολικῶς (Α. Κορ. ις, 2-4: Ῥωμ. ιε, 6: Γαλατ. 6, 10: Πράξ. ια, 29). Καὶ τὸν λόγον δε προστίθησι, δι' ὃν οἱ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων ὥφειλον μεταδιδόναι τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις πιστοῖς· (ἔξ ιουδαιῶν μάλιστα πεπιστευχόσι). «Ἐὶ γάρ (φησι) τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς» (Ῥωμ. ιε, 25, 27), διόπου ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἀπαριθμῶν τὰς ἔξ Ἱεροσολύμων προχυθείσας διωρεάς εἰς πάσας τὰς ὑπ' οὐρανὸν ἔξ ἔθνῶν ἐκκλησίας, ἐπιφέρει· «Ἐξ ἐκείνων, κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ὁ Δεσπότης Χριστός· ἔξ ἐκείνων οἱ Ἀπόστολοι, τῆς οἰκουμένης οἱ κήρυκες· δι' ἐκείνων διενεμήθη τὰ τοῦ Πνεύματος δῶρα· δίκαιον τοῖνυν τῶν μετέόνων μεταδεδωκότας, μεταλαχεῖν τῶν μειόνων τολμήν. (Ἐρμην. αὐτόθ.). Οὕτως ὁ τῶν ἔθνῶν Ἀπόστολος τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν πηγὴν τῶν θείων χαρισμάτων ἀποφανόμενος, συμπεριλαμβάνει καὶ τοὺς ἀγίους τόπους, ἐν οὓς σωματικῶς ἐτελέσθη ἡ πάντα τοῖς ἀνθρώποις χαρισμένη θεία Οἰκουμέναι· τούτους δὲ καὶ αὐτὸς πάντως προσεκύνει· μετὰ τῶν ἀλλων πιστῶν, ὁσάκις ἀνέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Εἰ γὰρ οἱ Φαρισαῖοι «ῳκοδόμουν τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ ὑδραγωγοὺς τὰ

μηγμεῖα τῶν δικαίων (α)· πολλῷ γε μᾶλλον, καὶ ἀσύγκριτον δύον, οἱ ἐξ Ιουδαίων, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐξ ἑθνῶν πεπιστευκότες ἐτίμων θεοπρεπεστάταις τιμαῖς τὸ ζωὴρύτον μνῆμα τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ τοῦ πληρώματος τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ τῆς τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας σωτήρια ὑπομνήματα.

§. I. Ότι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου αἰῶνος συνήρχοντο πολλαχόθεν οἱ πιστοί, προσκυνήσοντες τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ἔχη τῆς ὅρτως ζωῆς, ἀπόδεξις τρανωτάτη καὶ ἡ ἐφεξῆς. Μέτει 70 ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ (ἡ τῷ 37 μετὰ τὴν Ἀνάστασιν) ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν προφητοκτόνον καὶ χριστοκτόνον γενεάν ἡ ἐσχάτη καὶ ἀνίστατος καὶ παγγενής συμφορά· καὶ ἡ πόλις τῶν Ἱερουσαλύμων ὑπὸ Τίτου κατεστράφη· ὁ δὲ λαὸς τῆς ἐν Ἱερουσαλύμοις Ἐκκλησίας, κατά τινα θεῖον χρησμὸν, τοῖς αὐτόθι δοκίμοις δι’ ἀποκαλύψεως δοθέντα, στρὴ τοῦ πολέμου μετανίστησαν ἐκ τῆς πόλεως εἰς τὴν Πέλλαν, πόλιν τῆς ἐν Ἀραβίᾳ Περαίας (Εὐσεβ. Ἐπεκλ. Ις. Γ. 5· Επιφάν. Π. Μέτρ. 6. 12), κακέες διέμειναν ἐπ’ ὀλίγον χρόνον. Βίτα δὲ πόλεων ἐπανῆλθον εἰς Ἱερουσαλήμ, σκηνώσαντες μεταξὺ τῶν ἑρεπίων, καὶ πάλιν ἐν τοῖς ἀγίοις τόποις τὰ ιερά ἐτέλουν· εκαὶ ἦσαν οἱ γιαθῆται τῶν μαθητῶν [τῶν] Ἀποστόλων (φησὶν δὲ Ἱερὸς Επιφάνος) ἀνθοῦντες τῇ πίστει, καὶ σημεῖα μεγάλα ἔργα ζήμενοι Ιάσεων ~ ὑποστρέψαντες ἀπὸ Πέλλης τῆς πόλεως εἰς Ἱερουσαλήμ· κτλ. (κατόθ.). Ἐπεισόπει δὲ τότε τῆς ἐν Ἱερουσαλύμοις Ἐκκλησίας

(α) Ματθ. κγ, 29. ἀρχαῖν δὲ τὸ ἔθος τοῦτο καὶ παρ’ ἄλλοις ἔνεστι, καὶ παρ’ Ιουδαίοις (ἴδι Α, Μακκαθ. 1γ, 27-28), τηρούμενον καὶ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος ὑμᾶν. Καόσμευν δὲ τοὺς τάφους τῶν δικαίων καὶ προφητῶν, οὐ μόνον τιμῶντες τοῖς ἄλλοις θείοις κοσμήμασιν, ἀλλὰ μάλιστα (καθά κρίνουσιν οὐκ ἀπιθάνως τῶν τινες νεωτέρων σοφῶν), καὶ συναγωγάς οἰκοδομοῦντες πλησίον τῶν τάφων, καὶ ἐπ’ αὐτῶν ιδίως προσευχόμενοι, καὶ τοὺς ὑμανούς ἔδοντες τῶν πατέρων (Θλ. Vitring. De Synagog. Veter. I, 31). Κάκινο δὲ σπηλαιωτόν· ὅτι ταλαντίζει ὃ τούτοις τοὺς Φαρισαίους ὁ Κύριος, οὐκ εὐτὸν τὸ ἔργον φέγων καὶ τὴν εἰς τοὺς τάφους τῶν προφητῶν δικαίαν τιμὴν ἀποδοκιμάζων, (ἄπαγε), ἀλλὰ τὴν φαρισαϊκὴν ὑπόχρισιν ἔξελόγχων, μεθ’ ἧς καὶ τοῦτο τὸ καλὸν ἐπραττον οὐ καλῶς; ἀλλ’ ἐπιδείξεως χάριν (ἃς τάς λοιπάς ἀρετάς. Ματθ. κγ, 29 κτλ.) απρός τὸ θεαθῆναι·

Συμβόλων δ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ οὗτος συγγενῆς τοῦ Κυρίου, διαδεχθεὶς τὸν μικρῷ πρὸ τῆς καταστροφῆς μαρτυρικῷ θνάτῳ στεφανωθέντα ἱάκωδον τὸν ἀδελφόθεον (Εὐσεβ. Γ. 11. πρῶτον. καὶ κεφ. 7). Οὗτοι δὲ τοὺς ἀγίους τόπους καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ιεροσολύμων ἀκριβῶς ἔγραψήσαν οἱ χριστιανοί, πρόδηλον καὶ ἀναμφίβολον οὕτε γάρ διὰ μακροῦ χρόνου ἀπῆσαν τῶν ιεροσολύμων, καὶ σύγχρονοι τῶν συμβεβηκότων ἦσαν. Ἐπειτα καὶ τὸ θεοδόχον μνῆμα καὶ δ Γολγοθᾶς ἐξα τοῦ τείχους καὶ τῆς πύλης δῆτα, οὐ κατεχώσθησαν ἀφαντωθέντα παντελῶς, ἐν τοῖς ἐρειπιῶσι τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καταστραφέσις πόλεως. Καὶ Συμβόλων μὲν ἐποίμαινε τὴν ιεροσολύμων Ἑκκλησίαν μέχρι Τραϊανοῦ (τῷ 117). ὅποιε, διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ χριστιανῶν, διαβληθεὶς οὗτος πρὸς τὸν ἀνθύπατον ὃς ὅν τοῦ Βασιλικοῦ γένους τοῦ Δαστίδη, καὶ ὡς χριστιανὸς, κατακρίνεται εἰς θάνατον σταυρικὸν, ἐτῶν ἀν 120, καὶ ἐπομένως αὐτόπετης καὶ αὐτήκοος τοῦ Κυρίου γενόμενος (Εὐσεβ. Γ. 32). Διαδέχεται δὲ τοῦτον ίούστος, δ καὶ Βαρσαβᾶς (δ μετὰ Ματθίου ἐκλεγεῖς εἰς τὸν ίούδα τόκον ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· Πράξ. α, 23), εἰς δὲν καὶ αὐτὸς τῶν ἐκ περιτομῆς μυρίων δῖσων εἰ; Χριστὸν πεπιστευκότων (Εὐσεβ. αὐτόθ.). Μετὰ δὲ τὸν ίωντον ἐτεροι δώδεκα εἶς Ἐβραίων τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἐν ιεροσολύμοις Ἑκκλησίας διεδέξαντο, μέχρι τοῦ αὐτοκράτορας Ἀδριανοῦ (τῷ 137), ὄλιγόσι γεγονότες, ὃν τὰ δινάματα καταλέγει· δ Εὐτέλειος δεκαπέντε τοὺς πάντας ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ιεράρχου Ἰακώδου μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῶν ἐκ περιτομῆς γεγονότων ίούδα, κατὰ τοὺς Ἀδριανοῦ χρόνους. Ἐφεξῆς δὲ προχειρίζεται πρῶτος ἐκ τῶν πεπιστευκότων Ἐλλήνων, οἱ τῆς ἐξ ἔθνων ἐκκλησίας, δ Μάρκος (Εὐσεβ. Δ. 5, 6). Καὶ αὖτη μὲν η σειρὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων τῆς ιεροσολυμίτιδος Ἑκκλησίας ἀποδείκνυσι καὶ ταύτης τὸ εὐσταθὲς καὶ οὐδιάλειπτον, καὶ τὸ τῶν ἀγίων τόπων ἀδιάκοπον σέδας καὶ ἐν βέσφ τοσεύτεων ταραχῶν ἀνθοῦν καὶ ἀνεπίληπτον παρὰ πᾶσι τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐγχωρίας καὶ τοῖς ἐξα ωθεν ἐρχομένοις.

§. Ια. Ἐδειξε δὲ τὸ πρᾶγμα λαμπρῶς. Λέλιος· Ἀδριανὸς δ αὐ-

τοκράτωρ, (δστις ἔξηνδραπόδισε, τέλος, τοὺς Ἰουδαίους, ἐπαναστάντας καὶ αὐθις ἐξ ἀπονοίας ἡλιούτου κατὰ Φωμαίων, καὶ δύγματι βασιλικῷ δικτάξας τὸ πᾶν ἔθνος τῶν Ἰουδαίων μηδόλως τῆς περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα χώρας ἐπιβαίνειν), ἀνακτήσει τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐξ ἀλλοφύλων ἔθνικῶν διπωσδήποτε συνικίσας (α), καὶ ταύτην Αἰλίαν Καπιτωλίαν μετονυμάσσει, τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἴδιου ὄνοματος, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐν Φώμῃ Καπιτωλίου Διός. Καὶ τούτου μὲν ἄγαλμα καὶ ναὸν ἀνήγειρεν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ κατηρειπωμένου ναοῦ τῶν Ἰουδαίων, (ώς ίστορεὶ Δίων (β). Ἐπὶ δὲ τοῦ θεοδέγμονος Τάφου γῆν πολλὴν συμφορήσσει, Ἀφροδίτης ἔστησε ναὸν καὶ ἄγαλμα (γ). Ἐκ δὲ τούτου φαίνεται τρανῶς, διότι οἱ ἔθνεις ἐσπούδαζον ἀποκρύψαι τοὺς ἄγιους τόπους, διότι ἐπ' αὐτῶν οἱ χριστιανοὶ καὶ τότε συνήσσαν, προσκυνοῦντες τὰ ἕχην τοῦ ἵησοῦ· μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ μοναχὸς Ἀλέξανδρος (περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ Σταυροῦ), λέγων· «Μαθόντες δὲ ἐκ παραδόσεως οἱ πιστοὶ τὸν τόπον τοῦ ἀγίου Γολγοθᾶ κεγωμένον ἔτι καὶ ἀφινῆ τυγχάνοντα» (ώς ἂν ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς ὑπὸ Τίτου ἀλώσεως τῆς πόλεως), «έρχομενοι καθ' ἡμέραν σεβασμίως προσεκύνουν. ὅπερ θεωροῦντες οἱ εἰδωλολάτραι, τοῦ Διεκβόλου ὑποβάλλοντος

(α) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ὑπὸ Αἴδίου ἀδριανοῦ συνοικίσεως; τῆς Ἱερουσαλήμ 61. Ἀλεξανδρ. Χρονικ. σελ. 474. Bon. Εὐσέβ. Ἔκκλ. ίστ. Δ. ζ. καὶ Vales not. αὐτοῦ. Scaliger εἰς Εὐσέβ. Χρον. σελ. 209. Ἐπιφάν. περὶ Μίτρ. §. ιδ. καὶ Petav. εἰς Ἐπιφάν. σελ. 394.

(β) Δίων, §ο. 17. θλ. καὶ τὸ ἡμέτερον περὶ τῶν Ο., Ἐρμηνευτ. Τόμ. Γ. σελ. 147.

(γ) Εὐσέβ. Βίοι Κωνσταντ. Γ. 26. πρβλ. Σωκράτ. Α. εζ: Σωζόμεν. 6, 1. Θεοδόρητ. Ἐκκλ. ίστ. α. 15: Γεώργ. ἀμαρτωλ. Χρονικ. Κατὰ δὲ τὸν Ἱερόνυμον. ἐπὶ μὲν τοῦ θείου μνήματος ἔστησεν ἄγαλμα Δίος, ἐπὶ δὲ τοῦ Γολγοθᾶ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἐπὶ τοῦ θιοδόχου σπλακίου τῆς Βηθλέεμ εἰδωλον ἀδόνιδος (S. Hier. Epist. ad Paulin.). Περὶ τούτων οὐδὲν λέγει ὁ Εὐσέβιος, εἰ μὴ μόνον ὅτι (ἐπὶ τοῦ ἄγιου μνήματος καὶ τοῦ πέριξ τόπου) «Ταφεῖνα ψυχῶν ἐπισκευάζουσι, νικρῶν εἰδῶλων ν σκότιον ἀφροδίτης ἀκολάστῳ δαιμονις μυχὸν οἰκοδομησάμενοι» (Βίοι Κωνστ. Γ. 26) ὅπου μάτην τινὲς τὸ εἰδώλων διορθοῦσιν εἰς τὸ εἰδώλαιον. Ἐκ τούτων τῶν εἰδώλων ὑπῆρχεν ίσως καὶ τὸ τοῦ Δίος, ἢ καὶ ἄλλου ψυσθεόου. Ταῦτα καὶ οἱ νιώτεροι διοιλογοῦσσι θλ. Krafft, Die Topographie Jerusalems. pag. 172. Bonn, 1846.

αύτοῖς, φωδόρησαν ἐκεῖσε ναὸν τῷ ἁγάλματι τῆς ἀκαθάρτου δαίμονος Ἀφροδίτης (παρὰ Γρετζέρω, περὶ τοῦ Σταυρ. βλ. καὶ Λεμούνον. σελ. 429). Ἄλλ' ἡ κοσμικὴ σοφία τῆς εἰδωλολατρείας ὑπηρέτει καὶ ἀκούσα τῇ μωρῷ τοῦ Σταυροῦ. Διετήρησε γὰρ οὕτω μετὰ τῶν ἄλλων ἀγίων τόπων μάλιστα τὸ θεῖον Μνῆμα τῆς Ἀνκυστάσεως, προφυλάξασα ἀπὸ πάσης ἀνέπελθούσης μανίας τῶν ἔθνικῶν, συνάμα δὲ τοῦτο καὶ βεβαίως ἀργύρων κατέστησε, καὶ ἀναντιρρήτως ἀναλλοίωτον, καὶ ἀριδείκετον, μέχρι τῆς θεόθεν ὥρισμένης ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς φίμωσιν τῶν ἀπίστων. Εἶμενον δὲ τὰ θένθηλα ταῦτα δομήματα δὶς διλογίων 180 ἑτῶν, μέχρις οὗ καθαδρήγησαν τὴν εὔσεξειν τοῦ μεγαλου τῶν χριστιανῶν βασιλέων πατρὸς εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ ἐγκεκρυμμένου θησαυροῦ τοῦ ζωοδόχου Τάφου, οὗ τινος οἰον φύλακες ἐτάχθησαν καὶ ταῦτα τὰ εἰδωλικὰ τεχνάσματα, ὡς πρώην ἡ ἔθνικὴ κουστωδία, καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ λίθου σφραγίδες τῶν ιουδαίων.

§. 16. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πρὸς καιρὸν καὶ πολιτικῶς ἀνθρωπονόμικατον Αἴλικν, πράγματι δὲ καὶ οὖσαν καὶ καλουμένην ἀγίστην πόλιν Ἱερουσαλήμ (οὐ γὰρ ἔμελλε τειχῶν οίκοδομὴ, καὶ τούτων ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς περιόδου τοῦ Ιερουσαλήμ ἀνεγερθέντων, καὶ ἐπωνυμίᾳ δειλαίου θυητοῦ κατησχύσειν τῆς ἀγιότητος καὶ μεγαλωνυμίας τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ· καθὼς οὐδὲ τὸ ἔτερον ὡς ἐκ τοῦ Καπιτωλίου Διὸς ἐπώνυμον, ἡ Καπιτωλία, οὐδ' αὐτὰ τὰ ξόνα τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδίτης ηδυνήθησαν κατακρατῆσαι τῶν, ἐφ' ὧν ἐπωκοδόμηντο, παναγίων ἴχνῶν τῆς ἀθανάτου ζωῆς). Καὶ κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν Αἰλίαν Ἱερουσαλήμ ἔμενε πάλιν εὐστοθῆς ἡ ἔξι ἔθνῶν Ἐκκλησία, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀπὸ τοῦ προειρημένου Μάρκου μέχρι καὶ τοῦ Διοκλητιανοῦ (137—284) εἰκοσιτριῶν διλων ἐπισκόπων διαδόχαι, διαδεξαμένων τὸν θρόνον τοῦ Ἀδελφοθέου, οὓς αὐτὸς ὁ τοῦ Διοκλητιανοῦ διωγμοῦ σύγχρονος Εὐσέβιος ἔξι δινόματος καταλέγει ('Εκκλ. Ἰστορ. Ε, 12. Σ, 10, 11; Ζ, 5, 28, 32). Οὗτοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἐφεξῆς ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησία διῆγεν ησυχώτερον, καὶ ἦν τότε κατὰ τὸν ψαλμῳδὸν

ε Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη, ὡς πόλις, ἡς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸν» (Ψαλμ. ρκα, 3), δείκνυται ἐκ τῆς Ἑστίας· ἐν ᾧ ἔλεπομεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ (τριακοστοῦ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων) ἐπισκόπου Ναρκίσσου (τῷ 162 μ. Χ.), «έπειδὴ ποτε κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ πάσχα διανυκτέρευσιν ἐπέλιπε τὸ ἔλαιον τοῖς διακόνοις (τοῦ ναοῦ), καὶ τὸ πᾶν πλῆθος ἀθυμίᾳ κατέλαβεν, ὃ θεῖος Νάρκισσος ἐπέταξε τοῖς τὰ φῶτα παρασκευήζουσιν, ὅδωρ ἀνιψήταντας ἐκ τινος παρακειμένου φέρατος, ὡς αὐτὸν κομίσαι· καὶ ἐπενδύμενος τῷ ὄντας, παρεκέλυεν ἑγγέας τοῖς λύχνοις μετὰ πίστεως εἰς Κύριον γνησίας· ποιησάντων δὲ τοῦτο, παρὰ πάντα λόγον δυνάμει παραδόξω καὶ θεῖα μετεβλῆθη τοῦ ὄντας ἡ φύσις εἰς ἔλατον ποιέτητα (βλ. Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Σ. 9). Καὶ τούτου τοῦ θαυμάτος (τοῦ θαυματουργοῦθέντος ἔλαιου) βρχύ τε λεέψαντον παρὰ πλείστοις τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφῶν ἐφυλάττετο μέχρι καὶ τοῦ Εὐσεβίου αὐτοῦ (αὐτόθ.). Καὶ ποῦ μὲν τῆς ἀγίας πόλεως ὑπῆρχε τότε ὁ ναὸς οὗτος, ἐν ᾧ παρῆν καὶ ὁ ἐπίσκοπος, καὶ πληθὺς ἐκκλησιαζομένων, ἀδηλον· βέβαιον δὲ διὰ καὶ μετὰ τὴν ὥραν Ἀδριανοῦ ἀνάκτισιν τῆς Ἱερουσαλήμ (ιωλις 25 ἐτῶν πρεσβύτων) ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ καὶ ἡ περὶ ἡς ὁ λόγος Ἐκκλησία, καὶ ἀλλοι πιθανῶς εὐκτήριοι οἶκοι, ἐν οἷς συνήγοντο οἱ πιστοί, καὶ ἑγχώριοι καὶ ἔξωθεν, καὶ τὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα μάλιστα παρεπιδημούντες.

§. 1γ. Μικρῷ πρὸ τοῦ Ναρκίσσου, ἡ κατ' ἀρχὰς τῆς ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων αὐτοῦ προεδρίας, ἡκμαζε καὶ διαδέσπορος Ἰουστίνος (τῷ 145) ἐν Νεαπόλει τῆς Σαμαρείας γεννηθείς· καὶ ἔστι μὲν οὐκ ἀπίθανον (ώς ἐκ τῆς τοῦ τόπου γειτονίας, καὶ τῆς πολλῆς περὶ τὰ θεῖα τοῦ μάρτυρος σπουδῆς), διὰ τοῦτος ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς ἀγίους τόπους ἐπισκεψόμενος· διὸ καὶ ὡς αὐτοῦ πετης τὴν τοποθεσίαν τῆς Βηθλέεμ διορίζει. τΚάμην δέ τις ἔστιν ἐν τῇ χώρᾳ Ἰουδαίων, ἀπέγιοντα σταδίους τριάκοντα (ἴσο. γρ. τεσσαράκοντα) Ἱερουσαλύμων, ἐν ᾧ ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς (Ἀπολογ. α, §. 34). Ἄλλα πρὸς τοῦτο φαίνεται πως ἀντιβαίνουσα ἀλλη τις τοῦ μάρτυρος φράσις, ἡ δὲ ἡς· «Ἐπειδὰν ἰωσῆφ

οὐκ εἶχεν ἐν τῇ κώμῃ ἔκεινη (τῇ Βηθλεέμ) ποῦ καταλῦσαι, ἐν σπη-
λαῖς τινὶ σύνεγγυς τῆς κώμης κατέλυσε, καὶ — ἐκεῖ ἐτετόκει ἡ Μα-
ρία τὸν Χριστὸν, καὶ ἐν τῇ φάτνῃ αὐτὸν ἐτεθείκει (Διαλ. πρὸς
Τρύφ. §. 78. σελ. 184). Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν Πατέρων, οὐδὲ αὐτὸς δὲ
Μάρτυς εἴπεν ἀλλαχοῦ τὸ θεοδόχον Σπήλαιον ἐκτὸς κείμενον τῆς
Βηθλεέμ. Μέτε τὸ σύνεγγυς ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ ἐχομένως, συγα-
πτῶς ταῖς ἐγγυτάταις κατοικίαις τῆς κώμης καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ
καταλύματι (Λουκ. 6, 7) γειτονικῶς ἐγγέζον καὶ συνομοροῦν.
Οὗτως εὔκριτῶς, καὶ πάντως ἐξ αὐτοψίας, διάρτυς καὶ φιλόσοφος,
πρῶτος τῶν θείων Πατέρων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἰστορικῶν,
διέγραψεν ἡμῖν τὴν ἐπ' αὐτοῦ τοποθεσίαν τοῦ παναγίου Σπηλαίου
τοῦ περιέχοντος τὴν θεοδέγμονα φάτνην, ἢν δὲ Εὐαγγελιστὴς μόνην
καὶ ἐνάρθρως δινομάζει, καὶ ἐν τῇ φάτνῃ, συνυπακουομένου καὶ αὐτοῦ
τοῦ περιέχοντος (Λουκ. 6, 7, 12, 16).

§. ιδ. Ἐπὶ τοῦ θείου Ναρκίσου ἀνέβη εἰς ιεροσόλυμα καὶ Με-
λίτων δὲ περικλεῆς Σάρδεων ἐπίσκοπος (τῷ 170), ὃς αὐτὸς γράφει
ἐν τῇ πρὸς Ὀνήσιμον ἐπιστολῇ, «ἀνελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ ὥστε
τοῦ τόπου γερόμενος, ἔνθα (τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς πίσεως
ἡμῶν) ἐκηρύχθη, καὶ ἐπράχθη» (παρ' Εὐσέβ. Ἐκκλ. ίς. Δ. 26).

§. ιε. Κατὰ τὸν αὐτὸν δευτέρον αἰῶνα (τῷ 170) ἀλέξανδρος
ἐκ τῆς τῶν Καππαδοκῶν γῆς, ἔνθα τὸ πρῶτον τῆς ἐπίσκοπῆς
ήξιστο, ἢλθεν εἰς ιεροσόλυμα, εὐχῆς καὶ τῆς τῶν τόπων ἴστο-
ριας ἐγέγειρε. Ἐλθόντα δὲ τοῦτον ἐδέξαντο οἱ ἀδελφοὶ κατὰ ἀπο-
κάλυψιν, ὡς ἐκ Θεοῦ προωρισμένον ἐπίσκοπον τῶν ιεροσολύμων.
Καὶ δὴ μετὰ κοιτῆς τῶν ἐπισκόπων γνώμης, οὐ τὰς πέριξ διε-
ποιοῦ Ἐκκλησίας, βιάζεται μετατεθῆναι εἰς τὴν περοδρίαν τῆς
ἀγίας Πόλεως, ἢδη τοῦ Ναρκίσου ἐκατὸν καὶ δεκατέξι ἐτη διηνυ-
κότος. Οὗτος δὲ τρισάλβιος καὶ διολογητής ἀλέξανδρος «συνέ-
στησε πρῶτος ὁ Άιλλα βιβλιοθήκην» ἐξ ἣς καὶ Εὐσέβιος συ-
νήγεγεν ὅλην τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησιαστικῆς ἴστορίας, ἐν ᾧ
διέσφεν εἰς ἡμᾶς καὶ τινα τεμάχια τῶν αὐτοῦ ἀλέξανδρου ἐπι-
στολῶν (Εὐσέβ. Ἐκκλ. ίς. Σ, 11, 20).

§. ΙΣ. Σύγχρονος Ἀλεξανδρώφ καὶ Κλήμης, διερώτατος πρεσβύτερος, δὲ καὶ Στρωματεὺς, διέπρεψεν ἐν Ἱεροσολύμοις, ώς αὐτὸς Ἀλέξανδρος ἐν τῇ πρὸς Ἀντιοχεῖς ἀπίστολῃ μαρτυρεῖ, λέγων «Ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοι μου ἀδελφοί, τὰ γράμματα ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου, ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ δοκίμου· ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς, καὶ ἐπιγνώσεσθε· διὰ καὶ ἐνθάδε παρὼν κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ Δεσπότου, ἐπεστήριξε τε καὶ ηὔξησε τὴν τοῦ Κυρίου Ἐκκλησίαν» (Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ις. 11).

§. ΙΖ. Οὐδ' ὁ Κλήμεντος μαθητὴς θριγγένης, δὲ μέγας καὶ πολὺς ἐκεῖνος ὁ Ἀδαμάντιος (180—220 μ. Χ.), οὐδὲ οὗτος ἀπέλειφθη τῆς προσκυνήσεως τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἰχνῶν τῆς ὄντως ζωῆς. Εἰπάτω δ' αὐτός· «Ἐπεισθμεν δὲ μὴ δεῖν Βηθαρίᾳ ἀναγνώσκεσθαι, ἀλλὰ Βηθαρῷ (Ιωάν. α, 29), γενόμενος ἐρ τοῖς τόποις, ἐπὶ ιστορίᾳ τῷ ἔγρατρ Ἰησοῦ, καὶ τῷ μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ τῷ προφητῶν (α). Καὶ πάλιν· ἡ Ακολούθως τῇ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) ιστορίᾳ δεικνυται τὸ ἐν Βηθλεέμ Σπήλαιον, ἐνθα ἐγεννήθη, καὶ ἡ ἐν τῷ Σπηλαίῳ φάτνῃ, ἐνθα ἐσπαργανώθη. Καὶ τὸ δεικνύμενον τοῦτο διεβόητον ἐστιν ἐρ τοῖς τόποις καὶ παρὰ τοῖς τῆς πίστεως ἀλλοτρίοις, ώς ἄρα ἐν τῷ Σπηλαίῳ τούτῳ· ὃ ὑπὸ χριστιανῶν προσκυνούμενος καὶ θαυμαζόμενος γεγένηται Ἰησοῦν (Κατὰ Κέλσ. Α. §. 51). Μάτις κατὰ τοὺς θριγγένους χρόνους (ἔτεις σερίπου ἑβδομηκοστῷ μετὰ τὸν Ἀδριανὸν) ἐδεικνυτο τὸ Σπήλαιον τοῖς εἰς ιστορίαν (περιήγησιν) καὶ προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων ἐρχομένοις χριστιανοῖς· οὐδὲ ἐπέκειτο κατὰ τοῦ θεοδόχου τούτου ἄντρου φησὶν Ἱερώνυμος ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ σταθὲν εἶδωλον Ἀδώνιδος, ισως πρώτου καταπεπτωκός· καίτοι ὁ Εὐσέβιος οὐδὲν ιστόρησε περὶ τούτου. Ο δὲ ἐπὶ τοῦ παναγίου Τάφου ἄνακος ναὸς τῆς ἀκολάστου δαίμονος ιστάτο μέχρι καὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, καὶ τοῦ Εύσεβίου αὐτοῦ, αὐτόπτου γεγονότος. Ἀλλὰ καὶ οὗτω πολλοὶ

(α) Ἐξηγητ. εἰς Ιωάν. τόμ. 6. σελ. 180 Huet.

τῶν χριστιανῶν συνήρχοντο (ώς ἔστι συμβαλεῖν ἐκ τοῦ Σωζόμενου. Β. α), προσκυνοῦντες καὶ μακρόθεν τὸ κατάχωστον καὶ κεκρυμμένον θεῖον Μνῆμα, καὶ τὸν Γολγοθᾶν, εἰς καὶ μετὰ συστολῆς, ἐνεκά τῆς κυριαρχίας τῶν ἑθνικῶν. Οὗτοι δὲ πάλιν ἐτέρωθεν ἥλπιζον, ὅπει οἱ αὐτόθι τὸν Χριστὸν προσκυνοῦντες θόξουσι τὴν Ἀγροστίερην σέβεισθαι. Ἐπειτα καὶ τῷ χρόνῳ εἰς λήθην [ἀν] ἐλθεῖν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τοῦ σεβόχματος, μήτε τῶν χριστιανῶν ἀδεῶς εἰς τοῦτο φοιτώντων, ή ἐτέροις καταμηνύειν (τὸν τόπον) τολμώντων, καὶ τούναντίον πιστούμενον τοῦ ἐλληνικοῦ ναοῦ καὶ ἀγάλματος». Καὶ δμως συνέδαινε τάναπαλιν αὐτὸς ἐπιστοῦτο ὁ θεῖος τόπος, θν οἱ πληγύνοντες χριστιανοί, καίτοι μετὰ δέους, ἀλλ' δμως οὐ διέλειπον σεβόμενοι καὶ ἔξωθεν, ἔγκεκρυμμένον, καὶ προσκυνοῦντες ἐν αὐτῷ τὸν Χριστόν οὐδὲ ἔμελεν αὐτοῖς δπως ἐδόκει τοῖς ἑθνικοῖς ή προσκύνησις.

§. ιη. Ωργένους σύγχρονος ήν καὶ δ διάσημος Φιρμιλιανὸς, Καισαρείας ἐπίσκοπος (τῷ 230). ὅστις καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς ίουδαίαν πρὸς αὐτὸν τὸν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης διατρίβοντα θριγένην, τῆς περὶ τὰ θεῖα παιδεύσεως ἐνεκά (Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἰς. Σ, 26, 27). ἀνέδη δὲ καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἀγίους τόπους ίστορήσων (Ιερών. Καταλόγ. Ἐκκλ. συγγραφ.).

§. ιθ. Ἡδη δὲ τοῦ τρίτου αἰώνος ὑπερμεσοῦντος (περὶ τὰ 270) τιθεται γεννηθεὶς δ ίστορικὸς Εὔσεβιος ὁ Παμφίλου, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου (τῷ 315) ἐπίσκοπος τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας προχειρισθεὶς. Οὗτος καὶ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου περικλεεστάτης οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἔγινωσκεν, ἐκ γειτόνων οἰκῶν, πάντα τὰ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἀφίξιν τῶν ἔξωθεν πιστῶν περιγγητῶν καὶ περὶ μὲν τῆς Βηθλεέμι γράψει τὰ ἔξης. «Όλα δὲ ταῦτα ἔξεθέμην εἰς παράστασιν τῶν πεπραγμένων ἐπὶ τῇ ἐν Βηθλεέμ γενέσει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν... καὶ εἰς δεύρο οἱ τὸν τόπον οἰκούντες, ως ἐκ Πατέρων εἰς αὐτοὺς κατελθούστης παραδόσεως, τοῖς τῷρ τόκων ίστορίας χάριν εἰς τὴν Βηθλεέμ ἀφικρουμένοις μᾶρ-

τυροῦσι, τῶν λόγων πιστούμενοι τὴν ἀληθείαν διὰ τῆς τοῦ ἀγροῦ (γρ. Δέτρου) δειξεως (α), ἐνῷ τεκοῦσα ἡ Παρθένος κατατέθειται τὸ θρέφος, ἐφ' οἷς ἡ προφητεία φησίν κτλ. (Εὐαγγ. Αποδ. Ζ. σελ. 213). Περὶ δὲ τοῦ ὅρους τῶν Ἑλαιῶν λέγει· «Καὶ ἔστη ἐπὶ τοῦ ὅρους τῶν Ἑλαιῶν (φησὶν δὲ προφήτης Ζαχαρίας), ὅπερ ἐστὶ καὶ ἄλλως πρὸς λέξιν ὁρᾶν πεπλαγμένον, εἰσέτε καὶ σήμερον τῷρις Χριστὸν πεπιστευκότων * ἀπάρτων * παγταχθέν γῆς συντρεχόντων, οὐχ ὡς πάλαι, τῆς κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀγλαίας ἔνεκα, οὐδὲ ὥστε προσκυνῆσαι ἐν τῷ πάλαι συνεστῶτι ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀγιάσματι, καταλύειν δὲ ἔνεκεν ιστορίας τε δροῦ (ἴσ. γρ. δροῦ τε) τῆς κατὰ τὴν προφητείαν διώσεως καὶ ἐρημίας τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ προσκυνήσεως . . . ἔστησαν δὲ ἀληθῶς οἱ πόδες τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν . . . ἐπὶ τοῦ ὅρους τῶν Ἑλαιῶν, πρὸς τῷ αὐτόθι δεικνυμένῳ σημαντικῷ εὐάξαμένου τε, καὶ τοῖς ἔσωτοῦ μαθηταῖς ἐπὶ τῆς ἀκρωτείας τοῦ τῶν Ἑλαιῶν δρους τὰ περὶ τῆς συντελείας μυστήρια παραδεδωκότος, ἐντεῦθέν τε τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνδονὸν πεποιημένουν κτλ. (Ἀντόθ. Βιβλ. Σ, σελ. 178). Περὶ δὲ τοῦ ζωοποιοῦ Μνήματος εὐθὺς αὐτὸς ἡμῖν ἐρεῖ. Τόσοῦτον δὲ μόνον ἡμεῖς ἔνταῦθα σημειοῦμεν, διτὶ ἐκ τῶν προειρημένων μαρτυριῶν πόρρω τῆς ἀληθείας ἔξελέγχονται πλανηθέντες, καὶ φρεναπατήσαντες ἔκαυτούς, δοσὶ τῶν καινοτομιστῶν ἐνχύτια τῆς ιστορίας ἐφόρονται, εἰπόντες, διτὶ πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου οὐκ εἰώθεισαν ἐκ τῶν ἔξω χωρῶν χριστιανοὶ ἀπίειναι εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ. Μόλις ἐνα μόνον, τὸν εἰρημένον ἐκ

(α) Ἀντρον εἶναι γραπτέον καὶ αὐτὸς ὁ Εὔστονος μαρτυρεῖ, χρησάμενος τῇ φράσει τῇ αὐτῇ καὶ ἀλλαχοῦ »Τῷ τῆς περώτης τοῦ Σωτῆρος Θεοφανείας ἀντρῷ· καὶ «Πρὸς τῷ τῆς γεννήσεως ἀντρῷ ε· καί· «Παντοίως τὸ τῆς ἱερὸν ἀντρον φαίδρηνουσα καὶ (βίω Κωνστ. Γ. μα, μγ). Καὶ ἄλλως δὲ τὸ ἀγροῦ πρὸς τὴν ἐννοιαν τῆς Εὐαγγελικῆς ιστορίας οὐ συμφωνεῖ. Αὗτρον ὑπέλασθε γραπτέον καὶ δὲ Κασσών (ὅστις καὶ τὸ τῶν λόγων, διερθοῖ εἰς τὸ εἰ τῷ λόγῳ εἰ Εἰκετιτ. 11). Φαίνεται δὲ τὸ τοῦ ἀγροῦ σφάλμα παλαιὸν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Εὐστονίου. Εἴ τούτου γάρ, ὡς δοκεν, ἀντέγραψε καὶ Θεόδοτος δὲ Ἀγκύρας (τῷ 430) «Ἐν ἀδηλῷ τίκτεται χωρίφ, ἀγρὸν ἀφανῆ πρὸς γέννησιν ἐκλεξάμενος» (Ωμηλίζεται εἰς τὸν γέννησιν. Ελ. Συνέδ. Συλλ. τ. α. σελ. 593).

Καππαδοκίας ιερὸν Ἀλέξανδρον, εύρηκεν ὁ Μολινέος ἀπελθόντα πρὸ τῆς ἀγίας Ἐλένης ἐπιχάλλεται δέ πως καὶ ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ κατὰ τῶν παναγίων τόπων σταθεῖσιν εἰδώλοις! Ἄλλὰ τοῦτον μὲν καὶ τοὺς τοιούτους παχαλείπομεν ληροῦντας. Ἄλλο δέ τι φέρεται παρὰ τοῖς Δυτικοῖς διηγῆμα ἐν τῇ τῷ Ιερῷ (γεωργοφορικῶν) πολέμῳ Ἐπιτομῇ (α). Ότι δῆθεν καὶ πρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ διωγμοῦ (τῷ 285) οἱ ἐν Ιουδαίᾳ χριστιανοὶ εἶχον ἦδη ἐν τῇ κυριότητι αὐτῶν τὸν πανάγιον Τάφον. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο πλάσμα παχυλὸν, ἀντιστρατευόμενον εἰς τὴν ιστορίαν. Οὐδὲ συμβάλλει πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ διηγήματος μαρτυρία τις, θν., μηδὲν πρὸς ἔπος, ἀναφέρουσιν ἐκ τοῦ Κυρίλλου τοῦ Ἱεροσολύμων (β). Εἴτε μὲν γάρ οὐκ ἀπίθανον, διτὶ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις εἰδωλολάτραι καὶ ἄλλοφύλοι, ὀλιγάριθμοι ὄντες (καὶ τοι πατ' ἀμφόδους ἐπτά,

(α) Epitome Bellorum Sacror. T. VI. παρὰ Chateaubr. Introd. pag. 97.

(β) Ὁ ιεράτας Κύριλλος ἔγραψεν τὸ «Καὶ οὐδὲν Βηθλεέμ οἶκος τοῦ Ἐφραΐτη (ἥς τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος), λέγει . . Περὶ δὲ τῶν τόπων, Ἱεροσολυμίτης ὡν, προλαβὼν ὅδας τὸ τοῦ ρλα. Ψελμοῦ αἰδοὺ ἡκούσαμεν αὐτῶν ἐν Ἐρραθῆ· εὑρομενοὶ αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ» – (καὶ ἐπιφέρει) «Πρὸ δὲ λίγων γὰρ ἐτῶν δρυμῷ δῆτος ἦν ὁ τόπος» (Κατηγ. ιδ. §. 9. σιλ. 158). Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς διαλαμβάνων περὶ τοῦ Γολγοθᾶ, λέγει «Καππος γάρ ἦν (ἐν τῷ τόπῳ) ὃσου ἐστιχρώθη. Εἰ γάρ καὶ τὰ μάλιστα νῦν θασιλικαῖς δωρεαῖς ἐφαιδρύνθη (ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου), «ἄλλα κῆπος ἦν πρότερον καὶ τὰ σύμβολα τούτου μένει, καὶ τὰ λείψανα». (Κατηγ. ιδ. §. 3. σιλ. 189). Ταῦτα τοῖνυν τὰ χωρία φέρουσιν, ὡς μαρτυρίαν τοῦ ἥρθεντος διηγήματος τῆς εὖν Ἱερῶν πολέμων Ἐπιτομῆς. Ἄλλ' εἰπερ ἦν δὲ περὶ τὴν Βηθλεέμ τὸ πόσις δρυμῷ δῆτος (οὐχὶ chameire, διστ., πεδινὸς, ὡς οὐκ ἀκριβῶς ἐμπινεύσουσιν) ὀλίγους χρόνους πρὸ τοῦ Κυρίλλου (τῷ 372), τὶ κοινῶν ἔχει τοῦτο πρὸς ἦν λέγει; Ἐπιτομὴ πρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ γενορέντων, ὑπὸ τῶν πιστῶν κτῆσιν τοῦ παναγίου Τάφου; ποῦ ἡ Βηθλεέμ; καὶ ποῦ τὸ θεῖον Μνῆμα; Ἐπειτα τὸ μὲν Σπηλαῖον τῆς Βηθλεέμιν ἔτι τοῦ Λιριγένους ἐδείκνυτο τοῖς πιστοῖς ἀλεύθερον, ὡς προεπομένων ἀλλ' οὐχὶ πάντως καὶ τὸ Μνῆμα τῆς Αναστάσεως μέχρι καὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (ἥς αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ μετά τοῦ Εὐστένου διακηρύξται); αἱ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θείου Κυρίλλου ἔμενε τὰ δένδραν, ἢ φυτὸν, ἔκαθεν τοῦ Γολγοθᾶ (ἴκτες δηλαδὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἰδρυθείτος ναοῦ τῆς Αναστάσεως), σύμβολον καὶ λείψανον τοῦ κῆπου (δεσμὸς ἦν ἐν τῷ τόπῳ, διπου οἱ Κύριοι ἐστιχρώθη, ἐν δὲ τῷ πάντῃ καὶ τῷ μνημεῖον), μή τι τοῦτο τὸ λείψανον μαρτυρεῖ καὶ τὴν ὑπὸ τῶν πι-

καὶ ἀμφοδάρχας διελόντος τὴν πόλιν τοῦ Ἀδριανοῦ. βλ. Χρον. Πτεργάλ. σελ. 474. ἐκδ. Βόν.), ἡμέλουν κατὰ μικρὸν τῶν ἐπὶ τοῦ παναγίου Τάφου καὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ σταθέντων Ἱοάνων, οὐδὲν ἵσχυον ἀντιστῆναι πρὸς τὸ καθ' ἡμέραν αὐξάνον πλήθος τῶν πιστῶν. Ή δὲ τοῦ Χριστοῦ ἔκκλησια, ὑποελλομένη τοὺς ἐκ τῆς εἰδωλομανίας διωγμούς, οὓς ἐτόλμα καθελεῖν τὰ ἐπὶ τοῦ ζωοδόχου Μνήματος ἴδρυθέντα μνημεῖα τῆς ἀσεβοῦς διμαστείας, εἰχε δὲ μόνην τὴν παραμυθίαν τοῦ προστυγεῖν, εἴ καὶ μετὰ δέους, τὰ ὑποκεκρυμμένα καὶ ἀφανῆ ἀγιάσματα τοῦ Κυρίου καὶ μακρόθεν, ὡς προείπομεν.

§. κ. Ἀλλ' ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἔμελλεν Ἰητα (τῷ τοῦ Ἀσματος εἰπεῖν) «Ο κῆπος οὗτος δ κεκλεισμένος» (εἴη γάρ, φησιν, ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν, ἐκεῖ πλησίον ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν), αὐτῷ ἡ πηγὴ (τῆς Ἀναστάσεως ἡμῶν) «πηγὴ ἐσφραγισμένη» (πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, εἰτα δὲ διὰ τῆς τοῦ Ἀδριανοῦ ἐποιοδομῆς), αὐτὸς λέγω δ πανάγιος Τάρος ἔμελλεν, Ἰητα καὶ αὐτὸς, ὡς δ Χριστὸς δ ἐξ αὐτοῦ ἀναστὰς, εἰκονικῶς ἀνατείλῃ ἐκ τῶν μυχῶν, ὅπου ἦν τεθαμμένος ὑπὸ τῆς ἀσεβείας (βλ. Κυριλλ. Κατηχ. ἰδ. §. 3). Κωνσταντῖνος δ Μέγας (τῷ 326) «ό τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ φίλος, καὶ πνεύματι κάτοχος θεῖω, — χῶρον ἔκεινον τὸν θεῖον καθαίρεσθαι προσάττει. — ἀμα δὲ τῷ προστάγματι τὰ τῆς ἀπάτης μηχανήματα εἰς ἐδαφος ἀνωθεν ἀφ' ὑψηλοῦ κατερρίπτετο· ἐλύετο τε καὶ καθηρεῖτο, αὐτοῖς Ἱοάνοις καὶ δαίμοσι, καὶ τὰ τῆς πλάντης οἰκοδομήματα· — καὶ τοῦδαφος αὐτὸς εἰς πολὺ τοῦ χώρου θέος ἀνορύζαντας, αὐτῷ χαὶ πόρρω που καὶ ἔξωτάτω, λύθροις ἄτε δαι-

στῶν πρὸ τοῦ διοκλητιανοῦ κατάσχεσιν τοῦ θείου Μνήματος; Ἐπειτα τί φητέον πρὸς τὸ τοῦ Εὔσεβίου; «Τὰ τῶν ἀθίνων καὶ δυσερῶν ἀνδρῶν κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανήματα (τὰ κρύπτοντα τὸν ἄγιον Τάφον) μακροῖς περιτείνετο χρόνοις. Οὐδείς τε τῶν πάποτε ἡγουμένων, οὐ στρατηγῶν, οὐ βασιλέων εὑρεται ἐπιτίθεσθαι μηδ εἰς καὶ μόνος» (ὁ Μ. Κωνσταντῖνος). Βίφ Κωνσταντ. Γ. 28. Ἀλλά τὴν γώμην τῆς Ἐπιτομῆς καὶ αὐτὸς δ ταύτης μνημονεύων περικλείστατος Chalcas τριάντα (ἔθ. ἀνατέρ.) εὐγενῶς ἀποβάλλει.

μονικοῖς ἐρήμωμένην, ἐκφορεῖσθαι παρακελεύεται – Ὡς δὲ ὁ κατὰ
βάθους τῆς γῆς ἀνεφάνη χῶρος, αὐτὸ δὴ λοιπὸν τὸ σεμνὸν καὶ πα-
νάγιον τῆς σωτηρίου Ἀναστάσεως *Μαρτύριον* παρ' ἐλπίδα πᾶσαν
ἀνεφάνετο (α), καὶ τό*τε* ἄγιον τῶν ἀγίων ἀντρὸν τὴν δμολαρ
τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀγαθιώσεως ἀπελάμψαρεν εἰκόνα· διὸ μετὰ
τὴν ἐν σκάτῳ κατάδυσιν, αὐθίς ἐπὶ τὸ φῶς προήσει καὶ τοῖς ἐπὶ
θέαν ἀφικνουμένοις ἐναργῆ παρεῖχεν ὅρδην τῶν αὐτόθι πεπραγμέ-
νην θαυμάτων τὴν ιστορίαν – ἔργοις ἀπάστης γεγωνοτέραις φωνῆς
τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν μαρτυρούμενον (Εὔσεβ. βίφ Κωνσ.
Γ. 26–28). Αὐτὸς δὲ ὁ μεγαλώνυμος, καὶ ίσαπόστολος τῶν ὅρθο-
δόξων βασιλέων πατήρ, ἐν τῇ πρὸς τὸν τόπε τότε ίεροσολύμων. Μακά-
ριον ἐπιστολὴ ἀνέκφραστον θαῦμα τῆς θείας χάριτος ἀνακηρύττει
τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ζωοδόχου Μνήματος «Τὸ γάρ(φησι) τὸ γνώ-
ρισμα τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου πάθους ὑπὸ τῇ γῇ πάλαι κρυπτό-

(α) *Μαρτύριον* ὁνομάζει τὸ Μνῆμα τῆς ἀθενασίας καὶ Κύριλλος ὁ ίεροσο-
λύμων, καὶ τὸν λόγον προστιθείει· «Τίνει γάρ τῷ λόγῳ, κατὰ τὰς λοιπὰς ἴκκλησίας,
ἢ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς ἀναστάσεως οὗτος τόπος οὐκ ἴκκλησία καλεῖται, ἀλλὰ καὶ
Μαρτύριον; Ἀλλ᾽ ίσως διὰ τὸν πραφήτην (Σοφον. γ. 8) τὸν αἰπόντα, εἰς
ἥμεραν ἀναστάσεως εἰς μερτύριον» (Κατηχ. ιδ. §. 3. σελ. 190.
ἐκδ. Millij. ίδε καὶ τούτου σημειώσ. αὐτόθ.). Μαρτύριον τούτον τὸν ναὸν καὶ ὁ
Μ. Κωνσταντίνος καλεῖ, γράφων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, «συνελθόντας τοῦ Μαρτυ-
ρίου τὸν ἀφίερωσιν (τὰ ἡρκαῖνα ποιῆσασθαι» (Εὔσεβ. θιθ. ἀνωτ. Δ. 40). Καὶ
οἱ ἐπίσκοποι ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἀλειανδρίας ἐπιστολῇ, Συνάχθημεν
(λέγουσι) «Πρὸς τῇ μεγάλῃ πανηγύρῃ, ἦν ἐπὶ τῇ ἀφίερωσι τοῦ σωτηρίου Μαρτυ-
ρίου, στοῦνδη τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου . . . κατασκευασθέντος,
ἐπετελέσαμεν» (παρὰ τῷ Μ. Ἀθανασίῳ τόμ. α. σελ. 621). Μέγα Μαρτύριον
ὁνομάζει τούτον καὶ Νικηφόρος (Ἐκκλ. ίσ. η, 50), «Ἐντεῦθεν μαρτύρια ὁνο-
μάσθησαν καὶ οἱ ναοὶ, οὐ μόνον οἱ εἰς τιμὴν τῶν ἀγίων μαρτύρων καθιδρυμένοι
(ἢ) φυσικίπεται καὶ οἱ ἔννοιαί τῆς ὑπέρ Χριστοῦ μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ τῆς ἐπὶ
τῶν μαρτυρικῶν λειψάνων καθιερώσεως τῶν θείων θυσιαστηρίων), ἀλλὰ καὶ ἀλλοι
παντοῖοι οἶν, εἰς τὸ μαρτύριον Πέτρου τοῦ ἀποστόλου (Μ. Ἀθανάσιος), καὶ Θωμᾶ
τοῦ ἀποστόλου μαρτύριον (Σωκρ. Ἐκκλ. ίστορ. δ. 18), καὶ μαρτύριον τῶν ἀπο-
στόλων ἐν Κωνσταντινούπολει (Εὔσεβ.), καὶ μαρτύριον Ἄλιον τοῦ προφήτου (Γρηγ.
Ναζ.) καὶ ἀλλα παρὰ τῷ Μ. Βασιλείῳ πολλαχοῦ κτλ. Ἐνίστε τὸ μαρτύριον τίθε-
ται καὶ ἀντὶ τοῦ εὐκτηρίου οἶκου. «Τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἄγια μαρτύρια (Δι-
δίκουμ. Συνδ. Πράξ. α).

μενον, τοσαύταις ἔτῶν περιόδαις λαθεῖν, ἄχρις οὗ διὰ τῆς τοῦ κοινοῦ πάντων ἔχθροῦ ἀναιρέσεως ἐλευθερωθὲν, τοῖς ἐσυτῷ θεράπουσιν ἀναλάμπειν ἔμελλε, πᾶσαν ἐκπληξίν ἀλπιθῶς ὑπερβαίνει. Εἰ γὰρ πάντες οἱ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης εἶναι δοκοῦντες σοφοί, εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸν συνελθόντες, ἄξιόν τι τοῦ πράγματος ἐθελήσουσιν εἰπεῖν, οὐδ' ἂν πρὸς τὸ βραχύτατον ἀμιλληθῆναι δυνήσονται — καὶ παρακατιών «Ὦις δῆτα πάντων μοι μᾶλλον μέλει, ὅπως τὸν ιερὸν ἐκεῖνον τόπον, ὃν Θεοῦ προστάγματι, αἰσχίστης εἰδώλου προσθήκη, ὡσπερ τινὸς ἐπικειμένου βάρους, ἐκούφισα, ἄγιον μὲν ἐξ ἀρχῆς Θεοῦ κρίσει γεγενημένον ἀγιώτερον δ' ἀποφαρθέντα, ἀφ' οὗ [τὴν] τοῦ Σωτηρίου πάθους πλειτέρεις φῶς προήγαγεν, οἰκοδομημάτων καλλεῖ κοσμήσωμεν». Καὶ ἐφεζῆς διατάσσει τὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ θείου ναοῦ «Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸ σωτήριον ἀντρὸν ἐκδοσμει, τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο Μνῆμα, ωσανεὶ τοῦ παντὸς κεφαλὴν, ἐξαιρέτοις κίσι καὶ πλείστῳ κόσμῳ καταφαιδρύνων. Ἐπειτα δὲ καὶ ναὸν κάλλιστον καὶ μέγιστον, τὸ τῆς Ἀναστάσεως μαρτύριον, καθίδρυσε. Καὶ δὴ κατ' αὐτὸν τὸ σωτήριον μαρτύριον, ἡ Νέα κατεσκευάζετο Ἱερονσαλήμ, ἀντιπρόσωπος τῇ πάλαι βωμένῃ, η μετὰ τὴν κυριοκτόνον μιαυφοίαν ἐρημίας ἐπ' ἔσχατα περιτραπεῖσα, δίκην ἔτισε δυσσεβῶν οἰκητόρων. Ταύτην δὲ τὴν καινὴν καὶ νέαρ Ἱερονσαλήμ (τὸν ναὸν, ἐκ δὲ τούτου καὶ πᾶσαν τὴν Χριστοῦ πόλιν Ἱερουσαλήμ) καινὴν καὶ νέαρ δὲ Σφέζομενος, καὶ ἀλλοι, καὶ ὁ θεῖος Δημασκηγός ἀπεκάλεσεν· Αἱλίας δὲ λόγος οὐδεὶς) πτάχα που καὶ λόγοι προφητικοὶ θεσπίζοντες ἀνυμνοῦσιν (βλ. Εὔσεβ. Βίω Κωνσ. Γ, λ-λδ, δπου καὶ τοῦ τε παναγίου Τάφου τὸν περιστύλιον κόσμον, καὶ δλου τοῦ ναοῦ τὴν κατασκευὴν διαγράφει).

§. κα. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα τὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μεγαλουργήματα, παρούσης ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐλένης τῆς ἀγίας Αύγοστης, καὶ θεοφιλεστάτης αὐτοῦ μητρὸς, «ἥτις ἀποδιδοῦσα τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ χαριστήρια, ἥλθε τὰς εὐχὰς αὐτῆς ἐκπληροῦσα, ἵνα τοῖς βῆμασι τοῦ Σωτῆρος τὴν πρέπουσαν προσκύνησιν ἀπο-

νείμην. Τότε εύρεθη καὶ τὸ τίμιον ξύλον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ παρὰ τῷ Δεσποτικῷ κεχωσμένον μνήματι (α). Ἡ δὲ αὐτὴ Βασιλίς καὶ ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς Βηθλεέμ, καὶ ἐπὶ τοῦ ὅρους τῶν Ἐλαιῶν ἀνήγειρε ναοὺς περικαλλεστάτους (Βύσεβ. αὐτ. Γ. μᾶ, μ.γ.). Ἐν δὲ τῷ Ναζτυρίῳ τῆς Ἀναστάσεως ἐστάθη πάντας καὶ ὁ θρόνος τοῦ πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ὃν εἶδεν ὁ Βύσεβιος· καὶ μαρτυρεῖ πεφυλαγμένον ὑπὸ τῶν κατὰ διαδοχὴν περιεπόντων αὐτὸν ἀδελφῶν διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀγίους ἀνδράς σέρβις (Ἐκκλ. Ἰ. Ζ., 19). Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἀστιθμός Ιεροσολύμων Δοσιθεος ὄρμηθεις, ἔγραψεν οὐκ ἀπιθάνως, ὃτι διέσωσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπὶ Τίτου καταστροφῆς τῶν Ιεροσολύμων λαβόντες μεθ' ἐσυτῶν οἱ εἰς Πέλλαν προσφυγόντες χριστιανοί (β).

§. κβ. Μετὰ μίαν δεκαετηρίδα Σύνοδος ἀθροίζεται μεγίστη, χελεύεται τοῦ βασιλέως, ἐν Τύρῳ· κἀκεῖθεν ἀνῆλθεν εἰς Ιερουσαλήμ, ἵνα τὰ ἔγκαίνια τοῦ μεγάλου Μαρτυρίου τῆς Ἀναστάσεως πανηγυρικῶν ἐπιτελέσῃ. Λεγέτω δὲ αὐτὸς Εύσεβιος, αὐτόπτης παρῶν, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς Ἱεροτελεστίας. «Ἄραντες οὖν οἱ πάντες, δημοσίοις δράμοις ήλαυνον ἐπὶ τὰ προκείμενα· ἐπληροῦντο δὲ τότε πᾶς ὁ τῷδε τόπος μεγίστης Θεοῦ χορείας, ἐπὶ ταύτην ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις συνηγμένων τῶν ἐξ ἀπάσης ἐπαρχίας διαφανῶν ἐπισκόπων. Μακεδόνες μὲν γὰρ τὸν τῆς παρ' αὐτοῖς μητροπόλεως παρέπεμπον. Παννύνιοι τε, καὶ Μυσοὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀνθύνονται κάλλη τῆς τοῦ Θεοῦ νεολαίας. Παρῆν δὲ καὶ Περσῶν ἐπισκόπων Ἱερὸν χρῆμα, τὰ θεῖα λόγια ἐξησκηκώς ἀνήρ· Βιθυνοί τε καὶ Θρᾷκες τὸ πλήρωμα τῆς Συνόδου κατεκόσμουν οὐ μὴν

(α) Βλ. Κύριλ. Ἱερος. ἐπιστ. π. Κωνσταντ. §. 6: Θιοδώρ. Ἐκκλ. Ἰ. α. 17. Σωκρ. Α. ιζ: Σωζόμεν. Β. α.

(β) Δοσιθ. Διωδεκαΐδλ. σελ. 5. Καὶ ἀπορον, πῶς ὁ σοφιστατος Εὐγένιος, Εδοσεῖος μαρτυροθντος, ὑπερορῷ τὰ Δοσιθέου (Ἐκκατάντατ. σελ. 84). Ἐκ ταύτης τῆς παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ μνήμης τῆς ἀδελφοθέου καθέδρας ὄρμηθντες ἴσως καὶ οἱ Δυτικοὶ, ἐπλαστούργησαν ἥν καὶ νῦν δεικνύουσιν ἐν τῷ κατὰ τὴν Ρώμην ναῷ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου τὴν τούτου ξυλίνην καθίδραν, ἄνω που ἐν θηλῇ ἀργυρῷ ἀγατεθειμένην.

ἀπελιμπάνοντο οὕτε Κιλίκων οἱ διαφέροντες· καὶ Καππαδοκῶν οἱ πρῶτοι παιδεύσει λόγων, μέσοι τοῖς πᾶσι διέπρεπον. Συρία τε πᾶσα, καὶ Μεσοποταμία, Φοινίκη τε καὶ Ἀραβία σὺν αὐτῇ Παλαιστίνῃ, Αἴγυπτός τε καὶ Λιβύη, οἱ τε τὴν Θηβαίων οἰκοῦντες χώραν, πάντες διοικοῦσσιν τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ χορεύειν, οἵς ἀναρίθμητος ἐξ ἀπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἐπικολούθει λεώς. Παρῆν δὲ τούτοις ἄπασι βασιλικὴ τις ὑπηρεσία κτλ. (Βίώ Κωνσ. Δ. μγ. ἵδε καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀλεξανδρεῖς ἐπιστολὴν ταύτης τῆς Συνόδου παρὰ τῷ Μ. Ἀθανασίῳ Ἀπολ. Β. Πρᾶλ. καὶ Σωκρ. Ἑκ. Ις. Α, λγ). Ἐκτοτε διέμεινεν ἔθος παρὰ τοῖς Μακεδόσις, διὰ πολλοῦ κεχρατηκός, ἵνα τὸν ἐπίσκοπον αὐτῶν ἀποστέλλωσι κατ' ἕτος εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ δώρων, ὡς φησι Λοσίθεος (Δωδεκαν. σελ. 177).

§. χγ. Ὁ δὲ Μ. Κωνσταντῖνος δι' ἑτέρου εὔσεβοῦς διατάγματος ἐκέλευσεν, ἵνα κάνῃ τῷ χωρίῳ τῷ περὶ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ (παρὰ τῇ Χειρῶν) καθαρεθῶσι μὲν τὰ κάκεῖ παρὰ τῶν ἀσεβῶν καθιδρυθέντα εἰδωλα, καὶ δὲ βαρύδες τῶν ἀκαθάρτων θυσιῶν, ἀνεγερθῆ δὲ ναὸς ἄγιος εἰς δόξαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, ἀξίως τῆς ἀρχαίας καὶ διηνεκοῦς τοῦ τόπου ἀγρότητος· δὲ δὲ καὶ γέγονεν. Ἄξιον δέ τινας καὶ κατὰ λεξίν μνημονεῦσαι ἐκ τῆς βασιλικῆς ἐπιστολῆς, ὅτι δὲ φιλόχριστος Λύτοκράτωρ ἔγραψε πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Μακάριον, καὶ πάντας τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ ἐπισκόπους, «Οὐ γάρ ἀγνοεῖτέ, φησιν, ἐκεῖ πρῶτον τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην Θεὸν καὶ λόρθαι τῷ Ἀβραὰμ, καὶ διειλέχθαι. Ἐκεῖ οὖν πρῶτον ἡ τοῦ ἀγίου νόμου θρησκεία τὴν καταρχὴν εἴληφεν. Ἐκεῖ πρῶτον δὲ Σωτὴρ αὐτὸς μετὰ τῶν δύο ἀγγέλων τὴν ἐχυτοῦ ἐπιφάνειαν τῷ Ἀβραὰμ ἐπεδαψίλευσατο. Ἐκεῖ τοῖς ἀνθρώποις δὲ Θεὸς ἤρξατο φαίνεσθαι κτλ. (πάρ' Εύτεβ. βίώ Κωνσ. Γ. νβ).

§. ςδ. Μετὰ περίπου 30 ἑνικυτούς (περὶ τὸ 355) ἴστορεῖται παρὰ Λατίνοις, δτὶ καὶ Εὐτροπίᾳ, ἡ χήρα Μαξιμίνου τοῦ Ἐρχούλιου, ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα προσκυνήσουσα· λέγεται δὲ δτὶ καὶ αὐτῇ κατηδάφισε τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας τὰ κατὰ τὴν

ἀγορὰν τῆς Τερεβίνθου, πλησίον τῆς Χειρῶνος (α). ἀλλ' εἰ μετὰ τὸ διάταγμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἔμενον εἰσέτι κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον λείψανά τινα τῆς εἰδωλοθρησκείας (ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ ίουλιανοῦ μετὰ τὰ πεῦτα ἀνενεώθησαν), ἄδηλον.

§. κε. Ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (τῷ 333) τίθεται καὶ διάνωνυμος λατεῖνος συγγραφέūς τοῦ ιεροσολυμικοῦ Ὅδοιπορικοῦ, ἐνῷ ζωγραφεῖται ἡ ιερουσαλήμ καὶ τὰ πέριξ μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, καὶ δισον ἐπιτετμημένως, τοσοῦτον, ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀκριβῶς (β).

§. κη. Παραλείπομεν τὸν Νικούηδείας Εύσεβίου (τῷ 330), διστις τῆς τῶν ιεροτολύμων θέας σκηνῆμενος ἐπιθυμεῖν, μετὰ πλείστης ἐκεῖθεν (ἐκ Κωνσταντινουπόλεως) ἀπῆρε τιμῆς· συναπῆρε δὲ αὐτῷ καὶ Θεογόνιος ὁ Νικαῖας, καὶ τοὺς ιεροὺς κατέλαβον τοπους (Θεοδ. Ἐκκλ. Ἰ. Α. χ.).

§. κζ. Άλλη Σύνοδος ἐν ιεροσολύμοις ιστορεῖται συναγθεῖσα ἐπὶ Κωνσταντίου (τῷ 350), ἥτις ὡς ἐκ περιωπῆς ιερωτάτης, συνίστησι τὸν Μ. Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἑξορίας ἐπανιόντα, «τοῖς ἐν Αἴγυπτῳ καὶ Διβύῃ . . . καὶ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφοῖς» (Μ. Ἀθαν. τόμ. α. σελ. 601).

§. κη. Ὁ Μέγας Βασίλειος (τῷ 358—360) ἦλθεν εἰς ιεροσόλυμα μετὰ τοῦ Εἰδούλου (διδασκάλου αὐτοῦ, Ἀθήνης πιστεύσαντος εἰς Χριστὸν), καὶ πάντα τόπον ιερὸν προσκυνήσαντες, ἔβαπτίσθησαν ἀμφότεροι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ιεροσολύμων Μαξίμου ἐν τῷ Ἱερόδανῃ (ἀγ. Ἀμφιλόχ. βίω Μ. Βασιλείου σελ. 172 ἐκδ. 1644). Λάνθρεγε δὲ τότε τῶν πιστῶν τὰς καρδίας (δοις μεγάλοις τὴν

(α) «Ἄδριανὸς μλαβε τοὺς ίουδαίους αίχματώτους, καὶ ἀπελθόν εἰς τὴν λεγομένην Τερεβίνθην, προέσπει πανήγυριν, καὶ πέπρακεν αὐτούς — καὶ ἦως τοῦ νῦν ἡ πανήγυρις ἔκεινται Ἀδριανὴ (ἄλλ. Ἀδριανίς)». Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 474: ἐκδ. ΒΟΔ. πρβ. Ιερών. Σοπικ. εἰς Ζαχαρ. ια.

(β) «Itinerarium a Burdigala Hierusalem usque, et ab Heraclea per Aulonam, et per urbem Romam Mediolanum usque» ἔξιδωκεν δὲ Wesseling μετὰ πολυμαθῶν σημειώσεων, καὶ μετὰ Καλβίνικοῦ προλόγου ἐν Vetera Roma-por. Itineraria etc. Amstelaedami, 1735.

ήλικεν ἐλάμβανον τὸ ἄγιον βάπτισμα) καὶ ἡ κατὰ τοῦτο μέμησις τοῦ Δετπότου Χριστοῦ. Οὗτω καὶ δὲ Μ. Κωνσταντῖνος νοσήσας, καὶ ζητήσας τὴν σρραγῆδα τοῦ θείου Βαπτίσματος ἐν Νεκρούπολει, ἔλεγεν «Ἐπὶ τῶν ρείθρων Ἱορδάνου ποταμοῦ τοῦτον ἐνενόου ποιῆσαι, ἐφ' ὃν καὶ δὲ Σωτὴρ εἰς ἡμέτερον τύπον τοῦ λουτροῦ μετασχεῖν μνημονεύεται. Θεὸς δὲ ἀρα τὸ συμφέρον εἰδὼς, ἐντεῦθεν ἥδη τούτων ἡμᾶς ἀξιοῖ» (Εὐσέβ. Βίω Κωνσ. Δ. ξβ). Οἱ δέ τινες πάλιν κατὰ τόπους μὴ ἔχοντες εἰς Ἱορδάνην ἀπελθεῖν, ἔζητον οἱερουργὸν τοῦ βαπτίσματος ἀρχιερέα, καὶ Ιεροσολυμίτην (βλ. Γρηγορ. Ναζ. λόγ. εἰς τὸ βάπτισμ. σελ. 655), ἀπόπει πάντως φρονοῦντες, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκ τούτου φαίνεται τὸ πρὸς τὰ Ιεροσόλυμα πάγκοινον σέος τῶν τότε χριστιανῶν.

§. κθ. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (τῷ 370), δτι μὲν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης διέτριψεν ἐπὶ χρόνον ἔνεκα σπουδῆς καὶ φιλομαθείας, αὐτὸς λέγει (Λόγ. κ. σελ. 325). Ότι δὲ καὶ εἰς τὴν γείτονα ιερουσαλήμ ἀνέδραμε, τοὺς ἀγίους ἐπισκεψόμενος τόπους, ἵκανῶς μαρτυροῦσι τὰ τῆς Θεολόγου γλώττης ἐκείνης θαυμάσια ῥήματα «Τὴν Βηθλέεμ τίμησον τὴν μικρὰν, ἵσε πρὸς τὸν παράδεισον ἐπανήγαγε· καὶ τὴν φάτνην προσκύνησον, δι' ἣν ἀλογος ὅν, ἐτράφης ὑπὸ τοῦ λόγου γνῶθι ὡς βοῦς τὸν κτητάμενον (Ἡσαίας διακελεύεταί σοι), καὶ ὡς δυνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αύτοῦ». (Λόγ. λη. σελ. 622).

§. λ. Ἡ ἀγία καὶ πνευματικόφορος Οἰκουμενικὴ Β. Σύνοδος (τῷ 381) οὐκ *Ailīār* (πολιτικῶς), ἀλλ' αὐτὸς τὸ θεόσδοτον ὄνομα τὴν ιερουσαλήμ ὄνομαζει· καὶ ταύτης τὴν ἐκκλησίαν «Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν» λαμπρῶς ἀνακηρύττει «Τῆς δέ (φησι) Μητρὸς ἀπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς ἐρ Ιεροσολύμοις, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Κύριον ἐπίσκοπον εἶναι γυναίκι ζομεν, κανονικῶς τε παρὰ τῶν τῆς ἐπαρχίας γειτονηθέντα πάλαι, καὶ πλεῖστα πρὸς τὸν Ἀρειανὸν ἐν διαφόροις τόποις ἀθλήσανταν (Ἐπιστολ. Συνοδικ. πρὸς τὸν Φώμης Δάμασον παρὰ Θεοδωρήτῳ Εἰκκλ. ἱστορ. Β, θ). Ὅπερχε δὲ δὲ ὁ ἀοιδίμως Κύριλλος

νπὸ μὲν τοῦ καὶ πράγματι καὶ ὄνόματι Μακαρίου τοῦ Ἱεροσολύμων (τοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Α. Οἰκουμένης Συνόδου συνεδριάσαντος) διάκονος χειροτονθεὶς, ὑπὸ δὲ τοῦ μετ' ἐκεῖνον Μαξίμου, πρεσβύτερος καὶ κατηχητὴς, καὶ αὐτοῦ τέλος τοῦ Μαξίμου διάδοχος εἰς τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων (τῷ 350). πολλὰ δὲ παθὼν καὶ φυγῶν ὑπὸ τῶν διωκόντων Ἀρειανῶν, τέλος ἐπανῆλθε, καὶ ὑπὸ τῆς Β, Οἰκουμένης Συνόδου (ἐν ᾧ καὶ συνήδρευσεν) ἐπικυροῦνται (ἢ δὲ μαρτυρίᾳ τῆς θείας ταῦτης Συνόδου, ἵνα καὶ τοῦτο κατὰ πάροδον εἴπωμεν, προτιμοτέρα πάντως μυριάκις μυρίων Ἱερωνύμων, ὅστις Αρειανὸν ἀντικρὺς ἔγραψε τὸν ἀγιώτατον Κύριλλον ἐν τῷ Χρονικῷ, ὡς παρηκολούθησαν καὶ ἄλλοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἔκτος τῆς προθέσεως). Ὁ δὲ μακάριος Κύριλλος ἐν ταῖς ιεραῖς αὐτοῦ Κατηχήσεσιν (ἥς ἔτι νέος συνέγραψεν) οὐ μόνον τοὺς τόπους τοὺς ἀγίους ἀκριβῶς διαγράφει, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν τοὺς Κατηχευμένους διδάσκει, ἀποδείκνυσιν, ὡς οὐκ ὀλίγοις ἦσαν ἐξ αὐτῶν καὶ ἐξωθεν συνιόντες ἐπὶ τῷ προσκυνήσαι τοὺς ἀγίους τόπους, καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἐν Ἱεροσολύμοις ἀξιωθῆναι (βλ. Κατηχ. ιη, σελ. 275, ὅπου ἔξηγει τὸ τοῦ Ἰσαίου. *"Ἄροι κύκλῳ τοὺς θρθαλμούς σου Σιώρν"*). Ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Κυριλλου ἐφάνη καὶ ἐν Οὐρανοῖς ἥλιον λαμπρότερον τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ (ώς αὐτὸς τοῦτο ἐναργῶς διαγράφει ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον ἐπιστολῇ). Τὰ δ' αὐτὰ καὶ σωζόμενος ἴστορῶν, «Οὐ μετρίως, φησί, καὶ πᾶν τὸ καθ' ἡμᾶς οἰκούμενον ἢ περὶ τούτου (τοῦ θαύματος) ἀγγελίᾳ κατέπληξεν. — Ως γὰρ εἰώθει, ἐκ πάσης, ὡς εἰπεῖν, γῆς καὶ ἐύχην καὶ ιστορίας τῶν τῆθε τόκων Ἱεροσολύμων» (ἰσ. γρ. ἐν Ἱεροσολύμοις) ἐνδημούντες, ὡς ἐγέροντο θαταὶ τοῖς οἰκείοις ἐμήνυσαν» (Σφέζομ. Ἐκκλ. ίσ. Δ. ε. ταῦτα καὶ Νικηφ. δ Κάλλιστος Ἐκκλ. ίσ. θ. 32).

§. λα. Γρηγόριος δὲ θεσπέσιος τῆς Νόστης ποιμὴν (τῷ 370) ἔγραψε μὲν τὰς δύνα προεκτεθείσας ἐπιστολάς. Ότι δὲ καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα προσκυνήσων τὰ ἔχη τῆς ὅπερας ζωῆς, οὐ μόνον ὑπὸ τῆς Συνόδου ἀποσταλεῖς πρὸς δημόνοιαν τῶν

ἐκεῖ ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πολὺ πρότερον δι' εὐχῆς ἔχων ἀπελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι τοὺς ἀγίους τόπους (ἃς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ), εἰδομεν ἐν τοῖς προηγηθεῖσι (σελ. 29).

§. λβ. Ἀμμώνιος ὁ ἵερος Ἀθηνᾶς καὶ ἀσκητὴς, ὁ Σινάϊτης, τὸ γένος Ἀλεξανδρεὺς, θαυμάσιος ἀνὴρ (ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀθανασίου, καὶ Πέτρου Ἀλεξανδρείας τοῦ τὸν Μ. Ἀθανάσιον διαδεξαμένου τῷ 371). Οὗτος οὖν μετὰ μὲν τοῦ Μ. Ἀθανασίου εἰς Ῥώμην συναπήρε, καὶ πρὸς τ' ἄλλα μὲν τῆς πόλεως πάμπαν ἀπεριέργως ἔσχε· μόνα δὲ τὰ τρόπαια (τὰ μνημεῖα) τῶν ἀγίων ἀποστόλων (Πέτρου καὶ Παύλου) προσεκύνησε προσελθὼν (Σωκρ. Ἐκκλ. Ἰ. Δ. 6, καὶ κτ.). Μετὰ δὲ τὴν Ἀθανασίου τελευτὴν, καὶ τὴν Πέτρου διαδοχὴν, ἔγραψε ταῦτα ὁ Ἀμμώνιος. «Ἐγένετο μοι + λογισμὸς ἀποδημῆσαι εἰς τὰ μέρη τῆς Παλαιστίνης· πρῶτον μὲν, οὐχ ὑποφέρων ὅλεπειν τὰς θλίψεις καὶ τὸν καθ' ἡμέραν γινόμενον κίνδυνον τῶν πιστῶν, [τὸν] ὑπὸ τῶν παρανόμων τύραννων, [καὶ] τὸν ἀγιώτατον τίμων ἐπίσκοπον Πέτρον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κρυπτόμενον, καὶ φεύγοντα· — ἅμα δὲ καὶ ἐπιθυμῶν θεάσασθαι τοὺς σεβασμίους τόπους, καὶ προσκυνῆσαι τὴν ἀγίαν Ταφὴν, καὶ τὴν ζωοποιὸν καὶ ἄχραντον ἀνάστασιν τοῦ χυροῦ ήμ.ῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀγίους τόπους, ἐν οἷς περιάγων ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐπετέλει τὰ φρικτὰ αὐτοῦ μυστήρια» (α).

(α) Βλ. Ἀμμώνιος μοναχοῦ λόγος περὶ τῶν ἁναριεδίντων ὑπὸ τῶν Ἑσρᾶζρων ἐν τῷ Σινᾶ ὅρε, καὶ ἐν τῇ Ραιθοῦ ἀγίων πατέρων (ἐν *Illustrum Christi Magnum Lecti Triumphi etc.* ed. *Combesiij.* Paris. 1660 pag. 88), ὃπου ὁ Κομβαρίσιος ἴξελαβε τὸν ἀνωτέρῳ Πάτρον ἀλιξανδρ. τὸν Ἱερομάρτυρα Πέτρον, τὸν ἐπὶ Διεύκου μαρτυρήσαντα τῷ 301 (Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἰορ. Η. 1γ). Όθεν ὁ Λεμβύνος (*Variia Sacr.* p. 443) νοθίζει τὸ ἀνωτέρῳ χιωρίον, ὡς μάκιτα τότε (ἐπὶ τοῦ Ἱερομάρτυρος Πέτρου) μάτι τοῦ ἀγίου Τάφου εὑρημάνου, μῆτε τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ωκεδομημένου. Ἀλλ' ἡ πατετήθη πάντως ὁ Λεμβύνος ὑπὸ τῆς Κομβαρίσιου χρονολογίας, διτὶς συνέχεε τὸν Ἱερομάρτυρα πρὸς τὸν τοῦ Ἀθανασίου διάδεχον Πέτρον· δῆλον δὲ, ὅτι καὶ οὗτος εἰς Ρώμαν ἀπῆρε (Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ἰορ. Δ. ιθ. πρβλ. καὶ ιζ, ιη). Τότε ὁ Ἀμμώνιος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς Παλαιστίνην, καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, κακεῖθεν εἰς τὸ Σιναϊον, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ τῶν ἐν Σινᾶ καὶ ἐν Ραιθοῦ ἀγίων Ἀεράδων σφαγὴ ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Βλεμμύρων

§. λγ. Συμεώνης ὁ παλαιὸς, καὶ βίου ἀσκήσει, καὶ θαύμασι περιώνυμος (περὶ τὸ 375), ὅπως ἐσέβετο τοὺς ἄγιους τόπους, αὐτὸς ἡμῖν ἔρει· «Ἅμεις φησιν (αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀκόλουθοι) «τὸν ἀσκητικὸν μετιόντες οἴον, καὶ τῆς ἡσυχίας ἐρῶντες, ἀλώμεθα κατὰ τὴν δὲ τὴν ἔρημον, ἐν τῷ Σινᾶ ὅρε: τὸν τῶν ἀπάντων ἐπιθυμοῦντες προσκυνῆσαι Θεὸν, ἐνῷ Μωσῆ τῷ θεράποντὶ τὴν οἰκείαν ἐπιφάνειαν ποιησάμενος, ἔδωκε τῆς νομοθεσίας τὰς πλάκας· οὐχ ὅτι τὸ θείον περιγεγράφθαι νομίζομεν· (ἀκούομεν γάρ αὐτοῦ λέγοντος εἰς δὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγώ πληρῶ λέγει Κύριος, καὶ δὲ εἰς κατέχει τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας νοῦ): ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς θερμῶς ἐρῶσιν οὐ μόνον οἱ ἐρώμενοι τριπόθητοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τόποι ἐράσμιοι, οἱ τὴν τούτων παρουσίαν καὶ διμιλίαν δεξάμενοι εἰτελ.

§. λδ. Ως ὁ μόρφος· καὶ ίσοκλεῖ καὶ σχεδόν τι σύγχρονον τῷ παλαιῷ Συμεώνῃ παραβάλλομεν καὶ Πέτρον τὸν ἐκ τῆς (ἐν Λασίᾳ) Γαλατίας· «Ὄστις 99 ἔτη τὰ πάντα οἴονται, ἐπτὰ μόνον, ὡς φασι, συνέζησε μετὰ τῶν γονέων, τὰ δὲ λοιπὰ 92 ἐν τοῖς τῆς μοναστικῆς φιλοσοφίας διετέλεσεν ἀθλοῖς. Ἕθιλης δὲ τὸν πρῶτον χρόνον ἐν Γαλατίᾳ. ἐκεῖθεν ίστορίας ἔνεκα τὴν Παλαιιστίνην κατέλαβεν, ἵνα τοὺς τὰ σωτήρια πάθη δεξαμένους θεασάμενος τόπους, ἐν αὐτοῖς τὸν σεσφύκτα προσκυνήστη Θεὸν, οὐχ ὡς τόπῳ περιγραφμένον· γηίστατο γάρ αὐτοῦ τὸ τῆς φύσεως ἀπερίγραφον ἀλλ' ἵνα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔστιάσῃ τῇ θεωρίᾳ τῶν ποθουμένων, καὶ μὴ μόνον τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν, δίχα τῆς δψεως, τῆς πνευματικῆς διὰ τῆς πίστεως ἀπολαύῃ τρυφῆς. Πεφύκασι γάρ πως οἱ φιλοστόργως περὶ τινα διακείμενοι οὐ τὴν ἀπὸ τῆς θέας αὐ-

κατεπράχθη (Σωκρ. Ἐκκλ. ἱς. 4. 36; Σωκράτ. 5, 38). Οἱ δὲ μακάριοι ἀμμάνιοι διασφύδι, ἴπανθλεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ οινόγραψε τὴν ίστορίαν τῆς τῶν ἀββάδων ἐναιρίσεως Αἴγυπτιαστι. Ἐξελλήνιοι δὲ ταύτην ἴωάννης (βλ. ἀμμάνιον ἄνθ. ἀνωτ. σολ. 182. καὶ Cave Scrip. Eccles. Hist. p. 47), ἦν δὲ Comphesis, ἔδωκε κατὰ τὴν ἀνωτέρῳ ἐπιγραφῇ εἰδόγος περὶ τῶν ἀναιρεθέντων κτλ.

τοῦ μόνης θυμηδίκην καρποῦσθαι, ἀλλὰ καὶ οἰκίαν, καὶ ἐσθῆματα, καὶ ὑποδήματα μετὰ πάσης θεωρεῖν εὐφροσύνης. Τοῦτον ἔχουσα τὸν ἔρωτα περὶ τὸν νυμφίον ἡ ἐν τοῖς Ἀσμασι τῶν Ἀσμάτων φερομένη νύμφη, βοᾷ λέγουσα· «Ἄλις μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως δ ἀδελφιδοῦς μου ἀναμέσον τῶν οὐών· ἐν τῇ σκιᾳ αὐτοῦ ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθησα, καρπὸς αὐτοῦ γλυκὺς ἐν λάρυγγί μου». Οὐδέν οὖν ἀπεικός οὐδὲ δ ὑεῖος οὗτος πεποίηκεν ἀνθρωπος, τὸν αὐτὸν περὶ τὸν νυμφίον δξάμενος ἔρωτα· ποθήσας δὲ καθάπερ τινὰ τοῦ νυμφίου θεωρῆσαι σκιάν, τοὺς ἄπασιν ἀνθρώποις τὰς σωτηρίους πηγὰς ἀναβλύζοντας ἐπεζήτησε τόπους. Ταῦτα κατὰ λέξιν δ Ἱερὸς Θεοδώρωτος (Φιλοθ. Ἰστορ. θ).

§. λε. Ἰλαρίων δ Μέγας καὶ τὸ ἐπώνυμαν· καὶ τὸ πρᾶγμα (τῷ 365) Παλαιστινὸς τὴν πατρίδα (ἐκ τῆς πρὸς τῇ Γάζῃ κῶμης Θαβαθᾶς), καὶ ἐν Παλαιστίνῃ καταβοσας, οὗ τὸν βίον ἔγραψεν δ μακάριος Ἐπιφάνιος (μηκέτι σφύρομενον), καὶ δ Ἱερώνυμος (τ. α. σελ. 317, κτλ.), καὶ οὗτος δ Ἱερὸς πατήρ ἀπῆλθε προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, «ὅπου καὶ μίαν (φησιν δ Ἱερώνυμος) ἡμέραν διέμεινεν ἵνα μήτε τῶν ἀγίων δόξῃ παραμελῶν, μήτε πάλειν τόπῳ περικλείσων τὸν Θεόν» (ἐπιστ. 1γ).

§. λε. Ἐπιφάνιος δ ἀγιώτατος, ἐξ Ἰουδαίων, καὶ Παλαιστινὸς, δ Κύπρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ (τῷ 368) ἀπῆλθεν ἔτι μοναχὸς εἰς Ἱερουσαλήμ προσκυνήσων τοὺς ἀγίους τόπους· «Ἐπορεύθημεν» (γράφει δ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ ἀκόλουθος Ἰωάννης, ἐν βίῳ αὐτοῦ §. κς) «Ἐπορεύθημεν ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ προσεκυνήσαμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν, τὸν τίμιον σταυρὸν τοῦ Δεσπότου. Ἐποιήσαμεν δὲ ἐν τῇ πόλει, διερχόμενοι τοὺς τόπους, καὶ εὐχόμενοι, ις ἡμέρας» (6λ. Ἐπιφαν. τόμ. 6. σελ. 340). Καὶ ἀρχιερατεύων δὲ ἥδη πάλιν ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, διπού καὶ ἐδίδασκεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναστάσεως (καὶ τοι τοῦ τότε Ἱεροσολύμων Ἰωάννου μὴ πάνυ φιλικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου)· «Οὐχὶ (γράφει πρὸς Παμμάχιον δ μακάριος Ἱερώνυμος, πρὸς αὐτὸν ἀποτελόμενος τὸν Ἰωάννην), «Οὐχὶ πρὸ τοῦ Μνήματος τοῦ Κυρίου

διελέγετο; — Ούχι, πρὸς τὸν Σταυρὸν (τὸν Γολγοθᾶν) ἐκ τῆς ἀναστάσεως ἐπειγομένων ὑμῶν, πάσης ἡλικίας καὶ φύλου πληθὺς συνέρρεε πρὸς αὐτὸν, προσφέρουσα τὰ παιδία (πρὸς εὐλογίαν), καταφιλοῦσα τοὺς πόντας, τέλλουσα τὰ κράσπεδα; » κτλ. (Ἐπιστ. ξά. τ. α. σελ. 684).

§. λξ. Εὐάγριος; (τῷ 380) δ ὑκινμάσιος καὶ περίφημος (λαὶ τέλος, κατὰ δυστυχίαν, ὀργενιστής ἔξελεγχθεῖς), ἀπὸ λίθεν εἰς ἱεροσόλυμα καὶ οὕτος· ἐνθει καὶ ἔξενισθη παρὰ τῇ δούλῃ Μελάνη (βλ. Παλλάδ. Λαυσατκ. κεφ. πη: τὰς δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ιστορικοῖς διλέγας διαφωνίζει περὶ τινα τῶν κατ' αὐτὸν, ἐμνημονεύσαμεν ἐν τῷ περὶ τῶν Ο. Εὔκηνευτ. Τόμ. Δ. σελ. 572, 623).

§. λη. Ιερώνυμος, ὁ σοφώτατος Δαλμάτης Πατήρ, καὶ φωστήρ τῆς Ἐκκλησίας (ἐν οἷς ἀμωμήτως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἡγωνίσατο καὶ συνέγραψεν), ἦλθε μὲν ἐπ̄ Ῥώμης εἰς προσκύνησιν τῆς ἀγίας γῆς, καὶ ἐμόνασεν ἐν Βηθλεὲμ περὶ τὸ 379· πολλαχοῦ δὲ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων διαγράφει τοὺς ἀγίους τόπους· ἐμνημονεύσαμεν δὲ ἐν τοῖς ἐμπροσθεν παροδικῶς δύνω τῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν (σελ. 29)· ἀλλὰ καὶ ἥδη προστιθέμεθα μακροτέρας τινὰς περικοπὰς τοῦ Πατρός· Ἐν μὲν οὖν τῇ πρὸς τὸν Ῥωμαῖον Δεοιδέριον ἐπιστολῇ (τόμ. α. σελ. 1305) προσκαλῶν χύτὸν μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐ·οῦ Σερενίλλης εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἡγιασμένων χωρίων τῆς θείας ἐπιφκνείας, μετ' ἀλλα ἐπιφέρει καὶ τὰ ἔξτις· «Καὶ τοίνυν προτρέπω ὑμᾶς, καὶ παρακαλῶ δι· ἀγάπην τοῦ Κυρίου, παράσχετε ὑμῖν τὰς ὑμετέρας ὅψεις ἴδειν, καὶ, χάριν τῶν ἀγίων τόπων, πλουτίσατε ὑμᾶς τῷ τοσούτῳ δωρήματι. Κἀντι ὑμῖν ἀπαρέση τὰ τῆς ἡμετέρας διαιροῦντος, πάντως τὸ προσκυνῆσαι εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου, μέρος πίστεώς ἔστι, καὶ θεάσασθαι οἷον ἔτι νεαρὰ τὰ ἵχνη τῆς γεννήσεως, καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ κτλ. Τὴν δὲ περιδόξον Ῥωμαϊκὴν πατρικίαν Μάρκελλαν· προσκαλούμενος εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς Βηθλεὲμ (σελ. 161), καὶ τοῦτον εὑφραδέσσατα διαζωγραφῶν, ἐπάγει ταλλάξια εἰς τὴν ἐπαυλιν (τὴν Βηθλεὲμ), καὶ τὸ κατάλυμα τῆς Μαρίας

ἐπανέλθωμεν, ποίω λόγῳ, ποίῃ δὲ φωνῇ διηγήσομαι σοι τὸ Σπάκ-
λαιον τοῦ Σωτῆρος; Κἀκείνην δὲ τὴν φάτνην, ἐν ᾧ θρέφοις ἐκλαυθ-
μύρισε, σιγῇ μᾶλλον, οὐ φράσει ταπεινῇ τιμητέον. Ποῦ γάρ ἔκει
πλατεῖαι στοάι; ποῦ κεχρυσωμένα φατνώματα; ποῦ, δίκτυα ἀνα-
κτόρων, ἴδιωτικῶς κατεσκευασμέναι βασιλικαὶ (εὑρύχωροι οἰ-
κοδομαὶ, πλατυτάτους ἔχουσαι περιπάτους), αἷνα τὸ εὔτελὲς σω-
μάτιον τοῦ ἀνθρώπου πελυτιμότερον ἐμπεριπατή; τι δ' οὐχὶ καὶ, ὡς
ἄν εἴπερ ηδύνατο εἶναι ἄλλο τι τοῦ κόσμου περικαλλέστερον, οἱ δὲ
τὰς ὁροφὰς αὐτῶν εἰσοράν ἐθέλουσι μᾶλλον, — οὐ τὸν οὐρανόν; Ιδοὺ οὐ
Βηθλεέμ· ἐν ταύτῃ τῇ μικρῷ τῆς γῆς ὅπῃ ὁ δημιουργὸς τῶν οὐρα-
νῶν ἔγενηνθή· ἐνταῦθα ἐσπαργανώθη· ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν παιμένων
ώραθη· ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ἀστέρος ἐδείχθη· ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν
Μάγων προσεκυνήθη. Τοῦτον δὲ τὸν τόπον οἷμαί γε ἀγιώτερον
εἶναι παρὰ τὸν Ταρπηίον λόφον, δις οὐρανόθεν πολλάκις κεραυ-
νωθεῖς, ἀπέδειξεν, ὅτι τῷ Θεῷ ἀπαρέσκει. Καὶ ἔστι μὲν αὐτόθι
(ἐν Ρώμῃ) Ἐκκλησία ἀγία. ἔστι τρόπαιον (μνημεῖα) τῶν ἀπο-
στόλων (Πέτρου καὶ Παύλου) καὶ τῶν μαρτύρων. ἔστι τῶν ἀπο-
στόλων η κηρυχθεῖσα πίστις — (καὶ τὰ λοιπὰ τῆς χαριεστάτης
ἐπιστολῆς). Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὴν αὐτὴν Νάρκελλαν, ὡς ἐκ τῆς
Παύλας καὶ Εὐστοχίας, ἐπιστολῆς, μετ' ἀλλας πολλὰς διὰ πολλῶν
γραφικῶν ῥημάτων καὶ παραδειγμάτων καταγενευαζομένας εὐφη-
μίας τῆς Ἱερουσαλήμ (πρὸς οὓς ἐλθεῖν τὴν Μάρκελλαν προτρέπου-
σιν), ἐπιφέρονται καὶ τὰ ἔξης. «Οὗσους οὐ πόλις αὐτῇ προφήτας,
οὗσους ἐβλάστησεν ἄνδρας ἀγίους, μακρόν ἔστιν ἀριθμεῖν. Όλον
τὸ μυστήριον ημῶν (τῶν χριστιανῶν) ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ
τῇ πόλει ὑπάρχει ιθαγενές. ἐν τοῖς τρισὶν αὐτῆς ὄνόμασι τὴν τῆς
Τριάδος ὑποδείκνυσι πίστιν. Ἰαβοῦς, Σαλῆμ, καὶ Ἱερουσαλήμ
ἀποκαλεῖται. (καὶ μετὰ πολλὰ) «Σεβόμεθα πανταχοῦ τῶν μαρ-
τύρων τοὺς τάφους, καὶ τὴν ἀγίαν αὐτῶν κόνιν, δοάκις ἔνεστι,
προσάπτομεν τοῖς ὅμμασιν ημῶν, καὶ τῷ στόματι προσφύομεν.
τὸ δὲ μνημεῖον, ἐν φετέῃ ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀμελητέον τινὲς ἐνθύ-
μισαν! — Μακρόν ἔστι καθ' ἐκαστον αἰῶνα διατρέχειν, ἀπὸ τῆς

Ἀναλόψεως τοῦ Κυρίου μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας, καὶ διηγεῖ-
σθαι, τίνες μὲν τῶν ἐπισκόπων, τίνες δὲ τῶν μαρτύρων, τίνες
δὲ τῶν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν ἐλλογίμων ἀνδρῶν
ἡλθον εἰς Ἱεροσόλυμα, νομίζοντες ἐλασσον μὲν εὐλαβεῖς θρη-
σκευτικῆς, ἐλασσον δὲ γνώσεις ἔξειν, μηδὲ τὴν ἁσκάτην. (τὸ
δὴ λεγόμενον) χείρα ταῖς ἑαυτῶν ἀρεταῖς ἐπιθήσειν, εἰμὴ προ-
σκυνήσουσιν ἐν ἑκείνοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς τὰ Μύαγγλιον ἐξέλαιψ-
ψεν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Καὶ εἰπερ ἐνδοξός τις ῥίτωρ (δι Κικέ-
ρων) εψεκτέον οὐκ οἴδ' ὅντινα εἶναι νομίζει, δτι τὰ γράμματα
τὰ ἐλληνικὰ μεμάθηκεν οὐκ Ἀθῆροι, ἀλλ' ἐν Λιλυθαίῳ» (ἀκρω-
τηρίφ τῆς Σικελίας), «τὰ δὲ πάλιν γράμματα τῶν Φωμαῖν, οὐκ
ἐν Φώμῃ, ἀλλ' ἐνδον τῆς Σικελίας, — πᾶς ήμεῖς νομίσωμεν,
ὅτι τις ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων Λθηνῶν ἡ (τῶν Ἱεροσολύμων) ετίς τὸ
τῶν σπουδασμάτων ἀκρον ἀέτειμα δύναται ἀφικέσθαι; Καὶ οὐ
λέγομεν τοῦτο, ὡς ἀρνούμεναι, δτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς
ἡμῶν ἔστε, καὶ δτι ἄγοι αὖδρες οὐκ εἰσι καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπαρ-
χίαις· ἀλλ' ἵνα τοῦτο μάλιστα βεβαιώσωμεν, δτι καὶ οἱ παντα-
χοῦ τῆς οἰκουμένης (ἐν ἀγιότητι) πρωτεύοντες ἐνταῦθε συνήχθη-
σαν. Καὶ πάρεξιν ὅντως οίον ἀνθος τι, καὶ λίθος πολυτιμότατος
μεταξὺ τῶν κοσμημάτων τῆς ἐκκλησίας, δι τῶν Μοναχῶν καὶ τῶν
Ηαρθένων χορός. Οἱ πρῶτοι ἐν Γαλλίᾳ, ἐνθάδ' ἐπείγεται παραγε-
νέθαι καὶ δι τῆς ἡμετέρας ἡπείρου κεχωρισμένος Βρετανὸς, ἐπειδάν
εἰς τὴν εὐσέβειαν προκόψῃ, καταλιπὼν τὸν δυτικώτερον τόπον,
ζητεῖ τὸν ἐκ φύμης μόνον καὶ ἐκ τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως
ἐγνωσμένον. Τί δὲ χρὴ μνημονεῦσαι τοὺς Ἅρμενίους; τί τοὺς Πέρ-
σας; τί τοὺς Αἰθιόπων λαούς; Τί δὲ καὶ αὐτὴν τὴν μοναχῶν
φορωτάτην Αἴγυπτον, Πόντον τε καὶ Καππαδοκίαν, Κοίλην Συρίαν
καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ τὰ τῆς Ἀνατολῆς παραδείγματα; Ταῦτα
γάρ, κατ' ἐκεῖνο τὸ λόγιον τοῦ Σωτῆρος, «ὅπου τὸ πτῶμα
ἐκεῖ συναγθήσονται καὶ οἱ ἀετοὶ, συντρέχουσιν εἰς τούτους τοὺς
τόπους, καὶ ποικίλων ἡμῖν ἀρετῶν ἐπιδείκνυνται δείγματα. Καὶ
διάφωνος μὲν ἡ φωνὴ, μία δὲ ἡ θρησκεία. Τοσοῦτοι δὲ σχεδὸν

οἱ τῶν ψαλλόντων χοροὶ, δσαι καὶ αἱ τῶν ἔθνων διαφοραι. — Άρα γε ἔστι ποθ' ὁ χρόνος ἐπεῖνος, καθ' ὃν ἡμῖν ἔξεσται π. (συνάμα μετὰ τῆς Μαρκέλλης ἐλθεύσης) «συνέρχεσθαι μὲν εἰς τὸ (ἐν Βηθλεέμ) Σπήλαιον τοῦ Σωτῆρος, συνδικρύειν δὲ παρὰ τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου; λείγειν δὲ τῇ γλώττῃ (καταφιλεῖν) τὸ ζύλον τοῦ Σταυροῦ; καὶ τῷ ὅρῳ τῶν Ἐλαιῶν μετὰ τοῦ ἀνακηφύνεντος Κυρίου συνανυψοῦσθαι εὐχῇ καὶ ψυχῇ; Καὶ τὸν Λάζαρον δὲ ἔξορτα τοῦ τάφου δεδεμένον κειρίαις ὄψιμεθα. Καὶ τὰ ιορδάνεια ρεῖθρα, διὰ τοῦ βαχπτίσματος τοῦ Κυρίου ρέοντα καθαρώτερα — Πορευούμενοι καὶ εἰς Ναζαρὲτ, θεραπούμενοι τὸ τῆς Γαλιλαίας ἀγθός (ώς ἐρμηνεύεται τ' ὄνομα)^(α) καὶ πρὸς τὸ Θαβώριον ἐπεξόμεθα, καὶ τὰς σκηνὰς θεωρήσομεν τοῦ Σωτῆρος, οὐχ ὡς ὁ Νέτρος πρώην θελεῖ, μετὰ Μωσέως καὶ Ἡλία (σκηνοῦντας), ἀλλὰ μετὰ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· καὶ τοὺς ἀλλοιούς ὄψιμεθα τόπους, ἐν οἷς ἐστήκασιν ἐκκλησίαι, οἵον σημαῖαι τῶν νικῶν τοῦ Κυρίου *ε* (Γόμ. α. σελ. 150—157). Αὐτὸς δὲ ὁ μακάριος Ιερώνυμος καὶ ἐν τῷ πρὸς Εὐστόχιον ἐπιταφίῳ Παύλας, τῆς αὐτοῦ τοῦ ἡυ-στοχίου μητρὸς (Ρωμαίας πατρικίας, τὸ γένος ἐλκούστης ἐκ τῆς ἀρχαίας οἰκίας τῶν Κορηνηλίων καὶ Γράχων, ἥτις ἦλθε καὶ ἐμόνασσεν ἐν Βηθλεέμ.) θαυμασίως διαγράφει τοὺς διαφόρους τῆς Ιουδαίας σταθμούς, οὓς διῆλθεν ὁ μακαρία Παύλα, προσκυνοῦσα τοὺς ἀγίους τόπους· καὶ διπλαῖς τέλοις, ἀμα τῷ ἐλθεῖν εἰς Ιεροσόλυμα, επροσπεσσόσα πρὸ τοῦ Σταυροῦ (ἐν τῷ Γολγοθᾷ), ὁσανεὶ κρεμάμενον ἔτι θεωμένη τὸν Κύριον, προσεκύνει· εἰσελθοῦσα δὲ καὶ εἰς τὸν πανάγιον Τάφον, κατησπάζετο μὲν τὸν λίθον τῆς Λναστάσεως, διν δὲ Ἀγγελός ἀπεκύλισεν ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου (α). Αὐτὸν δὲ τὸν τόπον τοῦ θεανδρικοῦ σώματος, διπου ἔκειτο ὁ Κύριος, ὃς ὑδάτων διψώσα πολυποθήτων, στόματι πιστῷ κατεφέλει. Κἀκεῖνη ἀνέβη εἰς τὴν Σείρην, διπου ἐδείκνυτο

(α) Τοῦτον καὶ Κύριλλος ἡ Ιεροσολύμων διαγράφει (Κατταχ. ιδ. §. 19), ὡς καὶ ἐπ' αὐτοῦ «παρὰ τῷ μνημείῳ κείμενον». Σῷζεται δὲ ηδη καὶ καθ' ἡμᾶς μίγα τοῦ λίθου τούτου τεμάχιον, ἐν τῷ τοῦ θείου Μνήματας κουσιλίῳ.

δ σύνλογος, δ τὴν στοχὸν ἃδη τῆς ἐκκλησίας ἀνέχων, βεβαμένος τῷ τοῦ Κυρίου αἵματι, πρὸς ὃ προτιθέμεις ἐμαστιγώθη (α). Ἐδείκνυτο δὲ καὶ ὁ τόπος, δπου τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον κατῆλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποτόλους καὶ μαθητὰς, συνηγμένους ως ἔκατον εἰκοσιν. (ταύτην δὲ Κύριελλος διεγράφει ἡρτῶς, εἰ τὴν ἀνωτέραν ἐκκλησίαν τῶν ἀγίων Ἀποτόλων θλ. δπιτθ. σελ. 56) Καὶ καθεῖται δὲ τὴν Βηθλεέμ καὶ πάντα τὰ λοιπὰ πολύσεπτα γωρία τῆς ἀγίας γῆς, ὅπερ ἡ θεοφίλης ἐπεστέψατο Παῖδα μετ' εὐλαβείας, οὗτος ἀκριβῶς δὲ ιερώνυμος διιχγόρει, οἷα καὶ καθ' ἡμῖς δρᾶνται, καὶ δεικνύονται διὰ τοσούτων αἰώνων βεβαίως ἐπεγνωμένα. Ἐν δὲ τῇ 35 ἐπιστολῇ πρὸς Ἑβραϊκάντιον (τόμ. α. σελ. 270), προτρέπων τοῦτον ἀπεκρινθεσθεὶ τὴν στρατίαν καὶ τὸν κόσμον, προσκαλεῖ πὸν αὐτῷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κυντιλιανὸν ἀναχωρῆσαι (εἰς Βηθλεέμ). Καὶ ἐν ἐπιστολῇ 46 (τόμ. α. σελ. 285) προτρέπει τὸν Φίστικον, ἐλθεῖν εἰς τοὺς ἀγίους τόπους, δπου πρότερον ἐλθοῦσαν καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ, κατέμεινε μονάσασα. Συνῆν ἐν Βηθλεέμ τῷ Ἱερωνύμῳ καὶ Εὔσέδοις. πρεσβύτερος σοφοῖς, ἐκ Κρημώντος τῆς Ἰταλίας. Καὶ Σωφρόνιος δὲ Γραικὸς, δ; ἔγραψε καὶ ἐγκώμιον εἰς τὴν Βηθλεέμ (Ιερών. ἐν Καταλ. Ἑκκ.). Συγγρ. κεφ. 144).

§. 2θ. Πρὸς δὲ τῇ μακαρίᾳ Πτεύλῳ καὶ τῇ ταύτῃ θυγατρὶ; τῷ Εὐστοχίῳ (οὐδετέρῳ, κατὰ τὸν ἐλληνικὸν ὑποκοριστικὸν ἐν τοῖς τοιούτοις τύπον) προσθετέον καὶ τὴν προφῆτεσσαν εὐγενῆ Φωμαίαν Μάρκελλαν, καὶ τὰς δύο δούτις Μελκίας, καὶ ταύτας ἐνδεξους Φωμαίας, ἐν Βηθλεέμ τὸν ἐνθεν βίον διανυσθεῖς (Ιερών. ἐπιστολ. κδ, καὶ Παλλάδιος Λαύσαπ. κεφ. ριη. σελ. 596, 600).

§. μ. Θεοδόσιος δὲ αὐτοκράτωρ (τῷ 386) «ἐπεθύμησε καταλαβεῖν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ πιριθυλμενο; συγκριτικὸν, ἥλθεν ἐν τῇ πύλῃ τῆς ἀγίας Λυκοστασίας (ἴσ. γρ. ἀναστάσεως) καὶ ιρούσαντος, ἥνοικέ τις [τῶν] ὑπηρετῶν. Πίντων δὲ τῶν λύχνων σιεσθέντων, ἐν τῷ εἰσελθεῖν τὸν βασιλέα αὐτιδίον πάλιν ἀνήφθη-

(α) Τέττου μέρος τῷ επειταί ἐν τῷ Πιττιασ; χικῷ ναῷ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας;

σαν, ὡς ἐν πανηγύρει· δὸς δὲ θυρωρὸς ἔκπλαγεις, ἀπίγαγεν αὐτὸν πρὸς ἴωμάνην τὸν ἀρχιερέα· δὸς δὲ δι' εὐχῆς ἐπέγνω αὐτὸν, καὶ ἐμακάρισεν, ὅτι βασιλεὺς ὁν, ἐν τοιαύτῳ σχήματι παρεγένετο προσκυνῆσαι τοὺς ἀγίους τόπους· (ταῦτα ὁ Κεδρην. Συνάψ. Ἱσορ. τόμ. α. σελ. 523. ἑκδ. Παριτ. 1647).

§. μ.κ. Συμεὼν καὶ Θεόδωρος, ὄσιώτατοι ἀδελφοὶ Θεσσαλονικεῖς, οἱ τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ κατὰ τὴν Πελοπόννυσον Μεγάλου Σπηλαίου καθεδρύσαντες (348—390) ἀπῆλθον εἰς προσκύνησιν τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ (βλ. Κτιτορικ. τοῦ Μεγάλ. Σπηλαίου σελ. 41).

§. μ.β. Πελαγία ἡ ὄσια ἐξ ἀντιοχείας (περὶ τῷ 350—385) ἔτι μὲν ἔθνική, θεατρική τε ἦν καὶ πόρην δημοσίᾳ, βαπτισθεῖσα δὲ, τὸν κόσμον κατέλιπε, καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀναβᾶσσα, προσεκύνησε τὰ σωτήρια σεβάσματα, καὶ ἐμόνωσεν ἐν τῷ δρει τῶν Ἑλαιῶν, ἔνθα καὶ τὸν βίον ὄιώς ἐτελεύτησε. Ταύτην καὶ ὁ θεῖος Χριστός προβάλλεται μεταγοίας ὑπόδειγμα, λέγων· «Οὐκ ἡκούσατε, πῶς ἐκείνη ἡ πόρην, ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ λέγω πόλειν (ἢ Πελαγίᾳ) πάντας ἀπέκρυψεν ἐν εὐλαβείᾳ; — Βουληθεῖσα γάρ καὶ μεταβληθεῖσα, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν ἐπιεπασμένη, — πρὸς οὐρανὸν ἀνέδραμε» (Διγ. περὶ τοῦ μὴ προσκληθεῖ, κτλ.). Ταύτης τῆς ὄσιας Πελαγίας καὶ ἡ σορὸς ἐκείτο Ἕγγιστα τοῦ ἐν τῷ δρει τοῦ Ἑλαιῶνος νχοῦ, ὡς ἱστορεῖ Περδίκας ὁ Ἐφέσιος (Ἐκφρ. π. τ. ἐν Ἱεροσολύμοις κτλ.) λέγων· «Ἅγγιστα τούτου καὶ σορὸς ὄσιας Πελαγίας —. Καὶ γάρ περὶ τὰ πλάγια τοῦ τείχους ἰσταμένη. Διὰ μαρμάρων, ὡς πολλά, τῆς γῆς ἀνεστηκῆσα κτλ. (ἐν Ἀλλατ. Συμμίκτοις. σελ. 72. βλ. καὶ Δανιὴλ Ἐφέσου, Διηγῆσιν κτλ.).

§. μ.γ. Ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Χριστός (τῷ 380—404), δτι μὲν ἀπῆλθε καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ ἐξ ἀντιοχείας, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν βεντυραφίᾳ οὐχ ἰστέρηται· φαίνεται δὲ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἀπίθανον· καὶ μάλιστα ἐκ τῆς εὐφορίας τῶν λόγων, δι' ὃν, πολλαχοῦ τῶν Ἱερῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐκφρέζει τὰ μεγαλεῖτα τῆς Ἱερούσαλημ. Οἶον, ἐξηγῶν τὸν μὲν Ψαλμ. (σίχ. 2), «Ἄγλαῖσμά, φησιν, αὐτὴν (τὴν ἀρχαίαν Ἱερουσαλήμ) πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ εὐφροσύνην ἐποίησεν» ἐκεῖ-

Θεν γάρ ή πηγὴ τῆς εύσεβείας, καὶ τῆς θεογνωσίας αἱ ρίζαι καὶ ἀρχαί. Τοικύτην τοίνυν οὐσαν αὐτὴν ἐρρίζωσε, καὶ καλῶς ἔπηξεν ἐπὶ κόσμῳ τῆς οἰκουμένης, ἐπὶ ἀγλαΐσματι καὶ χαρᾷ πάσῃς τῆς γῆς. — Εἰ δὲ βούλει αὐτὸν καὶ κατ' ἀναγωγὴν (ἐπὶ τῆς καινῆς, τῆς γριστικῆς Ἱερουσαλήμ) αἱ ἐκλαβεῖν, ὅψει τῶν πραγμάτων τὴν αἰλιγθείαν. Ἐντεῦθεν γάρ τὸ ἀγαλλίαμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης γέργονεν ἐντεῦθεν εὑφροσύνη καὶ χαρά: ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ἐνθα Χριστὸς ἐσταυρώθη ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρυπτον. Ἐκ γάρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ» (τόμ. ε. σελ. 198). Καὶ εἰς Ψαλμ. μθ, (στίχ. 2) μετ' ἄλλα πολλὰ· «Ἐκεῖθεν (ἐκ τῆς Σιών) ὁ Σταυρὸς ἐλαμψεν. — Ἐκεῖθεν, καθάπερ ἐκ βαλβίδος τινὸς εὐσκελεῖς ἵπποι, ἥρξαντο οἱ Ἀπόστολοι τὸ κήρυγμα ποιεῖν. Ἐκεῖ τὰ προοίμια καὶ ή ἀρχὴ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. Ἐκεῖ τὰ περόρητα δόγματα κηρύττεοθαν ἀρχὴν ἔλασθον. Ἐκεῖ πρῶτον ἀπεκαλύφθη ὁ Πατὴρ, ἐγνωρίσθη ὁ Μονογενὴς, καὶ ἐδόθη τοσαύτη χάρις ποκτλ. Καὶ πάλιν· «Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ μέρους ἐθέλεις λαμβάνειν ἀπόδεξιν, ἐννόησον τίνος ἔνεκεν η οἰκουμένη συντρέχει ἄπασα, τάφον ἴδειν σῶμα οὐκ ἔχοντα; ποία δύναμις ἔλκει τοὺς ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, ὃστε ἴδειν ποῦ μὲν ἐτέχθη, ποῦ δὲ ἐτάφη, ποῦ δὲ ἐσταυρώθη; κτλ. (εἰς τὸν ρθ Ψαλμ. σελ. 259). Καὶ πάλιν· «Μετὰ γοῦν τὸν τόκον ἐκεῖνον, ἀπὸ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης ἐρχογται, δύόμενοι τὴν φάτνην καὶ τῆς καλύβης τὸν τόκον, ὅνπερ ἀνωθεν ὁ προφύτης προεφώνησε, λέγων· «Καὶ σὺ Βηθλέεμ· οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰουδαίων» (εἰς Ματθ. Θμιλ. ζ. τόμ. ζ. σελ. 205).

§. μδ. Καὶ Πορφύριος ὁ Γάζης ἐπίσκοπος (τῷ 396) γλύθε τὸ πρῶτον ἐκ τῆς αὐτοῦ πατρίδος Θεσσαλονίκης εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ ποιηθεὶς θησαυροφύλακαν, διπον καὶ πρεσβύτερος ἔχειροτονάθη, καὶ τέλος Γάζης ἱερώτατος παιμῆν (βλ. Συναξαρ. Φευρ. κε). Εἶχε δὲ καὶ Μάρκον ἀξιομνημόνευτον ἀκόλουθον καὶ μαθητὴν (Βολλάνδ. τ. 3: σελ. 636).

§. με. Παλλάσδιος ὁ συγγραφεὺς τοῦ Δαυσαῖκον (τῷ 400)

καὶ οὗτος ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ πολὺ διέτριψε, καὶ τριετίαν ὅλην
ἐν τῷ δρει τῶν Ἐλαιῶν παρὰ τῷ Ἀββᾶ Ἰνοκεντίῳ· μητρονεύει
δὲ καὶ ἄλλους ἐπισήμους ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ Βηθλεέμ ἀσκοῦμένους,
καὶ τὸν Ποσειθώνιον (βλ. τὸ περὶ τῶν Ο., Ἐρμην. Τόρ. Δ. σελ. 580):

§. μτ. Φιλόρωμψις πρεσβύτερος, ἀνὴρ ἀσκητικώτατος ἐκ Γαλα-
τίας, ἔλεγε πρὸς τὸν σύγγρονον Παλλάδιον· «Κατηξόθην δὲ χάρις
εὐχῆς καὶ δεύτερος ἐλθεῖν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τοὺς τῶν ἀγίων
τόπους, ἰδίους ἀπελθῶν ποσὶ καὶ ἀναλώμασιν, ἐκυρῶν (γρ. ἐναυτῷ)
ἐπαρκέσας» (Παλλάδ. Λαυταῖ. κεφ. ριγ. σελ. 585).

§. μζ. Κυριακὸς δ ὀσιώτατος καὶ θεῖος; ἀναγγελτής, τὴν πα-
τρίδα Κορίνθιος (τῷ 408) ἀπῆλθεν εἰς προσκυνήσιν τῶν ἐν Ἱερο-
σολύμοις θεοβαδίστων τόπων, ὅπου καὶ ἐμόνασε, καὶ κατεβίωσεν
ἐν Παλαιστίνῃ, μακροθιάτος (έτῶν 108) γενόμενος δ τρισδά-
τιος (βλ. Συναξ. Σεπτ. κθ).

§. μη. Ἰωάννης Κασσανδρός, δ ἱερώτατος (τῷ 424-448) ἐκ
τῆς Ταυρίδος; τὸ γένος Ἑλκων, Ἀθηναῖος ἐγεννήθη (διὸ τὶ δὲ τοῦ-
τον δ Φθιτος ἡμακάιον καλεῖ, βλέπε τὸ περὶ τῶν Ο., Ἐρμηνευ-
τῶν, Τόρ. Δ. σελ. 650). Ἐπὶ δὲ παῖς τὸν μοναγικὸν ἀσπασάμενος
θίουν, ἐν τῇ ἵερᾳ παλαιστρᾷ τῆς Βηθλεέμ τοὺς ἀσκητικοὺς διήνυσεν
ἀθλούς ἐπὶ χρόνῳ μακρόν.

§. μθ. Θεοδότιος δ αὐτοκράτωρ (δ Νικηδός) «κατὰ τὸ 427 τὴν
γαμετὴν Εὐδοκίαν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπέσειλεν, εὐχαριστηρίους ὅμονους
προσκέπουσαν τῷ Θεῷ, ἥτις πάμπολλα ταῖς ἐκκλησίαις ἐδωρήσατο·
καὶ προσκυνήσασα τὸν τε ἄγιον Σταυρὸν καὶ τοὺς σεβασμίους τό-
πους, ὑπέστρεψεν εἰς τὰ βασιλεῖα». Ταῦτα ἐπὶ λέξεως δ ἱερὸς Θεο-
φάνης (Χρονογρ. σελ. 39 ἐκδ. Παρισ.). Ἐστι δὲ ἡ αὐτὴ Εὐδοκία
ἐκείνη ἡ σοφὴ καὶ ἀοιδιμος Ἀθηναῖ, θυγάτηρ Λεοντίου, Ἀθηναίου
Σοφίτου, ἥτις ὑπὸ τῷ πατρὶ ἐπαιδεύθη, καὶ διὰ λόγων ἐληλύθει παν-
τοίων, καὶ ποιήματα ἡρωϊκῷ τῷ μέτρῳ πολλὰ καὶ μελιχρά πεποί-
κεν. Ἐκαλεῖτο δὲ πρῶτον Ἀθηναῖς· δε τὸ ταύταν δ Ἀντοκράτωρ
εἰς γαμετὴν ἐξελέξατο, έπειτασι στρατηγὸν τοῦ Πατριάρχου Ἀκακίου,
Εὐδοκία μετωνομάσθη, ὡς δ πολὺ τοῦ Θεοφάνους ἀρχαιότερος

Σωκράτης ιστορεῖ. Ήνγρυπονεύει δὲ καὶ αὐτὸς τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ υπὸ τοῦ βιολέων αὐτῆς ἀποστολήν· « καὶ δτὶ τὰς περὶ Ἱεροσόλυμα ἐκκλησίας, καὶ πάσας τὰς ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς πόλεσι, παικίλιως ἔτιμησεν ἐν τε τῷ ἀπιέναι, καὶ αὐθίς ἐπανιοῦσαν (Σωκρ. Ἐκ. Ις. Σ., κα. καὶ μζ.). Καὶ δεύτερον δὲ πάλιν, ἀπομακρυνθεῖσχ εἰς τέλος τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις θεοῦ ὄρθων, ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔνθα καὶ μοναστήρια ἐκτισε, καὶ ξενῶνχς, καὶ τὸ τεῖχος τῶν Ἱεροσολύμων, φερώνυμος καὶ τούτοις ἀναφανεῖσα, καὶ αὔξια τῆς θείας εἰδυκίας ἐργάτις, οἵοι γίνονται καὶ πάντες οἱ πιστοὶ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς εύδοκει Κύριος εἰς τὸ ἀγαθοποιεῖν τὴν Σιών (τὴν ἐκασταχοῦ, καὶ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν). Οὕτω δὲ καὶ εἰς ἓνα ἐκαστον αὐτῶν, καὶ εἰ; τὴν Εὐδοκίαν (καὶν συκοφαντῶσιν οἱ Βεσελλίγγιοι) πληροῦται τὸ προφητικὸν Ἀγάθυνον Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών κτλ. (Ψαλμ. ν.). Τούτο δὲ τὸ ῥητὸν καὶ αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν, ὡς ἐκ τῆς δμωνυμίας, ἐφήρμοσεν ἡ Εὐδοκία, χαριεντι-Ζομένη, ή καὶ ἐν Κυρίῳ καυχωμένη, δι' ἃς ἡξίωσεν αὐτὴν ποιῆσαι ἀγαθοποίας (βλ. Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 585 ἐκδ. Βόν. Μαλαζ Χρονογρ. σελ. 352, καὶ Κεδρην. τ. α. σελ. 540). Ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ τὸν ἔλον ἐτελεύτησε τῷ 400, «Ζήσασα καλῶς, καὶ καθὼ Θεῷ φίλον ὁ (ῶς φησιν Ἐρεβαίμιος ὁ Βυζαντινὸς ἐν τῷ στιχηρῷ Χρονικῷ (α)). Ἄδε καὶ Εὐάγρ. Ἐκκλ. Ις. Α'. κ—κβ: Κύριλλ. Σκυθοπολ. Βίβ άγ. Εύθυμιον κεφ. κε: Ζωναρ. Χρον. ιγ. σελ. 40, 45). μνημονεύει δὲ τῆς μακαρίας ταύτης βασιλίδος καὶ ἡ Ἐκκλησία Αύγ. ιγ.

§. ν. Θεοδώρητος δ Κύρου ποιημενάρχης, καὶ τῆς Ἐκκλησίας δ.δάσκαλος (τῷ 130), αὐτός τε ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς ἀγίους ἐπισκεψύμενος τόπους, ὅπου καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ νομικοῦ ναοῦ μετ' ἐκπλήξεως ἐθεώρησεν, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ διαβρήθην (τόμ. δ. σελ. 482—495), καὶ τὴν δόξαν τῆς ἀγίας Πόλεως πολλαχοῦ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ πανηγυρίζει. Λύτικα ἐρμηνεύων ἐκείνην τὴν Ἡσεῖδου πρόβρησιν «Ἔκαστι πάντες οἱ υἱοί σου μακρόθεν μεταβαλεῖ

(α) Βλ. τὰς ὑπὸ Ματέου Scriptor. Veterum. Nov. Collect. T. III. p. 20.

εἰς σὲ πλοῦτον θαλάσσην (Ἅσατ. ξ. 4-5). «Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ (φησίν) Ἐκκλησίᾳ τὰ πάλαι τοῖς δαίμοσι προσφερόμενα δέχεται· καὶ οἱ πάλαι πικρὰ τῶν ἔθνῶν θάλασσα τῷ ξύλῳ τοῦ Σταυροῦ γλυκανθεῖσα, — τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ προσφέρει τὰ δῶρα· διαφερόντως δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλύμων ταῦτα προσφέρουσι πόλιν, ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης συντρέχοντες κτλ. Καὶ πάλιν εἰς τὸ «Καὶ μετὰ ταῦτα κληθήσῃ πόλις δικαιοσύνης, μητρόπολις πιστὴ Σιών (Ἥσατ. α, 26) ἐρμηνεύει «Μήτηρ γάρ ἔστι τῶν πεπιστευκότων· οὐ δὴ χάριν καὶ πρὸς αὐτὴν συντρέχουσιν ἀπαντες, ἵδεν πιθοῦντες, οὐ περιβόλων μέγεθος, οὐδὲ πύργων ὅψος, οὐδὲ κιόνων καὶ λίθων μαρμαρυγάς, ἀλλὰ τάφον Δεσποτικὸν, καὶ σταυροῦ τύπον Δεσποτικοῦ, καὶ τὴν σμικρὰν ἔκεινην καὶ πολυθρύλλητον φάτνην κτλ. (ἴδε καὶ εἰς Ἅσατ. β, 3). Καὶ, «Ἐκ ποίων γάρ ἔθνων οὐκ ἐπίστευσαν τῷ Σωτῆρι; Τίνες δὲ τούτων οἱ μὴ καταλαβόντες καὶ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ διὰ τὸ προσκυνῆσαι τοὺς ἐπιφανεστάτους καὶ σεπτοὺς τάπους, ἐν οἷς οὐ μάνον ἡ ἐκ Θεοῦ Θεὸς σαρκωθεὶς (ἰσ. γρ. ἐσαρκώθη, ή, σαρκωθεὶς ἐπεφάνη), ἀλλὰ καὶ ποσὶ φιλανθρωπίας ἐβάδισε; (εἰς Ψαλμ. πς), Καὶ αὖθις ἐρμηνεύων τὸ «Λύτη ἡ κακατάπαισίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος» (Ψαλμ. ρλα, 14), «Καὶ τοῦτο δέ (φησι) τετύχηκε πέρατος. Εἰ γάρ καὶ διὰ παλαιὸς νεώς ἔρημος διὰ τὴν ίουδαίων μανίαν ἐγένετο, ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν καὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως τὰ χωρία τῆς θείας ἡξίωτο (γρ. ἡξίωται) χάριτος· καὶ ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάττης συντρέχουσιν ἀπαντες τὴν ἐν ἐκείνοις ἀμελήψυσαν σύλλογίαν ἀρύσσασθαι» κτλ. Καὶ τὸ «ἴδιος δρόσος ἀερμών ἐπὶ τὰ δρῦ Σιών» (Ψαλμ. ρλβ) ἐξηγεῖ· «Ἄπο τοῦ ἀερμών (φησι) τῷ Σιών ἐπιφερομένη. — Ἐρ γάρ τῇ Σιών καὶ η τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς Ἱεροὺς ἀποστόλους ἡ ζωοποιὸς καὶ κατεπέμψθη δρόσος τοῦ κτλ. (ἴδε περὶ τούτου διπισθ. σελ. 56). Καὶ τὸ τοῦ Ἱερεμίου (γ 17:) «Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις πολλαλέσσουσι τὴν Ἱερουσαλήμ θρόνου Κυρίου κτλ. διασφεῖ· αἱ Μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ὑμῶν ἐνανθρώπησιν — ἀπέστησαν τῆς προτέρας πλάνης οἱ ταύτη δουλεύσαντες, καὶ τὸν τῶν

ἀπάντων προσκυναντις Θεὸν, καὶ ὡς εἰς θρόνον θεῖν· τὴν Ἱερους
σαλίμη, συντρέχουσιν ἀπαντεῖς. Ἐμπινεύων δὲ κάκεῖνο τὸ προφῆ-
τικόν «Κληθήσεται γάρ σου τὸ δόνομα παρὰ τοῦ. Θεοῦ εἰς τὸν
πλάνα, εἰρήνη δικαιοσύνης, καὶ δόξα θεοσεβείας» (Βαρούχ ε, 4),
«Ταῦτα (λέγει) τὰ δύορχατα νῦν ἔχει (ἢ ιερουσαλήμ). Διὰ τοῦτο
καὶ εἰς αὐτὴν συντρέχουσιν ἀπαντεῖς λαμπρὰν γάρ αὐτὴν καὶ πε-
ριγανῆ πεποίηκε τὸ σωτήριον πάθος κτλ. Ἀλλ᾽ ἀν τις ἐπιχειρί-
σῃ πάσις τὰς εἰς τὴν ἀγίαν ιερουσαλήμ εὐφημίας τοῦ μακαρίου
Θεοδωρήτου συνχραγεῖν εἰς ἓν, ἐγχειρίδιον αὐτῷ συντάξαι δεῖται.

§. να. Σωζόμενας (τῷ 440) δ τὴν Ἑκκλησιαστικὴν ἱστορίαν
συγγράψει, ἵστορῶν, ὅτι ἔκπαλαι καὶ κατ' αὐτὸν ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ
τῶν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου γενομένων ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῆς
Ἀναστάσεως (θλ. Μηνολόγ. Σεπτεμ. ιγ), καὶ ὅτι «ταύτην ἀγει
λαμπρῶς ἡ τῶν ιεροσολύμων Ἑκκλησία, ὡς καὶ μυήσεις» (βαπτί-
σματα τῶν κατηχουμένων) ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι, προστίθησι.
«Συνιέναι τε πολλοὺς, σχεδὸν ἐκ πάσης τῆς ἐφ' ἥλιον οἱ καθ'
ἱστορίαν τῶν ιερῶν τόπων πανταχόθεν συντρέχουσι κατὰ τὸν κα-
ρὸν ταύτης τῆς πανηγύρεως» ('Ἐκκλ. ίς. Β. κς, πρᾶλ. καὶ Δ. ε).

§. νβ. Εὐδοκία Θεοδοσίου τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἄνω εἰ-
ρημένης βασιλίδος Εὐδοκίας ἐγγόνη, ἐξ Εὐδοκίας τῆς αὐτῶν θυγα-
τρὸς, συζύγου δὲ τοῦ Οὐκλεντιανοῦ, βασιλέως τῶν ἐσπερίων μερῶν.
Αὕτη ἡ Εὐδοκία (τῷ 464) «δεκατέξ χρόνους ἐν τῇ Ἀφρικῇ ποιή-
σασα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Ὁνωρίχου, καὶ παῖδα ἐξ αὐτοῦ Ὅλ-
δέριχον γεννήσασα, δυσφοροῦσα κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, ὡς Ἀρειανοῦ
δυτος, ἥλθεν εἰς ιεροσόλυμα. Καὶ προσκυνήσασα τοὺς σεβασμίους
τόπους, καὶ ἀσπασμένη τὸν τάφον τῆς ἁματῆς μάρμης, ὀλίγας
ἡμέρας διετρίψασα ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει, ἐτελεύτησεν ἐν εἰρήνῃ,
πάντα τὰ ἀκατέληψασα ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἀναστάσει» (Θεοφάν. Χρονογρ. σελ. 102. θλ. καὶ Σωκρ. 'Ἐκκλ. ίς. Ζ. μδ: Ζωναρ. ΗΓ.
σελ. 48).

§. νγ. Θεοδόσιος ὁ μέγας Κονοβιάρχης ἐι τῆς Καππαδοκίας
(τῷ 450); καὶ μικρῷ μετ' αὐτὸν Θεόκτιστος, συνεσκητής τοῦ με-

γάλου Εύθυμιόν, καὶ τούτου Καππαδόκος. Καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ μεγαλώνυμος Εύθυμιος (τῷ 450—465), ἥλθον καὶ οἱ τρεῖς εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπομνημάτων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανίας, καὶ κοινόνια καὶ λαύραι ἐν Παλαιστίνῃ ιδρύσαντο, λιμένας σιωτηρίας μιγρίων ψυχῶν. Προστεθείσθιο καὶ *Xαρίτωρ* ὁ δσιος καὶ διμολογητής, καὶ μέγας τῆς ἀσκήσεως ἀθλητής, ἐξ ἴκονου εἰς Ἱερουσαλήμ ἀνελθών καὶ *Γεράσιμος* ὑστερον ὁ δσιος, ὁ Ἰορδανίτης (ώς ἀτοκόμενος παρὰ τὸν Ἰορδάνην), οὗ τὸν έιον συνέγραψεν ὁ Ἱερώτατος Σωφοδόνιος, ὁ Ἱεροσολύμων. Τὰ δὲ καθ' ἔκαστα τούτων τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν λεγέτω ἡ ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία.

§. νδ. Καὶ Σαΐδης ὁ ἡγιασμένος (τῷ 520)· τὸ κλέος τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας, ἀπελθὼν ἐκ τῆς αὐτοῦ πατρόδος Καππαδοκίας εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει θείων θησαυρισμάτων, κατέμεινεν αὐτοῦ, τὴν περιώνυμον κτίσας Δαύραν πλησίον τῶν Ἱεροσολύμων, ἥπις καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν τοσεύτων δοίων ἀνδρῶν ἀνεδείχθη στεφανηφόρος παλαιστραῖς καὶ μέχρι δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν μοναστικῆς φιλοσοφίας ἐνδιαίτημα τελεῖ, καὶ σεβάσμιον παράδειγμα, θηραμαζόμενον καὶ ὑπὸ τῶν ξένων. Ἐκ τῆς περιωνύμου Σαΐδειτιδος Δαύρας ἀνέτειλε καὶ Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης (τῷ 550), ὁ τὸν βίον τοῦ τε ἀγίου σάββα καὶ τοῦ μεγάλου Εύθυμιού συγγράψαμενος.

§. νε. Ἀνδρόνικος μετὰ τῆς συζύγου ἀθανασίας (ἥπις καὶ ἀθανάτις μετωνομάσθη) ἐξ Ἀντιοχείας, οἱ δοιάτατοι (τῷ 540) διεὶς ἀπῆλθον εἰς Ἱεροσολύμα, σπώας προσκυνήσωσι τὸν ἀγίους τόπους (βλ. Συντέξχριστὴν, Οἰκτωβρ. 1γ).

§. ντ. Ἰουστινιανὸς ὁ ἀστίδιμος Αύτοκράτωρ (τῷ 527—565), ὁ καὶ δι' ἑδίου διατάγγειτος τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἱεροσολύμων. ὃς ἐν τὸν πέντε πατριαρχείων ἐπικυρώσας (ὅτι δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἐτίμητο ὡς μία τῶν ἀνέκαθεν τεσσάρων, καὶ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ πρωτευούσων ἐκκλησιῶν, μαρτύρει οὐ μόνον δὲ τῆς Α., Οἰκουμενικῆς Συνόδου· κανὼν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲ Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ιστορίᾳ, καταδέγνων τὰς διαδοχάς

τῶν κατὰ καιρὸν ἐπισκόπων τῶν πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου τεσσαρών μεγάλων Ἐκκλησῶν, Ηώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καὶ ιεροσολύμων, μεσαύτως καὶ ἄλλοι, καὶ διερδός Θεοδώρητος, προσιθείς καὶ τὸν τῆς μεγάλης Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκκλ. Ιστορ. Ε, 39). Οὐδὲ μέγας ίουςινιανὸς καὶ οἰκοδομὴς πολλας ἔπιτισεν ἐν Ιερουσαλύμῳ· εἴπεμψε δὲ καὶ εἰς τὸν νεών τῆς Ἀναστάσεως τὰ ἀγια σκεύη, οἱ Τίτος μὲν ἀπήνεγκεν εἰς Ρώμην, περισφρέντα ἐι τοῦ σολομῶντείου Ναοῦ τῶν ιεροσολύμων (Ιωσ.π. ίουδ. πολ. Ζ, ε, §. 7), ἥκι δὲ τῆς Ρώμης ἐσκύλευσεν δι Βάνδαλος Γενζερίχος (τῷ 155), καὶ τέλος, δι Βελιστάριος ἀνεύρεν ἐν Καρχηδόνι (Προκόπ. Βανδ. Πολέμ. ια). Οὕτω καὶ πόλεμοι, καὶ ἐπαναστάσεις, καὶ παντοῖαι συμφοραὶ, ὅσαι καὶ τότε καὶ ὑστερον (τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος) ἐμάστιζον τὸν χριστιανικὸν κόσμον, αἱ αὐταὶ συνεισφερον ἐτέρωθεν εἰς δόξαν καὶ λαμπρότητα τῆς χριστοφόρου πόλεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ βάρβαρα ἔθνη τῶν Γότθων καὶ Οῦννων καὶ Βανδαλῶν, ὡς ἥρξαντο σέβεσθαι τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ἐπίμων τοὺς προσκυνητάς, καὶ πολλάκις προστυχοῦσι παρηκολούθοιν αὐτοῖς μέχρι τῶν ιεροσολύμων (α).

§. ν. Ἡ δούτα Μαρία ἡ Αἰγυπτία (κατὰ τοὺς ίουστινιανοῦ χρόνους, (τῷ 520-560), τὸ μέγα τῆς μετανοίας ὑπόδειγμα, μετέβαλε τὸν πρώτην ἀσεμβάτατον εἰς ἀσκητικώτατον καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπονθίον, λαδοῦσα τὴν ἀφορμὴν ἐκ τῆς εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν ἀφίξεως. Κατὰ γάρ τὴν ἐν Ιεροσολύμοις ἐόρτὴν τῆς ὑγιάσεως τοῦ Σταυροῦ (Σεπτεμβρ. ιδ) πολλῶν πανταχόθεν γῆς συρρέοντων, συνῆλθε καὶ αὐτὴ, ἵνα ἔδη καὶ προσκυνήσῃ τὸ ἔύλον τῆς ζωῆς. Καὶ ἀξιωθεῖσα τῆς χάριτος, ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εὐθὺς εἰς τὰ πέραν τοῦ ιορδάνου, καὶ διαγαγοῦσα ἐν ἀσκήσει ἔτη τεσσαράκοντα, τοῦ μακαρίου τέλους ἡξιώθη. (Τὸν βίον τῆς θαύματος συνέγραψεν δι οἰγιος Σωφρόνιος δι ιεροσολύμων. Ιδε μέγα τούτου καὶ κατανυκτικώτατον τεμάχιον τὸν Πρακτ. τῆς Ζ. Συνάδου. Συνάδ. Συλλ. Τόμ. β. σελ. 753. Τὴν

(α) Bl. Michaud Hist. des Croisades. T. I. p. 16. Paris, 1825.

δὲ μνήμην τῆς Όσίας ἐπιτελεῖ δις τοῦ ἔτους ἡ Ἐκκλησία, τῇ α., ἀπριλίου, καὶ τῇ Ε. Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν).

§. νη. Επὶ Μαυρικίου τοῦ Λύτοχράτορος (περὶ τὸ 584) διέλαμψε καὶ Γαλινδούχ ἡ Περσίς, ἡ μεγαλομάρτυς, ὅτις ἐκ Βασιλωνίων Μάγων ἔλκουσα τὸ γένος, εἰς Χριστὸν πιστεύσασα, καὶ βαπτισθεῖσα (ὅτε καὶ Μαρία μετωνομάσθη), καὶ πολλὰ παρὰ τῶν ἐν Περσίδι Μάγων δεινὰ παθοῦσα διὰ χρόνου μακροῦ, καὶ θαυμαστῶς διασφεῖται, «ἐπῆλθε καὶ ἤχρι τῶν Ιεροσολύμων, καὶ διεκήρυξε τὴν ἐπιφανῆ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδιήγητον μεγαλειότητα, εὐχάριτε τε ἀποδομένη ἐν τῷ παναγεῖ Μνημείῳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡκανθίσκοις Χριστοῦ· τόν τε σταυρὸν τῶν παθημάτων κατασεβασθεῖσα τῷ προσκυνήματι καὶ κτλ. Ταῦτα Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάττης (Βιέλ. Ε. κεφ. ιγ. πε). 277). Τῆς ἄγιας Γαλινδούχ καὶ Εὐάγγειος μνημονεύει (Ιολανδούχ αὐτὴν γράφων), ὡς ζώσης καὶ ἐπ' αὐτοῦ (τῷ 594. Ἐκκλ. Ιστορ. 5. 20), καὶ Νικηφόρος (η, 25) τὰ κατ' αὐτὴν ίστορεῖ. (ἴδε καὶ Συναξαρ. Ίουλ. ιγ. ὅτε καὶ τὴν μνήμην τῆς ἄγιας ἡ Ἐκκλησία τελεῖ).

§. νθ. Φοιητικιανή, Πατρικία Ρώμαία, ἔξελθεῦσα κατ' εὐχῆγε τὴς Ρώμης εἰς προσκύνησιν τῶν Ιεροσολύμων, ἐχρόνισε κατὰ πάροδον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ταύτην δὲ ὁ ιερὸς Γρηγόριος ὁ Διάλογος (τῷ 590) δι' ἴδιας ἐπιστολῆς παραινεῖ καὶ παραγγέλει, ἵνα τάχιον ἀπέλθῃ εἰς τοὺς θεοβαδίστους τόπους, ἀποδώσουσα τὰς εὐχὰς αὐτῆς, δις ηὗξατο τῷ Θεῷ.

§. ξ. Δεόντιος, ὁ τῆς ἐν Κύκρῳ Νεαπόλεως ἄγιος ἐπίσκοπος (τῷ 590), καθ' εἰς τὴν ἀγίαν γῆν ἀπῆλθε, καὶ ταύτης τὰ θαυμάτα λαμπρῶς πανηγυρίζει. Ἄκουε. Οἶσπερ παῖδες γνήσιοι πατρός τινος ἀποδημήσαντος πρὸς κατέρρην ἀπ' αὐτῶν,— καὶ φέν τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐν τῷ οἰκῳ θεάσονται, καὶ τὸν θρόνον, καὶ τὴν χλαρούμα, ταῦτα μετὰ δακρύων καταφιλοῦντες ἀσπάζονται. — Οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ ἀπαντεῖς ὡς μὲν ῥάβδον Χριστοῦ τὸν σταυρὸν προσκυνοῦμεν, ὡς δὲ θρόνον καὶ κοίτην αὐτοῦ τὸ πανάγιον μνῆμα, ὡς δὲ οἶκον τὴν φάτνην καὶ τὴν Βηθλεέμ, καὶ τὰ λοιπὰ ἄγια αὐτοῦ σκηνώματα,

ώς δὲ πόλιν αὐτοῦ σεβόμεθα τὴν Σιών, ὡς δὲ χώραν αὐτοῦ τὴν Ναζαρὲτ ἀσπαζόμεθα, καὶ ὡς θεῖον αὐτοῦ λουτρὸν τὸν Ἱορδάνην περιπτυσόμεθα· τῇ γὰρ πολλῇ καὶ ἀφάτῳ πρὸς αὐτὸν στοργῇ — ἔνθα δλῶς ἐπεσκίασε, σεβόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν ὡς τόπον Θεοῦ· οὐ τὸν τόπον, οὐδὲ τὸν οἶκον, οὐδὲ τὴν χώραν, ή τὴν πόλιν, ή τοὺς λίθους τιμῶντες, ἀλλὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐπιφανέντα καὶ γνωριζόντα σαρκί, καὶ ἡμᾶς τῆς πλάνης ἔλευθερώσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶντα καὶ τὰ ἐξῆς (ὑπὲρ τῆς κατὰ Χριστιανῶν ἀπολογ. κατὰ Ιουδαίων λόγῳ ε. ἐν Πρακτικ. τῆς Z. Συνόδ. Συλλογ. Τόμ. 6. σελ. 781).

§. ξα. Ήσύχιος ὁ πρεσβύτερος, εἰτα δὲ καὶ πατριάρχης Ἱεροσολύμων (τῷ 601), τὸ γένος Ἰωσὶς Ἀλεξανδρεὺς, ἥλθε καὶ προσεκύνησεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίωμα τὸ πρῶτον ἐκληρώθη. Τούτου σύγχρονος καὶ Δωρόθεος ἡ Παλαιστινὸς (τῷ 601), κοινοβίου ἀρχιμανδρίτης, καὶ συγγραφέντων τῶν ψυχωφελεστάτων ΚΔ., Αιδασκαλιῶν (πάντη διάφορος ἄλλου Δωρόθεου τοῦ ἀκεφάλου, δην ὁ θεῖος Σωφρόνιος ἐστηλίτευσε). Καὶ ἀντίοχος, τούτοις σύγχρονος, Γαλάτης τὸ γένος, ἐκ τῆς παρὰ τῇ Ἀγκύρᾳ κώμης Νεδοσαγάς (τῷ 614), δοτις ἐλθὼν εἰς προσεκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων, ἐγένετο Σαββαΐτης καὶ αὐτὸς, ἐν τῇ Ααύρᾳ τοῦ ἀγίου Σάββα τοὺς ἀσκητικοὺς διαθλήσας ἀγῶνας, οὖν σῷζεται ἡ θαυμαστὴ Ἐπιτομὴ πάσης τῆς θεᾶς Γραφῆς Παλαιᾶς τε καὶ Νέας (βλ. περὶ τούτου τὸν ἀνώνυμον αὐτοῦ Βιογράφον παρὰ Λαμβεκίῳ, (ἐν Ἰπομονῷ. τ. γ. σελ. 355).

§. ξβ. Ιωάννης Μόσχος, ὁ καὶ Εὐκρατᾶς (περὶ τὰ 610) ὁ ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ Μεγ. Θεοδοσίου, εἰτα δὲ καὶ περὶ τὸν Ἱορδάνην ἀσκήσας, καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς ιεραῖς αὐτοῦ περιηγήσεσι Σωφρόνιον (τὸν ὑστερὸν Ἱεροσολύμων) ἔτι μοναχὸν, δπαδὸν καὶ συνέμπορον σχών, συνέγραψε τὸ ψυχωφελέστατον Λειμωνάριον, ἐνῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις γράφει καὶ ταῦτα· εἴθε ἀέδας Ιωάννης, ὁ ἀναχωρητής, ἦν γὰρ φιλομάρτυς ὁ γέρων, ἐθεύλετο πώποτε ἀπελθεῖν ἢ εἰς ἐρήμους μακράν, ἢ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπὶ τῷ προσκυνῆσαι τὸν ἄγιον

Σταυρὸν; καὶ τοὺς ἀγίους τόπους, ἢ καὶ εἰς τὸ Σινᾶ ὅρος προσεύξαθαι» κατλ. (παρὰ τῇ Ζ, Σινόδῳ. Πράξ. Ε. ἐν Συνόδ. Συλλ. τόμ. 6. σελ. 823).

§. ξγ. Σωφρόνιος (ὅ καὶ Σωφρονᾶς) ὁ ἀκάματος τριαγωνιστὴς τῆς ὁρθοδοξίας, καὶ πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων (προχειρίσθεις τῷ 627), τὴν πατριάρχη Δαμασκηνὸν, σοὶ τὴς τὸ πρῶτον, εἴτα μοναχὸς, καὶ τῷ θείῳ Πατριάρχῃ τῆς Ἀλεξανδρείας ἴωάννῳ τῷ Ἐλεήμονι μάλα προσρήλην· διὸ καὶ αὐτὸς, πρὶν ἡ πατριαρχεύσῃ τῶν Ἱεροσολύμων, ἦλθεν εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν, δῆλον καὶ ἔξι τοις προεπομένων ἀνωτέρω μετὰ τοῦ δούλου Μέσχου συναφείας καὶ οἰκειότητος, ὃ καὶ τὸ Λειψωνάριον ὁ Μέσχος προσεφώνησεν. Ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Σωφρονίου (τῷ 634) καὶ Σύνοδος συνηλθεν ἐν Ἱεροσόλυμοις κατὰ Μονοθελητῶν (βλ. Συνόδ. Συλλ. πάτρ. 6. σελ. 395).

§. ξδ. Ἡράκλειος ὁ ἀοίδιμος Αὐτοκράτωρ στρατεύσας κατὰ τοῦ Πέρσου Χοσρόου (ἐπόρθησε δὲ οὗτος τὴν ἀγίαν Πόλιν ἐπελθὼν φτ 614, καὶ τοὺς ἀγίους τόπους ἐνέπρησε, καὶ πλήθος λαοῦ ἤχυμαλώτισε, λαφυραγωγίσας μετ' ἄλλων κειμηλίων καὶ τὸν τάμιον Σταυρὸν), κατὰ τούτου στρατεύσας ὁ Ἡράκλειος, καὶ καθελὼν τὸν πολέμιον (τῷ 621) ἤλευθέρωσε τὸ ἔνδον τῆς ἀθανασίας· καὶ τοῦτο πάλιν ἀπεκατέστησεν εἰς τοὺς ἀγίους τόπους ἀνοικοδομηθέντας, εἰσελθὼν εἰς Ἱερουσαλήμ τροπαιοφόρας προσκυνητής, καὶ θύσκες ἐν τοῖς ἡγιασμένοις χωρίοις τῷ Θεῷ τὰ χαριστήρια (βλ. Χρονικ. Πασχάλ. σελ. 704. Ἐφραίμιον Χρονικ. στίχ. 1397. καὶ Ζωγρ. ΙΔ. σελ. 83 – 85).

§. ξε. Ἄνδρεας Ἱεροσολυμίτης, συφὸς μοναχὸς, ἐλθὼν εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Δαμασκοῦ. Οὗτός ἐστιν ὁ θεσπέσιος διδάσκαλος καὶ μελῳδὸς τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς Κρήτης ποιητὴν (λαχμαζε τῷ 635).

§. ξζ. Ἀναστάσιος ὁ πολύαθλος ὁσιομάρτυς, ὁ Πέρσης (τῷ 619) καὶ οὗτος ἤλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ ἐζητείσθη ὑπὸ Μοδέστου τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν μοναδικὸν ἡσπάσατο θίσιν ἀγωνίζομενος τοὺς τῆς ἀσκήσεως ἀθλους· ἐκεῖθεν δὲ ἤξελθὼν, καὶ

πρὸς Χοσρόην ἀπαγθεῖς, τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον· (βλ. Συναξάρ. Ἰανουαρ. κε, καὶ Πρακτ. τῆς Ζ., Συνόδ. ἐν Συνόδ. Σιλ-λογ. τόμ. 6. σελ. 774).

§. ξζ. Καὶ ἐν τῷ λατινικῷ Όδοιπορικῷ Ἀντωνίνου Πλακεντίας (τῷ 630) βλέπομεν, ὅτι καὶ οὗτος διαγράφει τοὺς ἀγίους τόπους, ως καὶ Ἱερώνυμος (καὶ τοι περὶ τινα τερατολογῶν). ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἡ Παλαιστίνη πλήρης ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων· καὶ δι πανθεῖος Τάφος ἐκεκόσμητο παντοδαποῖς πολυτίμοις ἀναθήμασι· προστίθησε δὲ οὗτος καὶ τὸ κοιμητήριον τῶν περιηγητῶν (εἰς ταφὴν τῶν ζένων), κείμενον περὶ τὰς πύλας τῆς Ἱερουσαλήμ· καὶ ταῦτα δὲ δεικνύουσι τὸ πλῆθος τῶν πανταχόθεν προσερχομένων προσκυνητῶν.

§. ξη. Τῷ 636 εἰλε τὴν ἀγίαν Πόλιν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὁ Σαρακηνὸς Ὅμαρ (καὶ ἔκτοτε διέμεινεν ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν Σαρακηνῶν ὅχρι τῆς ἐφόδου τῶν ἑτέρων αὐχμαλωτιῶν, τῶν λεγομένων Σταυροφόρων (τῷ 1099). ἀλλ' ἡ Ἱεροία τοῦ πρὸς τὰ πανάγχραντα χωρία σεβασμοῦ τῶν πιστῶν οὐδόλως μετεβλήθη. Η ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων ἔμεινεν ἡ αὕτη, στηρίζουσα καὶ παραμυθούσα πολλαχῶς κακουχουμένους τοὺς δρθοδόξους αὐτῆς λαούς. Καὶ ἔζωθεν προστήρχοντο προσκυνηταὶ κατὰ τὸ σύνθετες, καὶ ἔξ αὐτῆς τῆς Διτικωτέρας Εὐρώπης. Περὶ τὸ 890 ἐπεσκέψατο τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Γάλλος ἐπίσκοπος Ἀρκοῦλφος· ἐπανελθόντος δὲ τούτου ἀπὸ ζύματος ἀκούσας ὁ Σκότος Ἀδαμάννος, συνέγραψε τὸ Περὶ τοποθεσίας τῆς ἀγίας γῆς, δ καὶ Βόδας ὅζερον δ Βερεράβιλις ἀπήνθισε (τῷ 701. 6λ. Καθέον σελ. 330, 335). ἐν δὲ ταύτῃ τῇ τοποθεσίᾳ καὶ τὸν ναὸν τῆς ἀναστάσεως διαγράφει, καὶ δλλας ἐκκλησίας καὶ παρεκκλήσια, οἷον ἐν τε Βηθλεὲμ, καὶ Βηθανίᾳ, καὶ ἐπὶ τοῦ δρους, καὶ τοῦ κήπου τῶν Ἐλαιῶν, καὶ ἐν Γεθσιμάνῃ. Καὶ ἔτερα δὲ δύω λατινικὰ Όδοιπορικὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ μνημονεύονται, τὸ τοῦ Συλβανοῦ (τῷ 715), καὶ (τῷ 736) τὸ τοῦ Βιλιθιέλδου, τοὺς αὐτοὺς ἀγίους τόπους περιγράφοντα. ἀλλὰ περὶ τῶν ἐκ τῆςδυτικωτέρας Εὐρώπης εἰς Ἱεροσόλυμα παραγενομένων

προσκυνητῶν χριστιανῶν, ἀπὸ τοῦ ὄγδόου μάλιστα αἰῶνος καὶ ἐφεζῆς, ἵστορείτωσαν οἱ τούτων ὁμογενεῖς καὶ παλαιώτεροι καὶ νεώτεροι. Ἡμεῖς δὲ ἐπάνιψεν εἰς τὰ ἔχνη τῶν πατέρων ἡμῶν.

§. ξθ. Γρηγόριος ὁ Ἀκραγαντῖνος, ὁ αὐτὸς καὶ Ἀκραγάντων ἱερώτατος ποιμὴν (τῷ 685-700) ἐπὶ ιουτιανοῦ τοῦ Πίνοτιμίτου ἀκμάσας, ἥλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τοὺς ἀγίους κατησπάσατο τόπους (Συναξ. Νοεμ. κγ. καὶ Δοσιθ. Δωδεκανήσλ. σελ. 678).

§. ο. Κατὰ τὸ 730 διέλαχμπε καὶ ὁ θεσπέσιος καὶ μελίζρυτος Κεσμᾶς ὁ ὑμνογράφος, τὸ γένος Σικελιώτης (ἐκ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων), δὲς καὶ τοῦ χαριτωνύμου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ διδάσκαλος ἐχρημάτισεν ἐν Δαμασκῷ· ἐλθὼν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν, ιεράτευεν διθεν καὶ Ἱεροσολυμίτης, καὶ Ἀγιοπολίτης ὁ αὐτὸς ἐπωνυμάσθη· εἴτα δὲ καὶ ἐπίσκοπος Μαιουμᾶ (τῆς πρώην Ἀνθηδόνος, πόλεως Παλαιστινῆς).

§. οα. Δοξαζέσθω μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ χρυσορόχος Νεῖλος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (τῷ 730), ὃν τις καὶ μόνον φνεμάσας, ἀπαντας τοὺς θεολόγους καὶ διδασκάλους καὶ μελῳδοὺς τῆς Ἐκκλησίας συλληφθῆν ἐδήλωσεν. Οὗτος δὲ μελίζρυγγος ὑμνογράφος ἐν φδαῖς θεοτερέσιν ἐξύμνησε μάλιστα τὰς πνευματικὰς τῆς ἀγίας Πόλεως χάριτας, καὶ τὸ κλέος τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατεβίωσε δὲ πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς Ἱεροσολυμίτης, ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ ἀγίου Σάββα τοὺς ἀσκητικοὺς καὶ λογικοὺς ἀγῶνας διαθλήσας, ὅπου καὶ ὁ Ἱερὸς αὐτοῦ τάφος σώζεται μέχρι σήμερον.

§. οβ. Παρέτω καὶ Θεόδωρος δ Στουδίτης, Κωνσταντινουπολίτης τὸ γένος, καὶ φωστήρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀριστεύσας καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων ὁμολογητῶν τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν τῷ καλλινίκῳ σταδίῳ τῶν ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων ἀειψυνήτων ἀγώνων. Ὅσον δὲ καὶ οὗτος ἐσένει τοὺς ἀγίους τόπους, ἐδήλωσεν ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Θωμᾶν ἐπιζολῆῃ, γράφων ταῦτα· «Ἄσπαζομαι τοὺς πόδας ἔκεινου τοῦ περιπατήσαντος τούς ἀγίους αὐτοῦ τόπους, ἵνα γάρ τινας εὔχην, εὐλογίαν, καὶ ἀγίασμόν καὶ οὕτως, ὡσανεὶ ἐλαζον καὶ συγ-

χώρησιν, πορεύομαι εἰς τὴν ἀγίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ καταφιλῶ καὶ τὸ ἔδαφος ἔκεινο, ὅπερ ἐπάτησαν τοῦ Χριστοῦ μου τὰ ἵχνη, ναι μὴν καὶ αὐτὸν τὸν θεοδέγμονα Τάφον, εἰς δὲ κατετέθη τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ ἡμῶν λυτρωτοῦ. Ἐκεῖθεν διαβαίνω εἰς τὸν θεότατον Γολγοθᾶν, ὅπου δὲ Κύριος τῆς δόξης ὑψώθεις ἐσταυρώθη. Ὁδεύω περαιτέρω εἰς τὴν Βηθλεέμ, θὺν ὡς Ἐδέμ νέαν φαντάζομαι. Προσκυνῶ ἐκεῖ τὴν φάτνην μᾶλλον, οὐ τὴν χρυσῆν στάμνον, ἐν ᾧ οὐ τὸ μάννα, ἀλλ' ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ἐφυλάχθη. Θεωρῶ προσέτε τὸ πανάγιον δρός, ἐνῷ ἐγένετο ἡ θεῖκωτάτη Μεταμόρφωσις. [καὶ] τὸ δρός τῶν Ἐλασιῶν, θίνεν δὲ Κύριος ἀνέβη πρὸς τὰ οὐράνια. Βλέπω καὶ τῆς Παναγίας Δακύτιδος Κάρης τὸ μνήμα, ὅπου προσκυνεῖται ἡ πανυπερευλόγητος εἰς τὴν πανίερον Γεθσημανήν τολμή. (ἴδε ταύτην τὴν ἐπιστολὴν καὶ παρὰ Δοσιθέῳ Δωδεκαθίβῃ. σελ. 677). Τούτου τοῦ ἀγίου Θεοδώρου, οὐ (κατ' ἄλλους) τοῦ ὁμαίμονος αὐτοῦ, καὶ τὴν τε σοφίαν καὶ ἀγιότητα γνησίου αὐταδέλφου, καὶ διμολογητοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας Ἰωσήφ, Θεοσαλονίκης ἀρχιεπισκόπου (τῷ 808) θεοπρεπὲς καὶ μελιχρότατὸν ὑμνολόγημά εἰσι καὶ οἱ ἐν τῇ ὁκτωήχῳ Ἀραβαθμοὶ, ἐν οἷς η δόξα τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ πολλάκις ἔξυμνεῖται κατά τα γράμμα, καὶ ἀναγωγικῶς (α)-οίον «Οἱ μισοῦντες Σιών αἰσχύνθητε ἀπὸ τοῦ Κυρίου» τολμή. (ῆχ. δ. καὶ πλ. δ. ἐκ τοῦ, Ψαλμ. ρητ., 5) καὶ, «Ἐπὶ οἴκου Δαβὶδ φόβος μέγας» (ῆχω α, καὶ πλαγ. α, ἐκ τοῦ, Ψαλμ. ρχα, 4). Ὅπου δὲ ἱερὸς μελωδὸς, ὃς καὶ ἄλλοι τῶν Πατέρων, ἐννοοῦσι τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφάτ, ἐν ᾧ προδιέγραψεν Ἰωάλ (γ, 2) τὰ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ιστορικῶς καὶ τυπικῶς συμβησόμενα, ἀτινα πραγματικῶς ἐπὶ τῆς 6, τοῦ Κυρίου παρουσίας ἐκπληρωθήσονται (πρᾶβλ. Δανιηὴλ θ, 10). Τοιαύτην δόξαν είχον καὶ οἱ Ιουδαῖοι, καὶ τοι κατ' ἄλλους λόγους, θὺν δὲ θεῖος Κύριλλος δὲ Ἀλεξανδρείας ἀποδρίπτει (ὑπομν. εἰς Ἰωάλ): ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

(α) Βλ. Νικαδήμου τὴν Νίαν Κλίμακα, ἥπαι Ερμην, τῶν Λαζαριθμῶν προλογ. καὶ σελ. 33, 186, 128, 273.

§. ογ. Ἀλλοι δύο θεόφρονες αὐτάδελφοι, Θεάδωρος καὶ Θεοφάνης (τῷ 818-830) Παλαιστίνοι τὴν πατρίδα, γνήσιοι τῆς Σαββατίδος Λαύρας ήσοι, πολλοὶ τὴν σοφίαν, στεφανῆται ὁμολογηταὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, Γραπτοὶ τὸ ἐπώνυμον, ώς φέροντες ἀμφότεροι ἐπὶ τοῦ μετώπου κατάστικτον ἀναγγεγραμμένην τῆς κατὰ τῶν δυσσεβῶν εἰκονομάχων ἀοιδίμου νίκης τὴν ἀνάρρησιν. Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐνδοξοτάτης (ώς ἐκ τῶν ἐφ' οἷς, καὶ δι' ἐπεγράφη ὑπὸ τοῦ κατ' ἀντίφρασιν Θεοφίλου, ἐν ιδιοτήταις ἰαμβικοῖς), ἀνακηρύττεται καὶ ἡ δόξα τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἔκει καὶ τότε ἀπιόντων εἰς προσκύνησιν. Λέγει δὲ ταῦτα ἡ παναοιδίμος ἐπιγραφή. «Πάγτων ποθύντων προστρέχειν πρὸς τὴν πόλην, ὅπου πάνταγνοι τοῦ Θεοῦ λόγου πόδες ἔστησαν εἰς σύζασιν τῆς οἰκουμένης, Ὡφθησαν οὗτοι τῷ σεβασμῷ τάπω Σκένην πονηρὰ δεισιδαίμονος πλάνην κτλ. (ἴδε τὴν ἐπιγραφὴν ἐν Ζωναρ. Χρονικ. ΙΙ. σελ. 146: Κεδρην. Τ. β. σελ. 521).

§. οδ. Διδάσκαλος τῶν δύω ταύτων τῶν Γραπτῶν ἐγένετο καὶ ὁ Ἱερώτατος Μιχαὴλ, Ἱεροσολύμιτης καὶ οὖτος, καὶ Σαββατίτης, καὶ Σύγκελλος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, (τῷ 835). — Ἀδελφὸς τοῦ ἀγίου Μιχαὴλ ὁμότροπος καὶ συμμοναστὴς ἐγένετο καὶ Ἰωβ. ὁ δριμολογητής (βλ. Δασιθ. Δωδεκαθ. σελ. 694, καὶ Συγκέλλ. Οἰκτωρ. ιη).

§. οε. Ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ Εἰκονομάχου (τῷ 836), Βασιλείου πατριαρχεύοντος ἐν Ἱεροσολύμοις, ἥλθον εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν Χριστόφορος ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰωβ ὁ Ἀντιοχείας, καὶ συνεκροτήθη Σύνοδος κατὰ τῶν Εἰκονομάχων, ἐν ἣ παρῆσαν 185 ἐπίσκοποι, καὶ πλῆθος ἡγουμένων καὶ μοναχῶν· οἱ δὲ πάντες τῆς Συνόδου Πατέρες ἦσαν 1509, ἀνακηρύξαντες τῶν ἀγίων εἰκόνων τὴν προσκύνησιν. Ἐγράψαν δὲ καὶ πρὸς Θεόφιλον ἐπιστολὴν, ἐν ᾧ τό, τε πρὸς τὸ βασίλειον κράτος, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν, ὄφειλόμενον σέβας ἐκφράζουσι, καὶ τὸ ὄντος τῆς οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεόθεον τοῖς προέδροις τῶν ἐκκλησιῶν πεπιστευμένης διακοσμήσεως τῆς Ἱεραρχίας· ίδού τὸ προσόμιον τῆς ἐπιστολῆς. «Τῷ ἐκ τῆς ἀνω

θείας, πανσθενοῦς, παντοκρατορικῆς δοξῆις τοῦ ὑψίστου Βασιλέως τῶν βασιλέων, καὶ Κυρίου τῶν χυρίων (δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι, καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, δι' οὗ μεγιστᾶνες μεγαλύνονται, καὶ δυνάσται γράφουσεμβικαιοσύνην) δοξῆ καὶ τιμῆ κατεστεμμένῳ. Θεοπροβλήτῳ, θεοτηρίκτῳ, φερωνύμῳ βασιλεῖ, κρατίστῳ Θεοφίλῳ, νικητῇ, τροπαιούχῳ Λύτοκράτορι, αἰωνίῳ Λύγούστῳ, θεοτεψήτῳ Δεσπότῃ, οἱ κατὰ πνεῦσιν καὶ πρόσκλησιν τῆς θείας προμηθείας τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος τοὺς οἴακας τῶν ἀποστολικῶν καὶ Πατριαρχικῶν θρόνων, ἀλέξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ ἡ μεθ' ἡμῶν οὐρανομίμυτος Ἱεραρχία τὴν διακόσμους εἰς (ἰσ. γρ. σὺν τοῖς μεθ' ἡμῶν, καὶ τῆς οὐρανομίμητος Ἱεραρχίας τὴν διακόσμησιν) «ἀπὸ ἀνατολῶν ἥλιου μέχρι δυσμῶν λαχόντες κατέχειν, ἐν Κυρίῳ χαίρειν» (παρὰ Δοσιμέτῳ Διδεκαθ. σελ. 695· μέμνηται δέ, φησι, καὶ Κωνσταντίνος δι Πορφυρογένητος ἐν τῷ περὶ τῆς ἀλεξιπποτοιήτου εἰκόνος λόγῳ ταύτης πρὸς τὸν Θεόφιλον παρὰ τῶν τριῶν ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν ἐπιστολῆς· εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν προδρευεν ὁ εἰκονομάχος Ἰωάννης, ὃν καὶ ίαννην ἔκάλουν· οὐδὲ καὶ Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Τόμ. 6. σελ. 264). Καὶ ἄλλη δὲ πρότερον ἐπὶ Θεοδώρου Πατριάρχου Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τῶν εἰκονομάχων συνεκροτήθη (βλ. Συνόδ. Συλλ. Τόμ. 6. σελ. 710).

§. 05. Ἡλίας (διὰ τὸ ἐπώνυμον Στυλίτης) τοποτηρητὸς Θεοδοσίου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἀποσταλεὶς ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, τῇ πρὸς τὴν 6, καθέδρυσιν τοῦ Πατριάρχου Φωτίου συγκροτηθείσῃ ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (τῷ 879· εἰτα δὲ καὶ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης, διὰ Γ., οὐ Δ.) Ἡλίας ἀριθμούμενος περὶ τὸ 880). Οὗτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Κάρολον τὸν Γρέσσον (παχὺν) βασιλέα τῆς Γαλλίας, καὶ πάντας τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἡγεμόνας τοῦ βασιλείου, ἐπεσταλμένην τῷ 881· σώζεται δὲ μόνον λατινεῖ (βλ. Καβέον σελ. 396: Λεκυθίον Ἀνατ. Χρεσιαν. Τόμ. Γ. σελ. 461): διὰ δὲ ταύτης διὰ Ἡλίας ἔξαιτούμενος βοήθειαν εἰς ἀνθρώπων τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἐκκλησιῶν, «τὰ καθ' ἡμᾶς,

φητιν, ίκανῶς ὑμῖν είσι γνωστὰ παρὰ τῶν ἔκάστοτε ἐρχομένων εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων περιηγητῶν, οἵτινες ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν». Ο δ' αὐτὸς Ἡλίας διε, καθὼς προείπομεν, ἀπεστάλη τοποτηρητής εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔκομισε πρὸς τὸν Διοτοκόριτορα Βασιλείουν, καὶ ιδίαν ἐπιστολὴν τοῦ τότε Ἱεροσολύμων Θεοδόσιου, ἐν ᾧ ὁ Πατριάρχης οὗτος (περὶ τὰ 863 τὸν θρόνον διεδεξάμενος) γράφει ταῦτα· «Τὸ δὲ νῦν ἔχον ἴκετικῶς ἐν συνοχῇ οἱ μωγῶν, καὶ μετὰ συντριμμοῦ ἀλγεινῆς καρδίας προσκύνησιν προσάγω τῇ θεοψιφίστῳ φύμαν βασιλείᾳ, ἐκεῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας Ἀραστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατοικειρήσαι Σιών, τὴν μητέρα τῶν ἀγίων Ἐκκλησῶν, καὶ (ισ. γρ. ἵνα) ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς τῆς βασιλείας ὑμῶν μὴ ὑποπέσωσι κινδύνῳ ἀφανισμοῦ. Οὐ γάρ ῥητῶς ἐξικνούμεθα σαφηνίσαι τὰς προσγινομένας αὐταῖς βασιλιῶν ἀφορήτους ζημιάς. — Εὖ τούτοις δὴ οὖν πᾶσι τοῖς ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις συμβεβηκόσι, δεκτικῶς (γρ. δειτικῶς) τολμῶντες ἀνηγγείλαμεν τῇ φιλοσυμπαθεστάτῃ ὑμῶν βασιλείᾳ, ἀξιώσαι αὐτὰς ἐλέουση κτλ. (Συνιόδ. Συλλογ. Τόμ. 6. σελ. 955). Εὖ δὲ τούτων δείκνυταις τρανῶς, διτε Ἐκκλησίαις τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως ἔτι κατὰ τὸ 860, καὶ πολὺ πρότερον, ως ἀνέκαθεν, ὑπῆρχε διηγεῖταις ὑπὸ τὴν κυριαρχικὴν διοίκησιν τοῦ Πατριάρχου. τῶν Ἱεροσολύμων, πολλαῖς μὲν ζημιάις ὑπὸ τῶν Σερακηνῶν τρυχομένη, οὐδέποτε δὲ ὅμως ἀποσπασθεῖσα τῆς ιδιοκτησίας τῶν Ὁρθοδοξῶν, ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς ὁμάρου μέχρι καὶ τῆς τῶν Σταυροφόρων. Καὶ φαίγεται λοιπὸν ἔγινάρδος, ὁ βιογράφος Καρόλου τοῦ Μάγγου (τῷ 800), λίαν παχυλὸν πλάσμα ράψωδήσας (ὅπερ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν Δυτικῶν ἀσμένως ἀντέγραψαν), διτε ἄρα ὁ Καλίφης τῶν Σαρακηνῶν, Ἀρεβὼν Ρασχὶδ, πρέσβεις καὶ δῶρα πολλὰ παρὰ τοῦ Καρόλου δεξάμενος, ἔχαρισατο αὐτῷ τὸν γαδρ τῆς Ἀραστάσεως, πέμψας αὐτῷ καὶ τὰς κλεῖς τῶν θυρῶν τοῦ γαοῦ! Ταῦτα δὲ ἄρα οὕτ' ὁ Πατριάρχης Θεοδόσιος ἡπίστατο, οὕτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦ 1099 γενομένων Πατριαρχῶν τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες κατεῖχον ὑπὸ τὴν ιδίαν κυριαρχίαν τὴν

πατριαρχικήν αὐτῶν Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπὶ Καρόλου καὶ ἐφεξῆς Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅσοι περὶ τῶν ιεροσολύμων διέλαβον, οὐδεὶς οἶδε τὰ τοιαῦτα κλειδοφορήματα, ὡς ὃν πρὸς κατακτητὴν (οὐχ ὄρας); τὸν ξένον Φράγγον, παρὰ τοῦ μεγάλου Καλίφου προσενεγχθέντα! Καὶ μένει ἀρά μόνον ἀληθὲς, ὅτι ὁ φῖλος τοῦ Καρόλου Καλίφης ἔδωκε τοῖς Φράγγοις ὅδεικν τοῦ προσιέναι καὶ ἐνδημεῖν ἀφόβως; εἰς ιερουσαλήμ, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Καρόλῳ συνεχώρησεν οἰκοδομῆσαι τινας ἐκκλησίας, καὶ ἵνα ξενῶνα μετὰ βιβλιοθίκης, χάριν μάλιστα τῶν αὐτοῦ ὅμογενῶν· τὰ δὲ ἀλλα παρέπλασεν ἡ φαντασία τοῦ Ἕγινάρδου (τοῦτο δὲ συνεῖδεν ὅρθως καὶ ὁ Μοσχέμιος π. τ. ἀγ. φωτὸς, σελ. 248). Ότι δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τε Καρόλου (τῷ 814), καὶ πρότερον τοῦ Καλίφου Φεσζίδ (τῷ 809), οὐκέτι πρὸς τοὺς Φράγγους ἦσαν ἄγαν εὔμενεῖς οἱ Σαρακηνοί, καὶ κατέστρεψαν δὲ τέλος, (τῷ 1007), ἀπάσσας τὰς οἰκεσδήποτε τοῦ Καρόλου οἰκοδομὰς, διηγεῖται ἡ ιστορία.

§. οζ. Νικήτας, βασιλικὸς κληρικὸς, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ηορφυρογεννήτου (τῷ 947) ἦλθε προσκυνητὴς τῶν ἀγίων τόπων τῆς ιερουσαλήμ ἐπὶ Πατριάρχου Χριστοδούλου· καὶ δῷρα τοῦ Αὐτοκράτορος ἔφερεν εἰς τὸ ιερόν, ὡς αὐτὸς γράφει ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐξ ιεροσολύμων ἐπιστολῇ, λέγων: «Οὐκ ἀπεπέμψατο τὴν ἐμὴν δέσησιν (τοῦ ἐλθεῖν εἰς ιερουσαλήμ) ἡ θεοφρούρητος βασιλεία σου, δῶρόν τε χρυσίου παρασχοῦσα, πρὸς τὸν ἐκεῖσε θεοφιλῆ προέπεμψεν ἀρχιεπίσκοπον κτλ. (α).

§. οη. Μακάριος δ ἀστιδιμος, τὸ γένος ἔλκων ἐξ Ἀρμενίας, ἐγένετο Πατριάρχης Λατιοχείας, ἐκατοστὸς τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἀριθμούριενος, κατὰ τὸν ἐν ἀρχαῖω χειρογράφῳ

(α) ἐξ ἀνεκδότου χειρογράφου τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἐν τῇ Δαύρᾳ τοῦ ἀγίου Σάββα. ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἡ τοῦ Νικήτα ἐπιστολὴ ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ, ἡ τῇ πατριάρχῃ τῇς ἀγίας ιερουσαλήμ, ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ σιναϊτικάτου καὶ ἐλλογιμωτάτου ἀρχιεπισκόπου Θαβωρίου, κυρίου ιεροθέου, ἐν Μόσχῃ, 1837. σελ. 51. (Περὶ τῶν ἐκ σιδήρου θρυαλλίδων τῆς ἐπιστολῆς διῆλαβε καὶ Mabillon. Mus. Italie. T. 1. §. CII.).

κατάλογου τῶν τῆς Ἀντιοχείας Πατριαρχῶν (ἔτε? εύτης δὲ ἔτει 1112 μ. Χ.)· ἀπῆλθε τούνυν καὶ οὗτος εἰς προσκυνάσιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις σειζώνων ὑπομνημάτων τῆς θείας ἐπιφνείας. ὅπου καὶ θύραν μεγάλην τοῦ εὐχγεικοῦ κηρύγματος ἡνέψεν αὐτῷ δὲ Θεός. Ἐλάλει δὲ τὸν λόγον ἀποστολικῶς ἐγώπιον τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Σαρακηνῶν, ὡς ἐπιστάμενος καὶ τὴν ἀραβικὴν καὶ τὴν ἱβραϊκὴν διάλεκτον· καὶ πολλοὺς μὲν εἶλκυσεν εἰς σωτηρίαν, πολλὰς δὲ μαστιγώσεις ὑπέμεινεν ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ φυλακισθεὶς, ἐρρύθη τῇς φυλακῆς, ὡς δὲ Πέτρος, δι' ἀγγέλου ἐπιφανείας. Οὐδὲ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀντιοχείαν, καὶ τοις βιαζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀντιοχέων εἴπε δὲ τούτοις διλλον ἐκλέξασθαι· αὐτὸς δὲ τὸν Σταυρὸν ἐπ' ὄμμαν ἀναλαβὼν, ἀποστολικῶς περιήι πηρύττων εἰς βαρβάρους λαοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἀφίκετο δὲ καὶρυξ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησεν ἐν Γάνδῃ (Βολλάνδ. ἐν μηνὶ Ιουλίῳ, τόμ. 7).

§. οθ. Τοῦ φερωνύμου Μακαρίου ζηλωτῆς καὶ διάδοχος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας Ἐλευθέριος ἐγένετο (περὶ τὸ 1010), δστις ποιμάνας τὸν λαὸν αὐτοῦ διὰ χρόνων ἴκανῶν, ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς Ἱεροπόλυκα προσκυνητῆς, καὶ καὶρυξ τοῦ θείου λόγου, καὶ πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαρακηνῶν εἶλκυσεν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· διὰ πολλῶν δὲ καὶ οὗτος θλίψεων διελθὼν, καὶ θαυμάτων γενόμενος αὐτουργὸς, καὶ, τέλος, γέρας κεκμηκὼς, ησύχασεν ἐν τῷ Μόναστρῷ τοῦ ἀγίου Βενεδίκτου, ἔνθα καὶ μετέστη πρὸς Κύριον. (Ἐκ τοῦ χειρογράφου Καταλόγου τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀντιοχείας).

§. π. Κατὰ δὲ τὸ 977, ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ (Κεδρην. Τ. β. σελ. 661) κατέκαυσαν οἱ Σαρακηνοὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἐν φ καὶ τὸν ἀοίδιμον Πατριάρχην ἴωάννην. Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν ἀνέκαινισθη διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν πιστῶν. Ἡδη δὲ μόλις 30 διελθόντων ἐτῶν, δὲ Καλίφης τῆς Αιγύπτου (δὲ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων αὐταρχῶν) Κακήμ Βαμριλλάχ (ιδὸς Ἀξίζ), διαλύσας ἐπὶ μικραῖς αἰτίαις τὴν πρὸς Ρωμαίους φιλίαν, ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (Ζωναρ. ΙΖ, σελ. 225; Κεδρην. Τ. β. σελ. 706),

παροξυνθείς δέ καὶ ὑπὸ τῶν ιουδαίων, λεγόντων πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἡ πλεύθυνς τῶν εἰς προσκύνησιν τοῦ νεοδμήκτου ναοῦ προσερχομένων Ἰωακαίων καὶ Φράγγων κατέξουσιάσει τῆς πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ στρατὸν ποὺς τοῦτο παρεκευάζουσιν (οὗτω γέγραπται ἐν ἀρχαίῳ χειρογράφῳ τηρουμένῳ ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ ἐν τῇ Χρυσάνθου Περιγραφῇ τῆς ἀγ. γῆς τοιαῦτα καὶ οἱ Δυτικοὶ ἱστοροῦσι παρὰ Λαζέω, Βιβλιοθ. τέας Τ. β. σελ. 174). Ἐκ τούτων οὖν τῶν αἰτιῶν ὁρμηθεὶς δὲ Καλίφης, κατέστρεψε τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τῷ 1007 (ἢ 1008, ἢ 1009, ἢ 1010, οἱ δέ τινες, εἰ μὴ παραχρόνιοι, κατάγουσι καὶ εἰς τὸ 1027) (α). Ἀλλὰ πάλιν, οὐ πολλὸν παρελθόντων ἔτην, περικαλλέστερος ὁ ναὸς ἀνηγέρθη, εἴτ' αὐτοῦ τοῦ Χακήμ. συγχωρήσαντος (χάριν τῆς αὐτοῦ συζύγου Μαρίας, χριστιανῆς οὖσης, ὡς φασίν), εἴτε τοῦ μίοῦ αὐτοῦ Δαχήμ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς, χάριν τῆς μητρὸς (κατὰ τὸν Ζωναράν Χρον. ΙΖ. §. 15) εὑμενῶς ἐπινεύσαντος. Ἐπατριάρχευε δὲ τότε τῶν Ἱεροσολύμων Ὁρέστης (βλ. Μελέτ. αὐτόθ. σελ. 374), ἐπὶ τῆς αὐτο-

(α) Τῷ 1007 λέγει: καὶ τις ἄραφ Μωχαμεθανὸς, ὀλαῖμ καλούμανος, ἵστορίαν τῶν Ἱεροσολύμων ἀραβίστι συγγράψεις ἀλλ' οὐτος ἐν τισιν ἄλλοις οὐκ ἀληθεύειν μετατέλει δὲ τὴν φευδολογίαν. λέγει καὶ διὰ τὸ Χακήμ κατέστρεψε τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἀγαγκτήσας, ὡς ἔμαθεν, διὰ εὐτὸν κατ' ἓτος οἱ χριστιανοὶ τὸ πάσχα φευδάς πλάστουσι τὸ ἄγιον φῶς; (βλ. Moschém. de Lumine Sacr. §. XI. p. 256). Ἀλλὰ τὸν ἀραβίκὸν τοῦτον λῆρον οὐδεὶς οὔτε τῶν Ἕλλήνων, οὔτε τῶν Λατίνων συγχρόνων ἱστορικῶν, ὅσοι τὰ κατὰ τὸ Χακήμ ἐμημόνευσαν. Βρελέγχεται δὲ τὸ πλάσμα καὶ ἐν τοῦ σκληρῷ τῶν κατ' Εύρωπην ιουδαίων διωγμοῦ, ὃν ἐπέφερον κατ' αὐτὸν (καὶ τοι περαλόγως τί γάρ ἔπειταιον ἀκεῖνον;) οἱ τῆς Εύρωπης ὑγειμόνες, ὡς ἔμαθεν πανδῆμως βιβοημένην τὴν πρὸς τὸν Καλίφην διπλά τῶν ιουδαίων γενορέμην κατὰ τὸν Φράγγον συκεφαντίαν, ὥφ' ἣς δργισθεὶς ὁ Καλίφης κατέστρεψε τὸν ναὸν (Moschém. ib. p. 258). Καὶ δῆμος ὁ σοφὸς Μοσχέμιος, δις διερμάτωτος φωτομάχος, τὴν γνώμην τοῦ ἄραβος Ὀλαῖμ, (δις εἰκός ἀνδρὶ Καλεῖνω!), παραδίχεται καὶ προτιμᾷ. Ίσσαμτως, καὶ δι τούτου τὸ περὶ τοῦ ἀγίου φωτὸς τὸ βιβλίον ἀπανθίσας, καὶ εἰς εἶδος Διαλόγου μεταφράσας Ἑλλην ἱστοριαλόσφρον; ἐν τοῖς Ιαυτῷ ἀτάκτοις (τόμ. γ. σελ. 329-424)-διπλαρ, ὡς ἐν φιλογενεῖς καντούμενος καὶ δικτύρου φιλεληθείσα, δῶρον ἀδωρον, [καὶ πλῆρες μισοχρήστος οὐ τῆς ἡμετέρας προθίστας] γέγραπται δὲ παρ' ἄλλοις ἢ τοῦ Διαλόγου τούτου ἀπαθής ἐπέκρινες.

κρατορίας Φωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου, δεστις καὶ συνδρομὴν οὐκ
διέγην χρηματικὴν ἀπόστειλεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ. Εὖ
δὲ τῷ μεταξὺ τούτου τελευτήσαντος (Κεδρην. Τ. β. σελ. 731),
ἀνωχοδόμησε μάλις φιλοτίμως τὸν ναὸν ὁ διάδοχος Αὐτοκρά-
τωρ Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν (τῷ 1040), δις καὶ τριακοντούτεις
σπουδὰς πρὸς τὸν Καλίφην συνέθετο. Ἀλλὰ καὶ Κωνσταντī-
νος ὁ Νονομάχος (τῷ 1048), ἀπέσειλεν ἵκανην διεκονίαν τοῖς
ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφοῖς· ἐπατριάρχεις δὲ τότε Νικηφόρος. Καὶ
αὐτὸς δὲ ὁ Καλίφης μεγάλα τοῖς Ἀνατολικοῖς ἔχαρισατο προ-
νόμια, ἐν οἷς καὶ τὸ δικάζεσθαι παρὰ τῷ κατὰ καιρὸν αὐτῶν
Πατριάρχῃ, παρ' ἄλλῳ δὲ μηδενὶ (βλ. Δοσίθ. Δωδεκαθ. σελ.
782). Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κων-
σταντίνου τοῦ Δούκα (τῷ 1064) ἥλθον ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἱερο-
σόλυμα ἐπὶ τὰ ὅλαι τιλάδες Γερμανῶν προσκυνητῶν, Σιγιφρίδου
τοῦ Μογουντίας ἡγουμένου. Καὶ ἦσαν μὲν οἱ ἀνδρες ἐπιτινετοὶ
τῇς εὐλαβείας, φεκτοὶ δὲ σμως διὰ τὴν ἀλαζονικὴν ἐπίδειξιν καὶ
φαντασίαν, μεθ' ἧς ἐφάνησαν, οἷον ἐκ παρατάξεως καὶ συνασπι-
ζοῦ, παροξύνοντες τὸν ἔτι τότε ἔχοιδαίνοντα καὶ βρέμοντα χόλον
τῶν ἀνυποτάτων Σαρακηνῶν. Τὰ κατὰ τὴν συνοδίαν ταύτην
ἰστόρησεν Ἰγγοῦλφος ὁ Ἀγγλος, συνοδίτης καὶ αὐτὸς γεγονὼς,
δεστις καὶ τὸν τότε Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον ἐπαινεῖ, ὡς Ἱεροπρε-
πέστατον καὶ ἀγίου ἀνδρα, καὶ περὶ τὸ πλήθος τοῦτο τῶν πε-
ριηγητῶν ἀγαν ἰλαρῶς καὶ φιλοξένως προσενεχθέντα (βλ. Δοσί-
θεον αὐτόθ. καὶ Καθέναν σελ. 433).

§. πα. Ἀλλ' οὐδὲ οἱ Ὁρθόδοξοι διέλειπον ἐπισκεπτόμενοι τοὺς
ἀγίους τόπους, εἰ καὶ μὴ πολλοὶ καὶ γαυριῶντες, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν
ἀμελοῦντες τῶν ἀγίων διὰ τὸν φόβον τῶν Σαρακηνῶν· γενναῖοι δὲ
καὶ εὐέλπιδες, ὡς θεοφρούρητα πρόσετατα ἐν μέσῳ λύκων προσιόν-
τες, ἐνάδιζον εἰς προσκύνησιν τῶν ἴχνῶν τοῦ Ἰησοῦ. Τοιοῦτος μετ'-
ἄλλων εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν τοῦ Χριστοῦ Θεοφάνης, ὁ
Ταυρομενίας ἀρχιεπίσκοπος, ὁ καὶ Κεραμεὺς τὸ ἐπώνυμον, ὡς ἐκ
κεραμίνου σίμβλου φιλοπονωτάτη μέλισσα (τῷ 1040). Άκού-

σωμεν δ' αὐτὴν αὐτοῦ τὴν μελιχράν φωνὴν, ὅπως διαγράφει τὴν Σιών (ἥς ή Ἐκκλησία, καὶ τοι ἴσως λελωξμένη, διετῷζετο, ὡς ἔσικεν, ἐπ' αὐτοῦ). «Οὐ περιφῆμος εἰκος ὁ τῆς Σιών κτῆμα γέγονε ζεῦδεμαίον, μεγέθει καὶ κάλλει διαμαντέατος· ἐ. δὲ τῷ μετεώρῳ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀνφορδόμητὸν, εὐρεῖται ἀέρι πανταχόθεν γεόμενος, ὃς καὶ ἡμεῖς αὐταῖς ὅψεισιν ιστορήσουμεν. Τοῦτον εἰς δύω διαιρήσας (ἴσ. διελώ.;) ὁ Ζεβεδαῖος, θάτερον μέρος χαρίζεται τῷ ἀρχιερεῖ, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς τὴν οἰκησιν ἐπεποίητο. Ἐκεῖσε οὖν καὶ τὸ ὑπερῷον ἦν, ἐν ᾧ κατέλυσε σὸν τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτὴρ· καὶ τὰ πλεῖστα τῶν μιστηρίων ἐνταῦθι ἐτέλεσε· τὸ πάσχα τὸ τυπικὸν, τὸν δεῖπνον τὸν μυστικὸν, τὸν νιπτῆρα τῶν μαθητῶν, τοὺς συντακτηρίους λόγους καὶ θεολογικούς. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἱ μαθηταὶ διὰ τοὺς ίουδαίους ἐκρύπτουντο· ἐν αὐτῷ δὲ (γρ. καὶ) κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἔλαβον. Καὶ μὴν ἡ πάνχυνος Δέσποινα ἐν τούτῳ τῷ οἶκῷ τὸν ἄπαντα τῆς ζωῆς χρόνον διετέλεσεν (Θεοφάν. Όμιλ. κ. οελ. 196. ἑκδ. Παρισ. 1644).

§. πβ. Κατὰ τὸ 1095 ἐκρύθη ἡ μιαρὰ καὶ παμμίαρος σρατεία τῶν λεγομένων Σταυροφόρων (βλ. Ἀνναν Κομνην. Ἀλεξάδ. Βιβ. I. σελ. 283κτλ.). οἵτινες μετὰ μάχας πολλάς, τέλος, (τῷ 1099) κατέσχουν τὴν Ἱερουσαλήμ (Ζωναρ. Ιη. §. 23), διώξαντες τοὺς Σαρακηνοὺς, καὶ κεκρατηκότες δι' ἑτῶν 88, μέχρι τοῦ 1187, ὅποις κακοὶ κακῶς ἀπεσκορακίσθησαν πάλιν ὑπὸ τῶν ἀπίσων, ὃν αὐτοὶ, οἱ δῆθεν γριτιανοὶ, πολλῷ πολλάκις ὡμότεροι καὶ τυραννικώτεροι Τελχῖνες ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς τόποις ἀνεφάνησαν. Καὶ δσα μὲν καὶ οἴα κακὰ πέπονθεν ἔξ αὐτῶν ἡ ἀγία γῆ, καὶ πᾶσα ἡ Συρία καὶ ἡ Ἀνατολὴ, λεγέτω μετὰ φρίκης ἡ Ἰστορία. Πρῶτος δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἔβασιλευσε Γοδοφῆδος ὁ Βουηλλών τῷ 1099. Τότε πρῶτον καὶ πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων οἱ Φράγγοι κατέστησαν ἰδίου, τὸν Ἀρνοῦλφον, παραγκωνίσαντες τὸν κακονικὸν Πατριάρχην, καὶ παρασυνάψαντες πρὸς τῷ γνησίῳ ποιμένι, λύχον ἐπιβάτην· καὶ ἐφεξῆς δὲ δι' δλων τῷ 88 ἑτῶν, ἐν οἷς ἐκράτησαν, εἰχον τοὺς ἰδίους

πατριάρχας. Οὗτοι δὲ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλων Ἱερῶν σκηνωμάτων ἐκυριάρχουν, καὶ Συνδόους, μᾶλλον δὲ Συναγωγὰς ἀθλίας, ἐκ Λατίνων συνεκρότουν (ἀριθμοῦνται δὲ τοιαῦται τέσσαρες). Οἱ δὲ Πατριάρχαι τῶν Ὀρθοδόξων διῆγον πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐν Πέτρᾳ τῆς Ἀραβίας, ἐπαγγυπτικοῦντες εἰς τὴν τοῦ ποιμνίου σωτηρίαν, καὶ φέροντες γενναίως τὰς θλήψεις τῶν παπικῶν δορυκτητόρων. Ἡπῆρχε δὲ κατὰ τὴν πρώτην τῶν Φράγγων εἰσβολὴν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὁ ἀσιδιμός Συμεὼν, (ἀπὸν ἐν Κύπρῳ τότε), διστις συνέγραψε καὶ τὸ κατὰ Αζύμων.

§. πγ. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ Ὀρθοδόξοι διέλειπον ἔρχομενοι εἰς Ἱεροσόλυμα, ὄλιγοι μὲν, ώς πρὸς τὰς χιλιάδας δλας τῶν Δυτικῶν τὰς συρρέουσας ἐπὶ τῆς Φραγγοχρατίας, ἀλλ' ὅμως οὐ διέλειπον. Κατὰ τὸ 1185, ἥλθεν εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν Ἰωάννης Ἱερεὺς, ὁ Φωκᾶς, ἐκ Κρήτης τὸ γένος, υἱὸς Ματθαίου, πεπαιδευμένος ἀνὴρ, διστις κατέλιπεν ἡμῖν γλαφυρωτάτην καὶ πολλοῦ λόγου ἀξιαν *“Ἐκφραστὴν ἐρ νυδύει τῷρ ἀπὸ Ἀντιοχείας μέχρις Ἱεροσολύμων – χωρῶν, Συρίας, Φοινίκης, καὶ τῷρ κατὰ Παλαιστηνῆς φύλων τόπων”* (ἔξεδωκε δὲ ταύτην ἀλλάτιος ἐν Συμμίκτοις σελ. 1-46).

§. πδ. Εὐστάθιος ὁ σοφώτατος Ὁμήρου ὑπομνηματιστής, καὶ Ἱερώτατος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης (τῷ 1175) μνημονεύει τοὺς ἐπ' αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπιόντας. «Ἄδη δέ (φησι) κατ γυναικες τολμῶσι τὰς δόδοις ἑσείνυς, καὶ αὐταις τῶν τρυφερευομένων, καὶ τῶν ἐξ ἀστερος, δισες δ θεῖος πόθος ἀναθερμαίνων, τάπτοις αἴγιοις ὀποιωδήποτε τῆς ἀκεψ γῆς ἐπιδήμους ποιεῖν (Εὐστάθ. λέγ. εἰς τὸν βασιλέα Μακονῆλ, ἐκδοθεὶς ἐν τῇ τοῦ Τάφελ Θεσσαλονίκῃ, σελ. 404. Βερολίνῳ, 1839).

§. πε. Ήδη δὲ τοῦ ιδιοῦνος πρὸς δυσμάς ἀποκλίναντος (τῷ 1187) ὁ παρέφημος Καλίφης Σαλαδῖνος ἐξετίναξε τοὺς Σταυροφόρους, αὐτοῦς σύντοντι φευδοπατριάρχας, καὶ αὐτοῖς φευδοσυνδιδομές καὶ πάλιν πραγματεύεται τῆς πόλεως ἐξέβαλεν, ὀμβράτος

ἐπιπεσών, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ τυχόντας Φράγγους κατέσφαξε, τὸν δὲ ναὸν τῆς Ἀκεδάσεως ἀπέδωκε τοῖς νομίμοις αὐτοῦ κυριάρχας, τοῖς Ὁρθοδόξοις, καὶ τοις μὴ παντάπαισιν ἀβλαβῇ καὶ αἰνήρατον (διὰ τὸ καθόλου πρὸς τοὺς χριστιανοὺς, ἔνεκα τῶν Φράγγων μάλιστα, μίσος). Ἐξεκόλαψε γὰρ τὴν ὄρθομαζούμαρτιν τοῦ ναοῦ, καὶ τὰς θυρίδας ἔκλεισε, καὶ τὸ πατριαρχεῖον εἰς τέμενος τῆς αὐτοῦ θρησκείας μετεποίησε· μόλις δὲ κατέπεψε τὴν γόλον, χάριν τοῦ συμμάχου Αὐτοκράτορος ἴσαστὸν τοῦ Ἀγγέλου· δόστις μαθὼν τὴν τοῦ Καλέφου θηριώδειν, ἔσπευσεν αὐτὸν ἐξευμενίσαι πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς χριστιανοὺς, πρέσβεις ἀποστεῖλας, καὶ δώροις θεραπεύσας (βλ. Δοσιθ. Δωδεκ., σελ. 788). Όσοι δὲ λέγουσιν, δτι ἡ αἱ σύροι τὸν ναὸν μεγάλοις ἐξηγόρασαν λύτροις, λέγουσιν οὐδὲν ὑγίεις. Ἐκπατριάρχειος δὲ τότε τῶν ιεροσολύμων Δοσιθεος. Οὐδὲν δὲ θυμαστὸν, εἴκερ δὲ Αὐτοκράτωρ ἴσαστος δὲ Ἀλγελος τῷ Σαρακηνῷ συνεμάχησε Σαλαδίνῳ, βοήθειαν ἀποστείλας κατὰ τῶν Σταυροφόρων· οὗτοι γὰρ ἀπεφάνθησαν οὐχὶ (ώς ἐκηρύχθησαν) ἐλεγθερωταὶ καὶ σωτῆρες, ἀλλὰ φθορεῖς καὶ λυμαντῆρες τῆς ἀγίας γῆς, καὶ προσέτι πιστὸν θεράποντες τῆς παπικῆς μονοκρατορίας, εἰς τὴν ἐπούδαζον ὑποζυγῶσαι τοὺς ἀνατολικούς. Τότε δὲ, κατευνασθέντος τοῦ ταράχου τῶν Σαρακηνῶν, ἐθάμιζεν πάλιν οἱ Ὁρθοδόξοι θερράλαιστερον εἰς τὴν, καθ' ἡς ματαίως ἔχαινεν δὲ ἀδηνί, εὐρυθέμεθλον πόλιν τοῦ Χριστοῦ.

§. πε. Δανιηλ, δὲ ἀπὸ Σμύρνης εἰς τὴν μητρόπολεν Ἐφέσου προβιβασθεὶς, ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Μαξίμου τοῦ Α (τῷ 1221) εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχεῖα χάριν πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν: (Ἐκράτουν δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Φράγγοι, νεωστὶ ἐπιβάντες τῷ 1203). Οὗτος δὲ μακάριος Δανιηλ καὶ «Διῆγησεν, καὶ περίεδον τῷρ ἀγίων τόπων συνεγράψατο, καὶ κατέλιπεν τὴν καθλιτικὸν ἀνάγνωσμα» (έξεδόθη δὲ τοῦτο τὸ πρῶτον ὑπὸ Μιγγαρέλου ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων, τῶν παρὰ τοῖς Ἐνετοῖς Νανέτις τηρουμένων, σελ. 282-287). Ἀρχεται δὲ ἡ Διῆγησίς οὕτω·

«Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ αἰώνιου Βασιλέως τῶν βασιλευόντων, κἀμε τὸν ἀχρεῖον αὐτοῦ δούλον κατευοδεύσαντος (γρ. κατευοδώσαντος) ἔτειν αἰσθητῶς τοὺς σεβασμίους. τῶν Ἱεροσολύμων τόπους ἡ τλ. Εἴτα δὲ τὰ κατ' Ἀἴγυπτον ἀξιόλογα, καὶ τὰ τοῦ Σιναίου διαχράψας, εἰκονογραφεῖ ἐναργῶς καὶ τὰ τῶν Ἱεροσολύμων, αὐτόν τε τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως περικαλλέστατον ζωγραφῶν, καὶ τὸ θεῖον Μνῆμα, καὶ τὸν πανάγιον Γολγοθᾶν, προστιθεὶς καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ (πλὴν τῆς βαθέλεας ὅπερας, ἐν ᾧ ἐπάγη δ Σταυρὸς) ἔτι καὶ νῦν ὁρωμένην ῥῆξιν (ἔρράγη γάρ ἐπὶ τῆς σταυρώσεως καὶ αὐτὸς, ὅτε «αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν τὸ Ματθ. κ.·»· καὶ γάρ (φησιν ὁ Δανιὴλ) καὶ αὔτη ἡ πέτρα, καὶ μέρος ἄνωθεν, ὑποκάτω δὲ μετρίως ἐσχισμένη ὁρίζεται π. Τοῦτο τὸ ῥῆγμα καὶ ὁ προφήτης Ιωάννης ὁ Φωκᾶς μνημονεύει, καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς ὁ Ἱεροσολύμων Κύριλλος, λέγων· «Γολγοθᾶς οὗτος δ ἄγιος, δ ὑπερανεστῷ, καὶ δεικνύων μέχρι νῦν, ὅπως διὰ Χριστὸν αἱ πέτραι τότε ἐρράγησαν» (Κατηχ. ιδ. §. 19). Καὶ τῆς Βηθλεέμ τὸν ναὸν λάμπρὸν δ ἀντιτίθεται διαχράψει, καὶ τὰ ἄνω διὰ ψηλῶν λεπτῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καθιστορημένον· καὶ τὰς ἀλλας δὲ τὰς τῶν Ὁρθοδόξων, καὶ τὰς τῶν ἐτεροδόξων ἐκκλησίας μνημονεύει. Τελευτῶν δὲ λέγει, διτι, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἀγιώτατον ἱορδάνην, ἦσκεν μετ' αὐτοῦ διεγέλλεις ὀρθόδοξος προσκυνηταὶ, χωρὶς τῶν ἐτεροδόξων.

§. π. Νεώτερος διπώσον τὸν Δαν.ὴλ φαίνεται ὁ μοναχὸς Ἐπιφάνιος, δ Ἱεροσολυμίτης (ἰσ. περὶ τὸ τέλος τῆς ιγ, ἐκατονταετηρίδος), διτις καὶ αὐτὸς συνέγραψε τὰ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐπιγράφεται δὲ τὸ Ἐγχειρίδιον «Ἐπιφανίου μοραχοῦ τοῦ Ἀγιοπολίτου, τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς, οιήγησις εἰς τύπον περιηγητοῦ περὶ τῆς Συρίας καὶ τῆς ἀγίας Πόλεως, καὶ τῷ εἰ αὐτῇ ἀγίων τόπων (ἐν Ἀλλατίου Συμμίκτη. σελ. 46—83). Συγχρόνως ἵσως ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ Περδίκας δ Ἐφέσιος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν. Ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τούτου τὸ στεχνόδον συνταγμάτιον «Περιέκοι, τοῦ πρωτογοταρέου τῆς Ἐφέ-

σου, ἔκφρασις περὶ τῶν ἐρ Ιεροσολύμοις Κυριακῶν θεαμάτων (ἐν Ἀλλατίου Συμβίτ. σελ. 65-78). Καὶ τέλος, δὲ Ἀτρόγυμις, αὐτόπτης καὶ οὗτος γενόμενος, συνέγραψεν «Ἀπόθειξιν περὶ τῶν Ιεροσολύμων» (ἐν Ἀλλατ. Συμβ. σελ. 80-102). Οὗτος δὲ περὶ μὲν τὴν φράσιν φάνεται τῶν ἀλλων ταπεινότερος, καὶ κοινολεκτικὸς, καὶ ἵσως ἡκμαζεὶς κατὰ τὴν ίδιην, ἐκατονταετηρίδα· περὶ δὲ τὸ πραγματικὸν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀκριβής. Όλων δὲ τούτων, τῶν ἀπὸ Φωκᾶ μέχρι καὶ τοῦ Ἀνωνύμου αἱ περὶ τῶν ἀγίων τόπων περιγραφαὶ (σώζεται δὲ καὶ ἄλλη τις ἀνέκδοστος ἐν τῇ Καισαρικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης, ἵσως τοῦ εἰ αἴῶνος), ὑπάρχουσι πολυτιμόταται διὰ τὸ πραγματικόν· ὡς διαγράφουσαι τὰ ἐπ' αὐτῶν σωζόμενα, καὶ τὰ κατεστραμμένα μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης, καὶ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ τε ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τῆς Βηθλεέμης, καὶ τῆς Γεθσημανῆς (ἐν ᾧ δὲ πάνεπτος τάφος τῆς ὑπερευλογημένης ἡμῶν Δεσποίνης, τῆς Θεομήτορος), καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων χωρίων· δεικνύουσι δὲ καὶ χωρογραφικῶς τὴν ταυτότητα τῶν τότε τοποθεσιῶν ἀπαραλλακτον, οἵα φάνεται καὶ παρ' Ἱερωνύμῳ, κἀν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀρχαίοις Όδοιπορικοῖς, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς νεωτέροις. Εἰ δὲ καὶ τινα παρακούσματα περιέχουσιν, ἀπλούστερον καὶ ἀταλαιπώρως, ὡς ἐκ τῆς δημώδους φύμης, ἀναγεγραμμένα, κοῦφι ταῦτα καὶ σμικρὰ, καὶ ἀνάξια τιῦ εὐγνώμονος ἀναγνώστου, μόνοις δὲ παραλειπτέα τοῖς δυσμενίδαις καὶ φιλοψόγοις, δοσοι τὴν προθοσκίδα τῆς Ἰδίας αὐτῶν κακονθείας αἰσφένως, ὡς ἡ μιᾶ, προσηλοῦσιν ἐπὶ τῶν σεσηπότων, ἀποφεύγοντες τὰ ὑγιαὶ καὶ τρόφιμα μέρη τῆς ὁπώρας. Ήμεῖς δὲ (καὶ πᾶς τις, φη μέμηλε σεμνότητος) τῶν ματαιοσχόλων καὶ σατυρικῶν τούτων ἀμελοῦντες, τείνομεν πρὸς τὸ τέρμα.

§. πη. Ἰωάννης Καντακουζηνὸς δὲ Δύτοκράτωρ (τῷ 1349-1357) δὲ αὐτὸς καὶ Ἰωάννης μοραχὸς (παραιτηθεὶς, καὶ ἀνταλλαξάμενος τοῦ θρόνου καὶ τῆς ποικύρας τὸ μελάντατον τριβώνιον καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Μαγγάνων) πολλὴν μάλιστα περὶ τὰ ἱεροσόλυμα πρόνοιαν ἐπεδείξατο, πέμψας πρεσβευτὰς πρὸς τὸν τότε

Σουλεάροις τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας καὶ Ἰονδαίας. ὅστις πρός τε τὴν πρεσβείαν φιλοτίμως διετέθη, καὶ πάντα τὰ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος αἴτηθέντα προθύμως ἔξετέλεσεν. Ἐγραψε δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Αὐτοκράτορα λαμπρὰν (ώς ἔχ Σουλτάνου) καὶ μεγαλοπρεπεστάτην ἐπιζολὴν, ἵς τὸ πλεῖστον μέρος ἔκτιθέμεθα, χάριν τῶν φιλομαθῶν ἀναγνωστῶν, ἀντιγράφοντες ἐξ αὐτῆς τῆς ιστορίας τοῦ ἀοιδίκου Αὐτοκράτορος, ἢν ἡμῖν κατέλιπεν ἐν βιβλίοις Δ. Ἀρχεταιδὲ ἡ ἐπιστολὴ οὗτως (Βιβλ. Δ. σελ. 94—99. ἐκδ. Βόν.) «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀλεοῦντος καὶ ἐλεήμονος. Μακρόμερενσοι δὲ Θεός ὁ ὄντεος πάντοτε τὰς ἡμέρας τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου, τοῦ εὐεργετικοῦ, τοῦ φρονίμου, τοῦ λέοντος τοῦ ἀνδρείου, τοῦ ἐν πολέμοις δρμητικοῦ, εἰς δὲ οὐδὲνατάπι τις σταθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τοῦ σφωτάτου εἰς τὸ δόγμα αὐτοῦ, τοῦ δικαιοτάτου εἰς τὸν ἕκανον τέσπον καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ, τοῦ θεμελίου τῆς πίστεως καὶ τοῦ δόγματος τῶν χριστιανῶν, τοῦ κίνονος τοῦ ἀσείστου ἀπάντων τῶν θεοβαπτισμένων, τοῦ θοηθοῦ τῶν δογμάτων τοῦ Χριστοῦ, τῆς σπάθης τῶν Μακεδόνων, τοῦ Σαμψών, τοῦ βασιλέως τῶν Βλλήνων, τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων, τῶν Ασσανίων, τῶν Βλάχων, τῶν Ρώσων, καὶ τῶν ἀλανῶν, τῆς τιμῆς τοῦ δόγματος τῶν Ἰβρίων καὶ τῶν Σύρων, τοῦ κληρονόμου τῆς βασιλείας τῆς γῆς αὐτοῦ, τοῦ αὐθέντου τῶν θαλασσῶν, καὶ τῶν ποταμῶν τῶν μεγαλῶν, καὶ τῶν νήσων, Ἀγγέλου Κομηγηνοῦ Παλαιολόγου τοῦ Καντακουζηνοῦ (α). Πάντοτε ἡ βασιλεία σου τὸ θέλημα αἴνεταις νὰ τὸ ζητῇ ἀπὸ τὴν Σουλτανικὴν ἐξουσίαν μου, καὶ ἀπὸ τὸ ὄσπρητιόν μας τὸ ἥγιασμένον καὶ πεφωτισμένον. — Καὶ ἐζήτησεν δὲ ποκρισάριος διὰ τὰς ἐκκλησίας τῶν Ρωμαίων ἐκείνας, διοῦ ἔνας εἰς τὰ ἱεροσόλυμα τὰ ἄγια, καὶ ἐγνώρισαμεν καὶ αὐτὸς, καὶ ὥρσαμεν νὰ προσέξουν τὰς ἐκκλησίας, δι᾽ ἀς ἐφηνύσατε — Πάλιν ἐζήτησεν οὗτος τὸν δρισμόν μας τὸν ἄγιον, τὰ ὑπάρχη εἰς τὴν

(α) Ἀγγέλου καὶ Κομηγηνὸν ὁ Σουλτάνος ὀνομάζει τὸν Καντακουζηνὸν Ιωάννην, ὃς ἐκ τοῦ γένους τῆς μητρὸς, ὡς ἐκατέρωθεν τιμῶν αὐτὸν (σχόλ. σελ. 557).

ἀγίας Ἀράστασιν, νὰ προσκυνησῃ καὶ ἐκεῖνος καὶ οἱ ἔνρισκο-
γεροι μετ' ἐκείνου, ἀπὸ τῆς βασιλείας σού· καὶ ἡγαπήσαμεν
εἴ τι ἐζήτησες, καὶ ἐπληρώσαμέν το, καὶ ἔγραφη ὄρισμάς, εἴ τι
μᾶς παρεκάλεσεν δὲ ἀποκρισάριος, νὰ πληρωθῇ εἰς τὴν ἀγίαν Ἀνά-
στασιν· καὶ ὡς ἐζήτησε νὰ ὑπάγῃ, ἐδώκαμεν τὸν ἄρχοντα μετ'
αὐτοῦ, καὶ ἀπέσφετον ἐκεῖ, καὶ προσεκύνησεν ὡς ἥθελε, καὶ ἐγύ-
ρισε μετ' εὐχαριστίας. Πάλιν ἐζήτησεν δὲ ἀποκρισάριος νὰ γένηται
ὁρισμός μας ὑψηλός, νὰ φυλάσσωνται οἱ εὐρισκόμενοι χριστιανοὶ εἰς
τὸν ἀγιώτατον τόπον τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τὰ μοναστήρια, καὶ αἱ
Ἐκκλησίαι· καὶ νὰ ἔχωσιν ἀγάπην καὶ δεσφέντευσιν ἀπὸ τὸν ἀμη-
ρᾶν τὸν εὐρισκόμενον ἐκεῖ· καὶ οὐ μόνον οἱ τοπικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ
κατὰ καιροὺς ἐργάμενοι εἰς προσκύνησιν τῆς ἀγίας Ἀραστά-
σεως. Καὶ οἱ κατὰ καιροὺς εὐρισκόμενοι δουλευταὶ Μουσουλμάνοι
εἰς τὴν ἀγίαν Ἀνάστασιν νὰ μηδὲν ἀφίουν νὰ καταφρονοῦν, καὶ
νὰ δέρνουν, καὶ νὰ [ἐν]οχλῶσι τοὺς κατὰ καιρὸν ἐρχομένους εἰς τὸ
αὐτὸ δικιον προσκύνημα, ή εἰς (ἰσ. γρ. καὶ) τοὺς τοπικούς· ἀλλὰ
μᾶλλον νὰ τιμῶσι, καὶ νὰ ἀναδέχωνται, καὶ νὰ κυβερνῶσιν αὐτούς·
καὶ ὠρίσαμεν καὶ ἐπληρώθη ὑψηλότατος δρισμός διὰ τὰ ζητή-
ματα αὐτὰ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον· — καὶ τὰ λοιπά, ἐν οἷς περιέ-
χονται καὶ ή τῶν αἰχμαλώτων ἀπόλυτις, θητεῖται ἐζήτησεν δὲ Λύτο-
ραφάτωρ, καὶ ή τῶν εἰς Αἴγυπτον ἀπιώντων ἐμπόρων ἀσφάλεια·
καὶ μετὰ πολλὰς εὐχάς, τελευτᾶς ἔγραφη εἰς τὰς δεκαπέντε τοῦ
Σαπατᾶν, τῷ ἐπτακοσιωστῷ πεντηκοστῷ ἔτει τοῦ Μουχαμέτη (τῷ
1349) (α).

(α) Ἐχει τοῦτο τὸ Σουλτανικὸν διάταγμα καὶ Δοσίθεος (σελ. 864), ἀντιγράφας
τούς ἢ τοῦ Καντακουζηνοῦ· καὶ ἀλλα δὲ Σουλτάνων διατάγματα κατέχει ἡ πα-
τριαρχικὴ ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, πρυτανῶντα πολλὰ τοῖς Ὁρθοδόξοις
προνόμια, καὶ κυροῦντα τὴν τούτων ἐπὶ τῶν ἀγίων τόπων πατρῷαν καὶ γυνοῖαν
κυριαρχίαν. Εὖ δὲ τούτοις καὶ αὐτοῦ τοῦ πρώτου δορυκτάτορος Ὁμάρ, ὁ παρέσχε τῷ
διετάτῳ Πατριάρχῃ Σωφρονίῳ (ἴφ. οὐ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ εἶτε παραδόθεσαν ἵνα
συνθήκαις. B.L. Le Quien Orientis Christian. T. 3. p. 277-280· καὶ Lebeau Hist.
du Bas-Empire T. 4. p. 186). Μάτην δέ τινες τῶν δυτικῶν, (οἱ τὰ σταυροφορικὰ
λόγῳ δικαιώματα; πράγματι δ' ἀρπάγματα, καὶ τὰ τοῦ Καρβούν κλειδοφορή-

§. πθ. Νικόλαος δ Καβάσιλας, δ διασημότατος (τῷ 1350) συνέγραψεν ἐγκώμιον εἰς τὸν ἄγιον Ἀνδρέαν τὸν ἐν Ἱερουσαλύμοις (ἴσως μικρῷ πρότερον) ἀναδησάμενον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Ἀρχεται: δὲ δ λόγος οὕτως. ε Ἐγὼ δέ σου, πῶς ἂν εἴποις; ἔρων, ὡ Χριστοῦ μάρτυρις Ἀνδρέαν κτλ. (α).

§. ϕ. Κατὰ δὲ τὸ 1443 δ Καισαρείας Ἀρσένος αῆκεν εἰς Ἱερουσαλύμα προσκυνήσων τὸν πάντεπτον καὶ θεῖον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς τῶν Ἱερουσαλύμων Ιστορῆσαι τόπους, καθ' οὓς τὰ παράδοξα ἔτελέσθησαν. Ταῦτα λέγει ή Ἐγκύλιος ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἱερουσαλύμοις τότε συγκροτηθείσης μεγάλης Συνόδου. Καὶ προτεθείσθωσαν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ οἱ ἔκαρχοι τῆς Συνόδου, οἱ ταυτοχρόνως ἐλθόντες εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν, δ.τε Φιλόθεος δ Ἀλεξανδρείας, καὶ δ Ἀντιοχείας Δωρόθεος· Ἱερουσαλύμων δὲ παρῆν ίωακείμ. Οὗτοι δὲ οἱ τρεῖς τῆς Ἀνατολῆς Πατριάρχαι μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν, καὶ μετὰ τοῦ προρρήθεντος Ἀρσενίου Καισαρείας, τοῦ πρωτοσθρόνου, ἀπεκήρυξαν τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀνόμιας πεπραγμένα (βλ. τὴν Ἐγκύλιον ἐπιστολὴν τῆς Συνόδου ἐν Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Τόμ. γ. σελ. 300).

§. ϕα. Παχώμιος μοναχὸς, τὴν πατρίδα Ζακύνθιος, δ καὶ Ῥουσάρος τὸ ἐπώνυμον, καὶ Ῥαχεγδύης (ώς δονομάζουσι παλλάκις ἑαυτοὺς οἱ μοναχοὶ) ἥκματζε περὶ τὸ 1530. Καὶ εἰ μὲν ἀπῆλθε καὶ αὐτὸς αὐτοπροσώπως εἰς προσκύνησιν τῶν ἵγνων τοῦ Κυρίου, ἀδηλον· συνέγραψε δὲ κάλλισον πονημάτιον «κατὰ τῶν Ἀγιοκατηγόρων, ἦτοι τῶν κωλυόντων τοὺς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων καὶ σεβασμίων τόπων», οὐ καὶ ἀλλοθι περὶ τιων τῶν

ματει τερπτολογοῦντες) πειρῶνται νοθίζειν, ἢ γοῦν ἀμφίστελον ποιεῖν τὰ τοῦ Ὁμάρου διάταγμα (Χρυσόσουλλον). Αὔτδες δ κλεινδ; Μιχάδης ἴνδιμος μόνον δῆθαν ἀληθές· ὅτι ἔπει τὸ Ὁμάρον ἔχαρισατο τῷ ὅντι ἀσφαλεῖς εἰς ταλαμα τοῖς ἐν Ἱερουσαλύμοις χριστιανοῖς. Οὗτοι δὲ περὰ τῶν ἐκείνους διερδόχων ἐνοχλούμενοι μετὰ ταῦτα, διεπλαστούργησαν διάφορα τούτους ἀντίγραφα, κατ' ἀρέσκειαν αὐτῶν (Michaud Hist. des Croisad. T. 1. p. 22).

(α) Bl. Lambecij Commentar. de Aug. Bibl. Caes. Vindob. L. V. p. 432.

ἀνεκδότων αὐτοῦ συγγραμμάτων διαλαβόντες, ἐμνημονεύσαμεν (περὶ τῶν Ο, Ἐρμην. Τόμ. Δ. 797). Τοῦτο νῦν ἐκδίδομεν κατόπιν τοῦ παρόντος παρατήματος, οὗτε πάντη περιττὸν, οὕτ' ἄχαρι (νομίζομεν) ἀνάγνωσμα προσφέροντες τοῖς φιλομαθέσι.

§. ψβ. Πέρας λόγου. Ή ἐν Ιεροσολύμαις ἐπὶ Πατριάρχου τοῦ ἀοιδίμου Δοσιθέου κατὰ τῶν Λουθροκαλέσιων συγκριτικέσσα Σύ.οδος (τῷ 1872) ἐν τῇ Πιᾶς τοὺς ἀπαγαγέντας γῆς καὶ θαλάσσης ὁρθιδόξεις ἔγκωκλίῳ αὐτῆς ἐπιστολὴ γράφει ταῦτα. Ηὔπειδὴ χάριτε Χριστοῦ συντίθομεν χάριν ἔγκαινών τοῦ θειοτάτου ναοῦ τῆς ἐν Βηθλεὲμ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ Θεοῦ (θν θ Κύριος ἀνοικοδομηθῆναι ἐν τοῖς πανδείνοις τούτοις καιροῖς τοῦ διωγμοῦ, καὶ χάρισθηναι κεναλλωπισμένον τοῖς πανταχοῦ γῆς γνησίοις τέκνοις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας πύδσησεν), εὐρισκομένων μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν ἀτὸν περάτων τῆς γῆς ἐπιδημούντων προσκινητῶν, ιερέων, κ.ληρικῶν, καὶ λαϊκῶν χριστιανῶν, φύγοντες δεῖν πετλή. Τούτου τοῦ ἀοιδίμου, Δοσιθέου παμποίκιλον ἔργον ἐστὶ καὶ ἡ παντοδαπὴ περὶ τῶν ἐν Ιεροσολύμοις πατριαρχευσάντων Ιστορίᾳ, ἐν ᾧ καὶ περὶ τινῶν κατὰ καιροὺς ἀφικομένων εἰς Ιεροσόλυμα, λόγου πάρεργον, διαλαμβάνει, καὶ περὶ τῶν πανσέπτων χωρίων τῆς ἀγίας γῆς. Ιδίᾳ δὲ περὶ τούτου ἐπραγματεύσατο ὁ ἀειμνηστὸς αὐτοῦ διάδοχος Πατριάρχης Χρύσανθος, συνταξάμενος τὴν καλὴν Ιστορίαν καὶ Περιγραφὴν τῆς ἀγίας γῆς. (Ἐνετ. 1728).

§. ψγ. Ενταῦθα περχόντες τὸν κατάλογον ὃν ὡς ἐπισημοτέρων ἐμνημογεύσαμεν προσκυνητῶν τῆς ἀγίας Πόλεως, οὐκ ὅλογοὺς καὶ ἄλλους παραλιπόντες, ἵνα μὴ τὸ συνταγμάτιον ἐξογκώμεν. Εἴτε δὲ καὶ ἐτέρους ἀναλέξασθαι πολλοὺς ἐκ τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἀλλῶν νεωτέρων Ιστορικῶν, καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀγίων βιογραφίας (τῆς τε κατὰ μέρος ὑπό τινων Πατέρων, καὶ τῆς ὑπὸ Μαυρικίου ἐκδεδομένης, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Μεταφραζοῦ ὑπομνημάτων, δῆις καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν ἄγιον Νικόλαον τῶν Μυρέων Ιστόρησεν εἰς Ιερουσαλήμ ἀπελθόντα, καὶ τὸν ὅσιον Ἀλέξιον, καὶ ἄλλους) καὶ ἐκ

τῶν λατίνων ἀρχαίων Συναξάριστῶν, καὶ (ἴνα τ' ἄλλα παραβλίπωμεν) ἐξ αὐτῶν τῶν Ἱερῶν ὑπομνημάτων τῶν Ἱεροσολύμων. ὅτι δὲ καὶ αὐτὴ τῶν Ἱεροτολύμων ἡ ἀλλωσις καὶ ἡ παντελής πτώσις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας οὐδεμίαν ἐπέφερε μεταβολὴν εἰς τὴν Ιστορίαν τῶν ἔκεισε ἀπιόντων μέχρι καὶ τῆς σήμερον, πρόδηλον. Εἰ δὲ καὶ κατὰ καιροὺς διεκόπτετο ὑπὸ τῶν παρεμπιπόντων πολέμων, ἡ ἥλαττονοῦτο τῶν προσκυνητῶν ἡ πληθὺς, ἀλλὰ πάλιν ἀνέλαμψεν, ως ἡλιακὴ ἀκτίς, τοῦ νέφους παρελθόντος· καὶ διθεῖος πόθος ἦκμαζεν ἀμάραντος. Καὶ ἔστιν ἄρα ταῦν ἥδη πολλῷ δικαιότερον εἰπεῖν τὸ τοῦ θείου Ἱερωνύμου (βλ. ὅπισθ. σελ. 82). «Μακρὸν ἂν εἴη (καὶ δυσχερές) διὰ τοσούτων αἰώνων διατρέχοντας, ἀπὸ τῆς Ἀγαλήψεως τοῦ Κρίστου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν, διηγεῖσθαι» ὅσοι καὶ δόποις τῶν ἐπιστύμων (πλὴν τῶν μυριάδων τοῦ λαοῦ), καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀσκητῶν μοναχῶν καὶ μοναστριῶν, προσεκύνησαν τὰ ἔχνη τοῦ Χριστοῦ. Ἐκ δὲ τούτων ἀποδείκνυται ἡλίου φωνώτερον δὲ πρότερον ἐλέγομεν· δτὶ καὶ διθεῖος Γρηγόριος ὁ Νύσσης (ἐν τῇ περὶ τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπιόντων ἐπιστολῇ) τοὺς, πρὸς οὓς ἔγραφε, μοναχοὺς ἀποτρέπων τῆς εἰς τὰ ἔκει ἀποδημίας, οὕτε πάντας ἐπίσης ἀπέτρεπεν, οὕτε διὰ παντὸς, μόνον δὲ πρὸς τὰς περιστάσεις οίκονομεῖ τὴν παραίνεσιν· οἵκει καὶ ἵκτρὸς τοῖς ἀσθενεστέροις καὶ τροφὴν καὶ γύμνασιν καὶ πορείαν δρίζει σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος διαθέσει. Οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ τῆς εἰς Ἱερουσαλήμ ἀποδημίας μέγας ζηλωτὴς καὶ κλήτωρ Ἱερώνυμος ἐκώλυε καὶ τινας, ως προεβδόμον (σελ. 29). Τοιούτον εἶχε σκοπὸν καὶ ὁ Ἱερὸς Δύγουστῖνος, ἐν οἷς ἔλεγε, «Μή ἀπιέναι εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ζητοῦντα δικαιοσύνην· μηδὲ πλεῖν εἰς Δυσμάς, ἐπὶ τῷ λαβεῖν συγχώρησιν» (λόγ. γ, περὶ μαρτύρ.). Ἀλλ' αὐτοὶ πάλιν οὗτοι οἱ παρὰ τῶν φιλερισούντων προβαλλόμενοι τρεῖς ἀοιδιμοὶ Πατέρες, ἐν ἀλλοις αὐτῶν λόγοις, (οἷον δ, τε Νύσσης ἐν τῇ Β, ἐπιστολῇ, καὶ αὐτὸς ὁ Αὐγουστῖνος ἐν τῷ Περὶ πόλεως Θεοῦ, ιη, καὶ ἐπις. ρλζ. Ἱερωνύμου δ' ἄλις), καὶ τεσούτων ἀλλων θεοφόρων Πατέρων καὶ διδασκάλων τὸ νέφος, ἐπαινοῦσι καὶ μακαρίζουσι τὴν

εξ εὐλαβείας καὶ θείας διγάπτης τείς Ἱεροσόλυμα ἐπιδημίαν τῶν πι-
στῶν. Καὶ αύτὰ δὲ τὰ μυριοπληθῆ καὶ δι' ἀλώνος ὁδιάλειπτα πα-
ραδείγματα τῶν πανταχόθεν γῆς καὶ θαλάσσης συρρέοντων ἔθνῶν
(«έκ τίνων γάρ ἐθνῶν οὐκ ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ; βλ. διπισθ.
σελ. 90), καὶ μάλιστα τῶν κατὰ μέρος ἐνδοξοτάτων πρὸσω-
πων, βασιλέων, βασιλισσῶν, ἡγεμόνων, παντοίων ἀρχῶν, ἔτι δὲ καὶ
πλείστων δισων Ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν, παμπόλλων δὲ σοφῶν, καὶ
δὴ καὶ θεοφιλῶν καὶ ἀγίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τὰ παραδείγ-
ματα θεοβασίους καὶ κηρύγτους τὸ θεοφιλὲς καὶ ἄγιαν τοῦτο ἔθος
ἀνέκαθεν ὡς ψυχωφελέστατον ἐπικρατοῦν ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ Ἡγε-
τη ἐθνη εἶσι μελισσάων ἀδιεράκη, ή (ἴνα τὸ οἰκειότερον εἴπωμεν,
ἀπὸ τῶν ἀγίων περὶ τῶν ἀγίων Ἱερολογοῦντες), «Ἄς τε φέλει πε-
ταγται, καὶ ὥστι περιστεραὶ σὺν γεοσσοῖς» (Ἡσαΐ. 5), «Οὔτως
(δι Ιερός φησι Θεοδώρητος, αύτόθ.) «ἡ τοῦ Θεοῦ Ἑκκλησία» (καὶ
ἔξαιρέτως ἡ μήτηρ τῶν Ἑκκλησιῶν) «θεᾶται τὰ νέφη τῶν πρὸς
αὐτὴν συντρεχόντων δήμων, οἱ μιμοῦνται περιστερὰς μετὰ γεοσ-
σῶν πτερούμενας. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς νοῆσαι θούλεται τὸ χωρίον, ἐν
ταῖς δημοτελέσιν ἑορταῖς τε θεασάσθω τὰ πλήθη συρρέοντα· καὶ
τὰς μὲν, [τὰς] θυγατέρας ἐν ταῖς ἀγκάλαις φερούσας, ή ταῖς χεροῖν
δημηγούσας, τούς δὲ μετὰ τῶν οὐάνων ἔσταις, καὶ δψεταις ἀλη-
θῶς πνευματικὰς περιστερὰς μετὰ τῶν γεοττῶν πτερούμενας, καὶ
πρὸς τὴν νέαν παραγινομένας Σιώνη.

§. ηδ. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐμνήσθημεν τῆς συκοφαντίας τῶν νεωτέρων Πυρρωνιστῶν, δόσει τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀποδημίαν καλύνειν ἐπίχειροντες, διαβάλλονται ως δῆθεν ἀμφιβόλους, οὐ καὶ παντελῶς ἀγνώστους τοὺς πανσεβάστους τόπους ἀποβάντας, ἔνεκα τῶν εἰς τὴν ἀγκανήν Πόλιν ἐπιβιβισάντων πολλῶν πολέμων, καὶ ἐμπρησμῶν, καὶ κατασκαφῶν, καὶ πάντοιών ἄλλων περιστατικῶν (α).

(α) Δυτικοί τινες τὸ πρῶτον (τῷ 1600) ἀμφισβατοῦσι περὶ τῆς νῦν τοποθεσίας τοῦ παναγίου Τάφου, ὡς θήση καιμάνου ἐντὸς τῶν τειχῶν. Μετὰ τότε εορτοῦ διεθρόλησης τὴν ἀμφισβετίαν διακαμπρυπτής Ἰωάννης δὲ Κόρδην (τῷ 1741), καὶ μέτ' αὐτὸν δὲ Πλλήσιγγος (τῷ 1789)¹ γενοστὶ δὲ δὲ Φρονισῶν (τῷ 1840) ἴπτειάρτησεν ἀπό-

Ἄλλ' ἡ τοιχύτη συκοφροντία τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήγαντι φάίνεται καὶ μωρὰ καὶ μυσταρὰ διὰ τὴν ἀναισχυντίαν, καὶ γέλωτος ἀξία μᾶλλον, οὐ ἀπαντήσεωις. Εἴπι μὲν γὰρ τῆς ὑπὸ Τίτου ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπιστραφέντες ἐκ τῆς Πέλλης, ὅπου διεσώθησαν εἰς πρῶτοι χριστιανοὶ, οἵτινες ὑπῆρχον αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ μύσαι τῆς ὑπ' αὐτῶν τελουμένης μυσαγωγίας, συμπροσκυνοῦντες καὶ τὰ νεαρὰ ἔχνη τοῦ Σωτῆρος (ἐν δέτούτοις ἔζων ἔτι καὶ οἱ Δεσπόσουνοι λεγόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, ὡς δὲ τοῦ Ἰακώβου διάδοχος Συμεὼν. βλ. ὅπισθ. σελ. 61), οὕτας πάντως ἡπισταντο τὰ πανιεράστα γυαρία, γνωρίζοντες οὐχ ἡτον, οὐδὲντοι ἔμυθους καὶ τοὺς οἰκείους. Εἰ γὰρ τὸ μνῆμα τοῦ προφήτου Δαστίδ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος παντελῆ τῶν Ἱεροσολύμων καταστροφὴν, καὶ μετὰ τοσούτους αἰῶνας, ὑπῆρχε γνῶσδν (ώς καὶ ἀλλων βασιλέων τάφοι, καὶ Δικαίων καὶ Προφητῶν), δεικνύμενον καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, ὡς δὲ θεῖος Πέτρος ἐκήρυξε, λέγων· «Καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ (τοῦ Δαστίδ) ἔστιν ἐν ἡμῖν ἀχρι τῆς ἡμέρας ταύτης» (Πράξ. 6, 29), πόσῳ μᾶλλον τὸ Μνῆμα τῆς Ἀγαστάσεως τοῦ Θεαγθρώπου, καὶ δὲ Γολγοθᾶς, ἐμελλον εἰναὶ πασιγνωστα καὶ κατάδηλα παρὰ τοῖς πρώτοις χριστιανοῖς; καὶ ταῦτα μηδὲ ἀποδημήσασιν ἐξ Ἱεροσολύμων, εἰ μὴ δι' ὀλίγων ἑτῶν, ἐφ' ὅσον διέτρψαν ἐν τῇ Πέλλῃ. Ότι δὲ ἐπανελθόντες προσεκύνουν πάλιν τοὺς ἀγίους τόπους, ὡς εἰώθεισαν καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἔδειξεν αὐτὸς δὲ Αἴλιος Ἀδριανὸς, εἰς βάθος αὐτοὺς καταχώσας, ἐπιστήσας δὲ καὶ ἄκων τοὺς λιθίνους αὐτοῦ Θεοὺς φύλακας ἀγρύπνους τῆς ἀνεπίληστου τοποθεσίας τῶν ἀγίων

δεῖξαι τὸ μὴ γνίσιο τοῦ τε Γολγοθᾶ καὶ τοῦ παναγίου Τάφου. Οὕτως ἡ πρὸς τὸ κατιωφερὸς δραμ τῆς ὑπερηφάνου πλάνης γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐθαδεστέρα. Λλλ' ἐξήλεγκε τὰς τοιαύτας περοδοδολογίας πρῶτος δὲ Χατωνεριάνδος ἢν τῇ κατ' αὐτὸν περιττήσει (τῷ 1806 Introd. pag. CXVI-CXX) καὶ μετ' αὐτὸν δὲ Σχόλης (Scholz) διὰ τοπογραφικῶν ἀποδείξων καὶ λόγων, ἀλλούς τὸ De Golgotha siliu (Bonnae 1825), καὶ μετὰ τούτον δὲ Κράφθος (Die Topographie Jerusal. p. 169) καὶ δὲ Στράους (Sinai etc. p. 209) κρατάντες τὸ διέδικτον τῆς παραδόσεως.

χωρίων, οἵτινες καὶ τέλος, προσεκάλεσαν τὴν εὐσέβειαν τοῦ Μ. Κωνσταντίου, οἰον δακτυλοδεικτοῦντες, εἰς ἀσφαλῆ ἀνεύρεσιν τῶν κεκρυμμένων θησαυρῶν. ἐφ' οὗ δὲ τὸ Μαρτύριον τῆς Ἀναστάτεως μετὰ τῶν λοιπῶν ιερῶν σκηνωμάτων ἀνηγέρθη, μένει εἰς αἰώνας διηνεκὲς μαρτύριον τῆς ταυτότητος τῶν ἀγίων τόπων. Καὶ ἔπειτα μὲν πολλὰς ἐπιφορὰς καὶ καταστροφὰς ἡ νέα Σιών. ἔδει γὰρ αὐτὴν καὶ κατὰ τούτο μιμήσασθαι τυπικῶς τὰ πάθη τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, φέρουσαν αὐτοῦ τὰ στέγματα, ὡς φέρει καὶ τὰ ἔχη· ἡ ποῦ ἀλλοθι δὲ ἀρχῶν τοῦ κόσμου τούτου ἐμελλει μάνικωτερον ἐπιπεσεῖν κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰμὴ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ κειτίδος καὶ πηγῆς; Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ συμφοραὶ καὶ κατερειπόντεις ἀπέβασιν μαρτύρια καὶ δείγματα τῶν ἐγκρυπτομένων ἀγιασμάτων, ἀναφλέγοντα τὸν ζῆλον τῶν συγχρόνων πιστῶν πρὸς ταχεῖαν τὴν ἀνοικεδομὴν (θλ. διποθ. σελ. 104). "Ω ποῖον ἀποδεῖξεν συναφὲς καὶ πεπυκασμένον πλάνθος! Οἱ ἀπόστολοι ἐωράκασι τὸν Κύριον, καὶ ἐγνώριζον τοὺς τόπους ἐν οἷς διέτριψε, καὶ ἔπειταν δὲ Γιὼς τοῦ ἀρθρώπου· τούτους δὲ παρέδωκαν μετὰ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος τῇ πρώτῃ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων· οἱ δὲ ταύτης ἐπίσκοποι κατ' ἀδιάλειπτον διαδοχὴν ἐτήρουν ἀκριβῶς τῶν τόπων τὴν παράδοσιν, ὡς καὶ τὴν Ἱερὰν ἴστορίαν τῶν ἐν αὐτοῖς πεπραγμένων. Ἐπηλθεν δὲ Βιβλέος, καὶ ἀρχεται ἡ ἀνθρωπίνη ἴστορία τῶν ἡγιασμένων χωρίων· συνεχίζουσιν αὐτὴν κατὰ σειρὰν παρακολουθοῦντες ὁ Σωκράτης, ὁ Σωζόμενος, ὁ Θεοδώρητος, ὁ Βύαγριος, ὁ Ἱερώνυμος, οἱ ἀλλοι τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διοι κατὰ μέρος περὶ τῆς ἀγίας Πόλεως διαλαμβάνουσι· παρέπονται οἱ Βυζαντινοί, καὶ οἱ τῶν ἀγίων ἰδιαίτεροι Βιογράφοι, καὶ οἱ φιλαληθέστεροι τῶν νεωτέρων ἴστορες· καὶ τῶν ἡμετέρων ἡμερῶν Ὁδοιπορικά, ή Περιηγητικά καὶ τοπογραφικά τῆς ἀγίας Γῆς, δισα καὶ Ἑλληνες ἔξεπόνησαν (α), καὶ πλεῖστοι

(α) ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν (τὰ περεᾶς πωμεν τὸν Ἱεροκάλεους Συνέκδημον) ἔχομεν

ἄλλοι τῶν Εὐρωπαίων (α). Ἐπὶ τέλους, ἡ ἀπὸ τοῦ Α, τελευτῶντος

τοὺς προμηνύμενους εἰπόντας, Φωκᾶν, Δανιὴλ, Επιφάνιον, Περσίκαν, Ἀνάνυμον, καὶ τὸ περὶ οὐ προύπομπαν (εὐλ. 111) ἀνέδοτον χιερόγραφον τῆς ἐν Βιέννῃ Βιβλιοθήκης, διπερ ἄρχεται οὔτως· «Εἰς τὸν τόπον τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ ὅλα τὰ περίχωρα τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας εἰτε.» (δι. Lambescij Comment. de Aug. Biblioth. Caes. Vindobon. Libr. V. pag. 447). Ἑπειταὶ τὸ παρ' ἀρσενίου τοῦ Καλλούδην Προσκυνητάριον (Ἐνετίχοι, αχτηρ), καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Χριστίνου «ἔστορια καὶ περιγραφὴ τῆς ἀγίας Γῆς» καὶ τὸ Προσκυνητάριον, ὃ συνέταξεν ὁ ἐκ Προύποτος Χρύσανθος ὁ Καμχράσης. Τοῦτο δὲ τὸ πρώτον ἐν Βιέννῃ τυπωθὲν (τῷ 1807), ἐξεδόθη τελείωτερον ἐν Μόσχᾳ τῷ 1837 (διλ. δπισθ. εὐλ. 103). Σύζονται δὲ καὶ ἄλλα παλαιὰ χιερόγραφα ἐν Ἱεροσολύμοις περιγραφικά καὶ ιστορικά ὑπομνήματα. Κατὰ δὲ τὸ 1840 ἐξεδόθην 'Ἄστροις καὶ Γερμανίδης ὁ Ἱεροκήρυξ μικρὸν Φ γχειρίδιον ίστορίας περὶ γραφῆς τοῦ ναοῦ τῆς 'Αγαστάσεω ει. Ἐνταῦθα πρεστιθέμεθα καὶ ἐκ τῶν Ρωσοτάχνην δύο νεώτερα Ὁδοιπορικά, τὸ τοῦ περικλεοῦς ἐπὶ τε σοφίᾳ καὶ ἀξιομασίᾳ, καὶ μάλιστα διὰ τὸν ἀκέματον ζῆλον τῆς εὐσεβίας, 'Ἀλεξάνδρου τοῦ Μουραΐδάνου (ὅστις συνέγραψε καὶ ιστορίαν τῆς Ἱερουσαλήμ), καὶ τὸ τοῦ κλεινοῦ Ἀθραζάμου τοῦ Νορόβου. Τὸ πρώτον ἐπιγράφεται «Ωδοὶ πορικὴν εἰς τοὺς ἀγίους τὸπους, καὶ τὰ τὸ 1830» (ἐξεδόθη πολλάκις ἄνευ τοῦ ὄνοματος τοῦ μετριόφρονος συγγραφέως, καὶ τὸ δ., ἐν Πετρουπόλει τῷ 1840). Τὸ δὲ τοῦ Νορόβου, Ὅδοι πορικὴν εἰς τὴν ἀγίαν Γῆν, καὶ τὰ τὸ 1835 (ἐξεδόθη μετά χαλκογραφιῶν ἐν Πετρουπόλει τῷ 1838), ἀμφότερα πλήρη ζῆλου πίστεως, καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβεῖας συγγεγραμμένα. ἔστι δὲ ἔργον εὐχῆς, ἵνα καὶ ἐλπιστὶ μεταφρασθῶσιν ἡπ̄ ὀφελεῖα τῶν δυογενῶν, ὡς καὶ ἡ ιστορία τῆς Ἱερουσαλήμ.

(α) Οἱον τὸ ἀρχαῖον Ἱεροσολυμικὸν ὄδοιπορικὸν (διλ. δπισθ. εὐλ. 75). Απόκιν, Placent, Itinerar. de locis Terr. Sanct. — Adamann. de locis Terrae Sanctae Libr. III. Ingolst. 1619.—τὸ τοῦ Ιουδαίου Ben. Tuledan. — Eugenius, καὶ Willebrand, ab Oldenburg. de Terra Sanct. (in 'Αλλατ. Συμμάχ.). Brocard. Reisebuch des heil. Landes. Frankf. 1584. — Ludolfi De terra Sanct. et itinerar. Hierosol. — Maldevit Descript. Jerusalem. — Tuquon, Reisebeschr. zum Heil. Grab. — Langi Hierosolym. Urb. Templique. — Heyter Lib. Hist. Part. Orient. — Salignac. Itinerar. Hieros. et Terr. Sanct. — Le Huen (1525), Gassot (1536), Renaud (1548), Pestel (1553), Girraudet (1575), Villament (1588), Boucher (1610), Benard (1616), Deshayes (1621), Pacifique (1622), Monconys (1647), Doubdan (1650), Roger (1658), Thévenot (1656), Nau (1674), Relandi (Palaestina). Maundrel, Pococke, Shaw, Hasselquist, Müller, Vanzow, Korten, Mariti, Volney, Niebuhr, Brown, Clarke (Travels in various countries. London, 1812), Chateaubriand (Itinéraire de Paris à Jerusalem etc. 3 vol. Paris 1822), Lamar-

αἰῶνος μέχρι σήμερον συντρέχουσα κατ' ἔτος ἐκ παντοίων ἔθνῶν, πάσης τάξεως καὶ φύλου καὶ ἡλικίας, πληθὺς τῶν προσκυνητῶν, τῶν τε Ὁρθοδόξων, Γραικῶν, Ρώσσων, Πολωνῶν, Ἰβήρων, Ἀράβων, Σέρβων, Βουλγάρων, Βλάχων, Ἀλβανῶν κτλ. καὶ παντοίων ἐτεροδόξων, Δυτικῶν, Ἀρμενίων, Ἀρμεστηνῶν, Κοπτῶν, Ἰακωβιηγῶν ή Συριανῶν, Μαρωνιτῶν. Ἐν πᾶσι τοῖνυν τούτοις τοῖς τε συγγράμμασι τῶν σοφῶν, καὶ τοῖς δομοφώνοις ρήμασι τῶν κατὰ καίρους προσκυνητῶν, βλέπει καὶ ἀκούει πᾶς τις τὰς αὐτὰς τῶν ἀγίων τόπων περιγραφὰς, τὰς αὐτὰς ἐν τοῖς καιριωτάτοις δόμοιογίας καὶ διηγήσεις· καὶ ὁ φθόγγος διατάσσει τοῦτον δέκα καὶ ὅκτω αἰώνων, ἐπικρατεῖ εἰς πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην. Παραλείπομεν τῶν ἔγχωρίων Μωαμεθανῶν Ἀράβων τὰς ἀνωθεν ἐκ προγόνων καὶ εἰς αὐτοὺς καταβάσεις περὶ τῆς ταυτότητος τῶν τόπων δόμοβρόθους δόμοιογίας. Ποία παράδοσις ἐπιστηρίζεται εἰς τοσαύτας καὶ τοιαύτας μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις; Εἰ δέ τινες ἔθέλουσι περὶ τούτων ἀμφιβάλλειν, ὥρα λοιπὸν αὐτοῖς μηδὲν ἐν τῷ κόσμῳ πιστὸν ἡγεῖσθαι καὶ ἀληθές (α). Άλλ' εἴ μη ταῦτα πείθουσι τοὺς τοιούτους Πυρρώνιστας, πειθέτωσαν αὐτοὺς ἴδιαί τινες αὐτῶν καὶ δύοδοξοι σοφοί. Αὐτὸς διὰ μὴ μόνον ἐπὶ σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μισοχριστίᾳ διαβόητος Γερμανῶν, ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἦρνήσατο, δτι «οἱ χριστιανοὶ κατεστήριξαν διὰ παραδόσεως ἀγαμφιβόλου τὴν σκηνὴν» (τὸν τόπον) «ἐκάστου ἀξιομητηροεντου συμβεβηκότος» (τόμ. 4. σελ. 101). Ό δέ πάλιν τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀποδημίαν τῶν πιστῶν σφόδρα κατατρέχων σοφώτατος Βεσσελίγγιος, περὶ τῆς ταυτότητος δόμως τῶν τόπων οὐ φαίνεται ἀμφιβάλλων, ἀποδέχεται δὲ καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων πραγμάτων τὴν μέχρι καὶ σήμερον δεικνυμένην τοπο-

τὴν (Voyage en Orient. Paris 1833), K. Raumer (Palaestina, Leipzig, 1838), Ed. Robinson (Palaestina etc. Halec, 1841), G. Williams (The holy City or historical and topogr. notic. of Jerusalem. London, 1845), E. G. Schulz. Jerusalem. Berlin, 1845), διανετός Kraft (Topograph. Jerusalem), διαπροσλυτιστής Strauss (Sinai und Golgotha, Berlin, 1847).

(α) Dr. Chateaubriand Ménéy. Intr. p. CXXII sqq.

θεσίαν (οίον τοῦ τάφου τοῦ Ἀδραὰμ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἰακὼβ κτλ.)· ως πιστὴν καὶ ἀληθινὴν, ἀνωθεν ἐκ παραδόσεως ἀδιαψεύσιου τετηρημένην καὶ παρὰ τοῖς δψιγόνοις καὶ νεωτέροις.

§. ιε. Ἄλλοι δὲ πάλιν εἰς ἄλλας ἐκκλίνουσι στραγγαλιάς, λαθραῖον τυρεύοντες δόλον. Ἀρροῦνται θεῖον εἶναι καὶ ἐκ θαύματος τὸ κατ' ἔτος ἐπὶ τοῦ παναγίου Τάφου τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ φαινόμενον ἄγιον φῶς· ἐξελέγχουσι δὲ τοῦτο χειροποίητον σόφισμα θαυματοπλαστίας ἀγυρτικῆς· καὶ δὴ καὶ πολλὰς ἐπὶ τούτῳ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἐκτοξεύουσιν ὕβρεις ὑπὸ ζήλου δῆθεν χριστιανικῆς φιλαληθείας. Ἄλλον οὖτος ὁ παρ' αὐτοῖς χριστιανισμὸς οὔτε τὴν γλώσσαν τῆς ἀγάπης γνωρίζει, καὶ τοσοῦτον ἐκπνέει πρὸς τοὺς ἀγίους τόπους ἀγριοὺς μῆσος, ὡστε, εἰπερ ἐξῆν τοῖς τοιούτοις, ἀσμένως ἀν ἐσβέννυον οὐ μόνον τὸ ἔξασιον φῶς, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν φωταψίαν, καὶ τὸ σμικρότατον λυχνάριον ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τὰς θυρίδας ἀν ἀπέκλειον (καθὼς ποτε μάτην δ Σαλαδῆνος), λήθης βαθὺ σκότος καὶ ἀδηλίας τὴν ἀγίαν περιβάλλοντες Ἱερουσαλήμ. Ἄλλα ταύτην μὲν περιλάμπει διηνεκῶς ἄλλο φῶς ἀσθεστὸν καὶ ἀδυτον· «Ἡ γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ δὲ Λύχνος αὐτῆς, τὸ ἀρίστον καὶ τὰ ἔθη τῶν σῷοι μέρων ἐγ τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσιν (Ἀποκαλ. κα, 23). Οὗτοι δὲ οἱ τῆς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ ζηλωταὶ χωροῦσι καὶ περαιτέρω. Ἐκ ταύτης γὰρ τῆς περὶ τοῦ ψευδοπλάστου φωτὸς πληροφορίας αὐτῶν συμπεραίνουσιν ἀποτόμως, ὅτι «Οὐ δεῖ λοιπὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπιέναι· τί γὰρ χρή (φασιν) ἐκαστον τῶν προσκυνητῶν τοσαύτας μυριάδας χρημάτων μαπαγῆν, διποις ἔδη τὸ πλαστὸν ἄγιον φῶς;» — ίδοι δὲοι δοκοπόδες τοῦ περὶ τῆς φωτοπλαστίας μεγάλου χροτοθορύβου. Φεύγετε τὴν πλάνον Ἱερουσαλήμ! Ἄλλον ὡς φιλαληθεστατοι σοφοί, πῶς οὐκ αἰδεῖσθε σοφιστεύμενοι προφανῶς πρὸς ἀπέτην τῶν ἀπλουστέρων; Μὴ γὰρ ἐνεκα τοῦ ἀγίου φωτὸς ἀπέρχονται οἱ χριστιανοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα; οὐχὶ δὲ κυρίως, καὶ ως πρὸς σκοπευμάτων τέλος, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν θεοδέγγυον Τάφον, καὶ

τὸν ζωήρόυτον Γολγοθᾶν, καὶ τὸ τοῦ Ἁλίου τῆς δικαιοσύνης γενέθλιον Σπήλαιον, καὶ τὸ ἀλλα τὰ χωρία τῆς ἀγίας γῆς; Ἡ μήπως οἱ νῦν προσκυνηταὶ πλανηθέντες μακρὰν τῆς τῶν πάλαι Πατέρων αὐτῶν εὐσεβείας, οὐκέτι πορεύονται καὶ αὐτοὶ, ὡς ἐκεῖνοι, εἰς προσκύνησιν τῷ σωτηρίῳ ἔχοντες τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῷ τῷ Ἀποστόλων αὐτοῦ, καὶ τῷ Προφητῷ; Τίνος ἔθνους τίς προσκυνητὴς εἶπεν, ἢ ἐγράψης πώποτε, ὅτι ἀποδημεῖ πρὸς τὸ ἄγιον φῶς; Μήπως οὐ κηρύξτουσι πάντες, οὐκέτι ὑμεῖς διολογεῖτε (τῆς ἀληθείας ἀναγκαζούσης), ὅτι πορεύονται εἰς τὸν ἄγιον Τάφον, ἢ εἰς Ἱερουσαλήμ; Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς, καθ' ὃν οὗτος ἀπηνῶς ἀνθροστομεῖτε, οὐχὶ καὶ ὑμεῖς Ἀγεοταφίτας καλεῖτε; ἔδει δὲ δῆπον καὶ τούτους Ἀγεοφωτίτας μετονομάσαι!

Ἐπειτα, ὁ ἀνδρες, τί μάτην ἀσχάλλετε καὶ ἀγανακτεῖτε; Ἐμεῖς ἥδη φωτισθέντες ὑπὸ τῆς σοφίας τοῦ αἰῶνος τούτου, εὐρήκατε τὴν ἀληθείαν, καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς αὐτούργους τῆς καθ' ὑμᾶς φωτοπλαστίας ταύτης ἔξεμαστεύσατε, δισχερῶς μὲν (ώς διολογεῖτε) καὶ μετὰ πολλῶν καὶ τραγῶν ἀντιφράσεων εἰκοτολογοῦντες, ἀλλ' ὅμως ἔξεφωράσατε τὸ πλάσμα! Χαίρετε, καὶ φρονεῖτε ὅπως ἂν ἔθέλητε, καὶ τοὺς βουλομένους ὑμῖν πιστεύειν διδάσκετε τὴν λαμπτρὰν ταύτην ἀληθείαν· φθόνος οὐδεὶς, οὐδεὶς δὲ κωλύων. Ἀλλὰ τὸ χρῆ ποιεῖν, ὅπότε πάλιν ἀλλοὶ πολλοὶ, καὶ οὗτοι οὐκ ἀγράμματοι, φέριτοι δὲ ἵσως (καθ' ὑμᾶς) καὶ κοῦφοι, καὶ εὔπιστοι, καὶ εὐήθεις, ἀλλ' ὅμως ἀγαπῶσι τὴν ἀρχήφωτον Ἱερουσαλήμ; διθενὲς καὶ τῆς ὑμετέρας φιλαληθείας τὸν σκοπὸν ἀγανάπτων θεωροῦσι, καὶ τοὺς λόγους χρέιωνται Δωδωναῖον πάταγον. Όσον δὲ πρὸς τὰς λοιδορίας, ἀπαγγτῶσι ψάλλοντες ἐκεῖνο τὸ προφητικόν, ἀσμα· «Φωτίζου φωτίζου ή νέα Ἱερουσαλήμ, ἵκει γάρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ τῇ ἀνατέταλκεν. Ὁ δὲ λαὸς τοῦ Κυρίου, τὸ ἀπλοῦν καὶ ταπεινὸν πολίτευμα τῆς Ὀρθοδοξίας, οἱ νήπιοι καὶ ἀκακοὶ οὗτοι παιδεῖς καὶ καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, δοάκις ἀν ἀκούσωσι τὰς σοφίας ὑμῶν ἀνακαλύψεις, οὕτε θροοῦνται, οὕτε φροντίζουσιν δλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιψειδίασι. Καὶ τινες αὐτῶν, οἱ θαρραλαιώτεροι, παρατάντες, λέ-

γουσι πρὸς ὑμᾶς μετ' ἀγάπης ἀδελφικῆς. Οὐ λογιώτατοι, λίαν παρέθοξοι καὶ ἀτόποις προσπίπτει εἰς τὰς ἀκοστὰς ἡμῶν ἡ καινοφανῆς ὑμῶν διδασκαλία. Κείσθω αὕτη παρ' ὑμῖν, κακὸς θησαυρός. Ἡμεῖς δὲ, καὶ χειρόβουλον ὑπάρχει (καθὼς λέγετε) καὶ λυχνιάλον, οὐκ ἀπὸ θαύματος, τὸ ἐκ τοῦ παναγίου Τάφου προερχόμενον ἅγιον φῶς, καὶ οὗτως ἄγιον αὐτὸς πιεσύμεν, καὶ ὡς ἄγιον τιμῷμεν. Ἡμεῖς ἀκούομεν ἐκ τοῦ ἀγίου Εὐαγγελίου, δτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου πρῶτον μὲν ὁ ταῖς μυροφόροις φρυγεὶς ἀγγελός, διτὶς ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου ἀπεκύλισεν τὸν λέθον, ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ ὀλολαμπτής· «Ἔν δὲ τὸ ιδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ» (Ματθ. κη, 3). Ἐπειτα δὲ πέλιν, δτε Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἥλθον εἰς τὸ μνημεῖον, σκοτίας ἔτι οὖσης, καὶ μὴ παρόντων ἀγγέλων, εἶδον τὰ δύορια καὶ τὸ σουδάριον, καὶ ἐπιστενόταρ (Ιωάν. κ.). Εἶδον δὲ ταῦτα σκοτίας ἔτι οὖσης, διτὶς πάντως ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ὑπῆρχε τότε πλήρης οὐρανίου φωτός. Οὐθεν ψάλλεται καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς «Καὶ τὸ φῶς ἐν τῷ τάφῳ ὅρῶν (ὁ Πέτρος) κατεπλήσσετο· οἵδεις γάρ βλέπειτο δύναται ἐν νυκτὶ τὰ προειμενα». Καὶ αὐτὸς (ώς ἡμᾶς βεβαιοῦσιν) ὁ Νύσσος ἄγιος Γρηγορίος λέγει· «Καὶ ταῦτα (τὰ δύοντα καὶ τὸ σουδάριον) ἴδοντες οἱ περὶ τὸν Πέτρον ἐπίστενασαν, οὐχ ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ κρείττονι νῷ καὶ ἀπόστολικῷ θεάσαμενοι· πλήρης γάρ ἦν ὁ Τάφος φωτός, ὃστε καὶ νύκτος οὖσῃ ἔτι, διπλῶς θεάσασθαι τὰ ἔνδον, καὶ αἰσθητῶς καὶ πνευματικῶς» κτλ. (Γρηγ. Νύσσ. περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ λόγ. β. σελ. 40θ. τόμ. γ). Καὶ τοίνυν καὶ, ἀλλοτε οὐδέποτε ἐφάνη ἐν τῷ ἀγίῳ Τάφῳ ἐκεῖνο τὸ τῆς ἀναστάσεως φῶς (καθὼς ὑμεῖς διευχυρίζεσθε), καὶ αἱ Ιστορίαι τοῦ κατὰ καιρούς (ἐπὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν Σαρακηνῶν) καὶ θέων τοῦ θείου μνηματος ἐκ θαύματος ἐπιφανέντος φωτός, ὑπάρχωσι πλάσματα φυσική (καθὼς ὑμεῖς διατείνοσθε), αὐτὸς δὲ τὸ κατ' ἔτος ἐκ τοῦ παναγίου Τάφου πηγάζον ἄγιον φῶς ὑπάρχει (καθὼς θέλετε) ἔργον χειρόν ἀνθρώπων, ἡμεῖς καὶ αὖθις λέγομεν, δτι καὶ οὕτω δεχόμεθα τὸτο καὶ σεβόμεθα πνευματικῶς, ὡς ἀντίτυπον ἐκείνου τοῦ φωτός τῆς

Ἀναστάσεως, διπερ εἶδον οἱ ἀπόστολοι· διότι καὶ νῦν ἀνατέλλει ἐκ τοῦ Τάφου τοῦ Κυρίου, διὸ ἔστι πηγὴ ζωῆς· πηγὴ ἀἰδίου φωτός. «Ἐὶ γὰρ φῶς μικαῖσις διὰ πατέρες» (Παρ. ιγ, 9), πολὺ μᾶλλον παρὰ τῷ τῶν Δικαιών Θεῷ, (ώς δὲ Νύσσης αὐτόθι φησι), καὶ ἐν τοῖς ἀγίοις σκηνώμασιν αὕτου. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἀστραπημόρφου ἀγρέλου τῆς Ἀναστάσεως, ἀποδεχόμεθ τὸν τοῦ θείου Ναρκίσσου διάδοχον ιεράρχην, δοτις ἐξίων φωσφόρος ἐκ τοῦ Μνήματος, διανέμει τοῖς πιστοῖς τὸ ἄγιον φῶς. Καὶ ταῦτα δὲ λέγοντες οὐκ ἀποχωροῦμεν τῆς τῶν ἀγίων ἡμῶν πατέρων διδασκαλίας. Ἀκούσατε, καὶ μὴ θορυβεῖτε.

Ἐτις ἀπὸ τῶν περιώτων τῆς ἐκκλησίας αἰώνων, (κατ' ἀποσολικὴν ἴσως παράδοσιν) πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἐκκλησίᾳ τὴν τοῦ μεγάλου Σαββάτου διανυκτέρευσιν, ἐπιφωσκούσῃς τῆς ἀναστάσεως, μέχρις σήμερον ἐπιτελεῖ μετὰ φωτῶν πανταχοῦ καὶ νῦν, καθὼς καὶ πάλαι ἐκφέρουσιν οἱ ιερεῖς εἰς τὸν πιστὸν λαὸν φῶς ἐκ τοῦ Ιεροῦ, καὶ πολλαχοῦ ἐπιφωγοῦσι «Δεῦτε λαβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀγεσπέρου φωτός». ο δὲ λαὸς τοῦ Κυρίου προσάπτουσιν ἔκαστος τὰς λαμπάδας αὐτῶν, χαίροντες, καὶ καρδοῦντες τὰ πανέορτα τῆς ἀναστάσεως εὐχαγγέλια. Ταύτην δὲ τὴν ἀνέκαθεν φωταγωγίαν τῆς ἐκκλησίας μαρτυροῦσιν ἀρχαιότατα παραδείγματα. Ἐπὶ τοῦ Ιερωτάτου Ναρκίσσου (τῷ 162) κατὰ τὴν διανυκτέρευσιν τῆς ἀναστάσεως, ἐν αὐτῇ τῇ ιερουσαλημ, ἐγένετο διὰ τοῦ θαυματουργηθέντος ἐλαίου ἡ ὀλόφωτος ἐν τῷ ναῷ λυχναψία (βλ. δπισθ. σελ. 64). Ο δὲ Μ. Κωνσταντῖνος ἐπιλαμπρύνων τὴν φωταγωγίαν καὶ λαμπαδηφορίαν τῆς ἐκκλησίας, ἐκέλευσε καὶ τὴν πόλιν δῆλην καταφωτίσαι, «καὶ τὴν ιερὰν διανυκτέρευσιν μετέβαλεν εἰς ἡμερινὰ φῶτα, κηροῦ κίονας ὑψηλοτέτονος καθ' δῆλης ἐξαπτόντων τῆς πόλεως τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων λαμπάδες δ' ἥσαν πευρὸς πάντα φωτίζουσαι τόπου, ὡς λαμπρᾶς ἡμέρας τηλευγεστέραν τὴν μυστικὴν διανυκτέρευσιν ἀποτελεῖσθαι (Εὐσέβ. βιώ Κωνσ. Δ. κβ). Καὶ Γρηγόριος δὲ Θεολόγος, «Τὸ ἄγιόν (φησι) πάσχα καὶ περιβόητον, ἡ βασῆλισσα τῶν ἡμέρων ἡμέρα, καὶ ἡ λαμπρὰ νὺξ, ἡ

λύουσα τὸ σκότος τῆς ἀμαρτίας, καθ' ἣν ἡ μεῖς ὑπὸ πλονυσίᾳ φῶτε
τὴν σωτηρίαν ἡμῶν αὐτῶν ἐστάζομεν» (Λόγ. Θεολ. 304). Τοῦτο
δὲ τὸ κατὰ πάσας τὰς Ἐκκλησίας καταλαμπρύνον τὴν νύκτα τῆς
Ἀναστάσεως φῶς, πῶς φρόνεῖ, καὶ πῶς ὄνομάζει ἡ θεολόγος γλῶσσα
τοῦ Γρηγορίου; «Τοῦτο (λέγει) «τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀττίευ-
πορ, διὸν τε οὐρανὸς ἀνωθεν φρυκτωρεῖ, κόσμον ὅλον αὐγάζων τοῖς
παρ' ἑαυτοῦ κάλλεσι, καὶ δσον ὑπέρουράνιον, ἐν τε τοῖς ἀγγέλοις, τῇ
πρώτῃ φωτεινῇ φύσει, — καὶ δσον ἐν τῇ Τριάδι, παρ' ἡς φῶς ἂπαν-
συνέστηκεν, ἐξ ἀμερίστου φωτὸς μεριζόμενον καὶ τιμώμενον» καὶ
τοῦτο (προσιθησί) «πρόδρομον τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀρισταμένον»,
τὸ (τῆς διανυκτερεύσεως) φῶς τοῦ κτλ. (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα, σελ. 676).
Εἰ δὲ καὶ καθόλου τὸ φῶς τὸ κατὰ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως
καταυγάζον πᾶσαν Ἐκκλησίαν, (ἥτις ἔστιν ἀντίτυπος τῆς Σιών,
ίως καὶ ἡ θεῖα τράπεζα τοῦ τῆς Ἀναστάσεως Μνήματος) οὕτως
ἱερόν ἔστι καὶ τιμώμενον, πόσῳ μᾶλλον σεβασμιώτερον καὶ κατ'
ἔξογὴν πρόδρομον τοῦ μεγάλου φωτὸς ἐξαστράπτει, τὸ ἐξ αὐτοῦ
τοῦ πρωτούπου καὶ ζωηφόρου Μνήματος ἀμέσως πηγάζον, καὶ
ώς ἀν εἴποις ὄφθαλμοφανῶς καὶ ἐπαισθητῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀμε-
ρίστου φωτὸς μεριζόμενον; Μὲν ἐκείνην πανίερος καὶ πανέορτος
καὶ μυστηριώδης, καθ' ἣν ἡ μυριοπληθὺς χορείᾳ τῶν προσκυνη-
τῶν, δλη ἔνθους, δλη τὰς ψυχὰς μετέωρος, καὶ πλήρης πίστεως
καὶ εὐλαβείας, ἐστάζει τὴν τοῦ σύμπαντος σωτηρίαν, ίσταμένη
κατέναντι τοῦ θεοδέγγυμονος Τάφου, καὶ καθορῶσα ἐξ αὐτοῦ ἀν-
τέλλον τὸ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀντί-υπον καὶ πρόδρομον φῶς!
«Ω χαρᾶς ἐκείνης, μεθ' ἡς ἀγαλλομένω ποδὶ καὶ νοὶ προσέρχεται
λαμπαδηφόρος ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπάντησαι ὡς νυμφίῳ τῷ νικητῇ
τοῦ θανάτου, θεωροῦσα τοῦτον τοῖς τῆς πίστεως ὅμμασι προϊόν-
τα ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ θείου Μνήματος, ἐξ οὗ καὶ σωματικῶς
ἐξανέστη· καὶ ψάλλει δὲ θεοπρεπῶς μεγαλοφωνοῦσα μετὰ τοῦ
θείου Δαμασκηνοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας: «Νῦν πάντα πεπλήρωται
φωτὸς, οὐρανὸς τε, καὶ γῆ, καὶ τὰ κατχαθόνια», καὶ τὰ λοιπὰ
τοῦ φηματος. Τοσοῦτον ἡ τῶν προσκυνητῶν (καὶ πᾶσα δὲ τῶν πι-

στῶν) ἡ πληθὺς, τοσοῦτον ἀπέχει τοῦ πλάνον (φεῦ, ὡς ὑμεῖς) καὶ δύον ὑλικὸν καὶ ἀνέρον ὑπολαβεῖν δὲ κατέχει μετὰ χείρας ἄγιον φῶς, ὥστε καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν ὅραν, βλέπει πεφωτισμένην ἐξ τοῦ μυστικοῦ καὶ αἰδίου φωτὸς τῆς χάριτος τοῦ ἀνεστάντος Χριστοῦ. Ταῦτα λέγομεν πρὸς ὑμᾶς, ὃ σοφώτατοι ἀνδρῶν, ἡμεῖς οἱ ἀτοφοι καὶ ἀποδίκοι· καὶ μένομεν ἐν τούτοις ἀρρέγεις καὶ ἀκλόνητοι, ἐπευχόμενοι καὶ ὑμῖν φωτὸς ἀγριχθῆραι πύλας. Ἀλλ' εὐφρυμεῖτε καὶ ὑμεῖς εὐσεβοῦντες! Μηδὲ δαπανᾶτε ματαίως καὶ κόπους καὶ χάρτην καὶ μέλαν καὶ ἔλαιον, ὅπως ἀποδεῖξητε χειρόχυμητον τὸ τοῦ θεοδόχου Μνήματος φῶς. Οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει· καὶ οὕτω γάρ σύχ ἡττον θεῖον παρ' ἡμῖν ἔστι, καὶ θαυμαστὸν, καὶ πανάγιον ἀντίτυπον ἐκείνου τοῦ φωτὸς, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐρ τῷ Τάφῳ ὄρῶν κατεπλήγετο.

§. ιψ. Όσον δὲ περὶ τῆς δαπάνης τῶν (ώς λέγετε) μυριάδων· χρημάτων ὃν ἔκαστος τῶν προσκυνητῶν δαπανῶσιν, ἀρκεῖ πρὸς ὑμᾶς ἀπαντῶν σοφώτατος ἀνὴρ καὶ μάλα καθ' ἡμᾶς περιώνυμος καὶ μελιχρότατος συγγραφεὺς, ἐκ πείρας μαθὼν, ὅτι τῶν ἐκ Διοσεως ὄλιγο χρημάτων καὶ λιτῶν προσκυνητῶν ἔκαστος μόλις 500 δραχμὰς καθ' ὁδὸν δαπανᾷ καὶ ἀπιών καὶ ἐπιστρέφων (α). Οἱ δὲ Γραικοὶ, καὶ ἄλλοι τῶν ὀρθοδόξων, ἵσως καὶ ἐλάττονα, ὡς ὀλιγαρκέστεροι· ἀλλ' ἔστω καὶ διπλάσιον τὸ τῆς ὁδοιπορίας δαπάνημα· τοῦτο λέγετε μυριάδας; Καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν παρὰ τῶν ἡμετέρων προσφερούμενων εἰς τὸν Ναὸν, μετρίων τὸ ποσὸν, ἀφερωμάτων, εἰπερ ἐπιμελέστερον ἐποιεῖσθε τὰς ἐρεύνας, ἐμανθάνετ' ἀν εὐκόλως, ὅτι τὸ πλεῖστον, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὸ δλον, δαπανᾶται εἰς ἀνάπτασιν καὶ διατροφὴν τῶν πενεστέρων, ὃν καὶ τὸν ναῦλον καὶ τὸ ἀγώγια πολλάκις τὸ Κοινὸν τοῦ παναγίου Τάφου προθύμως ἀποτελεῖται (πρόκεινται δὲ πᾶσι πρὸς ἀνάγνωσιν τὰ λογιστικὰ βιβλία τοῦ Κοινοῦ, συμμαρτυρούντων καὶ αὐτῶν τῶν διατρεφομένων πτωχῶν). Ἀλλ' ὑπάρχουσι πάντως καὶ ἄλλοι

(α) Bλ. Chateaubriand Jánér. T. 2. p. 340-346. καὶ Strauss I. c. p. 425.

πλουσιώτεροι διακονοῦντες τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμαις ἀδελφῶις, καὶ πληροῦντες τὸ Ἀπόστολικὸν τὸ ὄμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἔκβεβλων στέρημα. Οὕτως ἀπ' ἀρχῆς φάνηκεν δὲ Χριστὸς τὴν πόλιν αὐτοῦ, ἐν πάσαις ταῖς κοσμικαῖς αὐτῆς συμφοραῖς, ὡν η̄ ἴστορία βιβλον· ὅλην συμπληροῦ (ἔδει γάρ αὐτὴν καὶ γραγγελωθῆναι, ως δὲ πολιοῦχος καὶ Κύριος αὐτῆς). Ἐν δὲ ταῖς θλίψεσι ταύταις καὶ πενίαιν πολλάκις ὑπέμεινεν ἀλγεινὴν, ως μαρτυροῦσιν ἀλλα τε, καὶ τὰ νῦν εἰσέτι σφόδρα εἴσοδα ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ σιδηρᾶ δικηροτρίκηρα, καὶ τὸ ταπεινὸν τῶν ἱερῶν στολῶν, αἵς ἔχρωντο κατὰ τὴν θείαν ἱερουργίαν οἱ ἀρχαιότεροι Πατριάρχαι: ἀλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ περιώδευον τὰς ἐπισημοτέρας πόλεις, ταπεινούμενοι πρὸς αἰδίμοναν αὐτῶν δόξαν, διποις ἀθροίζωσι θοήθειαν παρὰ τῶν δμογενῶν ἀδελφῶν εἰς τὰς μεγάλας ἀγάγκας τῆς ἀγίας Πόλεως, καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς ἀφειδοῦντες ὑπὲρ τῆς εὔσταθείας τῆς ἐν δλῳ τῷ κόσμῳ μονογενούς ἱερουσαλήμ. Εἰς οἷλιος ἐν οὐρανῷ, καὶ μία Σιών ἐπὶ γῆς τὸ ἀγαλλίαμα καὶ ἀγλάσιμα πάσις τῆς Οἰκουμένης, ἡ πηγὴ τῶν ἀπορρήτων δογμάτων, καὶ τῆς ἀνωτάτω φιλοσοφίας (ώς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· διποιεῖν σελ. 87), διθεῖος θησαυρὸς τῆς πατρώας κληρονομίας τοῦ γένους τῶν Ὁρθοδόξων (καὶ ταύτην τινὲς τῶν σοφῶν φωτομάχων, μηδὲν μελήσαντες, συνεδούλευσαν ήμιν ἔρημον καταλιπεῖν, ἔνεκα δῆθεν τῶν θλιβόντων, καταπροδόντας αὐτὴν τοῖς ἔχθροῖς καὶ τοῖς ἐπιθυμοῦσι!). Ἀλλὰ τὸ περὶ τούτων μηκύνειν τὸν λόγον οὐ τῆς προθέσεως (οὐ γάρ ἀπολογίαν συγγράφομεν) ἐκεῖνο δὲ προστιθέμεθα μόνον διτὶ τὸ πρὸς τὸν Ἀπόστολον τῶν ἔθνῶν εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦτ' αὐτὸν ἐφέθη καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Πόλιν· «Ἄρκεῖ σοι η̄ χάρις μου, η̄ γάρ δύναμίς μου ἐτ̄ αἰσθετέᾳ τελειοῦται». ἐπὶ τῆς τυραννίας τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Σταυροφόρων ἐβοήθουν τῇ τεθλιψμένῃ Σιών οἱ ἀφείδιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκράτορες. ἐπῆλθον οἱ εὐσεβεῖς ἡγεμόνες τῆς Δακίας ἀμφοτέρας μετὰ τῶν ἀειμνήστων ἀρχόντων, πόρον διαρκῆ καθιεροῦντες εἰς στήριξιν τῶν θεοβαδίστων τόπων. Καὶ ἐφεξῆς ἐπέφενεν η̄ βασιλικωτάτη καὶ αὐτο-

πρετορική χαρηγία τῆς φελοχύσεως Ῥωσίας, καὶ τὸν ἔκπαλαν
ἔπει τῶν μεγάλων αὐτῆς ἡγεμόνων καὶ θασίλεων οὐ διέλειπε πάκ-
πουσα τὰς ἵεράς ἀντῆς προσφορᾶς καὶ εἰς τὰς ἄλλας πατριαρχί-
κας Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, καὶ πρώτιστα εἰς τὴν Μητέρα τῶν
Ἐκκλησιῶν. Καὶ τὴν προσφοράν τοις ἱεροῖς λατρόν καὶ ἀδειά τὰ προφητικὰ «Ἄπο-
τελε ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, σοὶ οἶσσοις βασιλεῖς δῶραν» (Ψαλμ. 51, 29). καὶ ἔσονται βασιλεῖς τεθνοί σου, καὶ βασιλεῖς παραστή-
σονται σοι, καὶ σφονται τὴν δόξαν σου» (Ἅστι. μθ, καὶ ξ. ἦδε καὶ
Ἀποκαλ. κα, 24).

§. ηζ. «Ἄλλ' ὁφείλε (λέγουσιν) ἐκ τούτων τῶν ἀφιερωμάτων δ
πατριαρχικὸς θρόνος τῶν Ἱεροσόλυμων Σχολεῖα συνιέναι, καὶ κοινω-
φελῆ καθιδρύματα πρὸς φωτισμὸν καὶ καταρτισμὸν τῶν Ὁρθοδόξων.
Ναὶ δὴ πάντως, σύμφοροι καὶ ἀγάθοι, καὶ ψυχὴ καὶ φωνὴ καὶ κεφαλὴ κα-
τανούσι. Τὰ καθωσιωμένα τοῖς ἱεροῖς ναοῖς εἰσοδήματα πρώτισα καὶ
μάλιστα δαπανητέον εἰς στήριξιν τῆς Ὁρθοδόξιας, καὶ πεντάτων δια-
τροφὴν, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ γνήσιαν ἔκπαίδευσιν τῶν οἰκείων καὶ
δραγηνέν. Συμβάλλουσα δὲ πρὸς ταῦτα σχολείων οἰκοδομαὶ, διδα-
σκαλῶν ἀγαθῶν ἐκλογὴ καὶ διάδοχοι, κατασκευαὶ βιβλιόθηκῶν, κοι-
νωνικῶν Βιβλίων ἐκδόσεις, νοσοκομεῖα, πτωχοτροφεῖα, δραματρο-
φεῖα, τὰ πάντα κατὰ τῆς πραστικής εὑριμούσιες οἰκονομοίμενα. Καὶ
τοιαῦτα θεοφιλῆ καθιδρύματα καὶ φρόντισματα ὀφείλουσι κοσμεῖν
ἔξαιρέτως τὸν θρόνον τῆς ἀρχεγόνου Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἄλλα
πόρωταν μὲν οὐ πάντα συνέψια κατορθώτα, ὡς καὶ χρόνου δεδρμένα,
καὶ πέριξάσεων δεξιῶν, μηδὲνδὲ ἐπιβούλους καὶ ταραχῶδους κωλύ-
ματος ἐμποδοστατούντος, οἴα πρὸ τούτους μάλιστα καρφοῦ καὶ νῦν
ἡδη καταθλίσουσι καὶ θορυβοῦσι τοὺς Ἀγιοταφίτας. «Ἐιρήνη ἐπὶ
γῆς ἡ, ἀνήγγειλαν σι φῆγελος, γεννηθέντος τοῦ Σωτῆρος ἐν Βηθλέεμ.
· Ἐιρήνη τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμένη, εἰτεν δὲ Κύριος ἐν τῇ ἀγίᾳ Σιών
πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, ἐπὶ τὸ πάθος ἔξιών καὶ δι προφήτης προε-
κήρισεν, οὗτος ἡ Εσται ἐπὶ εἰρήνῃ ἡ ταῦτη αὐτοῦ» (Ἅστι. ηζ, 2). Καὶ
διμῶς δ τῶν ζεζάντων στορεύει ἐπίσημει τοῖς Ἱερόσολυμάταις πυκνάς
ταραχὰς καὶ ζημίας χρημάτων βαρείας καὶ ταῦτας οὐκ ἀπὸ τῆς

δυναστείας καὶ προαιρέσεως τῶν κρατούντων, οὐμενοῦν (τούτων γάρ τινες τάνκπαλιν ἐφάνησαν ἀγανά εὐεργετικοὶ περὶ τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἄλλοι Κῦροι καὶ Δαρεῖοι (Βεσδρ. 5), καὶ πρὸ πάντων δὲ τοῦ νῦν εὐκλεῶς Σουλτανεύοντος περίγκμος πατήρ). ἀλλ᾽ ἔξ αὐτῶν τῶν εἰς Χριστὸν πιστεύοντων, «ὅς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν». Γνωσταὶ δὲ τοῖς πᾶσιν αἱ παρὰ τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων ποικίλαι καταδρομαὶ καὶ ρεδίουργίαι, πειραζέντων πολλάκις ἔξ ἀθεσιοτάτης ἀντιζηλίξ καὶ βατσκανίξ, σφετερίσασθαι τὴν κυριαρχίαν μάλιστα τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τῆς Βηθλεέμ, καὶ τῆς ἀγίας Γεθογμανῆς. Καὶ τῶν μὲν ἀρχαιοτέρων καταφορῶν ἴκανάς ἐστιμείωσεν δὲ αἰολίμος Δοσθέος πολλαχοῦ τῆς Δωδεκανέσιον (ιδ. κεφ. α—ιγ), καὶ πρὸ τούτου δὲ Νεκτάριος; (ἐν τῇ ἀντιφρήσει ίδε καὶ τοῦ αἰολίμου Εὐγενίου τὴν πρὸς Κλαύρεον ἐπιστολὴν, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρώτον ἀθίνησι, 1844, σ.λ. 75—108). ἀλλας δὲ νεωτέρας, καὶ μάλιστα παρὰ τῶν Ἀρμενίων. (οἶγε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐνακούργησον καὶ τὸν ἑιχατόν ἐμπρηστὸν τοῦ ναοῦ τῆς ἀναστάσεως τῷ 1808) (α), εἰσέτι νεαράς καὶ ἀπιζύούσας ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν (β), καὶ νῦν ἡδη θορυβῶσιν οἱ Δυτικοὶ Φράτορες, σπουδάζοντες ἀναψυτεῦσαι παρὰ τῷ θειδόχῳ Τάφῳ τῆς ἀναστάσεως μηνύματα δύστήνων βροτῶν, πάλαι τεθρηκόσεων (γ):

(α) Τοῦτον τὸν ἐμπρησμὸν ἔννεσῶν δὲ περικλεὶς Χαταβριάνδος, ἔγραψεν, διὶ τοσαντοῦς αὐτὸς περιηγητὴς εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀναστάσεως (J. L. M. T. 2. p. 199). ἀλλ᾽ ἐπεξεῖναι δὲ εἰδῆς ἀνὴρ, καὶ πάσους πάλιν τὸν ναὸν ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ἐν τρισὶν οὐδὲ δύοις ἔτεσιν ἀναγενθέντα (1802—1812). Σημειώσοντο δὲ διὶ τὸ τούτο τῷ ἀμπτησμῷ θυμαστῶς διετηροῦθεν ἀθλαζεῖς τὸ πλειότερον τῆς τοῦ Διεποτικοῦ Μνημάτος περιήζης, μετά τῆς ἐν αὐτῇ ξυλίνης θύρας, καὶ τὸ ἵερὸν Σκευοφυλάκιον, καὶ τίς εἴρετο.

(β) Βλ. τὸν περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτίαν τῆς καρυφῶσσεως τῶν χρεῶν τοῦ Κοινοῦ τοῦ παναγίου Τάφου περιληπτικὴν Διατριβὴν, ἐκδιδομένην ἐν τῷ κατὰ Μίσχαν ἐκδοθέντι Προσκυνητηρίῳ, οὐ περιγραφῆ τῆς Ἱερουσαλήμ. σ.λ. 1—19.

(γ) Οὗτοι κατεκράτουν τὸν ναὸν τῆς ἀναστάσεως οἱ διάσηλοι Σταυροφόροι, θύφων μεταξὺ τοῦ ποναγίου Τάφου καὶ τοῦ προσκυνητοῦ Τολγοθᾶ δύο τῶν περὶ αὐτοῖς βασιλέων (τὸν Βαλδουΐνον καὶ τὸν Γερμανοφρίδον), ὃν τὰ μνήματα μετά τῶν ἐπιγραφῶν διατεροῦντα μέχρι καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων πυρτοληθεύσεως τοῦ ναοῦ (δ).

πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἐκάτεροι μηχανῶνται, ρύμη χρώμενοί καὶ πλούτω καὶ δυνάμει, πολλῷ πλέον ἴσχυροτέρᾳ τῆς πονηρίας τῶν Χουθαίων ἔκείνων, οἵτινες, οἰκοδομένου τοῦ νομικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων υκού, προσῆλθον τῷ Ζοροβάβελ, αἰτοῦντες, ἵνα μετάσχωσι καὶ αὐτοὶ τῆς οἰκοδομής. «Οἰκοδορήσομεν μέθ' ὑμῶν!» (Ἐσθρ. Δ. 2). Άλλ' ὡς ἔκείνων τότε, οὕτω καὶ νῦν τούτων τὰς βουλὰς διαστειδάζει Κύριος. Τὸ δ' οὖν Καὶ δν τοῦ παναγίου Τάφου κακοπαθεῖ, καὶ ζῆμιούται χρήματι. Καὶ ταῦτα μὲν πρῶτον πρὸς τοὺς τάχιστ' ἀπαιτοῦντας παρὰ τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων σχολείων πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ ἄλλων φροντίστηρίων καθιδρύσεις πολυθεατάνους. Επειτα πρὸς τίνας ποιοῦνται ταῦτας τὰς άξιώσεις; μάτιοις πρὸς βροτήριούς ἐπιλελησμένους τῶν πάλαι πατέρων αὐτῶν, τῶν Ἀλεξανδρῶν, καὶ Κυριλλῶν καὶ Σωφρονίων, καὶ τῶν λοιπῶν; Ἐκκατοντάδας μαθητῶν ἀπίστελλεν εἰς τὴν Εύρω· πην, ὡς εἰδομεν (σελ. 52) ὁ σφρόδρῳ ζηλωτὴς τοῦ κοινοῦ φωτεσμού, σεζεννών, ὡς ἐξ ἀγύρτου χειλέων προκύπτον ἀσθμα φλογῶδες, τὸ παναξίστον καὶ ἀγιον ὄντας, καὶ ἐκφράσων εὖς λέγει θησαυροὺς τοῦ παναγίου Τάφου, πρὸς ἐρήμωσιν αὔτοῦ. Καὶ διμως καὶ χωρὶς τῶν εἰς προνομὴν πάρερδοιέντων τούτων θησαυρῶν, ἔτι πενθύμενοι οἱ Ἀγιοταράζται, τὰ πλεῖστα τῶν πάρῃ τῆς εὐσεβείας ἀφιερωμάτων καθεισίουν εἰς ἐκδησιν Βιβλίων ἀδινωφεῖεστάτων, καὶ δωρεάν διδομένων τοῖς ὀρθοδόξοις. Κηρύττεοι δὲ ταύτην τὴν ἀνθίστανταν τῆς τοῦ ἀστιδίου πετριάρχου Νεκταρίου σοφὴ Ἀντίρρησις, ήντις ἔξεδωκε, μετ' ἄλλων συνταξίκερον αὐτῆς. Καὶ πάμπολλα δὲ ἀλλα πρώτην ἀνέβοτοι ἐκκλησιαστικὰ πονήματα, δισκόδιδυμος Δούλεος ἔξεδωκε, συγγενωματώσας ἐν τρισὶ τόμοις παχυτάξιος (τῆς Ἀγάπης, τῆς Χρεῖς, τῆς Καταλλαγῆς), καὶ πά-

Chateaubriand Jtinér. etc. T. 2. p. 215 καὶ 327). Άλλ' οἱ μητροσμὸις ἐκεῖνος ἀπόλλαξε, τίλος, τὸν εἶκον Κυρίου ταῦτας τῆς βιβλιώσεως. Καὶ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ἀνεγερθέντος, ἐκαθεύσθη τούτων τῶν ἐπιφρημάτων τὸ πανάγιον δάπεδον, μηδενὸς τῶν Δυτικῶν ἀντιλέγοντος. «Ηδη δὲ» ἐπενίστησαν (ὡς ἀκούομεν) προσβάλλοντες καὶ τούτους τοὺς ἐξηλειμμένους τάφους ὡς ἰωλον δεῖγμα δικαιομάτος τῆς δῆθος εἰς τὴν θεῖον ναὸν ιδιοκτησίας.

λινέλλων ἄλλα κατά μέρος, καὶ ἕδια δὲ, τέλος, ἐσυτοῦ θυντάγματα, τὰ πάντα τυπώσας ἐν Ἰασίῳ. Τὴν δὲ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμαις πατριαρχευσάντων ὄγκωδη καὶ μεγάτιμον αὐθοῦ συγγραφὴν Χρυσανθὸς ἔξεδψικεν διάδοχος αὐτοῦ Πατριάρχης μετὰ τῆς ἑστεῖας Σίσιγμοντος εἰς τὰ Γεωγραφικὰ καὶ Σφαρικὰ, καὶ τιναν ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ ῥηθεῖσα (σελ. 115) Ὑστορία καὶ περιγραφὴ τῆς ἀγίας Γῆς, καὶ ἔτερον Ἔγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ὁξεῖην ὑπεροχῆς τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. (ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ Πόλει τυπωθὲν τῷ ἀψίκην. Καὶ σημειωθήτω τὸ κατ' ἔκεινος ἔτι τοὺς χρόνους τυπογραφεῖον τῶν Ἀγιοταφιτῶν). Καὶ Ἀνθίμιος ὁ ἀείμνηστος τὰς ἑστεῖας ἔξηγήσει, εἰς τοὺς Ψαλμούς. (Ἐστι δὲ τούτου καὶ Θεολογικὸν ἀνέκδοτον). Ἀλλὰ περὶ τούτων καὶ ἄλλων θεοπερίων Πατριαρχῶν καὶ πατέρων τῆς ἀγίας Πόλεως διελάθομεν καὶ ἀλλαχοῦ (περὶ τῶν Οἱ Ερμηνευτ. Τάμ. Δ.). Καὶ βιβλιοθηκῶν δὲ κάλλει κοσμεῖται ἡ Ἱερουσαλήμ· οἷσιν ἐν τῷ πατριαρχικῷ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν Μεταχίρι τοῦ καναγίου Τάφρου κατεσκεύασεν διάκαμπτος Δρεσίθεος, πᾶσι τοῖς ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἄλλοις λογίοις ῥεῖθρα πηγάδουσαν ψυχοτρόφα. Καὶ ἀλληλούτεον δὲ τεθησαύρισται ἐν Ἱεροσολύμοις, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἱερομάρτυρος Ἀλεξάνδρου τὸ πρῶτον συστάσαις ἐκείνης παλλῷ νεωτέρα διάδοχος, ἡς δὲ λόγων δυνάμει καὶ ένσι θαιάτητι καὶ παλαιπειρίᾳ πραγμάτων ἐπίσημος Ἀνθίμιος ἐπιστατεῖ (φ). Καὶ τοίτη δὲ ἐγ τῇ εὐαγγεστάτῃ Δακτύᾳ τοῦ ἀγίου Σάββα, ἐξ ἡς καὶ ὁ ἀσθετικὸς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ τὰ ἀσκητικὰ τοῦ ἀγίου Ἰσαάκ ἔξεδψε. Καὶ Σχολεῖον δὲ ὑπήρχεν ἀρχῆθεν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐλληνικὸν, τοῦ πάλαι ὑπὸ Σελαδίνου βεβηλωθέντας ἀρχαίου Μουσείου συγγενὲς διάδοχον, διπερ ὁ πολλὰ μὲν παθὼν, πολλὰ δὲ κατωρθωκὼς ἀσθετικὸς Ἀθανάσιος ἐβελτίωσε, καὶ ἀληθοδιδακτικὰ διδασκαλεῖσα συστήσας, καὶ τὰ Κυριακοδρόμια τοῦ

(α) Τούτου τοῦ πολυσεβάστου γέροντος εὐπειστάτην λίμνην θεολογικοῦ τινος ζητήματος, καὶ δύω πανηγυρικὰ ἰγκώμια ἔξεδψεν δὲ Θαβανάριον Ἱεράρχης Ἱερόθεος δὲ παράρτημα ἐν τῷ κατὰ Μόσχαν ἐκδοθέντι Πρεσβυτηρίῳ.

μακαρίτου Θεοτόκη, συνάμα δὲ καὶ τὸ τοῦ Βύγεινου ἔγεριστον Σπαρτίον ἐκδούς, καὶ δωρὰν διακείμας τοῖς Θραδόδοις. Οὐ δ' αὐτὸς καὶ νέοντος ἐξεπειδέσθε, καὶ ἐν ἀλλοις ἐκτὸς τῶν Ἱεροπολέμων καιμένοις κονιωφελέσι καθιδρύμασιν ἐτησίους εἰσέβηρε χορηγας. Ἀλλὰ καὶ δ τούτου διάδοχος, δ νῦν βύκλως πατριαρχεύσαν μακαρώτατος Κύριλλος, δ δεύτερος ἀπὸ τοῦ Α., θείου Κυρήλλου (τοῦ τότε Κατηχητοῦ συγγεγράφοτος) ἀριθμούμενος, ἐνεργῷ περὶ τὰ καλὰ καὶ φιλάνθρωπο φλεγόμενος ζῆλῳ, τὰς τε συνέσπουτας βιθλιοθήκας πλουτίζει, καὶ τᾶλλα πράττει καὶ πράξει τὰ ἔργα τῆς, ὅφ' ἃς αὐτὸν ἐγκαθίδρυσεν δύκαρος; Ὁφιφαῦς καθέδρας, ἐπόμενος τοῖς ἔγεστοι τῶν ἀειμνήστων καὶ μεραλουργῶν αὐτοῦ προκατέχων. Οὕτω τὸ Κοινὸν τῆς ἱερᾶς Ἀδελφότητος τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πονόμενον καὶ εὐθηνούμενον συνετέλει, καὶ συντελεῖ τὰ κράτιστα, καὶ συντελέσσει δὲ εἰς ταύπιον γενναιότερον εἰς πάντα τὰ συρβάλλοντα πρὸς τὴν προσῆκουσαν διδασκαλίαν καὶ δικηρόφωστον καὶ παρεμψιδίαν τῶν αἰκείων τῆς Μίστεως, καὶ πρῶτον τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Παλαιστίνης λαῶν, οἵτινες εἶπέρ ποτε καὶ νῦν ἔχουσι μάλιστα χρείαν ἀλλων Μάκαριων, καὶ Ἐλευθερίων, καὶ Κλημέντων (βλ. ὄπισθ. σελ. 66 καὶ 103), αὐξανόντων τὴν τοῦ Κυρίου Ἐκκλησίαν, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις εἰς τὴν πέτραν τῆς Πίτεως σηριζόντων αὐτὴν, καὶ περιφρουρούντων ἀγρύπνως ἀπὸ τῆς καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν περιχυθείσης ἐντρεχείσες τῶν ἐκ δυσμῶν εἰσφθαρέντων παντοδαπῶν προσηλυτιστῶν. Ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὸν κοινὸν τοῦ Ὁρθοδόξου ἡμῶν γένους φωτισμὸν οὔτε πώποτε ἔμεινεν, οὔτε μενεῖ ἀσυντελές τὸ τοῦ παναγίου Τάφου Κοινόν. Φωτισμὸν δὲ φρονεῖ πάντως οὐχὶ τὸν τῆς ψειδοσόφου διδασκελίας (οἷον δ τοῦ σκοτώμας ἄγγελος, μεταβαλλόμενος εἰς ἄγγελον φωτὸς, πολλαχοῦ πειράται διασπείρειν); ἀλλὰ τὸν αἰκεῖον καὶ πρόποντα τῇ Μητρὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν φωτισμὸν τῆς γηώσεως καὶ τῆς εὐσεβείας, τῆς ἀχωρίστου συζύγου τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς, κατὰ τὸ προφητικόν· «Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειαν εσυ αὐτά με ὀδηγησάν καὶ διετησάν». Ωτὶ δ' ὁ κακὸς φωτισμὸς ἐκκαίει καὶ φέρει ἀλλο φρεκτὸν καὶ παγάλεθρον, καρύται η θερ-

λόγος φωνή ποῖσι; οὐδὲ τοῦ πικροῦ πυρὸς ἔκγονος. Μὴ πορευθῆμεν γάρ (φησιν δὲ προφήτης) τῷ φώτῃ τοῦ πυρὸς ἡμῶν; καὶ τῷ φλογὶ οὐ ἐξεκαβσαμένῳ (Γρηγόρ. λόγ. μ. σελ. 664).

§. Ψη. Ταῦτα γράφομεν βραχεῖαν, καὶ οἶον κατὰ πάροδον, ἀπότητιν πρὸς τοὺς νεωτέρους ἀγιοκατηγόρους, οἵτινες μεθ' Ὁμάρους, μετὰ Σαλαδίνους, μετὰ Σαρακηνούς, μετὰ Σταυροφόρους, μετὰ Φιευδαδέλφους Φράτορας καὶ Ἀρμενίους, μετὰ Δουθήρους καὶ Καλθίνους καὶ Μεθοδίστας, ἐπιχνέστησαν καὶ οὗτοι κατὰ τῆς ἀγίας Πάλεως, παντοῖας ἐκ μισθοχοιστίας ἀκοντίζοντες λοιδορίας, καὶ διὰ ποικίλων πειρώμενοι σοφισμάτων ἐξαπειτήσαν καὶ ἀποτρέπειν τοὺς βουλομένους ἀπίεναι εἰς προσκύνησιν τῶν ἵνων τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ὅτι μὲν ἀπιτέον εἰς Ἱεροσόλυμα, δέδεικται ἐκ τῶν παραδειγμάτων τροσούτων ἀγίων καὶ Θεοφλῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ὡς καθῆκον τῆς εὐθενείας ἔρρονουν τὸ προσκενῆσαι εἰς τὸν τόπον, οὐ ἕστησαν οἱ πόλεις Χριστοῦ, καὶ μέγα τοῦτο καὶ καλὸν ἥγοῦντο τῆς πίστεως στεφάνωμα. Εἴρηται δὲ καὶ ὅτι ἡ ἄμεσος ὁρίς τῶν τόπων ἐκείνων, ἐν οἷς τὰ φρεάτα τῶν υγατηρίων ἐτελεσθεντήθη, σιγμένοις μάλιστα πρὸς μετάνοιαν, καὶ ἐξου διόρθωσιν (διὰ τὸ θεῖον Αὐγοριστίον διιδόσκει. ἐπιτ. ρλζ.) (α). Καὶ μέθεξις δὲ θείας γάρτεος ἐκ τῶν θεοτόκων ἐκπνγάζει χωρίων τοῖς μετ' αξιομένθου πίστεως πρωσοῦσι, καὶ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πνευματικής ἀλλακαὶ πρὸς ἐνοργῆς καὶ ζωηράν πληροφορίαν τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ιστορούμενων ἢ εἰς τοὺς ἀγίους τόπους ἐνδημίᾳ τὰ μάλιστα συνέργει, καὶ πρὸς θεῖον ἔρωτα τὰς ψυχάς ἐκπιεῖσεν, καὶ προσθήκην πίστεως ἐμποιεῖ καὶ θεραπεῖς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀρχιγόνον τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ δεσπότην Χριστὸν, ὃς ἀναπτερουμένης τῇ διενοίᾳς ἀπὸ τῶν δρατῶν τῆς θείας ἐπιφυνέεις ὑπερμημάτων εἰς τὰ πιστευόμενα καὶ ὀδράτα.

(α) «Elegi aliquid medium ut certo placito se ambo constrigerent ad locum sanctum se peregrinaturos, ubi terribilia opera Dei non sanam eujusque conscientiam multo facilius aperirent, et ad confessionem vel poena vel timore compellerebant». S. August. Epistol. Liber. Epist. 137,

§. ψθ. Καὶ τίνιν ἀφέντες τοὺς ἐκ γῆς τὰ ἀπὸ κοιλίας φωνοῦταις, τῷ μὲν ἀπαντεῖς οἱ εὔσεβεῖς τὴν Πόλεις τὴν ἀγίαν τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου· καὶ τὸ πάτριαν καὶ Ἱερὸν ἔθος διακρατοῦντες, ἵωμεν εἰς Ἱεροσόλυμα, οἱ μὲν δυνάμενοι, πρακτικῶς καὶ σωματικῶς, οἱ δὲ ἀδυνατοῦντες, τῷ πόθῳ γοῦν καὶ τῇ προσιρέσει πνευματικῶς ἵωμεν. Ἡγεῖσθω δὲ Ζαχαρίας ὁ προφήτης βοῶν «Πορευθῶμεν δεηθῆναι τοῦ προσώπου Κυρίου, καὶ ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος. Πορεύσομαι κἀγώ. Καὶ ἔξουσι λαοὶ πολλοὶ καὶ ἔθνη πολλὰ, ἐκζητῆσαι τὸ πρόσωπον Κυρίου παντοκράτορος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐξιλάσσονται τὸ πρόσωπον Κυρίου» (η, 21—22). Ψαλλέτω δὲ καὶ διὰ Προφητάνας: «ὅς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου Κύριε τῶν δυνάμεων, ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου» (Ψαλμ. πγ, 1). Κύριε θεός μου! πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης τὰ σκηνώματα τῆς θείας σου δόξης, καὶ τὰ πανάγια σου θυαιτήρια λίαν εἰσὶν ἀξέρχοτα καὶ σεβάσμια τοῖς ὄρθιοδόξοις σου λατρευταῖς. Πόσῳ δὲ μᾶλλον τὸ σκήνωμα τῆς ἐπὶ γῆς ἐν φράκῃ σου παρουσίας καὶ συνκατετροφῆς; ὅπου τὸ πρῶτον θυσιαστήριον τῆς ἐν τῇ Σιών Δεσποτικῆς Ἱερουργίας ἐπάγη· ὅπου τὸ πρῶτον ἔρανερώθη ἡ ζωαρχική καὶ παντατία Τριάς· ὅπου τὸ πρῶτον διὰ τῆς ὑπερφώτου Πίστεως ἥλιος ἀνέτειλε, περιπολῶν καὶ καταυγάζων πᾶσιν τὴν Οἰκουμένην· ὅπου τὰ μυστήρια τῆς σωτηρίας ἡμῶν εἰργάζω καὶ παρέδωκες· ὅπου κατέλιπες καὶ διατηρεῖς εἰς αἰώνας, ὡς ἀλλο προκτικὸν Εὐχαγγέλιον, τὰ προσκυνητὰ τῆς θείας ἐπιφανειας σου ἔχνη καὶ ὑπομνήματα, τρανῶς μαρτυροῦντα τῷ μέγχει καὶ ὑπερφύσεσταν ἔργον τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας σου. Μαχαρίζει δὲ Προφήτης τοὺς εὔσεβας ἐνδιαιτωμένους ἐν τίσσαις ταῖς ἀλίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις («διαν μάλιστα ὅτιν οἱ τούτων πρόεδροι ἀνεπίληπτοι, καὶ πίστει καὶ διέψησαν προπροί»· Θεοδώρ.). Καὶ μάτιν μάνην ἡμέραν ὄριζει πολλῶν χιλιάδων ἀξιωτέραν, καθ' ᾧν διὰ πιστός τῷ θείῳ νηῶν προσεδρεύων, καρποῦται τοσαύτην ὀφέλειαν, δοτν οὐκ ἀτέρωθεν ἀποδρέψασι, πολλὰς ἀναλώσας ἡμέρῶν χιλιάδας. Όθεν καὶ γυνῆς καὶ σώματι ἐφίσταις καὶ ἐπιποθεῖ,

καὶ σφριὴ καὶ παρδίᾳ γάνυται καὶ χαῖρει, διατρίβων ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· πολλῷ δὲ μᾶλλον ἴμερεται καὶ μέχρι λειποφυχίας ἐπιθυμεῖ πᾶσα παρδία θεοφιλής, ἵνα ἔδη, καὶ ἐπ' ὀλίγον, τὰς ἀγίας αὐλὰς τῆς πρωτομάτορος τῶν Ἑκκλησιῶν, καὶ λατρεύσῃ πανευφροσύνως ἐν αὐτῇ τῇ Σιών τὸν ἐν Σιών ὄφεντα Θεόν· οὐ τὴν ἐπιφάνειαν προεῖπε μὲν ἐσομένην δὲ Προφήτης («οὐδεὶς οὔτει, γέροντος, δὲ Θεὸς τῶν Θεῶν ἐν Διώρῳ»), αἱρύτουσι δὲ τρανοφθάγγως γεγενημένην τὰ διὰ παντὸς αὐτῆς ἀγήσαντα καὶ γεάζεντα σφριδελα καὶ γνωρίσματα. Τῇ θέλω (λέγει), θέλω κατιδεῖν τὴν θεονάδιστον γῆν, καὶ προσπεσεῖν πρὸς τοὺς θεανδρίκους τοῦ Κυρίου μου πόδας εἰς τὸν τόπον ἑκεῖνον, ὅπου καὶ νῦν ἰστανται νοσρῷς, ὡς ἀστησαὶ πρώην σωματικῶς. Τί μοι μέλει τῆς ἐπιπολαζόστης παρεκκλησίας τῶν ἔθνων; Τί μοι, τῆς τῶν ἀνθρώπων κακίας; τί μοι, τῶν κολλυβίστων καὶ περιστερεμπόρων; Ήστηκε καὶ νῦν ὑψόστεν ἐπιπρέμενον ἀδρατον καὶ ἀρρώπτον φραγγελλιον, πατάξον ἔξαιρον τοὺς ποιοῦντας στήλαιον ληστῶν τὸν ἀμόλυντον οἶκον τοῦ Θεοῦ. Ζῆ δὲ ταπεινῶς καὶ ἀτυγχώπ, καὶ δυσμενος πτερωχός ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ. Οἶδεν δὲ τοῦ κόσμου παντέφορος Δεσπότης «ἐκτιναγμέν καὶ ἀνατιναγμόν, καὶ ἐκβρακόν, καὶ παρδίας θραυσμόν, καὶ γονάτων ὑπόβλυσιν» (Παούμ 6, 10). Εγὼ δὲ ταπεινῶς διὰ τῶν θορύβων, ὡς διὰ κυμάτων, διανηχόμενος, ἀνατείνω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δρη τὰ κόκκινα Σιών, καὶ τὸν ταύτην ἄμα καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ περικυκλοῦντα Κύρου, καὶ σπεύσω πρὸς τὸν λιμένα. «Ἄγοιξατε μοι πύλας δικαιοσύνης· εἰσαλθὼν ἔξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ». Θέλω μετ' ἀγγέλων, μετὰ Μάγων, μετὰ ποιμένων προσκυνήσαι τὴν οὐρανοῦ πλατυτέραν, καὶ λόγον τοῖς ἀλόγοις καρποδοτήσαν φάτνην τῆς μικρᾶς Βιθλεὲμ, ήν (ώς ἔξι μηνησεν ἡ θεολόγος γλῶσσα τοῦ Γρηγορίου λόγ. 18) «ἢν οὐδὲν ἐκώλυσε καὶ μικρὰν εἶναι πόλιν, καὶ τῆς Οδοιουμένης μητρόπολιν, ὡς Χριστοῦ τροφὸν καὶ μητέρα, τὸν τὸν κόσμον καὶ ποιήσαντος καὶ νικήσαντος». Θέλω πατήσαι δειλοῖς, ἀλλ' εὐλαβέσαι ποσὶ τὸ πάντα γενέτος τοῦ μεγάλου Μαρτυρίου τῆς Διανοτάσσεως, ἀπεχένων δι-

εύτῷ τὴν πενιχράν μου δέπσιν μετὰ τῆς πανηγύρεως τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων δικαιίων, προφητῶν, ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, μαρτύρων, ὁσίων, οἵτινες καὶ ζῶντες ἐν αὐτῷ, οἱ πλεῖστοι, προσηκόσαντο, καὶ νῦν ἥδη πάντες ἐκ τῆς δινως Ἱερουσαλήμ συνάπτουσι τὰς δηγίας αὐτῶν εὐχάς πρὸς τὰς τῶν ἐν τῇ κάτω προσευχομένων. Θέλω, θέλω προσπεσεῖν γονυπετής καὶ δακρυφρόσιν πρὸς τῷ βάσει τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ, καὶ δεῖξαι τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου πρὸς τὸν ἔσταυρωμένον Ἰησοῦν, ἀντὶ μώλωπι πάγετος λάθημεν, καὶ κατασπάσασθαι τὰ ἔχνη τοῦ τὸν κόσμον ἔξαγοράσαντος θείου αἷματος, καὶ πόθῳ προσφύνεις περιπτύξασθαι τὸν ζωοποιὸν Σταυρὸν, καὶ συναναρράξῃ μετὰ τοῦ εὐγνήμονος ληστοῦ τὸ «Μνήσθητέ μου» κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, ὅθεν τοῖς ἀνθρώποις θνοίγητο τὸ πρῶτον ἡ κεκλεισμένη θύρα τοῦ Παραδείσου. Θέλω πρηνῆς προσπεσών, καταφεύγοις τὸν θεοδέγκρουν Τάφον, νεκροῦ μὲν αἵματος κενὸν, πλήρην δὲ ζωῆς τῆς ἐκ τῆς θεοσώμου ταφῆς, προσφέρων, ὡς μύρο, τὸ δάκρυο, τὸν στεναγμοὺς ὡς θυμίαμα, τὴν πίστειν ὡς λαμπτάδα φωτός, δι' ἣς διφορικάς ὡς ἥδη παροῦσαν τὴν ὑπὸ εἰοῦ πρωτότοκον τῷριν νεκρῶν τοις ζωὴν αἰώνιον ἐσομένην ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρτίαν τῆς ἥδη στεγαζούσης πτίσεως μεταποίησιν. Θέλω συναναβῆναι μετὰ τὸν ἀποστόλων εἰς τὸ δρός τῶν Ἰελαιῶν, καὶ προσκυνῆσαι τὴν ὑπερένδοξον ἐκείνην περιωπήν, ὅθεν δὲ θεάνθρωπος Ἰησοῦς εἰς οδρανὸν ἀνελήφθη, καὶ διου πάλιν ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Θέλω προσελθεῖν ἵετης εἰς τὸν τάφον τῆς φειπαρθένου μητρὸς τοῦ σεσαρκωμένου Θεοῦ μου, καὶ κατὰ χάριν μητρὸς τῶν χριστιανῶν, δι' ἣς η τοῦ κόσμου γέγονεν ἀνάπτλασις, ἀσπαζόμενος τὸ πανάγιον αὐτῆς κενήριον, καὶ προσάπτων εὐλαβῶντας καὶ πανευγνωμόνως καρδιάν, χεῖλη, δηματα, μέτωπον. Θέλω ... τέ δ' οὐχί; μὴ γάρ οὐχὶ τὸν πᾶσαν τὴν ἔκκλησίαν καταρρεθεῖντα ἱορδάνην; κακεῖνο τὸ τὴν ἀδύτον τῆς Μεταμορφώσεως λάμψιν ἔτι περιβεβλημένον Θαύρο; καὶ τὰ λοιπὰ σιωπήσομαι. Όταν δὲ ἐπιλάμψῃ φαιδροτέρα πάσης ἡμέρας η τῆς ἀναστάσεως νῦν, τότε καὶ γὰρ συνεστῶς καὶ συ-

νενθισάνων μετὰ τῆς παγκοσμίου πανηγύρεως τῶν ἔχ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ φυλῆς καὶ γλώσσης ἀπάσης συνηθεῖσιμένων, καὶ μέχρι τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου πυκαζόντων προσκυνητῶν, δψιμαι τὸ τοῦ μεγάλου φωτὸς ἀντίτυπον καὶ ἄγιος φῶς· καὶ τὴν καλλίφωτον λαμπάδα κετέχων ἀσθεστὸν, συναγνήσω μετ' αὐτῶν, ὡς μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων, Χριστῷ τῷ ἐκ τοῦ φωτοφόρου Μνήματος ὡς νυμφίῳ προιόντες· καὶ συνανυμνήσω καὶ συμψαλῶ μετ' αὐτῶν εὐρραινόμενος, καὶ ψυχὴν καὶ ἀκοὴν ὑπὸ τῶν ποικίλων γλωσσῶν ὑπερβίστα καταυλούμενος.

*Ω πόσεον ὑψηλὴ προσπίπτει καὶ αὐτὴ ἡ φαινομένη σύγχυσις, ὡς ἐκ τῆς ἀλλογλώσσου καὶ παμφώνου βοῆς τῶν ἐν τῷ ναῷ κατὰ κατρούς προτευχομένων, καὶ εὔσεβῶν καὶ ἐτεροδόξων λαῶν. Καὶ ἔται μὲν πάντως ὁ πολύευκτος ἔκεινος καιρὸς, ὅτε γενήσεται φωτὴ μία πλᾶσιν, ἡ τῆς ὄρθοδόξου διμοφροσύνης καὶ δμονοίας, τὰ πάρετα ἐν τάξει γίνεσθαι ῥιθμούσικ, καὶ μίαν ἐκ ποικίλων διαλέκτων ἐπιτελοῦτα συμφωνίαν· ἀλλά γε καὶ νῦν ἔξισταται πᾶς τις, βλέπων οἶνον εἰκόνα τοῦ συμβάντος κατὰ τὴν Πεντηκοσῆν, δόπτε, τῶν Μαζηθῶν ποικίλαις γλώσσαις λαλούντων, «σινηῆλθε τὸ π.λῆθος καὶ συνεχύθη» (Πορέξ. 6), λαοὶ παντοδχποι, καὶ φύσει ἰσοδαῖς καὶ πραστήριται εὐλαβεῖς, ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπ' οὐρανὸν συμπαράντες, καὶ μετὰ θάμνους ἀκούοντες ἔκαστος τὰς διεκλέκτους αὐτῶν. Θυμασὴν δὲ καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου Δεσπότου φιλάνθρωπος οἰκονομία, ἔτις συνεχώρησε σὺν τοῖς ὄρθοδόξοις συνέρχεσθαι καὶ αἱρετικοὺς, οἵονες πριπατεύων αὐτοὺς, καὶ συνάγων τοὺς πάντας ἐν καιρούς εὐθέταις εἰς σωτηρίαν. Καὶ συνερχέσθωσκαν λοιπὸν ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τῆς Λαντάστως, κἀν τῷ θεοδόχῳ Σπηλαίῳ, κἀν τῇ παναγίᾳ Γεθσημανῷ, καὶ προσευχέσθωσαν, ἔκαστοι καθ' ἑαυτοὺς καὶ κατ' ἴδιαν, ἐν τοῖς ὡρισμένοις αὐτῶν ιόποις καὶ καιροῖς, καὶ οἱ γυναικῶς καὶ εὐεσθῆς, καὶ οἱ μὴ μεν' ὑγιοῦς φρονήματος τὸν ἐνα προσκυνοῦντες Χριστὸν. Ἅδετω δὲ ὁ ὄρθοδοξος δι παρὰ τῶν ἀποστόλων παρέλαβεν δοματοῦ φαλλέτω δὲ ἀρμένιος τὴν κατ' αὐτὸν μελφδίαν· δὲ δέ Κάπτης κροτεῖται καὶ χαλκόκτυπα κύμβαλα· καὶ δὲ διτικός ὄργανοις

καχρήσθω, καὶ χροτείτω τὸ πολύχορδον, καὶ ἄλλος ἄλλως ὑμνείτω. Πᾶσα ἡ τοιαύτη διαφωνία εἰς μίαν συνέρχεται συμφωνίαν, τὴν δικολογίαν. Χριστῷ. Καὶ οὕτω «παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται» (Φιλιπ. α, 18). Σφραγίζεται δὲ τὸν λόγον διθεῖος. Χριστόστομος: «Μή μοι λέγε τὰς φίρεσσεις τὰς ποικίλας καὶ παντοδηπάς. Πάντες γάρ τὸν αὐτὸν Χριστὸν καρύττουσιν εἰ καὶ μὴ ὑγιῶς πάντες, ἀλλ’ ἐκεῖνον τὸν ἄν Παλαιστίνη πάντες προσκυνοῦσι, τὸν σταυρωθέντα ἐπὶ Ποντίου. Πιλάτου Χριστόν τον ἀπάστολ. Παῦλ, Τόμ. β. σελ. 493. Μοντ.).

§. β. Καὶ χαῖρε λαϊπόδη, ὁ πάντων τῶν ἔθνῶν ἀγαλλίαμα, ἡ πόλις ἡ περιψάγητο; καὶ παντευεργέτις, ἡ πόλις τοῦ ζῶντας Θεοῦ, ἣν αὐτὸς δι τῶν ὅλων Δεσπότης, δι τὰ πάντα πληρῶν, ἐξαρέτως ὑπὲρ τὰς ἄλλας πόλεις τὴν πάτησε, καὶ ἵδιον ἀπέρογνεν οἰκητήριον. «Λύτη (φησίν) ἡ κατάπτωσίς μου εἰς αἰώνα αἰώνος, ὁδε κατοικήσω, διε τρετισάμηντον αὐτοὺν (Ψαλμ. ρλα, 14). Ὡς μακάριοι Πατέρες οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες, καὶ ὡς γρονθία καὶ τριγύρτες ἐν ταῖς νοστιαῖς αὐτῶν, περὶ τὰ θυσιαστήρια προσεδρεύοντες τοῦ Κυρίου, παρ’ οἵς καὶ μία ἡμέρα, κρέσσων ὑπὲρ πολλὰς ἀλλαχοῦ χειλιάδας (Ψαλμ. πγ). Ὡς τιλόθει προσκυνηταί, οἱ ἐστῶτες ἐν ταῖς αὐλαῖς Ἱερουσαλήμ, καὶ ποσὶ καὶ φρεσὶ καὶ ψυχῇ καὶ σώματι παρόντες, καὶ τῆς ἐκ τῶν θεοβαδίστων τόπων χάριτος ἀπολαύοντες, εἴπατε δὴ καὶ ἐκ τῶν ἀπόγων, καὶ ἐκ παντὸς τοῦ τῶν Ὁρθοδόξων πληρώματος, εἴπατε τὰ γαίρειν τὴν Πόλει τῇ δρίᾳ. «Ἐρωτήσας δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμεν ἀπεκεκεφεῖ τὴν πρωτομάτορά τῶν γριστικηνῶν. Ἡδὲ μῆτερ Σιών (Ἴρη ἀρθρωπίς), ἡ ἀληθῶς Κέρνουπηλις, καὶ Μετρόπολις τοῦ Νέηναρχοῦ καὶ αἰωνίοις Μελχιτεῖς, τοῦ βασιλέως τῆς Δικαιοσύνης, «Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐτῇ θυτάμει σοι, καὶ εὐθηγέλα ἐτοῖς πυργοβάρεσοι σου». Εἰρήνην δώῃ Κύριος, δύναμίν σοι χαριζόμενος, εἰρήνην ἐν τοῖς περιβόλοις σου, καὶ πνευματικὴν εὐθηγίαν καὶ εὔσταθειαν ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Χριστοῦ, τοῖς ἐν σοὶ πεπυργω-

μένοις, εὐθηνοῦντά σου τὰ λογικὰ ποίμνια συντροῦντες, καὶ ἀλέθηπτα ἐκ τῶν περισταιχούντων ἔπειθούλων. Σιγούστεσσαν τὰ παλαιεῖδῶς καὶ πολλαχόθεν προσβάλλοντά σει κύματα· σιγάτω φιετρον κακόν! Ἡ «παίσου καὶ γίνα» καὶ εὐερχέται τοὺς παίοντας, πρὸς πάντας ἑκχέαυσα τὴν ἀπόβλαυσιν τῶν χαρίτων σου, καὶ πάντας συγκαλοῦσσε πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Ελίσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ δπίσω πάρτες οἱ μισοῦρες Σάδων· οἱ λέγοντες· «Ἐχεροῦτε, ἐκκεροῦτε ἡώς τῷρ θεμαλλών αὐτῆς». Καὶ τούτοις μὲν εἴπιτιμέσαι Κύριος, δὲ ἐκλεξάμενας τὴν Ἱερουσαλήμ (Ζαχαρ. γ, 2). Γενέσθω δὲ εὐθηρία καὶ θείων δωρεῶν ἄφθονία καὶ τοῦ ἀγαπόδοις Σάδων ἐν Σοὶ κατοκοῦντα Χριστόν. Ταῦτα πᾶς πιστὸς εὑχεταί περὶ σοῦ μετὰ τοῦ Προφήτου, τῶντα πᾶς φιλάδελφος. «Ἐγεκά (φησι) τῷρ αἰδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίον μου ἐλάλουν δὲ εφήγητο περὶ σοῦ. Ἐνοχα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξελήγησα μηδέπα σοι τοῦ».

«Ἐνδογητὸς Κύριος ἐκ Σιών, δὲ κατοκεῖται Ἰερουσαλήμ!»

ΠΑΧΩΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΤΑ

ΑΓΙΟΚΑΤΗΓΟΡΩΝ;

ἡ τοι τῶν

χωλυδρωτῶν τοὺς ἀπέρχομένους εἰς προσκύνησιν τῷν σεβισμῶν
καὶ ἵερῶν τόπων·

καὶ κατὰ τοῦ Φραὶ Μάρτι Λούτερι.

Καὶ στρατιῶται μὲν καὶ θεράποντες, οὐ μόνον ὅταν ἴδωσι τὸν
σφῶν δεσπότην καὶ κύριον ὑπὸ πολεμίων, ἢ ληστῶν χυκλούμενον,
καὶ ὑπὸ αὐτῶν βαλλόμενον καὶ κινδυνεύοντα τὰ καίρια, ὑπερκιν-
δυνεύσυσι, σιμμαχοῦντες καὶ ἀμυνόμενοι, καὶ πάντοθεν ἀποσο-
βοῦντες αὐτοὺς, δίκην ἀσπίδας ἢ χάρακος προβαίνοντες, ἀλλὰ καὶ
ὅταν ἥδη κατὰ τῆς αὐτοῦ οἰκίας ἴδωσι χωροῦντας, καὶ πῦρ ἐπα-
φέυτας, κοιτῶντάς τε καὶ ταμεῖα σκυλεύοντας, καὶ ἐσθῆτας καὶ
χλαίνας καταπατοῦντας, καὶ ἀνδριάντας συντρίβοντας, καὶ πάντα
ποιῶντας, δσα τοὺς τοιωτοὺς εἰκός ποιεῖν· οἱ μὲν διὰ τὴν ἔξ
αὐτοῦ προσοῦσαν αὐτοῖς τιμὴν, οἱ δὲ, ἵνα πλείσθω τοῦ λοιποῦ τὴν
εργοική ἐπισπάσωνται, οἱ δὲ, ἵνα μὴ ἀγνώμονες φανέντες περὶ
τὸν εὑεργέτην καὶ δεσπότην, οὐ μάνον τοῦ τυχόντος ἀξιώματος
ἐκπέσωσιν, ἀλλὰ καὶ δίκαιας τίσωσιν ὡς προδόται. Εἴτα, οὗτοι μὲν
ὑπέρ πτως προσκαίρουν ἀμοιβῆς τοιαῦτα πάσχειν εἶλοντο· ἡμεῖς
δὲ οἱ τῷ δεσπότῳ ἀματι ἐλευθερωθέντες τῷ αὐτοῦ ἀγαθότητι,
ἔχοντες προῦπάρχοντες καὶ δραπέταις, καὶ εἰς τὴν τῶν μίσην τάξιν
μετατεθέντες, δρῶντες. Καὶ οὐδένους τοὺς θείους αὐτοῦ πειθό-
λους καὶ ἱεροὺς οἶκας καὶ ἀνδριάντας ὑπὸ θεβάπλων καὶ ἀνοσίων
καὶ κεκαυτηρασμένων ἀνδρῶν τὴν συνέδησιν, συγκέιμεν [ἄγ] ;

καὶ οὕτως ἀνεπαισθίτως (ι. γρ. ἀραιοσθήτως) παρέλθοιμεν τὴν συμφοράν; καὶ· οὐκ ἀντιταξόμεθα, δεὸν τὸ ἔφ' ἡμῖν; καὶ πολεῖς ἢν οὐκ ἄξιοι καταδίκης καὶ ποινῆς ὀφθείημεν; καὶ ταῦτα, οὐχ ὅπλων καὶ δοράτων προθολλομένων, ἀλλὰ λόγων τῷ λόγῳ ἀντεπεμβαίνοντων. Διὸ καὶ ἡμᾶς τὰ εἰκότα χρεών ἀντεισφέρειν, εἰ καὶ μή τινα ἐτέραν ἀμοιβὴν ἐλπίζοιμεν· (καὶ τοι τοῦτο ἐπήγγελτο), ἀλλ᾽ οὖν διὰ τὴν προγενομένην εἰς ἡμᾶς εὔεργεσίν. Περὶ οἰκων δὲ Θεοῦ μέλλων (γρ. μέλλω) εἰπεῖν καὶ εἰκόνος, οὐχ, ὃς ἢν ὑπολάθοις τις, περὶ τῶν ἀνάπτασαν τὴν οἰκουμένην σφρωτούσιμένων αὐτῷ θείων νχῶν· οὕτε μὴν περὶ ἐναρέτων καὶ διτίων ἀνδρῶν, ἥδη γενομένων ναῶν Θεοῦ καὶ εἰκόνων, μορφωθέντος Χριστοῦ ἐν αὐτοῖς· (καὶ περ καὶ τούτοις ὁρῶν καταπεριονυμένους ὑπὸ τῶν ἀφρόνων, καὶ κτινώδῃ έιόν μεταρχομένων), ἀλλὰ περὶ τῶν ἐν Πατλαιστίνῃ τε καὶ ἐπέκεινα ταύτης προκογουμένως σεπτῶν καὶ ἀγίων τόπων· ἔνīα δὲ Κύριος ἡμῶν ἵσσοις Χριστὸς τὰς διατριβὰς ἐποιήσατο, τὴν δὲ ἡμᾶς μετεργάμενος οἰκουμογίαν διηγή τε πρότερον ἐν συμβόλοις καὶ τύποις καὶ σχήμασιν ἀνθρωπομόρφωις, ἢ ἀλλοι τινὶ εἰδεῖ, συγκαταβαίνων, ὅπται τοῖς τότε πατριάρχαις τε καὶ πρωφήταις, εἰκόνας; τινὰς παρέχων τῶν θείων αὐτοῦ ἐδιωμάτων, καὶ τῆς μετὰ ταῦτα ἐν σαρκὶ οἰκουμομίας. Οὗ φρεσὶ γάρ τινες τῶν τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν ὑποκρινούμενων, καὶ δοκούντων ἐν γνώσει πρήγχειν τῶν λοιπῶν, εὖλογόν τινα τοιότους· καὶ τοσούτους κόπους ἀνωφελεῖς ὑπομένειν εἰς προσεύγησιν τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἢ καὶ Γαλιλαίη, καὶ Σινάϊ σεβασμίων καὶ θεοπροσίτων τόπων· ὡς ἀποθαλλομένων ἥδη· τὸν ἀγιασμὸν, μᾶλλον δὲ μισθίντων, ἀνθρώπων αἱρέτικῶν· καὶ διεθθηρμένων κατοίκων γενομένων ἐν αὐτοῖς· καὶ ὡς μὴ· Βελτιουμένων τῶν προσκυνούντων, τούναντίον μάλιστα μενοῦν βλαπτομένων, καὶ τὸν μοναχικὸν κανόνα ἀπολλύντων, ἀδικοφορούντων τε τὰ πολλά· καὶ ταῦτα οὐκ ἐντολῆς τινος εἰς τοῦτο κατατηγαζόντων. Πρὸς οὓς καὶ ἡμᾶς καταλλήλως δεῖ· τὴν ἀπολογίαν ποιήσασθαι, ἀποδεικνύντας αὐτοὺς λήρους καὶ συκοφάντας, εἰς πάντα πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς παρενέβοντας· ἔχετω δὲ λόδε. Ἐγκοτοῦν-

τος Ἰσαῦ τῷ ἀδελφῷ Ἰακώῳ, ὃς προτιμθέντι παρὰ προσδοκίαν περὰ τοῦ πατρὸς Ἰσαάκ, φεύγων Ἱακὼδ τὴν ἐπιβούλην αὐτοῦ παρκινέσαι τῇ τῶν γονέων, κατῆλθεν εἰς Μεσοποταμίαν Συρίας, ἅμα δὲ καὶ ὡς ληψόμενος γυναικα ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, τῶν Χαναναίων (α) πουηρῶν ὁρθέντων ἐνώπιον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Φε-
βέκκας. Ἐν γυνῃ τῷ καταβαίνειν, ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ φέέστος τοῦ δρκου, ἐπορεύθη, ἥλιου δύναντος, εἰς Χορδάν. Εὑρὼν δὲ τόπον ἐπιτίθειν, λαβὼν ἔνα τῶν λίθων, καὶ προτεκεφαλαίῳ χρησάμενος, ὑπνωσεν αὐτόθι. Ἐν φέτῃ καθ' ὑπνον ὁρᾷ κλίμακα δικούσαν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, ἀγγέλους τε ἀνιάντας καὶ κατιάντας δι' αὐτῆς, τὴν δὲ ἡμᾶς Ἰσαῖας οἰκονομίαν αὐτοῦ ἐμφανισαν, καὶ τὴν τοῦ Ἱακώδος εἰς Μεσοποταμίαν κατάδοσιν, καὶ ἐκ ταύτης ἀνάβασιν, ἀγγέλων αὐτῷ δηλονότι συνχντιλαμβανομένων. Τί οὖν; ἐγερθεὶς Ἱακὼδ ἐκ τοῦ ὑπνου, καὶ συμβαλὼν τὸ δραμα, ἐφορθητοὶ καὶ οἴλον μὲν Θεοῦ τὸν τόπον εἶναι ἀποφαίνεται πύλην δὲ οὐρανοῦ τὴν κλίμακα. Οὕτι δὲ τὸν τόπον, ἐν φέτοι μήθη, καὶ εἴ οἴλον Θεοῦ, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν, «Οὕτι ἐστὶ Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγώ δὲ οὐκ ἔχων πατέλλον δὲ ἐκ τοῦ ἐπειγομένου» (γρ. ἐπαγγελέτοι); φησὶ γέρος καὶ ἀνέτη Ἱακὼδ τῷ πρωτῷ, καὶ ἔλαζεν τὸν λίθον, βν̄ ὑπέβιλεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσεν Ἱακὼδ τὸ δηνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Οίκος Θεοῦ. Καὶ Οὐλαμαῖς ἦν ὄνομα τῇ πόλει τὸ πιότερον π. Όρες οὐχ ἔτερον λίθον, οὐδὲ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ ἴστησιν ἀλλ' αὐτὸν, ἐφ' ὃν ὑπάσει, λαβὼν, ἰστησει στήλην, καὶ Οίκον Θεοῦ καλεῖ, ἔργῳ καὶ λόγῳ εἰς μνήμην ἀγων τοὺς θεωμένους τῆς θείας ἐκείνης θυμῆς. Δηλοὶ δέ σοι καὶ τὸ πρὸ τοῦ δηνομα τοῦ τόπου, ὡς αὐτὸν τοῦτον μετωνόμασε, καὶ οὐχ ἔτερον. Τὰ

(α) Οὕτω γέγραπται ἐν τῷ αὐτογράφῳ τοῦ Παχνομίου κώδηκι (θλ. τῆς Μαρ-
κιαν. βιβλιοθ. χαρογγάρ. Class. II. Cod. CV). Ένι ἄλλῳ δὲ κώδηκι μετὰ τὸ Χαναναίων, ἐπονται καὶ τὰ ἑπτά παράγγραφα (ἐν τίνες ομοιώματος εἰς τὸ κεί-
μενον μεταφυτεύθηντα). «Σημειώσαι ταῦτα, καὶ κατὰ Ιουδαίων καὶ εἰκονομά-
χων. Εἰ γὰρ συγκατάθεσις αἱ τότε θεοφάνειαι, καὶ σεπταὶ οἱ τόποι, ἐν οἷς ἀγ-
γόνεσσαν, συγκατάθεσις ἄφα καὶ ἢ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σεπτὴ ἢ τούτου εἰκόνες.

παραπλήσια τούν πότει καὶ ἐκ Μεσοποταμίας ἀπαναστρέφων πρὸς τὴν πατρικὴν ἐστίαν. Ήδη γὰρ πάρα τὸν χειμαρρὸν ἵεκὼδ γενόμενος (ἰσ. γρ.-τῷ Ἰακ. γερμάνῳ), ἐπιφανεῖται αὐτῷ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἀνδρὶ ἑουκώς, καὶ τοὶ τὸ θεῖον δισχημάτιστον, πρὸς δὲ καὶ ἀνείδεδυ, ὡς ἀσώματον, καὶ ἀπερίγραπτον, καὶ σωματικοῖς ὄφθαλμοῖς κατὰ φύσιν ἀσρατον. Άλλ' οὖν γε τῇ τῶν ὄρώντων δύναμις εἰς συμμετράζων ἔσυτὸν φαίνεται, ὡς καὶ νῦν, καὶ πρὸ τούτου τῷ Ἀβραμῷ οὐ κατὰ φαντασίαν, οὕτε μὴν κατὰ σώματος φθαρτὴν ἴδιοτητα, ἀλλὰ σαφῶς μὲν, καὶ ἐν τύπῳ σώματος, ἀγνωστος δὲ ὡν τῇ φύσει καὶ ἰδιότητι. Εἰ γὰρ καὶ εἶδος Θεοῦ εἴρηται, ἀλλὰ καθὸ ἐφάνη, τέπους δῆ τινας προϋπογράφων τῆς μετὰ ταῦτα ἐν σαρκὶ ἐπιφανείας· προσπαλαίσει δ' ἐνταῦθα τῷ Ἰακὼδ, καὶ θάρσος ἄμφα ἐνθεῖναι τούτῳ βουλόμενος, δειλιῶντι τὴν τοῦ ἀδελφοῦ συνέντησιν. Τί οὖν; μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ εἶδος, οὐκ τὴ γνήσεν ἱεκὼδ τὸν αὐτῷ προσπαλαίσαντα· καὶ μᾶλιστα διὰ τὴν ἀντωνομασίαν. Διὸ καὶ εἰς μνήμην ἀληθετον, Εἶδος Θεοῦ καλεῖ τὸν τόπον. «Καὶ ἐκάλεσε, φησιν, ἱεκὼδ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Εἶδος Θεοῦ· εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ φυγὴ»· καὶ τοὶ προσέρηται, διτὶ ἀνατελαντος τοῦ ἥλιος, παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ. ἀλλ', ὡς ἔφην, αὐτὸν τὸν τόπον, Εἶδος καλεῖ Θεοῦ καταχρηστικῶς. Εἴν γὰρ τῷ δράμῳ τὸν τόπον, αὐτὸν τὸν ποτὲ αὐτόδι οὐφέντα Θεὸν ἐδόκει δρᾶν; οὐχ ἐν εἰκόνι δηλονότι τὸ πρωτότυπον. Σκόπει δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὸν τῷ Ἰακὼδ πεπραγμένων τὸ σεπτὸν τοῦ τόπου πῶς καὶ εἰς τούξκος δηλοῦται· οὐ γὰρ δὲ μὲν Οἶκος Θεοῦ, δὲ Εἶδος [ἢ] ἐν αὐτῷ ἀκε τῷ οὐφέναι, (ἰσ. γρ. τῷ οὐφένται, ἀμφα) τοῦ δύναματος συναπτόντος τῷ θεῷ μετατε, ἀλλὰ μένει καὶ μετὰ ταῦτα. Τούτο γὰρ θούλοττες η κλῆσις· φησιν καὶ δὲ Θεὸς προσμάρτυρει λέγων· «Ἐγώ εἰμι δὲ Θεός, δὲ οὐθεὶς σοι ἐν τύπῳ Θεοῦ, οὐδὲ οὐκειψάς μοι ἔχει σήλην, καὶ ηὔξω μοι εὐχήν»· εἰ γὰρ Οἶκος Θεοῦ, καὶ Εἶδος Θεοῦ, πάντως καὶ τόπος, καὶ σῆλη αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ οὐ παρθένος Μαρία, διτὶ οὐ πάντοτε γεννᾷ, διὰ τοῦτο οὐ Θεοτόκος· ἀλλὰ καὶ ἀπαῖδε γεννήσασα, ἔχει τὸ εἶναι

Θεοτέκος ἐκ τοῦ πρόγυματος· οὗτῳ καὶ οἰκος Θεοῦ αὐτη κατ' ἔκα-
ρετον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων. Τούτοις δ' διμοιού καὶ τὸ περὶ Μωϋ-
σέως εἰρημένον. «Καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὅρος τοῦ Θεοῦ χωρή· ὥφθη δὲ
αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ ἐκ τοῦ βάτου· διὸ οὐ τοὺς λό-
γους δηλουντί ἐποιεῖτο ὁ Κύριος, οὐ αὐτὸς δὲ τοῦ Θεοῦ μίδις καὶ
Ἄργος, καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ βούλης ἄγγελος. Ζητᾶσαι δὲ ἔπε-
στι, πῶς δρός Θεοῦ προσηγόρευται πρὸ τοῦ ἐλθεῖν ἐν αὐτῷ τὸν
Μωϋσῆν, καὶ ἵδεν τὰ ἔξαισι ἐκεῖνα θεάματα; Οἱος θεοῦ τοῦτο,
φησιν, οὐ κατὰ τὸν καιρὸν διὰ ἀρίστητο, ἀλλὰ καθ' διν συνεγράψη
ταῦτα. Πάντα μὲν γάρ τὰ δύτα, τοῦ Θεοῦ, ὡς δημιουργίματα
αὐτοῦ· καὶ τούτων, τὰ μὲν ἔβριχας, ὡς ἀγία· τὰ δὲ ἀπλῶς, ὡς
ὑπ' αὐτοῦ θευνόμενα καὶ ἐπικρατούμενα· τὰ δὲ μόνον, ὡς δη-
μιουργηρά· καὶ κατὰ τοῦτο; τὰ μὲν αὐτοῦ, τὰ δὲ οὐκ αὐτοῦ,
μέσως δὲ πῶς. Σκόπει δὲ καὶ πῶς οὐκ ἐν αὐτῷ τῷ εἶδει πάντοτε
φαίνεται τοῖς θεράπονσιν αὐτοῦ ὁ Θεός· ἀλλὰ τούτῳ μὲν ἐν πυρὶ,
ἔτερῳ δὲ ἀλλως· ἐπει συγκαταβάσεως, οὐ φύσεως ή δψις. εἰδὲ δὲ
εἰδέ, φησι, Κύριος, διτι προάγει ἵδειν, ἐκάλεσεν αὐτὸν Κύριος ἐκ
τοῦ βάτου, λέγων· Μωϋσῆ, Μωϋσῆ· δὲ εἶπε· Τί ἔστι; Καὶ
εἶπε· Μὴ ἐγγίσῃς ὃδε· λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου·
διάρ πότος, ἐν φύσει· ἔστηκας, γῆ ἀγία ἔστι. Διὰ τὴν τῶν
ὑποδημάτων ἀπόθεσιν (ἴσ. γρ. Διὰ τῆς τ. ἢ ἀποθέσεως) δηλοῦν
βούλεται τὴν τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος· ἀνθρώπινον γάρ τι
παθὼν ὁ Μωϋσῆς, (οὐδὲ γάρ πω τοιαῦτα τεθέαται), διενοθῇ
προσπελάσαι τῷ βάτῳ, καὶ περιεργότερον σκοπῆσαι· διὸ
καὶ ἀκούει & ἀκαύει, ἵνα γνῷ διὰ τοῦ τόπου οἰος ὁ ὀφθεῖς. Εἰ γάρ
ὁ τόπος ἄγιος διὰ τὸν ὄφεντα, ἐννέει μοι τὸν ὄφεντα ποταπὸν
[δεῖ] ὑπάρχειν. Περὶ τοῦ ὅρους τούτου καὶ μετὰ τὴν τῶν Ισραη-
λετῶν ἔξοδόν φησι· «Καὶ ὥφθησαν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἔφαγον καὶ ἔπιον· καὶ πάλιν· «Καὶ ἀναστὰς Μωϋσῆς, καὶ
ἴησονς δὲ παρεστηκὼς αὐτῷ, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὅρος τοῦ Θεοῦ· ο.
Ἀμέλει καὶ Δαυὶδ προτρέπεται, λέγων· «Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ
σκηνῶματα αὐτοῦ· προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὐ ἔστησαν

οι πόδες αὐτοῦ». Ότι δὲ ἄγιοι καὶ μετὰ ταῦτα οἱ τοιοῦτοι τόποι, διάντος Προφήτης δῆλοι, λέγων· «Τὸ δρός, διεύδοκησεν διθέδις κατοικεῖν ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος ἡ, θητοί διὰ πάντος, καὶ τὰ ἔξης. Καὶ οἱ τρεῖς δὲ ἄγιοι Πάιδες, μετὰ τὸ τὴν πόλιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων διλαθῆναι, καὶ τὸν θεῖον Νεών ἀφανισθῆναι, καὶ αὐτοὺς αἰχμαλώτους ἀπαχθῆναι, ἔτι ἀγίαν καλοῦσι τὴν πόλιν. Φασὶ γὰρ ἐκ μέσου τῆς καρμίνου. «Καὶ κρίματα ἀληθείας ἐποίησας κατὰ πάντα, διέπηγαγες ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν τὴν τῶν πατέρων ἡμῶν Ἱερουσαλήμ. Οὓς καὶ τὸ ιερὸν συνάρδει Εὐαγγέλιον, τὰ περὶ τοῦ πειρατείου καὶ τῆς σταυρώσεως διηγούμενον. Λιμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κληπτική τοῦ Θεοῦ, ὡς φησιν δι Παῦλος. Διὰ τοις τοῦτο καὶ δι κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος φησί. «Σὺν αὐτῷ διντεῖς ἐν τῷ ὅρει τῷ ἀγίῳ, περὶ τοῦ Θαβωρίου ὑποφάσκων, ἐν φέδειξε τὴν δόξαν αὐτοῦ ὁ Σωτήρ. Καὶ πολλοὺς τῶν μετὰ ταῦτα ἀγίων ἴδοις ἀν τὰ αὐτὰ ἐμπεδοῦντας, οὐ μόνον τὸ Θαβώρ [ώς] ἀγίου δρός δηλονότι προσκυνοῦντας, καὶ τὸν ζωοδόχον Τάφον, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἔνθα περιεπάτησεν ὁ Κύριος, καὶ ἐκάθισε· καὶ τοις ἀσεβῶν ἐπικρατοῦντων καὶ ἐπιχωριαζόντων τοῖς τόποις, ὡς καὶ νῦν. Καὶ εἰκόστως εἰ γὰρ πρὸ τῆς γάριτος οἴκους Θεοῦ καὶ τόπους αὐτοῦ ταῦτα ὄνομαζειν εἴωθεν ἡ Γραφὴ ἔτι ἐν τύπῳ πῶς οὐκὶ καὶ μετὰ ταῦτα; Μᾶλλον δὲ, εἰ σύμπασαι αἱ κατὰ τὸν κῆσμον ἀγίαι ἐκκλησίαι ταῦτης ἀπολαύουσι τῆς τιμῆς παρὰ τῶν χριστιανῶν, τύποι καὶ παραδείγματα οὖσαι, εἴτε τῶν ἐν Παλαιστίνῃ τόπων, ἐφ' ὧν δι Χριστὸς ἐγεννήθη, καὶ ἐβαπτίσθη, καὶ ἐδιδαχεῖς, καὶ τέλος, δι' ἡμᾶς ἐσταυρώθη, ἀνέστη τέ καὶ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ, εἴτε καὶ τῶν ἐπουρανίων, ἐν οὓς εἰσῆλθε, πόστις οἵτις ἀπολαύειν τῆς τιμῆς καὶ αἰδοῦς τὰ τυπούμενα; Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς οὐρανοῖς οὐκ ἐνδέχεται τινα δὲλως ἀνελθεῖν, καὶ προσκυνῆσαι ἐν δὲ τῇ ιερουσαλήμ, οὐ πάντας, εὐχριθμήτους δέ τινας. Εἴς ἀνάγκης οὖν τοὺς ιεροὺς οἴκους ἀνὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην ἀπίζομεν, καὶ τὴν ἀγαίμακτον θυσίαν ἐν αὐτοῖς ἐπιτελοῦμεν, πάραδοθεῖσκν

· ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ, μέχρις ἂν ἐλθῃ. Ἐπεὶ, εἴπερ
 · ἐνεδέχετο αὐτῷ συνεῖναι τῷ Χριστῷ σωματικῶς, εἴτε ἐν οὐρανῷ,
 · εἴτε ἐν οἰωδήποτε μέρει τῆς γῆς, οὐκ ἔν τι χρεία οὔτε ναῶν, οὕτε
 · θυσιῶν καὶ συμβόλων, ὃς οὐδὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀμέσως καὶ χωρὶς
 · παραπετάσματος αὐτῷ συνευφρεγκομένοις. Εἰκῇ καὶ μάτην ἄν
 · φέμφονται αἱ ἐμβρόντητοι τοὺς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν
 · καὶ ιστορίαν τῶν σεβασμών τόπων, τὸν εἰς Χριστὸν ἐνδεικνυ-
 · μένους ἔρωτα, καὶ τὴν διάπυρον πίστιν, ὡς τοσσύτων ὑπερφρο-
 · νοῦντας πόνων καὶ κινδύνων παντοδαπῶν, τῶν ἐν θαλάσσῃ, λέγω,
 · καὶ Ἑρῷ: καὶ τὸ ὑπόδειγμα σχεδόν. Ὁρῶμεν γάρ τινας πολλάκις
 · εῶν οἰκείων [τινάς] ἀπολέσαντας, καὶ εἰς ζώπυρον τῆς τούτων μηγί-
 · μης εἰκόνας αὐτῶν προτιθεμένους, ἢ ἴμάτιον, ἢ ἐπερον τι τῶν αὐτῷ,
 · [γρ. αὐτῶν], καὶ εἰς τοὺς τάφους ἀπερχομένους, ἵνα μᾶλλον τὸν
 · πόθον ἀνάψωνται. Οὐχ οὕτω γάρ ἀκοὴ ἐντυποῦν οἵδε τὰ πράγ-
 · ματα, ὡς ὁρθαλμός: μᾶλλον δὲ, ἀκοὴ τυποῦ διὰ φαντασίας, ὁρθαλ-
 · μός δὲ αἰσθητῶς ὅρᾳ τὰ ἔναντι αὐτοῦ· δπερ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν
 · νῦν ζητουμένων· ἀπερ γάρ ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις καὶ σεπταῖς
 · εἰκόσιν ἔγγεγρασμένα ὅρῶμεν, ἔκεισε ἀπερχόμενοι, ἐκτυπώτερόν τε
 · καὶ τηλαυγῶς καθορῶμεν. Όταν οὖν ἔνδον τοῦ Ναοῦ ταῦ ζωοδόχου
 · Τάφου γένωμαι, καὶ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν τὸν Τάφον, ὀλίγον δὲ τοῦ-
 · του διεστῶτα τὸν Κρανίου τόπον, καὶ μέσον αὐτῶν τὸν ἐνταφι-
 · σμὸν, Ἰωσὴρ καὶ Νικοδήμῳ συμπαρεῖναι δοκῶ τοῖς κηδεύομενιν.
 · Όταν δὲ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ἀγίαν, λέγω, Σιών, αὐτῷ συνεζήν
 · (ἰσ. γρ. σύνεστισθα) τῷ Χριστῷ. Όταν δὲ ἐν Γεθσημανῇ, ἐν τῷ χει-
 · μάρφῳ τῶν Κέδρων, τῷ Χριστῷ συμπαρόσχειν καὶ συνεύχεσθαι. Καὶ
 αὐτὸν δρῶ τὸν Πέτρον τὴν μάχαιραν ἔλκοντα, καὶ κατὰ τοῦ ἀνο-
 · σίου: δούλου παιόντα. Λνερχόμενος δὲ τὸ τοῦ Ἐλαιῶνος ὅρος,
 · τῷξ παιδας δρῶ κλάδους κόπτοντας ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ὑποσρων-
 · γόντας ὅν τοις ἴματοις τῷ ἐπὶ πώλου καθεζομένῳ βασιλεῖ, καὶ
 · πλεύθερος δτι πλεῖστον ἥδη τοῦ λαοῦ τὴν ὑπώρειαν φθάνον μετὰ φοι-
 · νέων, τοὺς παιδας ζηλοῦν, ἐφ' φ τάπω μεθ' ήμέρας ἔμελλον
 · τοὺς τίτες αὐτῷ μεθ' ὅπλων παραγενέσθαι, Όρὼ τὸν προτίτοράς

Δειπνό φεύγοντα ἐκ προσώπου ἀβεσσαλῶμ μετὰ τῶν ἑταίρων, καὶ τὸν Σεμέτ καταράμενον καὶ λιθάζοντα, [καὶ] τοιαῦτα πέσχοντα τὸν προφήτην καὶ βροιλέσ, οἴλα περ ὁ ἐκ τῆς ὄσφυος αὐτοῦ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καθήσας, κατὰ τὰς Γραφὰς, ἔμελλε μετὰ ταῦτα παθεῖν παρὰ τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ ιδού Ἰσραὴλ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀντὶ μὲν τοῦ ἀβεσσαλῶμ Σεμέτας, ἔχων τὸν Σίμωνα ἴωνα ἐπεκδικεῖν προθυμούμενον, καὶ ἐπιτιμώμενον τοῦ Ἕγχειρίατος· ἀντὶ δὲ Σεμέτα τοῦ ἐκ τῆς οἰκίας Ιασοῦλ, τὸν ιούδαν, ἐκ τῶν Ἀρχιερέων ἐρχόμενον, καὶ δόλω προδιδόντα. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀκρωτηρίᾳ φθάσας, δρῶ τὸν τύπον τῶν ποδῶν, εἰς αὐτὸν φαντάζομαι· τὸν Χριστὸν ὁρῶν ἀναλαμβανόμενον. Ἐν Βιθανίᾳ δὲ παραγενόμενος, δρῶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν συνεντάσσας Χριστῷ ἐξ ιορδάνου παραγενομένην, καὶ τὴν ἀφόρητον λάππην διηγουμένας, καὶ ἐπὶ τὸν τάφον προοδοποιούσας τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ τί μοι ἔκστατα καταλέγειν; Ὁπου γε καὶ ἀκούων μελαθδούμενον, «Ἄκούσατε δρῆ καὶ βούνοι καὶ τὰ περίχωρα τῆς ιουδαϊστερᾶς», ἔξω δῆλος ἡμαυτοῦ γένομαι· καὶ ἔνθη μὲν τὴν Βιθλέαμ, ἀντεῖθεν δὲ τῆς δυσόκου Φερχὴλ τὸν τάφον, ἔκειθεν δὲ τὴν Ερραθή, ἔναντι τοῦ ἀλλήλων διεκείμενας καθορῶ. Ὅταν δὲ ἔνωτεσθῶ «Ἀρθμαριν τοίνυν περὸς τὴν ιορδάνην, δοκῶ συντρέχειν τοῖς προσκυνηταῖς, καὶ συγχρητισμένειν εἰς Ιεριχὼ, κάρκείθεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, διαχέσσου» (ἰσ. γρ. δεδ μέσης τῆς ὁδοῦ θεωρῶν καὶ ἐτερα πλεῖστα θεάματα. Πλῶς οὖν ἀναίδητην τῇ ἀληθείᾳ μάρχοντας, οἱ μηδὲν δρελος λέγοντες ἀποδείνειν τοὺς προσκυνοῦντας, καὶ ἐκεῖσε παραγινομένους δι' Ιεροίν; Πλῶς οὐκέτιοι τοῖς ἀτικέζουσι τὰς ιερὰς εἰκόνας, καὶν αὐτοὶ μὴ προσκυνοῦσι (ἰσ. προσκυνῶστι), καὶν ἀλλοις ἐμποδίζουσιν (ἰσ. ἀμποδίζωσι), ἀπινίτιαν ἐντομοργάντες ταῖς ἀφελετέραις αὐτῶν ψυχαῖς; Ἀλλὰ τοῦτο πάντως πάσχουσιν ἐκ ηνυδρούσιας καὶ ὑπερφανίας· οὐ γάρ ἀθέλουσι τινα ἐμπειρίαν θελτίοντα ἰδεῖν. Μιδ αὐτοὶ, μὴ θεολάμψεις ὑπερχινδυνεύειν Χριστού, καὶ τοὺς θεολαμένους καλύπονται. Τί γάρ, φρεστοί, θέλετε ἰδεῖν θεόν ιερούσαρενον, καὶ τόπους ὑπὸ αἱρετικῶν κρατουμένους τε καὶ καταπατουμένους· ποιῶν μαντοληκὸν ἔκπειται πολὺ χρ-

στιχνική πολιτεία; Ήσανει ἔλεγον. — Τί θέλετε ίδειν Χριστὸν ὑπὸ ιουδαίων πάσχοντα, καὶ τόπους δεσποτικῶν αἰρατοι φοινισσαρίνους, οὐ καὶ μιαίνομένους; — μηδὲ διυνάμενοί τι νοῆσαι οὐψηλότερον. έντεσθεν μενούν μᾶκλλον δεικνυμένων τῶν ἀληθῶν πιστευόντων Χριστῷ, καὶ τῶν μη. Εἰ γάρ τινας τῶν ιερῶν τόπων ὅρμντες ὑπὸ αἱρετικῶν κρατουμένους, καὶ ώς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τιμωρένους, τοὺς δὲ κρείττονας ὑπὸ τῶν Θρησκείων, πρασκόπτευσι, τί οὐκ ἀν ἐπαθον, εἶπερ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἔσθρων ὑπὸ ιουδαίων δεσποτικούν καὶ μαστιζόμενον; Τάχα ὑπὸ πολλῆς δὲν τῆς ἀπεστίας καὶ ψυχρότητος συνεσταύρωσαν, ἀρνησάμενοι. Μὴ γὰρ ἀνθρώπους καὶ πολιτείαν θέλοιεν ίδειν, ἔκεισε ἐπεδημοῦντες; Τόπους ἀπλῶς. Μὴ ἔχεις εἰπεῖν, δτε καὶ οἱ τόποι μετεβάλοντο τὰ θέμα; Οὐχὶ (γρ. οὐχ οἱ) αὐτοὶ χθὲς, καὶ σήμερον, μέχρες αἰώνος; οὐχὶ γνώριμα τῆς αὐτῶν ἀγιότητος οὐ εἰδότες; Σοὶ μὲν θεότηλοι δοκεῖσι καὶ ἀναφρεδεῖς, καὶ τοῖς κατὰ σὲ ὀλιγοπίστοις, οὐ καὶ ἀπίστοις· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῖς ἔχουσι πίστιν ὡς κόκκου σινάπεως. Ποία μέμνης τῇ τοῦ Θεοῦ κιβωτῷ, δτε ὑπὸ τῶν ἀλλοφίλων δορυφλωτῶς ἐγένετο; οὐ ποῖος επῖλος, δτε ἐν τῷ ναῷ τοῦ Δαγάνων ἀνετέθη; οὐχὶ καὶ οὗτοις τοὺς βαρβάρους πλήξασσα, τις θαῦμα περίπλοκος; μᾶλλον δὲ, ποία τῷ Σταυρῷ ἀτρίκια; τὰ δημια πάθεντες, ἐπικολασθησαν; οὐχὶ τοὺς αἴγιμαλωτεύσαντας αἰχμαλώτους εἰληφε διὰ τῶν σημείων; Άρα εἶπερ, συρχωρήσει Θεοῦ, ἀγίας εἰπόντας εἰδεῖς ὑπὸ ἀπίστων κακαπαταυμένας, καὶ βίθιλους ιεράς ὑπὸ λαστῶν καὶ πολεμίων ἀπειρτελουμένας, βδελυκτὰς διὰ τοῦτο ἐνομίσω; (γρ. ἐκόμισα). Καὶ πῶς οὐχ ὄμογνωμων, τάχα δὲ καὶ δύστροπος κατὰ τοῦτο τοῖς τελορίσις καὶ ἔχθροῖς τοῦ Σταυροῦ; Βελτιώσιν ζητεῖς παρὰ τῶν προσκυνητῶν; καὶ δεῖξον τὴν πεσευτοῦ, καθ' ήμέραν ἐν τῷ ναῷ αὐχθόρευος καὶ διδασκόρευος. Μήτι ίδεῖν θέλεις θαύματα ποιοῦντας; έχουσιν ἀποκείμενον τὸν μισθὸν ἐν αὐρανοῖς, δν αὐτὸς οὐχ ὅρας· οὐ γὰρ εἰδόποις ὁ Θεὸς ἐπιλαβέσθαι τοῦ κόπου εἰπτῶν. Εἰ δὲ καὶ τις τοῦ ἀγαθοῦ πάτε εκοποῦ δικήμαρτει, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὸν ἀρετὴν φαστέναν. Οὐδὲ γάρ ἔμπορος ὁρῶν ἐκάπιον αὐτοῦ τὸν

σύμπλουν ποντιζόμενον, τῆς ἐμπορίας ἀφίσταται. Ἀλλ' ἐτροπάρια ψάλιουσι, καὶ κανόνας ῥυθμίζουσι, καὶ τερετίου λίζουσι ποικίλα, λιγυρῷ καὶ θεοχτικῷ τῇ φωνῇ; Καὶ ἀρχεῖ αὐτοῖς ἐκ διαλειμμάτος εἰς λόγος πρὸς Θεὸν, εἴ ὡδῆς, ἐν στεναγμῷ ἀλλαλήτῳ· εἰκὸς γὰρ καὶ στενα σθεῖς τοὺς τοιούτους, ἀλλοτρίαν καὶ σκῆθη πορευομέ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων ἀπανθρώπως ὄντειδιζομέ στιζομένους ἐνίστε. «Θέλω γάρ, φησιν δὲ Λάπόστολος, γους ἐν τῷ νοὶ, οὐ μυρίους ἐν γλώττῃ· οὐ γάρ θλίψις νήφει. ἀνθρωπὸν παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησί· «Κύριε, ἐν θλίψις ἐμνήσθημέν σου. Οὐ δέεται ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν ποικιλοφωνίας, ἀλλὰ προαιρέσεως ἀγαθῆς, καὶ τοῦ πάντοτε πρὸς αὐτὸν τῷ νοερῷ δημιατὶ ἐνατενίζειν. Οὐδὲ γάρ καὶ πρὸ τοῦ ἔκφωνησαι ἡμᾶς, δὸν χρείαν ἔχομεν. Ἐπειὶ καὶ Μωυσέως σιωπῶντος ἀκούεις (α), τῶν ἔχθρῶν καταδιωκόντων. Εἰ δὲ καὶ πόδιαφορεῦσι, τοῦτο πάντως καὶ ἐνταῦθα πείσονται καταμένοντες· οὐ μέλειττα γάρ οὐ περ ἀπέλθη, μέλι ποιεῖ· οὐ δῆπου καὶ δὲ κηρῆν. Τὸ δὲ ψυχρότατον αὐτῶν συμπέρασμα, οὕτι ἐκεῖνος, φησὶ, διὰ τὸ ἴδιον θέλημα ἀποδημεῖ· ἔγὼ δὲ τὴν ὑποταγὴν ἐκπληρῶ. Καὶ τοι οὐ πάντοτε καλὴ η̄ ὑποταγὴ, εἰμὴ κατὰ Θεὸν γένοιτο· πολλάκις γάρ ἐν αὐτῇ τῇ ὑποταγῇ εὑρίσκεται τις τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληρῶν. Οὐ δέ εἰς προσκύνησιν ἀπερχόμενος, οὐ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληροῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ· εἰ δέ καὶ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληροῦ, οὐ σὸν τὸ διακρίνειν τὰ ἀλλοτρια· ἀλλ' ἔκαστον τὴν ἴδιαν συνεδῆσιν δέοντας ἔχειν κριτὴν, ίν', διπερ πράττει, μετὰ συνέσεως γίγνοιτο, ὥστε ἀφέσκειν Θεῷ. Τί οὖν, φησιν, ἅμεις οἱ μὴ ἀπερχόμενοι εἰς ἱεροσόλυμα, καλαζόμεθα; Οὐ δῆτα, εἴπερ τοὺς ἀπερχόμενούς ἀποδεχόμεθα· οὐ γάρ ἐπιταγὴ τὸ ταιοῦτον, ἀλλ' ἀρετὴ. ίδε δῆπου καὶ τὸ πάρθενεύειν, δῶρόν ἔστι πρὸς Θεὸν, οὐ φόρος· εὐάρεστον [μὲν], ποιῶμενον· μὴ παιούμενον δὲ· διὰ τὰς παντοδαπὰς ἀνάγκας, ἐνέρ-

(α) Λιτό τὸ επί· Βοῦτος πρός με; (οὗτος γέγραπται δι· τῷ περιστερέῳ).

χλητον. Καὶ	72 - ἡ λιθιθνή.	Καβάτιλας.	116
χηρύσσοι, ὡς ἐντι-		Καλλούδη Προσκυνητάρ.	120
θήσει τὸ Εὐαγγέλιον, ο. - οἱ ἄρε-	104	Καντακουζηνὸς ὁ εὐτοκῆ.	111
τὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ συγγ.	110	Καπιτωλίνα.	42, 62
ποιοῦντας τὴν ἀρετὴν ἀποτρ.	81	Καππαδοκες.	3, 4, 16, 18
ἀνάπταλιν· ἀλλὰ τιμᾶν μὲν τὴν	13	Κασσιανός.	88
μέν τοι τοὺς ἐναρέτους ἐπαιρεσθαι,		Κλήμης ὁ Στρωματ.	66
ἀλλ' ὡς τὸ κατὰ δύναμιν συνεισενήκειν.		Κοσμᾶς ὁ ὅμνογρ.	98
φειν· ἐπεὶ καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐ δυνάμειν		Κορμιώτατη.	20
παντὸς κατὰ νοῦν τὸ, «Ἄχειοι δοῦλοι τοῦ		υριακός.	88
ποιῆσαι, πεποιήκαμεν· μὴ ἔχειν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν		τὴν ἡμέρα.	58
ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ· ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ θελεῖν			10, 89
χολάζειν τε καὶ κατακρίνειν. Εἰ γάρ καὶ μυρίας ἑκατον-		τῆγας.	70, 74 - δ
θανεῖν, καὶ τοῦτο πεποιήκαμεν ὑπὲρ τοῦ ὄντος,			106
οὕτως ἴσδρροπον ταῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὐεργεσίαις.			94
φηγιν, ἐστὲ σεσωσμένιαι. Προσέχειν δὲ, μὴ διὰ τὴν ἀρετὴν			84
ρῆψιν τὰς θείας ἐντολὰς, ἐπεὶ οὐ τὰς ἐντολὰς ποιοῦμεν διὰ τὴν			103
ἀρετὴν, ἀλλ' αὐτὴν διὰ τὰς ἐντολὰς. Παράδεισος γάρ τὰ θεία			98
προστάγματα, φραγμὸς αἱ ἀρεταὶ, κλεῖς δὲ καὶ θύραι τὰ νηῶν.			85
Οὕτων οὖν πρόκηται ἡμῖν παραβῆναι τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν ἀρετὴν,			
ἐστέον τὴν οἰανθήτινα ἀρετὴν, καὶ ἐκπληρωτέον τὴν ἐντολὴν.			
εἰ μὴ Θεῷ τὴν ἀρετὴν ἐπιγγειλάμεθα. Τότε γάρ ἀμφότερα χρὴ			
ἐκπληροῦν· τὸ μὲν, ὡς θεῖον ἐπίταγμα, τὸ δὲ, ὡς ἰδίαν ὑπόσχεσιν.			
Ἐδει, γάρ φοι, [καὶ] τοῦτο ποιεῖν, κἀκεῖνο μὴ ἀφίέναι. Καὶ γάρ			
βασιλέως θυητοῦ πάντως ἐπίταγμα παραβάλοντες, καλαζόμεθα:			
καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσιν μὲ ἀποδιδόντες, παιδευόμεθα· καὶ			
μάρτυρες ἐπὶ τούτοις πολλοί. Ήμεῖς δὲ μέχρι τοῦδε τὸν λόγον			
στήσωμεν, τὸ ὄφειλόμενον, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἀποτίσαντες.			

σύμπλουν ποντιζόμενον, τῆς ἐμπορίας ἀφίσταται. Ἀλλ' δτὶς οὐ τροπάρια φάλλουσι, καὶ κανδνας ρυθμίζουσι, καὶ τερείσματα μελίζουσι ποικίλα, λιγυρῷ καὶ θελκτικῇ τῇ φωνῇ; Καὶ τί τοῦτο; ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐκ διαλέιμματος εἰς λόγος πρὸς Θεὸν, εἰ καὶ ἀνευ φωνῆς, ἐν στεναγμῷ ἀλαλήτῳ· εἰκὸς γάρ καὶ στεναγμοῖς χρῆσθαι τοὺς τοιούτους, ἀλλοτρίαν καὶ ἀνθη πορευομένους, καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων ἀπανθρώπως ὄντειδιζομένους, η καὶ μαστίζομένους ἐνίστε. «Θέλω γάρ, φησιν δὲ Λπόστολος, πέντε λόγους ἐν τῷ νοτὶ, η μυρίους ἐν γλώττῃ». η γάρ θλίψις νήφεν τὸν ἀνθρωπὸν παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησί· «Κύριε, ἐν θλίψις ἐμνήσθημέν σούν. Οὐ δέεται ὁ Θεὸς ἐξ ἡμῶν ποικιλοφωνίας, ἀλλὰ προσιρέσσως ἀγαθῆς, καὶ τοῦ πάντοτε πρὸς αὐτὸν τῷ νοερῷ δηματι ἐνατενίζειν. Οὐδὲ γάρ καὶ πρὸ τοῦ ἔκφωνησαι ἡμᾶς, ὃν χρείαν ἔχομεν. Ἐπει καὶ Μωυσέως σιωπῶντος ἀκούει (α), τῶν ἔχθρῶν καταδιωκόντων. Εἰ δὲ καὶ ἀδιαφοροῦσι, τοῦτο πάντως καὶ ἐνταῦθα πείσονται καταμένοντες· η μέλιττα γάρ οὐ περ ἀπέλθη, μέλι ποιεῖ· οὐ δῆπου καὶ δὲ κηρήν. Τὸ δὲ ψυχρότατὸν αὐτῶν συμπέρασμα, «ὅτι ἐκεῖνας, φησι, διὰ τὸ ἴδιον θέλημα ἀποδημεῖ· Ἑγὼ δὲ τὴν ὑποταγὴν ἐκπληρῶ». Καὶ τοι οὐ πάντοτε καλὴ η ὑποταγὴ, εἰμὴ κατὰ Θεὸν γένοιτο· πολλάκις γάρ ἐν αὐτῇ τῇ ὑποταγῇ εὑρίσκεται τις τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληρῶν. Οὐ δὲ εἰς προσκύνησιν ἀπερχόμενος, οὐ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληροῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληροῦ, οὐ σὸν τὸ διακρίνειν τὰ ἀλλότρια· ἀλλ' ἐκεστὸν τὴν ἴδιαν συνεδήσιν δέοντα ἔχειν κριτὴν, ίν', διπερ πράττει, μετὰ συνέσεως γίγνοιτο; ὥστε ἀρέσκειν Θεῷ. Τι οὖν, φησιν, ἡμεῖς οἱ μὴ ἀπερχόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα, καλαζόμεθα; Οὐ δῆτα, εἴπερ τοὺς ἀπερχόμενους ἀπαδεχόμεθα· οὐ γάρ ἐπιταγὴ τὸ ταιοῦτον, ἀλλ' ἀρετὴ. Τές δῆπου καὶ τὸ πάρθενεύειν, δῶρόν ἐστι πρὸς Θεὸν, οὐ φόρος· εὐάρεστον [μέν], ποιῶμενον· μὴ ποιεύμενον δὲ διὰ τὰς πάντοδαπάς ἀνάγκας, ἀνέρ-

(α) Λέπτη τὸ επὶ· 60 ἔξι πρὸς μεταξὺ (οὗτος γέγραπται μὲν τῷ περισσότερῳ).

κλητον. Καὶ γάρ καὶ Παῦλος ταλαντεῖ μὲν ἀσυτὸν, εἰπερ μὴ κηρύσσοι, ὡς ἐντολὴν ἔχων μισθὸν δὲ ἐκδέχεται, εἰπερ ἀδάπτανον θήσει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς μὴ ἔχων ἐν τούτῳ καταναγκάζουσαν τὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ συγχωροῦσαν. Διὰ τοῦτο δεῖ, μήτε τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀρετὴν ἀποστρέφεσθαι τοὺς μὴ ποιοῦντας, μήτε τὸ ἀνάπαλιν ἀλλὰ τιμᾶν μὲν τὴν ἀρετὴν, ὡς ἀγίαν καὶ θείαν μὴ μὲν τοὺς τοὺς ἐναρέτους ἐπαίρεσθαι, ὡς δῆθεν μέγα τι ποιοῦντας, ἀλλ' ὡς τὸ κατὰ δύναμιν συνεισενεγκόντας, Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφειν ἐπεὶ καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα τι ποιεῖν ἔχειν τε διαπαντὸς κατὰ νοῦν τὸ, «Ἄχρεοι δοῦλοι ἐσμὲν, καὶ δὲ ὁ φείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν» μὴ ἔχειν δὲ τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔργον, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ· διτὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ἐλεεῖν καὶ δικαιοῦν, κολαζεῖν τε καὶ κατακρίνειν. Εἴ γάρ καὶ μυριάκις ἐνεδέχετο ἀποθανεῖν, καὶ τοῦτο πεποιήκαμεν ὑπὲρ τοῦ ὄντος αὐτοῦ, οὐδὲ οὗτως ἰσόρροπον ταῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὔεργεσίαις. «Χάριτι γάρ, φησιν, ἐστὲ σεσωσμένοι. Προσέχειν δὲ, μὴ διὰ τὴν ἀρετὴν παρορᾶν τὰς θείας ἐντολὰς, ἐπεὶ οὐ τὰς ἐντολὰς ποιοῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' αὐτὴν διὰ τὰς ἐντολὰς. Παράδεισος γάρ τὰ θεῖα προστάγματα, φραγμὸς αἱ ἀρεταὶ, κλεῖς δὲ καὶ θύρα ἡ νῦψις. Όταν οὖν πρόκηπται ἡμῖν παραβῆναι τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἐστέον τὴν οἰανδήτινα ἀρετὴν, καὶ ἐκπληρωτέον τὴν ἐντολὴν· εἰ μὴ Θεῷ τὴν ἀρετὴν ἐπηγγειλάμεθα. Τότε γάρ ἀμφότερα χρὴ ἐκπληροῦν· τὸ μὲν, ὡς θεῖον ἐπίταγμα, τὸ δὲ, ὡς ἴδιαν ὑπόσχεσιν. Εἶδει, γάρ φησι, [καὶ] τοῦτο ποιεῖν, κἀκεῖνο μὴ ἀφίέναι. Καὶ γάρ βασιλέως θνητοῦ πάντως ἐπίταγμα παραβάνοντες, κολαζόμεθα· καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσιν μὲν ἀποδίδοντες, παιδευόμεθα· καὶ μάζευρες ἐπὶ τούτοις πολλοί. Ήμεῖς δὲ μέχρι τοῦδε τὸν λόγον στήσωμεν, τὸ ὄφειλόμενον, δύσον ἐφ' ἡμῖν, ἀποτίσαντες.

Οι κατά τὰς ἐκδόσεις διερθωθέντες συγγραφεῖς.

Ἀμμώνιος Σελ. 78.—Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Σελ. 11—36. Ἐπιτελὴ τῆς ἐν Ἱεροσολ. Συνόδου Σ. 101.—Ἐπιφάνιος Σ. 60. Εὐσέβιος Σ. 68, 71. Θεοδώρητος Σ. 90. 117. —Θεοφάνης ὁ Ταυρομεν. Σ. 107: Ἡλίας Ἱεροσολύμ. Σ. 102. —Ιουστῖνος ὁ μάρτυς Σ. 64. Καντακούζηνός. Σ. 113. —Κεδρηνός. Σ. 85.—Παχώμιος Σ. 142.—Σωῦδηνος. Σ. 67. 77.—Χρυσόστομος. Σ. 52.

Π Ι Ν Α Ε.

Ἄγγελικὴ πολιτεία:	Σελ. 13	Βάπτισμα ἐν Ἱεράνῃ.	76
Ἄγιον φῶς:	105, 122	Βαπτίσιος ὁ Μέγας.	75
Ἄδαμάντιος.	97	Βασίλισσά.	5, 30
Ἄδριανὸς αὐτοκράτωρ.	62	Βεσσαλίγγιος.	47, 75, 121
Ἄθανάσιος ὁ Ἱεροσολύμιος:	132	Βηθλεέμ.	64, 82, 136
Ἄπλια.	40	Βιβλιοθήκαι ἐν Ἱεροσολ. — ἐν τῇ Σαδ.	
Ἀρετικῶν ἴν. τῷ ναῷ τῆς Ἀναξάρεως συνάξεις οὐ παράδοξοι.	138	Λαύρ.—ιν Κωνσαντινουπόλει. 65, 132	
Ἀκριθής Είος.	215	Γαλινόδοχος ἡ Περοΐς.	94
Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμ. Σ. 85—ἢ μο-	59	Γεράσιμος Ἰορδανίτης.	92
ναχῖς.	62	Γολγοθᾶς	69, 110
Ἀλέξιος ὁ δοπος.	115	Γραφαῖ.	35
Ἀμμώνιος ἀσθεάς.	78	Γρηγόριος ὁ Νεζ. 76. — ὁ Νύσσης;	
Ἀναστάσιος ὁ Πέρσης.	96	77. — ὁ Ἀκραγαντίνος.	98
Ἀνδρέας ὁ Ἱεροσολυμ.	96	Δάμασανηγός.	98
Ἀνδρόνικος ὁ δοπος.	92	Δκνιτήλ ἡ Ἐφέσου.	109
Ἀνθίμιος ὁ Ἱεροσολύμ.	132	Δεκάρην εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων	
Ἀντερέος ἀσθεάς.	95	τόπων.	127
Ἀνηφόρου μεταδιδοῦσις τῶν Ἱεραρχῶν.	95	Δειπέσσουνος.	23
μεσον 111.—Ἄλλου ἀνωνύμου περι-		Δημάδαικος ὁ χρύσικτος.	18
γραφὴ τῆς ἀγίας γῆς ἀντιδοτος. 120		Δημήτερος ἡ Ἱεροσολύμ. 73, 115, 138	
Ἀρκοῦληρος.	97	Δυσχερίκ.	16
Ἀρμάνιος πυρπολεῖσι τὸν ναὸν τῆς		Δυτικῶν ἀμφιβολίαις περὶ τοῦ ἀγίου	
Ἄναστάσεως.	130	Τάφου.	117
Ἀρσάνιος ὁ Καισαρίας.	114	Δωρόθεος Παλαιστινός.	95
Ἀύγουστῖνος	116, 134	Ἐγινάρδου πλάνη.	102
Ἀφροδίτης καὶ Διός εἶδολον.	62	Ἐγκλησία τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναξάρεως.	73
		Ἐκκλησία.	57

Έλέγη ή ἀγία. 72 - Ή Αδιαθηνή.	Καβάτιλας.	114
(Προλόγη.).	Καλλούδη Προσκυνητάρ.	120
Έλευθερίος Ἀντιοχείας.	104 Καντακεζῆνος ἢ αὐτοχρ.	111
Έπιπρέψις δέ Κύπρου. 80. - Ο Ιερο-	Καπιτωλίνα.	42,62
σελυμίτις.	110 Καππαδόκες.	3,4,16,18
Ειδάγριος.	81 Κασσιανός.	88
Εύαγγελική πολιτεία.	13 Κλήμης δέ Στρωματ.	66
Εύδοξική ή τοῦ αὐτοκρ. Θεοδοσίου. 88	Κεσμᾶς δέ δύνογρ.	98
- ή Ὄνταρίχος.	91 Κοσμιωτάτη.	20
Εύδημιος δέ μάγας.	92 Κυριακός.	88
Εύκτηριος εἶκος ἢ Κύρουεστλήμ.	57 Κυριακὴ ημέρα.	58
Εύστιβος δέ Παμφίλου. 67 - Ο Νικο-	Κύριος.	10,39
μηδείσις. 75 - Ο πρεσβύτερος.	88 Κύριλλος δέ Ιεροσολ. 69,71,76,110-	
Εύστάθιος δέ Θεσσαλεν.	108 δέ Σκυδοπολίτ.	92
Εύστάχιον.	85 Κωνσταντῖνος δέ Μέγας. 70,74 - δ	
Εύτροπία.	74 Μόνοράχος.	106
Ἐφραίμ δέ Ιεροσολύμων.	182 Λεόντιος δέ Ιεαπόλεως.	94
Ἐλίας δέ Ιεροσολύμων.	101 Λίθος τοῦ θαίου Μνήματος.	84
Ἐράκλειος αὐτοκρ.	96 Μακάριος Ἀντιοχείας	103
Ἴσσοχιος δέ Ιεροσολύμων.	95 Μαρία ή δούλα.	98
Θεογόνιος δέ Νικαίας.	75 Μάρκελλα.	81,85
Θεοδόσιος δέ αὐτοκρ. 85 - δ Κοινο-	Μάρκος.	87
βιάρχης.	91 Μαρτύριον.	71
Θεοδόρητος δέ Κύρου.	89 Μελάναι αἱ δούσαι.	85
Θεόδωρος. 86 - δ Στουδίτης 98 - δ	Μελίτων.	65
Γραπτός.	100 Μιχαὴλ δέ Σύγκαλος. 100 - δ Παφλα-	
Θεόκτιστος.	91 γῶν.	106
Θεοφάνης δ Γραπτός. 100 - δ Ταυ-	Μολινέος.	12,47,89
ρομενίας.	106 Μοσχάμιος.	12,47,105
Θεοφάνεια.	82 Μόσχος.	95
Θρόνος τοῦ ἀδελφοθίου Ἰακώβου.	73 Μουραβιώθεν Θδωριπορικόν.	120
Ιάκωβος δ ἀδελφόθεος.	58 Νάρκισσος.	64
Ιηγούληρος.	106 Νικάτας, Βασιλικός.	103
Ιερός.	39 Νικόλαος δ Μυρίων.	115
Ιεροσολυμα.	39 Νερόβιον Θδωριπορικ.	120
Ιεροσολυμικὸν Θδωριπορικόν.	75 Θδωριπορικὴ διαφόρων.	97,120
Ιερουσαλήμ.	39 Οἰκουμενικὴ Β. Σύνοδ.	76
Ιερόνυμος.	81 Ὁλαῖμ.	105
Ιλαρίων δ μάγας.	80 Θμάρη.	97,118
Ιουστινιανὸς δ αὐτοκράτωρ.	92 Πατερὶς πατέρων.	21
Ιουστῖνος δ μάρτυς.	84 Παλλάδιος.	87

Περιβάλλοντος ὁ μοναχός.	114,141	Συντυχία.	22
Πεδία.	86	Σχολεῖον ἐν Ἱερουσαλήμ.	132
Πελαγία ἡ οἰσία.	86	Σωζόμενος.	19
Περθίνας ὁ Θρέπτος.	110	Σωτηρία σύμβολον.	5,22
Πίτρες ὁ ἐκ Γαλατίας.	79	Σωφρόνιος ὁ Ἱεροσο. 93,96.—Ο Γράτι-	
Πηρφύριος ὁ Γάζης.	87	κός.	85
Προσκυνηταὶ τῶν Ἱεροσολ. ἐπὶ τοῦ πρώτου αἰώνος.	60	Τέλειοι.	2,14
Ρουστικιανή.	94	Τερέθρινθος.	75
Σάββας ὁ ἡγιασμ.	92	Γπερῆν.	55
Σαλαδίνος.	108	Γψηλὴ πολιτεία.	1,12
Σαλίμ.	39	Φαρισαῖος τιμῶν τοὺς τάφους τῶν	
Σαρακενοί.	104	δικαιῶν.	60
Σαμνὴ πολιτεία.	15	Φθόνος.	28
Σιγαφρίδης ὁ Μουγουντ.	106	Φιλόσοφία.	15
Σιών.	40,107	Φιρμιλιανός.	67
Σκευὴ τοῦ Σελομωντίου ναοῦ.	93	Φωκᾶς.	108
Στόλος πρὸς φρονδεῖς ἐμαστεῖς γάδην ὁ Κύριος.	85	Χαίρειν ἐν Κυρίῳ.	22
Σταυρορόδοτος.	107	Χαίρειν.	92
Συραδόν ὁ Ἱεροσολ. 105.—Ο Θεσσαλο-	τυρίος	Χριστιανικαὶ συνάξεις ἐν τοῖς μαρ-	14,20
νικάν.	86	χριστιανοὶ δὲ Ἱεροσολ. 120,132, = δ	
Συμεώνης.	79	Χριστιανοὶ.	120
Σύνοδοι ἐν Ἱεροσολύμοις.	73,75,96,	Χρυσόστομος.	52,57,86
	100,114,115	Ὀλιγέντης.	55

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 13. στίχ. 3 γρ. οὐρανοφάντων. — Σ. 16. ζ. 26. ἑτέρων. — Σ. 20. ζ. 19. καὶ οὐ. — Σ. 30. ζ. 21. Ψαλμ. λη, 9. — Σ. 35. ζ. 28. ἀναστάσεις. — Σ. 40. ζ. 14. ἀπόποτα. — Σ. 43. ζ. 18. ἀγίαν. Σ. 53. ζ. 6. ἀλπισσον. ζ. 18. γράφ. §. 66. Σ. 56. ζ. 32. ἡ ἀνωτέρα — ζ. 26. καὶ δὴ καὶ θεοδώρ. — Σ. 58. ζ. 9. ἰεδομάδος — Σ. 62. ζ. 29. ὅτι. — Σ. 66. ζ. 5. γρ. σελ. 323. — Σ. 89. ζ. 18. γρ. σελ. 337. — Σ. 90. ζ. 28. ἀξάλ. τὸν ἔνα καὶ Σ. 92. φ. 2. — Καππαδόκος, καὶ. Σ. 96. ζ. 16. τῷ — Σ. 120. ζ. 27. Ingolst. Σ. 123. ζ. 29. παῖδ. καὶ ἀδελ. Σ. 139 ζ. 29. — ταῖς.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ.

Σελ. ζ. σίχ. 6. γρ. ἐπικίνδυνον — σίχ. 19. ἐξάλειψον τὸν ἐνα τῶν δέω καὶ ί — Σ. 13.
σγ. 20 (μετὰ τὸ τῶν ἴ ν το λῶν, πρόσθεις). Καὶ πολὺ πρὸ τούτων διαχυμάσιος ὑριγάνης τὸν ἀσκητικὸν βίον διαγράφει, λέγων· «Ω, τι (ἰσ. γρ. Καὶ τι) γινόμενον ἀσκητικὸν (ἄλλο, τοῖς ἀσκηταῖς.) Πολλάκις γάρ, παρακειμένου τοῦ γῆματι, τῷ (γρ. καὶ) μὴ ἔχειν πρᾶγμα (ἰσ. γρ. πράγματα), ἐπανισταμένης τῆς σαρκὸς τῷ πνεύματι, αἰριταῖς τις οὐ καταχρήσασθαι τῇ τοῦ γαμεῖν ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ ταλαιπωρεῖν καὶ κάμιν, ὑπωπιζάνων τὸ σῶμα νηστείας, καὶ δουλαγωγῶν αὐτὸν ἀποχαῖς τοιῶνδες βρωμάτων εἰς τὸν κρέατων, κελῶς ὃς ἐν ταῖς ἀνέκαθεν ὅπδ τῆς Ἐκκλησίας ὀρισμάτις νηστείας) καὶ παντὶ τρόπῳ τῷ πνεύματι τὰς πράξεις (ἰσ. γρ. ὄρεσις) τοῦ σώματος θαυματῶν (Οὐμιλ. ιδ., εἰς Ἱεραρ. σελ. 193. Huet.). — Σ. 23.
στχ. 17. (μετὰ τὸ χαρακτηρίζει). Οὕτω καὶ διασπέσιος Πρόκλος δικαιοσταντινούπολεως ἕπεις «τὴν (τοῦ Χριστοῦ) δευτέρην σωτήριον ἐλευσίν» (Ἄργ. η. σελ. 300. Φύρ. 1630). — Σ. 40. στχ. 31 (μετὰ τὸ σελ. 835, πρόσθεις) βλ. καὶ Chateaubriand Itinér. T. 2. p. 260. — Σ. 41. στχ. 24 (μετὰ τὸ ἀπιστίαν). Ὅμεν καὶ διερὸς Βεστίλειος διελευκείας (Ἄργ. λη.) εἰς τούχος τῆς καλουμένης Αἰλίας φυκοδόμησον Αἴλιος Τίτος (γρ. Λειριανὸς) εἰς αὐτῷ τῷ τόπῳ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἰκοδομηθέντος ναοῦ εἰς (πρόβλ. Επιτιάν. π. Μέτρ.). — Σ. 42. στχ. 19 (μετὰ τὸ αἰών α). Ἐλέγουν δὲ στανίως καὶ τὸ θύνικὸν Αἰλίας εἰς τὸν τῆς Αἴλιεων ἐπισκοπὸν — οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοὶ τῆς Πελαιστίνης ἡγεμόνινον οὐκ θασαῖς (Κύριλ. Αλεξ. ἐπιστ. ιδ. ἵδε καὶ ἐν τοῖς Πρόκλου Κωνσ. συγγράμμ. σελ. 661). Ἀλλ' ὁσαύτως, καὶ μάλιστα συνήθως πλεγον αὐτούς καὶ ἱεροσολύμοις μίτας, ὡς ἄλλοι τε δηλοῦσι, καὶ Γρηγόρ. δι Ναζιανζηνὸς (διλ. ἔμπρ. σελ. 78), καὶ αὐτὸς δι θεοῦ Νόστος (ἐπισθ. ἐπις. Α. σελ. 3, καὶ 17). — Σ. 46. σίχ. 14 (μετὰ τὸ πιστ. ιζ. πρόσθεις) ἵδε καὶ ἐπις. 150 ad Hedibiam. T. 1. p. 1227. — Σ. 48. σ. 28 (μετὰ τὸ κτλ.) ἴδε καὶ Φωτ. Αμφιλοχ. οδ. (ἢ β. κατὰ τὴν Εὐγεν. ἄκη, ἐν Θεοδωρίτ. τόμ. ε. σελ. 40). Σ. 58. σχ. 3 (εἰστὸ Συναγωγὴ η θημείωσις). Κείται καὶ παρ' ὑπεργένει (εἰς Ἱεραρ. θμιλ. δ. σελ. 71. H.) τὸ Συναγωγὴν ἀντί τοῦ εὐκτηρίου οἶκου, ἢ ναῦος, τὸ δὲ ἐκ κλησίας ἀντί τοῦ σύναξις, ἀδροισμα πισῶν· Οὗτος ἀπὸ τῶν κοιμητηρίων, προπέμφαντες τοὺς μάρτυρας, πρηγόμενος ἐπὶ τὰς συναγωγὰς, καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία μὴ ἐκθηκομένη εἰς (ἰσ. γρ. στυγνὴ καὶ καπτομένη, κτλ. ἢ δὲ μακάριος ἱερώνυμος μεταφράζει... τισίσες ad Ecclesiam revertebantur omnis erat multitudo lugentium· ὥσανει ἔγραψεν οὐριγένης, λελυπημένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπανήρχοντο· πᾶσα ἡν πληθὺς θρηνούντων). — Σ. 60. στχ. 33. ὡς καί. — Σ. 64. στ. 15 (μετὰ τὸ αὐτόθι, σημείωσις). Καὶ ὅλο παρόμιον θαῦμα τοῦ πολλὰ παράθιος καὶ πεποιηκότος (Εὐσέβ. Ἐκκλ. ιστ. ζ. 9) Ναρκίσσου μηνημονεύει δι Κεδρηνὸς (τόμ. α. σελ. 256) καὶ Νάρκισσος, ἐν τῷ βαπτίζειν ἀλαζίου τοῦ χρίσματος λείψαντος, ἀκλευσεν ὅδωρ ἐν τῷ κρατηρὶ θληθῆναι, καὶ οὕτω (ἰσ. γρ. τούτο) προσευξάμενος, εἰς ἀλαζιν μετέβα-

οι πόδες αὐτοῦ». ὅτι δὲ ἄγιοι καὶ μετὰ ταῦτα οἱ τοιοῦτοι τόποι, διὸ τὸς Προφήτης δῆλοι, λέγων· «Τὸ δρός, διεύδοκησεν διθέδες κατοικεῖν ἐν αὐτῷ» καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος ἡ, θητοὶ διὰ παντὸς, καὶ τὰ ἔξης. Καὶ οἱ τρεῖς δὲ ἄγιοι Παΐδες, μετὰ τὸ τὴν πόλιν αὔτῶν ὑπὸ τῶν Βασιλιωνίων ἀλιωθῆναι, καὶ τὸν θεῖον Νεάων ἀφανισθῆναι, καὶ αὐτοὺς αἰχμαλώτους ἀπαχθῆναι, ἔτι ἀγίαν καλοῦσι τὴν πόλιν. Φασὶ γὰρ ἐκ μέσου τῆς καρμίνου. «Καὶ χρίματα ἀληθείας ἐποίησας κατὰ πάντα, οὐ ἐπήγαγες ἡμῖν, καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν τὴν τῶν πατέρων ἡμῶν Ἱερουσαλήμ». Οὓς καὶ τὸ ἱερὸν συνάρδει Εὐαγγέλιον, τὰ περὶ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς σταυρώσεως διηγούμενον. Άμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλησίς τοῦ Θεοῦ, ὡς φησιν διὰ τοῦ Παῦλος. Διά τοι τοῦτο καὶ διὰ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος φησι· «Σὺν αὐτῷ διντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἀγίῳ, περὶ τοῦ Θαβωρίου ὑποφάσκων, ἐν φέδεις τὴν δόξαν αὐτοῦ ὁ Σωτὴρ. Καὶ πολλοὺς τῶν μετὰ ταῦτα ἀγίων ἰδοις ἀν τὰ αὐτὰ ἐμπεδοῦντας, οὐ μόνον τὸ Θαβώρ [ὡς] ἀγίου δρός δηλονότι προσκυνοῦντας, καὶ τὸν ζωοδόχον Τάφον, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐνθα περιεπάτησεν ὁ Κύριος, καὶ ἐκάθησε· καὶ τοι ἀσεβῶν ἐπικρατούντων καὶ ἐπιχωριαζόντων τοῖς τόποις, ὡς καὶ νῦν. Καὶ εἰκότως· εἰ γὰρ πρὸ τῆς χάριτος οἶκους Θεοῦ καὶ τόπους αὐτοῦ ταῦτα ὄνομαζειν εἴθεντος ἡ Γραφὴ ἔτι ἐν τύπῳ, πῶς οὐχὶ καὶ μετὰ ταῦτα; Μᾶλλον δὲ, εἰ σύμπασαι αἱ κατὰ τὸν κόσμον ἄγιαι εἰκαλησίαι ταῦτης ἀπολαύουσι τῆς τιμῆς παρὰ τῶν χριστιανῶν, τύποι καὶ παραδείγματα οὖσαι, εἴτε τῶν ἐν Πλαταιστίνῃ τόπων, ἐφ' ὃν διὰ Χριστὸς ἐγεννήθη, καὶ ἐβαπτίσθη, καὶ ἐδιδάξε, καὶ, τέλος, διὰ ἡμᾶς ἐσταυρώθη, ἀνέστη τέ καὶ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ, εἴτε καὶ τῶν ἐπουρανίων, ἐν οἷς εἰσῆλθε, πόσης οἰεὶ ἀπολαύειν τῆς τιμῆς καὶ αἰδοῦς τὰ τυπούμενα; Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς οὐρανοῖς οὐκ ἐνδέχεται τινα δλῶς ἀνελθεῖν, καὶ προσκυνῆσαι· ἐν δὲ τῇ Ιερουσαλήμ, οὐ πάντας, εὐχριθμήτους δέ τινας. Εἴ ἀνάγκης οὖν τοὺς ιεροὺς οἶκους ἀνὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην κτίζομεν, καὶ τὴν γνωμακτὸν θυσίαν ἐν αὐτοῖς ἐπιτελοῦμεν, παραδοθεῖσαν

ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ, μέχρις ἀν ἐλθῃ. Ἐπεὶ, εἶπερ
 ἐνεδέχετο αὐτῷ συνεῖναι τῷ Χριστῷ σωματικῶς, εἴτε ἐν οὐρανῷ,
 εἴτε ἐν οἰωδήποτε μέρει τῆς γῆς, οὐχ ἦν χρεία οὔτε ναῶν, οἵτε
 θυσιῶν καὶ συμβόλων, ὡς οὐδὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀμέσως καὶ χωρὶς
 παραπετάσματος αὐτῷ συνευφράκτινούντος. Εἰκῇ καὶ μάτην ἄν
 φέμφονται αἱ ἐμβρόντητοι τούς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν
 καὶ ιστορίαν τῶν σεβασμών τόπων, τὸν εἰς Χριστὸν ἐνδεικνυ-
 μένους ἔρωτα, καὶ τὴν διάπυρον πίστιν, ὡς τοσούτων ὑπερφρο-
 νοῦντας πόνων καὶ κινδύνων παντοδαπῶν, τῶν ἐν θαλάσσῃ, λέρῳ,
 καὶ Ἑρῷ· καὶ τὸ ὑπόδειγμα σχεδόν. Ὁρῶμεν γάρ τινας πολλάκις
 τῶν οἰκείων [τινάς] ἀπολέσαντας, καὶ εἰς ζώπυρον τῆς τούτων μηγ-
 μῆς εἰκόνας αὐτῶν προτιθεμένους, ἢ ἴματιον, ἢ ἔτερον τι τῶν αὐτῶν,
 [γρ. αὐτῶν], καὶ εἰς τοὺς τάφους ἀπερχομένους, ἵνα μᾶλλον τὰν
 πόθον ἀνάψωνται. Οὐχ οὕτω γάρ ἀκοὴ ἐντυποῦν οἵδε τὰ πράγ-
 ματα, ὡς ὁ φθαλιμός· μᾶλλον δὲ, ἀκοὴ τυποῦ διὰ φαντασίας, ὁ φθαλ-
 ίμός δὲ αἰσθητῶς δρᾶται τὰ ἔναντι αὐτοῦ· διπέρ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν
 νῦν ζητουμένων· ἀπέρ γάρ ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις καὶ σεπταῖς
 εἰκόσιν ἔγγεγραμμένα δρῶμεν, ἐκεῖσες ἀπερχόμενοι, ἐκτυπώτερόν τε
 καὶ τηλαυγάς καθορῶμεν. Όταν οὖν ἔνδον τοῦ Ναοῦ τοῦ ζωοδόχου
 Τάφου γένωμαι, καὶ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν τὸν Τάφον, ὅλίγον δὲ τῷ
 τοῦ διεστῶτα τὸν Κρανίον τόπον, καὶ μέσον αὐτῶν τὸν ἐνταφια-
 σμὸν, ἰωσήρ καὶ Νικοδήμῳ συμπαρεῖναι δοκῶ τῷτες κηδεύοντες.
 Όταν δὲ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ἀγίαν, λέγω, Σιών, αὐτῷ συνεπέδην
 (Ἑσ. γρ. σύγεστιάσθα.) τῷ Χριστῷ. Όταν δὲ ἐν Γεθσημανῇ, ἐν τῷ χει-
 μέρῳ δὲ τῶν Κέδρων, τῷ Χριστῷ συμπαρέχειν καὶ συνεύχεσθαι. Καὶ
 αὐτὸν δρῶ τὸν Πέτρον τὴν μάχαιραν ἔλκοντα, καὶ κατὰ τοῦ ἀνο-
 σίου· δούλου· παίοντα. Άνερχόμενος δὲ τὸ τοῦ Ἐλαϊῶνος (ὅρες,
 ἥρης παῖδες) δρῶ κλάδους κόπτοντας ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ὑποσρων-
 θύντας αὖν τοῖς ἴματοις τῷ ἐπὶ πώλου καθεζομένῳ βασιλεῖ, καὶ
 πλήθος διτὶ πλεῖστον ἥδη τοῦ λαοῦ τὴν ὑπώρειαν φθάνον μετὰ φοι-
 νίκων, τοὺς παῖδας ζηλοῦν, ἐφ' φ' τόπῳ μεθ' ἡμέρας ἐμελλον
 ζῶσι τινὲς αὐτῷ μεθ' ὅπλων παραγγελθεῖσαι. Θρῶ τὸν προπτέρον

Δαυὶδ φεύγοντα ἐκ προσώπου ἀβεσσαλῶμι μετὰ τῶν ἑταίρων, καὶ τὸν Σεμέτ καταράμενον καὶ λιθάζοντα, [καὶ] τοιαῦτα πάσχοντας ἐν προφήτην καὶ βασιλέα, οἴά περ ὁ ἐκ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ Βασιλεὺς τῶν θεοτικούντων, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καθίσας, κατὰ τὰς Γραφὰς, ἔμελλε μετὰ ταῦτα παθεῖν παρὰ τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ ἴστρατὴν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐντὶ μὲν τοῦ ἀβεσσαλῶμιοῦ Σαρουσίας, ἔχων τὸν Σίμωνα Ἰωνᾶ ἐπεκδικεῖν προθυμούμενον, καὶ θαντικῶμενον τοῦ ἐγχειρῆματος· ἀντὶ δὲ Σεμέτ τοῦ ἐξ τῆς οἰκίας Επαύλη, τὸν ιούδαν, ἐκ τῶν ἀρχιερέων ἐρχόμενον, καὶ σόλως προδιδόντα. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀκρωτηρίᾳ φθίσας, ὅρῳ τὸν τύπον τῶν οἰδῶν, καὶ αὐτὸν φαντάζομαι τὸν Χριστὸν ὄρφην ἀναλαμβανόμενον. Ἐν Βιθανίᾳ δὲ περιγεγόμενος, ὅρῳ Μάρθαν καὶ Μαρίαν συνενεργούσας Χριστῷ ἐξ ἱορδάνου παραγενομένη, καὶ τὴν ἀφρόπτου λάβην διπλουμένας, καὶ ἐπὶ τὸν τάφον προοδοποιούσας τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ τί μοι ἔκκειται καταλέγειν; Ὅπου γε καὶ ἀκούων μελαθούμενον, «Ἄκούσατε δέη καὶ βούνα καὶ τὰ περίχωρα τῆς Ιουδαίας», ἵξω διος ἐμαυτοῦ γρίνομαι· καὶ ἐνθεν μὲν τὴν Βιθλέαμ, ἐντεῦθεν δὲ τῆς δυσόκου Ρέχθλ τὸν τάφον, ἐκεῖθεν δὲ τὸν Μέρραθα, διαντέλειν ἀλλήλων διεκείμενος καθορῶ. Ὁταν δὲ ἐγωτισθῶ «Δράμαριν τούτον πέρι τὸν ἱορδάνην», δοκῶ συντρέχειν τοῖς προσκυνηταῖς, καὶ συγχεταθεῖν εἰς Ιεριχώ, κάκείθεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, διεκμέσου (Ιο. γρ. διὰ μεσῆς τῆς ὁδοῦ θεωρῶν καὶ ἐπερα πλεῖστα θεάματα. Πρᾶς οὖν ἀναβούντη ἀληθείᾳ μάχονται, οἱ μιδέν διφελος λέγοντες ἀπολαύσειν τοὺς προσκυνοῦντας, καὶ ἔκεισε περιγινομένους δι· Ιεριάν; Μῶς οὐκ ίσοι τοῖς ἀτικαζούσι τὰς ιερὰς εἰδόντας, καὶ σύντοι μὴ προσκυνοῦσι (Ιο. προσκυνῶσι), καὶ δὲλλους ἐμποδίζουσιν (Ιο. ἐμποδίζωσι), ἀπειλεῖαν ἐναπομοργυνόντες τοῖς ἀφελετέραις αὐτῶν ψυχαῖς; Δλλὰ τούτο πάντως πάσχουσιν ἐκ κενροδοξίας καὶ ὑπερηφανίας· οὐ γάρ φέλουντα τινα ἐμπιῶντα δελτίονα ίδειν. Μιὸν αὐτὸν, μὴ θεογλύφεσσοις ὑπερχινδυνεῖν Χριστοῦ, καὶ τοὺς βουλομένους καταλύσονται. Τι γάρ, φρεστέλλετε ίδειν Θεὸν οὐρανοφέροντα, καὶ τόπονς ὑπὸ πλευτικῶν κραταυμένους τε καὶ καταπατομένους· ποίην μεντηρικὸν ἔκποσε; πολλὰ χρ-

στικνιαὶ πολυτείς; Ήσανεὶ διεγον· — Τί θέλετε ίδεῖν Χριστὸν ὑπὸ θυσιῶν πάσχοντα, καὶ τόπους δεσποτικῷ αἴματι φοινισσαμένους, οὐ καὶ μιαίνομένους; — μὴ δυνάμενοί τι νοῆσαι ὑψηλότερον. ἐντεῦθεν μενοῦν ρᾶλλον δεικνυμένων τῶν ἀληθῶς πιστεύοντων Χριστῷ, καὶ τῷ μή. Εἰ γάρ τις τῶν ἵερῶν τόπων ὄρδντες ὑπὸ αἱρετικῶν κρατουμένους, καὶ ὡς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τιμωρένους, τοὺς δὲ κρείττονας ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων, πρασκόπτευσι, τί οὐκ ἀνέπαθον, εἶπερ αὐτὸν τὸν Χριστὸν ἐώρων ὑπὸ ιουδαίων δισφορύμενον καὶ μαστιζόμενον; Τάχα ὑπὸ πολλῆς ἀν τῆς ἀπίστιας καὶ ψυχρότητος συνεσταύρωσαν, ἀρνησάμενοι. Μὴ γάρ ἀνθρώπους καὶ πολιτείαν θέλομεν ίδεῖν, ἐκτῆσες ἐπεδημοῦντες; Τόπους διπλῶς. Μὴ ἔχεις εἰπεῖν, δτι καὶ οἱ τόποι μετεβάλοντο τὰ θίη; Οὐχὶ (γρ. οὐχ οἱ) αὐτοὶ χθές, καὶ σήμερον, μέχρες αἰώνος; οὐχὶ γνώρισμα τῆς αὐτῶν ἀγιότητος οὐ εὑδάκια; Σαὶ μὲν βέβηλοι δοκεῦσι καὶ ἐνωφελεῖς, καὶ τοῖς κατὰ σὲ ὀλιγοπίστοις, οὐ καὶ ἀπίστοις ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῖς ἔχουσι πίστιν ὡς κόκκον συνάπτεως. Ποία μέριμνας τῇ τοῦ Θεοῦ κινθωτῇ, δτι ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων δορυφόλωτος ἐγένετο; οὐ ποιός επίλος, δτι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Δαγάνην ἀντεῖθη; οὐχὶ καὶ οὗτοις τοὺς βαρβάρους πληῆσσα, τις θαῦμα πεκληκή; μᾶλλον δὲ, ποιά τῷ Σταυρῷ ἀτεμία; τὰ δυνατὰ παθόντες, ἐπικολοθθεῖσεν; οὐχὶ τοὺς αἴγακαλωτευσαντας αἴγακαλώτους εἰληφε διὰ τῶν σημείων; Λόρα εἶπερ, συγχώρησει Θεοῦ, ἀγίας εἰδόντας εἰδεῖς ὑπὸ ἀπίστων καταπατούμένας, καὶ βίβλους ἱεράς ὑπὸ λαρτῶν καὶ πολεμίουν ἀπειρτωλουμένας, βδελυκτὰς διὰ τοῦτο ἐνομίτω; (γρ. ἐκδημιστε). Καὶ τέλος οὐχ ὄμοιγνῶμων, τάχα δὲ καὶ διμότροπος κατὰ τοῦτο τοῖς πελομίσις καὶ ἔχθροῖς τοῦ Σταυροῦ; Βελτίωσιν ζητεῖς παρὰ τῶν προσκύνητῶν; καὶ δεῖξον τὴν σεσυτοῦ; καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ναῷ ἀθρόεσσος καὶ διδασκόμενος. Μὴ ίδεῖν θέλεις θαύματα ποιοῦντας; ἔχουσιν ἀποκεφαλεῖν τὸν μισθὸν ἐν σφραγῖς, δν αὐτὰς οὐχ ὅρατε; οὐ γάρ ἀδεῖας ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τὸν κόπευ μάτον. Εἰ δὲ καὶ τις τοῦ ἀγαθοῦ ποτε εκποτεῖ δικηράτεν, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τὸν ἀρετὴν ματείνειν. Οὐδὲ γάρ ἔμπορος ὁρῶν ἐκδηπτὸν κάτεβε τὸν

σύμπλουν ποντιζόμενον, τῆς ἐμπορίας ἀφίσταται. Ἀλλ' ὅτι οὐ τροπάρια φᾶλλουσι, καὶ κανόνας ῥυθμίζουσι, καὶ τερετίσματα μελίζουσι ποικίλα, λιγυρῷ καὶ θελκτικῇ τῇ φωνῇ; Καὶ τί τοῦτο; ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐκ διαλέγματος εἰς λόγος πρὸς Θεὸν, εἰ καὶ ἄνευ φδῆς, ἐν στεναγμῷ ἀλαλήτῳ· εἴκος γάρ καὶ στεναγμοῖς χρησθεῖ τοὺς τοιούτους, ἀλλοτρίαν καὶ ἀνθη πορεύομένους, καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων ἀπανθρώπως ὄντειδιζομένους, η καὶ μαστιζομένους ἔνιστε. «Θέλω γάρ, φησιν δὲ Λπόστολος, πέντε λόγους ἐν τῷ νοτὶ, η μυρίους ἐν γλώττῃ». Η γάρ θλίψις νήφειν τὸν ἀνθρωπὸν παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης φησί· «Κύριε, ἐν θλίψις ἐμνήσθημέν σου». Οὐ δέεται δὲ Θεὸς ἐξ ἡμῶν ποικιλοφωνίας, ἀλλὰ προαιρέσεως ἀγαθῆς, καὶ τοῦ πάντοτε πρὸς αὐτὸν τῷ νοερῷ δηματι ἐνατενίζειν. Οἶδε γάρ καὶ πρὸ τοῦ ἐκφωνῆσαι ἡμᾶς, ὃν χρείαν ἔχομεν. Ἐπει καὶ Μωυσέως σιωπῶντος ἀκούεις (α), τῶν ἔχθρῶν καταδιωκόντων. Εἰ δὲ καὶ ἀδιαφοροῦσι, τοῦτο πάντως καὶ ἐνταῦθα πείσονται καταμένοντες· η μέλιττα γάρ οὐ περ διν ἀπέλθη, μέλι ποιεῖ· οὐ δῆπου καὶ δὲ κηρήν. Τὸ δὲ ψυχρότατὸν αὐτῶν συμπέρασμα, «ὅτι ἐκεῖνος, φησί, διὰ τὸ ἴδιον θέλημα ἀποδημεῖ· ἐγὼ δὲ τὴν ὑπόταγὴν ἐκπληρῶ». Καὶ τοι οὐ πάντοτε καλὴ η ὑπόταγὴ, εἰμὴ κατὰ Θεὸν γένοιτο· πολλάκις γάρ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπόταγῇ εὑρίσκεται τις τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληρῶν. Οἱ δὲ εἰς προσκύνησιν ἀπερχόμενος, οὐ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληροῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καὶ τὸ ἴδιον θέλημα ἐκπληρᾶ, οὐ σὸν τὸ διακρίνειν τὰ ἀλλότρια· ἀλλ' ἔκαστον τὴν ἴδιαν συνεδήσιν δέον ἔχειν κριτὴν, οὐ, διπερ πράττει, μετὰ συνέσεως γίγνοιτο; ὡστε ἀρέσκειν Θεῷ. Τὶ οὖν, φησιν, ἡμεῖς οἱ μὴ ἀπερχόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα, κολαζόμεθα; Οὐ δῆτα, εἰπερ τοὺς ἀπερχομένους ἀποδεχόμεθα· οὐ γάρ ἐπιταγὴ τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἀρετὴ. οὓς δῆπου καὶ τὸ πάρθενεύειν, δῶρόν ἔστι πρὸς Θεὸν, οὐ φόρος· εὐάρεστον [μὲν], ποιούμενον· μὴ ποιεύμενον δὲ· διὰ τὰς παντοδαπὰς ἀνάγκας, ἀνέγ-

(α) Λέπτη τὸ επί· Σοῦδε πρός με; (οὗτος γέγραπται ἐν τῷ παραπάνω).

κλητον. Καὶ γάρ καὶ Παῦλος ταλαντεῖ μὲν ἐαυτὸν, εἴπερ μὴ κηρύσσοι, ὡς ἐντολὴν ἔχων· μισθὸν δὲ ἐκδέχεται, εἴπερ ἀδάπανον θῆσει τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς μὴ ἔχων ἐν τούτῳ καταναγκάζουσαν τὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ συγχωροῦσαν. Διὰ τοῦτο δεῖ, μήτε τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀρετὴν ἀποστρέψειν τοὺς μὴ ποιοῦντας, μήτε τὸ ἀνάπαλιν· ἀλλὰ τιμᾶν μὲν τὴν ἀρετὴν, ὡς ἀρίαν καὶ θείαν· μὴ μὲν τοι τοὺς ἐναρέτους ἐπαίρεσθαι, ὡς δῆθεν μέγα τι ποιοῦντας, ἀλλ' ὡς τὸ κατὰ δύναμιν συνεισεγχόντας, Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιγράφειν· ἐπεὶ καὶ χωρὶς αὐτοῦ οὐ δικαίμεθά τι ποιεῖν ἔχειν τε διαπαντὸς κατὰ νοῦν τὸ, «Ἄχρεοι δοῦλοι εἰσμὲν, καὶ δὲ ὁ ὄφειλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν· μὴ ἔχειν δὲ τὴν ἐλπίδα ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔργον, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ· διτὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ ἐλεεῖν καὶ δικαιοῦν, κολαζεῖν τε καὶ κατακρίνειν. Μὲν γάρ καὶ μυριάκις ἐνεδέχετο ἀποθανεῖν, καὶ τοῦτο πεποιήκαμεν ὑπὲρ τοῦ ὄντας αὐτοῦ, οὐδὲ οὗτως ισόρροπον ταῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ εὐεργεσίαις. «Χάριτι γάρ, φησιν, ἐστὲ σεσωσμένιοι». Προσέχειν δὲ, μὴ διὰ τὴν ἀρετὴν παρορᾶν τὰς θείας ἐντολὰς, ἐπεὶ οὐ τὰς ἐντολὰς ποιοῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' αὐτὴν διὰ τὰς ἐντολὰς. Παράδεισος γάρ τὰ θεῖα προστάγματα, φραγμὸς αἱ ἀρεταὶ, κλεῖς δὲ καὶ θύρα ἡ νῦντις. Όταν οὖν πρόκηπται ἡμῖν παραβῆναι τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἐστέον τὴν οἰανδήτινα ἀρετὴν, καὶ ἐκπληρωτέον τὴν ἐντολὴν· εἰ μὴ Θεῷ τὴν ἀρετὴν ἐπιτηγγειλάμεθα. Τότε γάρ ἀμφότερα χρὴ ἐκπληροῦν· τὸ μὲν, ὡς θεῖον ἐπίταγμα, τὸ δὲ, ὡς ἴδιαν ὑπόσχεσιν. Εἶδει, γάρ φησι, [καὶ] τοῦτο ποιεῖν, κἀκεῖνο μὴ ἀφίεναι. Καὶ γάρ βασιλέως θνητοῦ πάντως ἐπίταγμα παραβάνοντες, κολαζόμεθα· καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσιν μὲν ἀποδίδοντες, παιδευόμεθα· καὶ μάρτυρες ἐπὶ τούτοις πολλοί. Ήμεῖς δὲ μέχρι τοῦδε τὸν λόγον στήσωμεν, τὸ ὄφειλόμενον, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἀποτίσαντες.

Οἱ κατὰ τὰς ἐκδόσεις διορθωθέντες συγγραφεῖς.

Ἀρμάνιος Σελ. 78.—Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Σελ. 11—36. Ἐπιζολὴ τῆς ἐν Ἱεροσολ. Συνόδου Σ. 101.—Ἐπιφάνιος Σ. 60. Εὐσέβιος Σ. 68, 71. Θεοδώρητος Σ. 90. 117. — Θεοφάνης ὁ Ταυρομεν. Σ. 107. Ἡλίας Ἱεροσολύμ. Σ. 102. — Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς Σ. 64. Καντακουζηνός. Σ. 113. — Κεδρηνός. Σ. 85.—Παχώμιος Σ. 142.—Σωκράτεος. Σ. 67. 77. — Χρυσόστομος. Σ. 52.

Π Ι Ν Α Ξ.

Ἄγγελικὴ πολιτική.	Σελ. 13	Βάπτισμα ἐν Ἱεράνῃ.	76
Ἄγιον φῶς.	105,122	Βασίλειος ὁ Μάγας.	75
Ἄδαμάντιος.	97	Βασίλισσα.	5,20
Ἄδριανὸς αὐτοκράτωρ.	62	Βεσσαλίγιος.	47,75,121
Ἄδενέσιος ὁ Ἱεροσολύμιος.	132	Βηδλεέμ.	64,82,136
Ἄδία.	40	Βιβλιοθήκαι ἐν Ἱεροσολ. — ἐν τῇ Σαβ.	
Ἀλεξικῆν ἴν. τῷ ναῷ τῆς Ἀναζήσεως		Δαύρ.—ἐν Κωνσαντινουπόλει.	65,132
συνάδεις οὐ παράδεισος.	133	Γαλινόδονχ ἡ Περσίς.	94
Ἀκρεβής Ήσρ.	215	Γερέσιος ἡ ορδανίτης.	92
Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμ. Σ. 85—δ μο-		Γολγοθᾶς	69,110
ναχός.	62	Γραφαῖ.	35
Ἀλέξιος ὁ δοτος.	115	Γρηγόριος ὁ Νέζ. 76. — ὁ Νύσσης	
Ἀμράνιος ἀββᾶς.	78	77. — ὁ Ἀκραγαντῖνος.	98
Ἀναστάσιος ὁ Πέρσης.	96	Δάμασακηγός.	98
Ἀνδρίες ὁ Ἱεροσολύμ.	96	Δανιηὴλ ὁ Ἐφέσου.	109
Ἀνδρόνικος ὁ δοτος.	92	Διπλόνιον εἰς προσκύνην τῶν ἄγίων	
Ἀνθίμος ὁ Ἱεροσολύμ.	132	τόπων.	127
Ἀντεῖοχος ἀββᾶς.	95	Δειπόδησκος.	23
Ἀνθηνύμιος ἀπόδεικτος τῶν Ἱεροσολύ.		Δημάσια ἡχήμεττα.	18
μων 111.—Ἀλλοι ἀνονύμου περι-		Δοτίθεος ὁ Ἱεροσολύμ.	73,115,138
γραφὴ τῆς ἀγίας γῆς ἀνέκδοτος.	120	Δυσχωρίζα.	16
Ἀρκοῦλφος.	97	Δυτικῶν ἀμφιβολίαις παρὶ τῷ ἄγρῳ	
Ἀρμάνιος παρπολοῦσι τὸν ναὸν τῆς		Τάφου.	117
Ἀναστάσιως.	130	Δωρόθεος Παλαιστινός.	95
Ἀρσένιος ὁ Καισαρίας.	114	Ἐγινάρδου πλάγη.	102
Ἀύγουστῖνος	116,134	Ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσιως.	73
Ἀφροδίτης καὶ Διός εὑδωλον.	62	Ἐκκλησία.	57

Έλεγη ἡ ἀγία. 72 - Ἡ Αδιαθηνή.		Καβάτιλλας.	114
(Προλόγη.).		Καλλούδη Προσκυνητάρ.	120
Έλευθερίος Ἀντιοχίας.	104	Καντακεζῆπος ὁ αὐτοκρ.	111
Ἐπιφένιος ὁ Κύπρου. 80. - Ὁ Ιερο-		Καπιτιώλινα.	42,62
σολυμάτες.	110	Καππάδοκες.	3,4,16,18
Εὐάγριος.	81	Κασσανός.	88
Εὐάγγελικη πολιτεία.	13	Κλήμης ὁ Στρωματ.	66
Εύδοκία ἡ τοῦ αὐτοκρ. Θεοδοσίου. 88		Κεσμᾶς ὁ δύνογρ.	98
- ἡ Ὄνταρίχος.	91	Κοσμιωτάτη.	20
Εύδημος ὁ μάγος.	92	Κυριακός.	88
Εύκτηριος ἕπος ἐν Ἱερουσαλήμ.	57	Κυριακὴ ἡμέρα.	58
Εύστιβος ὁ Παμφίλου. 67 - Ὁ Νικο-		Κύριος.	10,39
μηδείσας. 75 - Ὁ πρεσβύτερος.	85	Κύριλλος ὁ Ἱεροσολ. 69,71,76,110-	
Εύστάθιος ὁ Θεσσαλεν.	108	δὲ Σκυδοπολίτ.	92
Εύστάχιον.	85	Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. 70,74 - δ	
Εύτροπία.	74	Μόνομάχος.	106
Ἐφραίμ ὁ Ἱεροσολύμων.	182	Λεόντιος ὁ Ιεαπόλεως.	94
Ἐλίας ὁ Ἱεροσολύμων.	101	Λίθος τοῦ θείου Μνήματος.	84
Ἐράκλειος αὐτοκρ.	96	Μακάριος Ἀντιοχίας	103
Ἑσούχιος ὁ Ἱεροσολύμων.	95	Μαρία ἡ δούτια.	98
Θεογόνιος ὁ Νικαίας.	75	Μάρκελλα.	81,85
Θεοδόσιος ὁ αὐτοκρ. 85 - ὁ Κοινο-		Μάρκος.	87
βιάρχης.	91	Μαρτύριον.	71
Θεοδόρητος ὁ Κύρου.	89	Μελάναι αἱ δούτιαι.	85
Θεόδωρος. 86 - ὁ Στουδίτης 98 - δ		Μελίτων.	65
Γραπτός.	100	Μιχαὴλ ὁ Σύγκελος. 100 - ὁ Παφλα-	
Θεόκτιστος.	91	γῶν.	106
Θεοφάνης ὁ Γραπτός. 100 - ὁ Ταυ-		Μολινός.	12,47,89
ρομενίας.	106	Μοσχάμιος.	12,47,105
Θεοφάνια.	32	Μόσχος.	95
Θρόνος τοῦ ἀδελφοθίου Ἰακώβου.	73	Μουραβιάθεν Θδωρεπορικόν.	120
Ἴακωνδος ὁ ἀδελφόθεος.	58	Νάρκιστος.	64
Ἴγγοβλφος.	106	Νικάτας, Βασιλικός.	103
Ιερού.	39	Νικιλαος ὁ Μυρίων.	115
Ἴεροσολυμα.	39	Νερόβεν Θδωρεπορικ.	120
Ἴεροσολυμαὶ Θδωρεπορικά.	75	Θδωρεπορικὰ διαφέρων.	97,120
Ἴερουσαλήμ.	39	Οἰκουμενικὴ Β. Σύνοδ.	76
Ἴερονύμος.	81	Ολαΐμ.	105
Ἴεράμιν ὁ μάγος.	80	Ωμάρ.	97,118
Ἴουστινιανὸς ὁ αὐτοκράτωρ.	92	Πατήρ πατέρων.	21
Ἴουστινος ὁ μάρτυς.	64	Παλλάδιος.	87

Περιφέμιος ὁ μοναχός.	114,141	Συντυχία.	22
Πεπλά.	86	Σχολεῖον ἐν Ἱερουσαλήμ.	132
Πελαγία ἡ ὄσια.	86	Σωζόμενος.	19
Περθίκας ὁ Ἐφέσιος.	110	Σωτήρια σύμβολα.	5,22
Πέτρος ὁ ἐκ Γαλατίας.	79	Σωρρόνιος ὁ Ἰεροσ. 93,96. - Ὁ Γρατ-	
Περφόριος ὁ Γάζης.	87	κός.	85
Προσκυνητὴ τῶν Ἱεροσολ. ἐπὶ τοῦ		Τὰλαι.	2,14
πρώτου αἰῶνος.	60	Τερένινθος.	75
Ρουστικιανή.	94	Τίκερον.	53
Σεβδας ὁ ἡγιασμ.	92	Γύψηλὴ πολιτεία.	1,12
Σελλαῖος.	108	Φαρισαῖοι: τιμῶσι τὸν τάφνυς τῶν	
Σαλμί.	39	δικαίων.	60
Σεραμενοί.	104	Φθόνος.	28
Σεμνὴ πολιτεία.	15	Φιλόρωμας.	88
Σιηφρῆδης ὁ Μουγουν.	106	Φλοσφία.	15
Σιών.	40,107	Φιρμολιανός.	67
Σιεύη τοῦ Σελεμωντέου ναοῦ.	93	Φωκᾶς.	108
Στύλος πρὸς προσδεθεῖς ἐμαστε-		Χαίρειν ἐν Κυρίῳ.	22
γάμῳ ὁ Εὐριος.	85	Χερίτων.	92
Σταυροφόροι.	107	Χριστιανοί συνάξεις ἐν τοῖς μαρ-	
Συμπλὼν ὁ Ἱεροσολ. 105. - Ὁ Θεσσαλο-		τυρίσις	14,20
νικάμ.	86	Χρόσανθος ὁ Ἱεροσολ. 120,132. - δ	
Συμπάντης.	79	Καμαράστης.	120
Σύνοδοι ἐν Ἱεροσολύμοις.	78,75,98,	Χριστοφόρος.	52,57,86
	100,114,115	Διργίνης.	66

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 13. στίχ. 3 γρ. εὐρωνοφάντωρ. - Σ. 16. ζ. 26. ἰτέρων. - Σ. 20. ζ. 19. καὶ οὐ. - Σ. 30. ζ. 21. Τελμ. λη, 9. - Σ. 35. ζ. 28. ἀναστάσεις. - Σ. 40. ζ. 14. φύκοτε. - Σ. 43. ζ. 18. ἀγρία. Σ. 56. ζ. 6. Ἀλπεων. ζ. 18. γράφ. §. 06. Σ. 56. ζ. 32. ἡ ἀνωτέρα - ζ. 26. καὶ δὴ καὶ θεοδόρ. - Σ. 58. ζ. 9. ἑδονομάδες - Σ. 62. ζ. 29. ὅτι. - Σ. 66. ζ. 5. γρ. σελ. 323. - Σ. 89. ζ. 18. γρ. σελ. 337. - Σ. 90. ζ. 28. ἀγέλ. τὸν ἓντα καὶ Σ. 92. ζ. 2. - Καππαδόκος, καὶ. Σ. 96. ζ. 16. τῷ - Σ. 120. ζ. 27. Inguist. Σ. 123. ζ. 29. παῖδ. καὶ ἀδελ. Σ. 139 ζ. 29. = ταῖς.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ.

Σελ. ζ. σίχ. 6. γρ. ἐπικίνδυνον—σίχ. 10. ἐξάλειψον τὸν ἔνα τῶν δύο καὶ ἕν—Σ. 13. σγ. 20 (μετὰ τὸ τὸν ἐν τοῦ ὄντες). Καὶ πολὺ πρὸ τούτων διαχωρίσιος Πριγάνης τὸν ἀσκητικὸν βίον διαχρόφει, λέγων «Οὐτε (ἰσ. γρ. Καὶ τι) γινόμενον ἀσκητικὸν (ἄλλο. τοὺς ἀσκητὰς). Πολλάκις γάρ, παρακειμένου τοῦ γῆματι, τῷ (γρ. καὶ) μὴ ἔχειν πρᾶγμα (ἰσ. γρ. πράγματα), ἐπανισταμένης τῆς σαρκὸς τῷ πνεύματι, αἱρεῖται τις οὐ καταχρήσασθαι τῇ τοῦ γαμεῖν ἔξουσίᾳ, ἀλλὰ ταλαιπωρεῖν καὶ κάμνειν, ὑπωπτάζειν τὸ σῶμα νηστείας, καὶ δουλαγωγῶν αὐτὸν ἀποχεῖς τοιῶνδες βραχιάτων = (οἷον κρεάτων, κτλ. ὡς ἐν ταῖς ἀνέκαθεν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διρισμέναις νηστείας) καὶ παντὶ τρόπῳ τῷ πνεύματι τὰς πράξεις (ἰσ. γρ. δράσεις) τοῦ σώματος θανατοῦν α (Οὐδὲ. ιθ. εἰς ἱεραρ. σελ. 193. Ηὐετ.) — Σ. 23. στχ. 17. (μετὰ τὸ χαρακτηρὶ ζει). Οὕτω καὶ διεσπέσιος Πρόκλος δ Κωνσταντινουπόλεως εἶπε ε τὴν (τοῦ Χριστοῦ) διατέραν σωτήριον ἐλευσιν α (λόγ. π. σελ. 300. Πόρ. 1630). — Σ. 40. στχ. 31 (μετὰ τὸ σελ. 835, πρόσθες) βλ. καὶ Chateaubriand Itinér. T. 2. p. 260. — Σ. 41. στχ. 24 (μετὰ τὸ ἀπιστίαν). Θάνατον καὶ διερδεὶς Βεστίλεος δ Σιλευκείας (λόγ. λη.) ε τὸ τείχος τῆς καλουμένης Αἰλίας ε φυδόματην Αἴλιος Τίτος (γρ. Ἀδριανὸς) ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἰκοδομηθέντος ναοῦ α (προβ. Ἐπιφάν. π. Μέτρ.). — Σ. 42. στχ. 19 (μετὰ τὸ αἰώνα). Ἐλεγον δὲ σπανίως καὶ τὸ ἰδινικὸν Αἰλίας ετεῖς ε Τὸν τῆς Αἰλιάνων ἐπίσκοπον — οἱ τῆς Ἐκκλησίας θεομοὶ τῆς Παλαιστίνης ἥγομενον οὐκ ἴσσαι α (Κύριλ. Λαζαρ. Ἑπιστ. ιδ. ίδε καὶ ἐν τοῖς Πρόκλου Κωνσ. συγγράμμ. σελ. 661). Ἀλλ' ὁσαντών, καὶ μάλλον συνήθως πλεγον αὐτούς καὶ ἐνροσολυμίταις, ὡς ἄλλοι τε δηλοῦσι, καὶ Γρηγόρ. δ Ναζιανένης (βλ. Ἐμπρ. σελ. 76.), καὶ αὐτὸς δ θεῖος Νύσσης (ὅπισθ. ἐπις. Α. σελ. 3, καὶ 17). — Σ. 46. σίχ. 14 (μετὰ τὸ επιστολ. ιζ. πρόσθες) ίδε καὶ ἐπις. 150 ad Hedibiam. T. 1. p. 1227.— Σ. 48. σ. 23 (μετὰ τὸ κτλ.) ίδε καὶ Φωτ. Ἀμφιλοχ. οδ. (βι. κατὰ τὴν Εὐγεν. ἐκδ. ἐν Θεοδωρῆτ. τόμ. ε. σελ. 40). Σ. 58. σχ. 3 (εἰς τὸ Συναγωγὴν ἀντὶ τοῦ εὐκτηρίου οἰκου, ἢ ναοῦ, τὸ δ' ἐκ καλησίας ἀντὶ τοῦ οὐνασίες, ἔθροισμα πισῶν ε οὔτε ἀπὸ τῶν κοιμητηρίων, προπέμψαντες τοὺς μάρτυρας, ἥρχομέθα ἐπὶ τὰς συναγωγὰς, καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία μὴ ἐσθοκομένη α (ἰσ. γρ. στυγῆ καὶ καπερούμην, κτλ. ἡ δὲ μακάριος Ἱεράρχος μεταφράζει... tristis ad Ecclesiam revertebantur omnis erat multitudo lugentium· ωσανεῖ ἔγραψεν Πριγάνης, λειτουργέντος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπανίρχοντο· πᾶσα ἡν πληθὺς θρηνούντων). — Σ. 60. στχ. 33. ὡς καί. — Σ. 64. στ. 15 (μετὰ τὸ αὐτόθι, σημειώσεις). Καὶ ἄλλο περιμένον θάῦμα τοῦ πολλὰ παράδοξα πεποιηκότος (Εὐδέλ. Επικλ. ιστ. ε, 9) Ναρκίσους μνημονεύει δ Κεδρωνὸς (τόμ. α. σελ. 256) καὶ Νάρκισσος, ἐν τῷ βασπτίζειν ἀλκίου τοῦ χρίσματος λείψαντος, ἐκλευσεν ὑδωρ ἐν τῷ χρατῆρι θληθῆναι, καὶ οὕτω (ἰσ. γρ. τοῦτο) προσεξάμενος, εἰς ἀλαιμὸν μετέβα-

λε ». — Σ. 65. στχ. 8 (εἰς τὸ συνομοροῦν, σημειώσεις). Οὕτω καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντίνουπόλεως ἔγραψεν. « Καὶ πάλεις (τῷ Χριστῷ προσφέρουσι) τὴν Βηθλεέμ· ἡ γῆ, τὴν φάτνην· τὰ ὅρη, τὸ σπήλαιον (ώς ὀρεινῆς οὔστης τῆς Βηθλεέμ). Δόγ. εἰς τὸ γενέθλ. τοῦ Κυρίου (σελ. 146, 147). — Σ. 67. στχ. 20 (μετὰ τὸ συγγραφεῖς). Οἱ δὲ αὐτές Φιρμαλιανὸς ἐν τῇ πρδ; Κυπριανὸν ἐπιστολὴν, μνημονεύει καὶ γυναικὶς ἐνεργημάτης, ἥτις ἐλεγεῖν, ὅτι « Σπεύδει εἰς Παλαιστίνην καὶ τὴν Ιερουσαλήμ ἀπελθεῖν, ὃς διδὼν ἐκεῖθεν ἀφικομένην» (ἐν ταῖς ἐπιστ. Κυπριαν. ἐπις. 75). — Σ. 85. στχ. 32 (σημειώσεις). Καὶ νῦν ὑπὸ τὴν ἄγιαν Τράπεζαν τοῦ ἑνδον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως παρεκκλησίου τοῦ ἀκανθίνου στεφάνου καὶ τῆς Ιερουσαλήμ ἀπελθεῖν, ὃς διδὼν ἐκεῖθεν ἀφικομένην (ἐν ταῖς ἐπιστ. Κυπριαν. ἐπις. 75). — Σ. 88. σχ. 14 (σημειώσεις) « τῷ αὐτῷ ἡρει (τῷ ζ. τοῦ Λέοντος) ὁ διοικητής Γεράσιμος ἐν ταῖς τοῦ Ιεροβάνου διχοταῖς ἀρεταῖς καὶ τέρασι περιβόητος ἐγένετο. Καὶ ἀρξίς Κυριακῶν τοῦ ἀναχωρητοῦ ἐν Ιεροσολύμοις, ὃς ἔζησεν ἐπτρύ. (Κεδρην. τόμ. ἀ. σελ. 349). — Σ. 98. στχ. 14. (σημειώσεις). Μόνος τῶν ἀρχαίων Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος (Συνόψ. Γραφ.) τὸν θεῖαν μελεφόντον Κοσμᾶν ἔνιον ἀπειλάσειν (« ἡ λύρα τοῦ πνεύματος, Κοσμᾶς δέ ξένος». Βλ. τὴν περὶ τῶν Ο. Τετράδιθλον, τόμ. Δ. σελ. 742, 762), ἵνα δηλονότι καὶ τὸν αὐτὸν ἐκταθέω τὸν τε μελεφόντον, καὶ τὸν ἵνα Σικελίτας μοναχὸν καὶ φιλόσοφον Κοσμᾶν ὃς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν αἰχμάλωτος εἰς Δαμασκὸν ἀπαχθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ θείου Ἰωαννοῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ λυτρωθεῖς, διδάσκαλος ἐγένετο αὐτοῦ τε Ἰωάννου, καὶ ἐτέρῳ Κοσμῷ, ιεροσολυμίτου τὴν πατρίδα, διν ἵνα βρέφους ἀπορφανισθέντα εἰσεποιήσατο οὐδὲν ὃ τοῦ Ἰωάννου πατήρ. Τούτους δὲ ἀμφοτέρους ἐκπαιδεύσας ὃ τὰ θεῖα σοφός, καὶ φιλόσοφος Κοσμᾶς, ἀνεγάρθησεν εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ κατεδίωσεν ἐν τῇ τοῦ ἀγίου Σάββα Μονῇ. Κατεργον δὲ (τούτου τετελευτηκότος) ἦλθε καὶ ὁ θεῖος Ἰωάννης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κοσμᾶς καὶ οὐράνιος ἰστιν ὁ μελεφόντος διώντων τῶν εἰς αὐτὸν ἐπιγραφομένων ιερῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἐκκλησίας, δὲ καὶ ιεροσολυμίτης (ώς ἔξ Ιεροσολύμων. βλ. Σουΐδ. λ. Κοσμᾶς), καὶ μετέπειτα ἐπίσκοπος Μαϊσουμᾶς, ὃς ἐν τε τοῖς Μηνολογίοις καὶ τοῖς Συναξαρισταῖς ἴστορεῖται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ὑπὸ Ἰωάννου Πατριάρχου ιεροσολύμων (τῷ 842) συγγραφέντι (Ὕ μᾶλλον ἐν τοῦ ἀρχαιοτέρου Ἀραβικοῦ ἐξελληνισθέντι) βιωτοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, §. κ. β. (βλ. τὸν βίον ἐν τοῖς τοῦ Δαμασκηνοῦ τόμ. α. σελ. 1-33. ἕκδ. Λευκεν). Ἐπερος οὖν τὸν μελεφόντον καὶ μαθητοῦ ὃ δικάνυμος διδάσκαλος καὶ φιλόσοφος Κοσμᾶς, οὗ τινος οὐδὲν σύγγραμμα, ἡ μελέψημα περιῆλθε καὶ εἰς ἡμᾶς. μάτην δὲ ὑπάπτευσαν δοσοφός Φαθρίκιος, μήποτε μέρος τι τῶν τοῦ μελεφόντου ἀγαλμάτων ἀνήκει εἰς τὸν φιλόσοφον (βλ. Biblioth. Graec. T. X. p. 172. Harl.) Ὁρθῶς δὲ οὖν (κύτοθι) διακρίνει τὸν μελεφόντον ἀπὸ τοῦ φιλόσοφου Κοσμᾶς, οὓς πραλαθῶν συνέχει (σελ. 77), ἵνα νομίσας τοὺς δύον Κοσμᾶς, ὡς ὑπέλασθε καὶ διακεκριμένοις οὐδὲν Δαμασκηνοῦ μετακομισθέντες Κωνσταντινούπολειν, ἐψήστε μέχρι καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ Γέροντος (βλ. Παχυμέρ. εἰς Ἀνδρόνικον.

θιθλ. α. κιφ. 13). — αύτόθ. (πρόσθες) Καὶ Θεοδωρος δ ἀγιώτατος ἐδίσσης ἐπίσκοπος (τῷ 660) τὸν ἀσκητικὸν ἡγονίσατο οὗτον ἐν τῇ τοῦ ἀγίου Σάββα Μονῇ (θέντεν καὶ μέγας λόγος ἡ τὴν ἐπωνυμάσθη). Τούτου καλλιστα καὶ ψυχωφελῆ Κεφάλαια εἶχεν καὶ εξεδόθησαν ἐν τῇ Φιλοκαλίᾳ τῶν ιερῶν Νηπτικῶν (σελ. 263). — Σ. 107. στχ. 30. γρ. κανονικόν. — Σ. 119. στχ. 21 (εἰς τὸ πεπραγμένον ων σημείωσ.). θέντεν καὶ δὲ θεῖος Δαμασκηνός· εἰς Πόθεν γὰρ ἴσμεν τὸν Κρανίον τούτον τὸν ἄγιον; [καὶ] τὸ Μνηματικόν τῆς ζωῆς; οὐ παῖδες πατέρες ἀγράφως παρειληφότες; τὸ μὲν γὰρ ἐν τόπῳ Κρανίου ἐσταυρώθησε τὸν Κύριον γέγραπται, καὶ τὸ τετάφθαι εἴναι μνημείον, δὲ ἀλατόμησεν ίωσήρ ἐν τῇ πέτρᾳ· δτι δὲ ταῦτα ἔστι τὰ νῦν προσκυνούμενα, οἷς ἀγράφου παραδόσεως ἴσμεν; (π. τῶν ἀγίων Εἰκόνων λόγ. α. §. κγ. σελ. 318. τ. α. Λεζ.). — Σ. 120. στχ. 16. (ἀντί Αλεξανδροῦ) γρ. Ανδρέον. — Σ. 120. στχ. 24 (μετά τὸ τόμον γ. πρόσθες). Καὶ δὲ θεῖος Γρηγόριος δ Παλαμᾶς ἱηγῶν τὸν Μαρίανον Μαργαρίτην, σκοτίας ἔτι οὖσης, μάθευσα εἰς τὸ μνημεῖον εἴδεν ἔξωθεν τούτον ἐν αὐτῷ δύναμαι γέγραψος (Ιωάνν. κ) εὶς Πῶς (φησι) σκοτίας ἔτι οὖση, ἀκριβῶς αὕτη πάντας ἁύρα, καὶ κατὰ μέρος ἔκαπτον, καὶ ταῦτα ἔξωθεν, τὰ ἐντὸς ὅντα τοῦ σπηλαιοῦ; Δῆλον οὖν, δτι ἔχω μὲν ἦν ἔτι σκοτία, μάτιο τῆς αἰσθητῆς θμέρας; τελείως ἐκφανίσθη, τὸ δὲ σπηλαιον ἐκεῖνον τοῦ φωτὸς τῆς Αναστάσεως ἔγιμεν κτλ. (Ομιλ. εἰς τὸ κατὰ Ιωάννην ἀθηνῶν δγδον, σελ. 97 ἐκδ. Matthaei. Mosq. 1776). — Σ. 127. (Εἰς τὴν σημείωσιν πρόσθες καὶ τὰ ἰητάς) Ηοδίον sacra loca Hierosolymis invisentι sumtus thalerorum septuaginta faciendi sunt, ut disces ex Jo. Franc. Gemelli Carreri Itinerer. T. 1. p. 181 κ. Fabric. Bibliograph. antiquar. p. 581. Hamburg. 1760.

Ἐν δὲ τῷ κατατάλογῳ τῶν εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις θείων ὑπομνημάτων ἀπελθόντων ἐπιστήμων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν (Θλ. δπισθ. σελ. 60 κτλ.) προσθετέον καὶ τοὺς ἵζης.

Περὶ τὸ 120. μ. Χ. (ἐπὶ Τραϊανοῦ) Εὔσταθιος δ μεγαλομάρτυς, ἀπερχόμενος εἰς Ιερουσαλήμ προσκυνήσων, ἐπαθεν ὑπὸ τῶν μυστικῶν δσα δικαῖος κατ' αὐτὸν ιστορία διηγεῖται (Συναξαρ.). Τῷ 193. Μόδεστος δ ἀγιώτατος ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν τῶν Ιεροσολύμων, προχειρίζεται ἐπίσκοπος τῆς ἀγίας πόλεως (Θλ. Συναξαρ. Δεκ. ιη. καὶ ἐν τῷ παραρτήματι, τῷ εἰς τοὺς λόγους Ἐρραΐῳ τοῦ Σύρου σελ. 349. Ἐνετήσι 1720) παρ' Εὔσταθίῳ, δὲ (Ἐκκλ. Ιστ. Ι. 12: 5. 10.) δ Μόδεστος οὗτος οὐ μνημονεύεται. Περὶ τὸ 300, Νικόλαος δ θεῖος τοῦ θεοπατείου πατέρος Νικολάου τοῦ ἐν Μύραις, ἐτα δὲ καὶ αὐτὸς δ ἀγιος Νικόλαος (δπισθ. σελ. 115), καὶ Πατρίκιος, δ Προύσης ἐπίσκοπος καὶ ιερομάρτυς, ἐγένοντο τῶν ἐν Ιεροσολύμοις ἀγίων τόπων προσκυνηταί (Συναξ. Μαίου 16). Μετὰ δὲ τοὺς ἀγίους πατέρος θεραπεύμοις (Θλ. δπισθ. σελ. 81) προστεθείσθω καὶ Παυλινιανὸς δ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἥλθον εἰς προσκύνησιν τοῦ παναγίου Τάφου καὶ Παυλίνης δ Ῥωμαίας, καὶ Μαργαρία δὲ καὶ Κύρα ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Βεραίας εὐγενεῖς (Θεοδώρη. Φιλοθ. Ιστορ. κα.). Κατὰ δὲ τὸ 460 Δασίθεος ἥλθεν δ περιώνυμος ἀκητῆς, καταβιώσας ἐν τῇ τοῦ ἀγίου Δωροθέου μονῇ (δεις αὐτὸς δ Δωροθέου ιστορεῖ). Σεγχρόνως ἥλθε καὶ Ιωάννης δ ἀναχωρητής, καὶ Ιωάννης δ Χοζείτης, Θηβαῖος εἰς Αιγύπτου (Συναξ. Όκτωβ. γ.). Καὶ ἀπολιναρία δ Συγκλη-

τική Ουγαρτηρί Αθεσάριν τοῦ Ρώμων τῆς ἡγεμόνων (επὶ Δέλτος τοῦ μεγάλου τῷ 469) προσκύνησεν ἐν Ιεροσόλυμοις, ἐνθα καὶ τὸν δίον ἀσκητικῶν τελευτὴν (Συναξ. Ἰαννουαρ. δ). Τότε καὶ Φάληρος καὶ Κάνδιδος οἱ Πατρίκιοι, ἀλθόντες εἰς προσκύνησιν τῶν Ιεροσολύμων, ἀπανῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν φέροντες ἐκ Καπερναούμη τὴν ἑκατονταριάνην ιερὰν ἱερᾶτε τῆς Θεοτόκου (Συναξ. Ἰουλ. 6. Κεδρην. τ. α. σελ. 350). Τῷ δὲ 520. Ιωάννης ἐκ τῆς ἐν Λρυμένῃ Νικοπόλεως, Κολωνείας ἐπίσκοπος, προσκύνησεν ἐν Ιεροσολύμοις, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἀγίου Σάββα (Ζῶντος ἔτι τούτου), καὶ αὐτοῦ κτεΐσθησεν ἄγνωστος, διὰ πελοῦς μοιχῆς (Συναξ. Δεκαμ. 2. γ). Τότε καὶ Πάτρος, δὲ ἐν Ἀφρικῇ Τελάνης, ἄγνωστος ἀλθὼν εἰς Ιεροσόλυμα, καὶ πωλήσας ἵππον Ζωλῆφ χρυσοχόδη ἐπὶ τιμῇ 80 φλωρίων, τεῦται μὲν διένειπε τοῖς πάνταις, αὐτὸς δὲ ἀδεύλευεν ἔτει δὲ γνωσθεὶς, καὶ μονάσσεις, μακριστὸς ἐτελεύτησεν (Συναξ. Ἰαννουαρ. κ). Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διέλαμψκεν ἐν Ιεροσολύμοις καὶ οἱ δοῦλοι πατέρες Ιωάννης καὶ Συμεὼν, δὲ διὰ Χριστὸν σταλός, ἀλθόντες τὸ πρῶτον ἀις προσκύνησιν τῶν ἰχνῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. (Συναξ. Ἰουλ. κα). Προσκαίσθω καὶ Εινοφῶν ὁ δοῖος, ὅστις ἀλθὼν εἰς Ιεροσόλυμα μετὰ τῆς συζύγου Μαρίας προσκυνητῆς, εὗρεν ἀνελπίστως αὐτοῦ μονάζοντας τὸν δόνα υἱοὺς, χρυσίως πρῷψην ἀναχωρήσαντας. Αὐτοῦ δὲ καὶ οἱ γρανεῖς ἀμφότεροι μονάσσαντες, δοῖοις ἐτελεύτησκεν (Συναξ. Ἰαννουαρ. κε). Κατὰ δὲ τὸ 813, Γρηγόριος δὲ Κρής, δὲ δοιάτατος, ἀλθὼν εἰς Ιερουσαλήμ, καὶ πολλὰ πτερών ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, ἀπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ τὸν δίον τελευτὴν. (Συναξ. Ἰαννουαρ. ε). Τοσοῦτα περὶ τούτων ἄλλους παρασιωπῶμεν διὰ τὸ σύντομον.

les 75 450
(2787, 12
exponenten
a.v., 1st.
A. 230), T
anwendet; (v
trotz), ab
✓ Tis se
kämpfend
erw. 200
wir k
t wied
verwirr
z. 100
verb. 107
verb. 45
v. 3702
v. 5520





